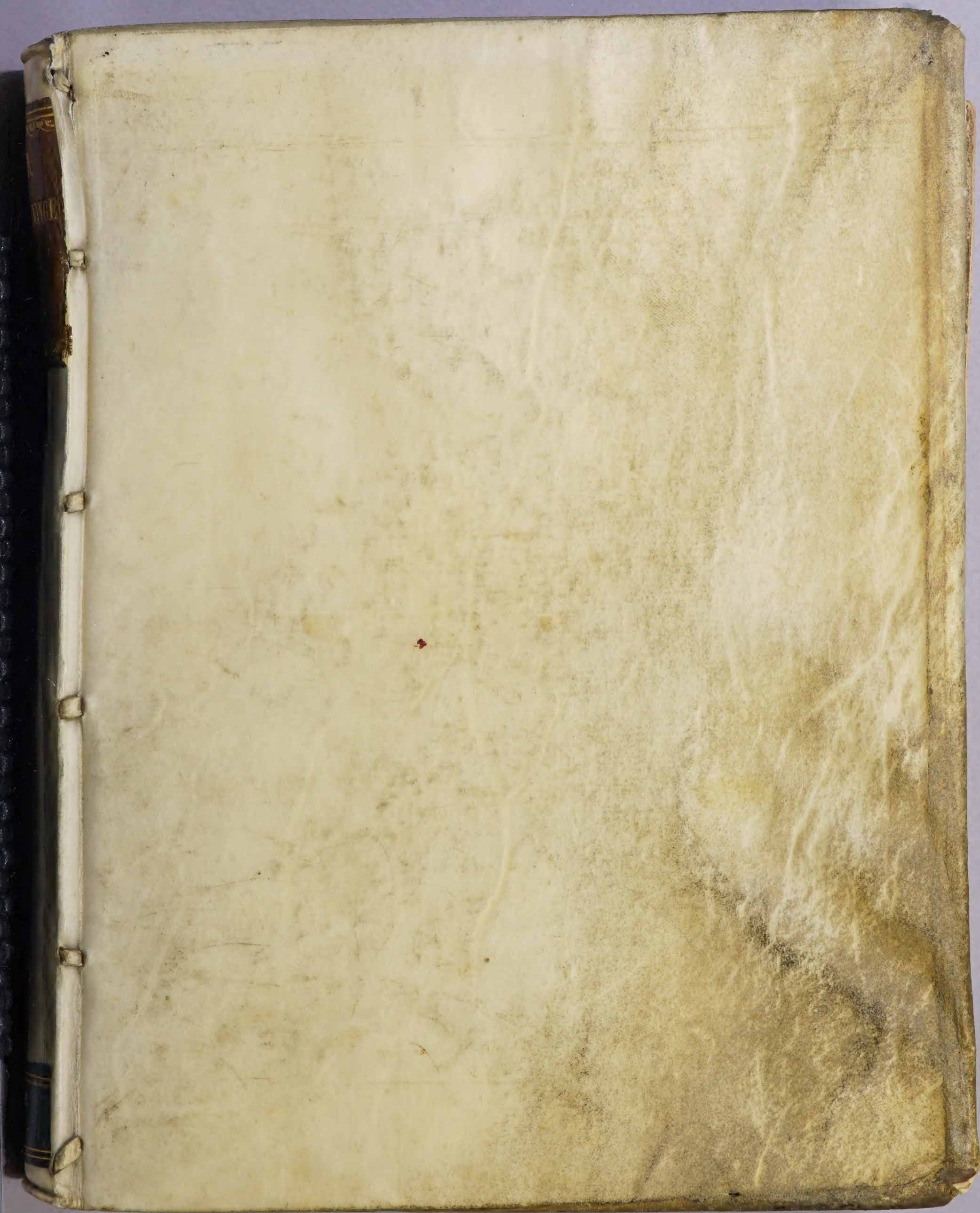

John Carter Brown.

3 tracts in 1 vol

3. Account of the Morea,
Kalamata Bayter

Nieuwe
Ontdekkinge
in
AMERICA
GEDAAN
Door
L. Hennepin.
P. Sluyter Sculp:
Amsterdam, By ANDRIES van DAMME, Boekverkoper, 1702.

new label

U

NIEUWE ONTDEKKINGE
Van een Groot LAND, gelegen in

AMERICA,
Tusschen nieuw

MEXICO en de YS-ZEE.

Behelzende de gelegenheid der zelve nieuwe ontdekte Landen, de Rivieren en groote Meeren, en voor al de groote Rivier *Meschasipi* genaamd: de *Colonien* die men by de zelve tot voordeel van dezen Staat, zo ten opzichte van den Koophandel, als tot verzekeringe der *Spaansche* Goud-Mijnen, zou konnen oprechten: d'uitneemende vruchtbaarheid van 't Land: overvloed der Visschen in de Rivieren: gedaante, inborst, geloove, en oeffeningen der *Wilden* aldaar woonende: de vreemde Dieren in haare Bosschen en Velden, &c.

Met een korte aanmerkinge over de zo genaamde Straat *Aniam*; en 't middel om door een korte weg, zonder de *Linie Æquinoctiaal* te passeeren, na *China* en *Japan* te komen.

Alles met goede Kaarten tot deze aanwijzinge nodig, en met Kopere Plaaten vercierd.

DOOR

LODEWYK HENNEPIN,

Missionaris Recollect en Notaris Apostoliek.

Benevens een *Aanhangsel*, behelzende een Reize door een Gedeelte van de *Spaansche West-Indiën*, en een Verhaal van d'Expeditie der Franschen op *Cartagena*.

Door L. de C.

Tot AMSTERDAM,
By ANDRIES VAN DAMME,
Boekverkooper op 't Rokkin bezyden de Beurs, 1702.

AAN
WILHELMUS den III.
KONING
VAN
GROOT-BRETANIE.

SIRE.

Iet hier de beſchrijvinge van de grootſte en ſchoonſte *Ontdekkinge*, die 'er in deſe Eeuw, van veele groote wijd uitgeſtrekte Landen, gelegen tuſſchen de *Ys-zee* en nieu *Mexico*, is gedaan; die ik de vryheid neeme Uwe *Majeſteit* aan te bieden. De elf Jaaren verblijf, de welke ik in *America* heb gehouden, hebben my 't middel gegeeven, om 'er veel dieper door te dringen en te Reiſen, als men tot noch toe gedaan had. Ik heb 'er nieuwe *Contryen* en Landſtreeken ontdekt, die men met recht de vermaakelijkheden van deſe nieuwe We-

reld kan noemen; en die grooter als geheel *Europa* zijn. Men ſiet deſe Landen in de uitgeſtrektheid van meer als acht honderd Mijlen van een groot Water bevochtigd; op de Oevers van 't welke men een der machtigſte *Koningryken* van de wereld ſou konnen maaken.

Sire, wat ſou ik een roemwaardige vrucht van mijne moeijelijke en verdrietige Reiſen genieten, indien deſelve konden helpen en toebrengen, van deſe groote Landen eens onder de Doorluchtige naam van Uw *Majeſteit* te doen kennen. Ik ſou my ſelfs ſeer gelukkig achten, indien ik onder Uwe *Koninglyke* beſcherminge, en door de hulpe van Uwe *Souvereine* macht, tot een Leidſman aan eenige Uwer Onderdaanen kon dienen, om'er 't licht des *Evangeliums Jeſu Chriſti*, en met een de kenniſſe Uwer ongemeene Deugden, en de Soetigheid van Uwe Regeeringe te brengen, en bekend te maaken.

Mijn gedachteniſſe ſou buiten twijffel in Zegeninge onder alle Volkeren zijn, de welke in deſe groote Landen woonen: Want zy blijven waarſchijnlijk niet in de duiſterniſſe, en leeven niet ſonder geloof, Wetten of Godsdienſt, als om dat niemand werkt, om hen tot het licht der

waar-

waarheid te brengen. Sy ſouden dan buiten twijffel met een onbegrijpelijke vreugde, de ſaligheid die aan hen geopenbaard ſou weeſen, roemen en verkondigen: en ter ſelver tijd 't geluk hebben van haare zeden, door den ommegang van een wel geſchikte en edelmoedige *Natie*, door een der Grootmoedigſte *Koningen* des Werelds beſtierd, verſacht en geregeld te ſien.

Deſe onderneeminge *Sire*, is voor Uw *Majeſteit*, die nooit als groote doet, waardig; en de ſelve met een wonderlijke voorſichtigheid beſtierd; en met ſulken kracht voortſet, dat het nooit ontbreekt, de ſelve te doen gelukken en uit te voeren: ſo dat men ſe altijd met een Zegenrijke en Roemwaardige uitkomſt bekroond ſiet.

Ik ſal hier niet onderneemen *Sire*, een beſchrijvinge te maaken; van al 't geen Uwe ongemeene voorſichtigheid, en onverwinnelijke Dapperheid voor 't welweeſen en 't geluk der *Vereenigde Provincien*, en voor dat van *Engeland*, *Schotland*, en *Yrland* gedaan hebben. 't Geluk deſer drie *Koningrijken*, de ſachtigheid en billijkheid met welke de ſelven geregeert worden; ſeggen 'er meer van als ik ſou konnen doen. En de geruſtheid de wel-

ke de *Vereenigde Provintien* in 't midden van een verschrikkelijken Oorlog genooten, die by na geheel *Europa* verwoeste, als mede 't verwijderen van een ontsaghelijk Vyand, de welke voor desen tot in haaren boesem was in gedrongen, en 't selve weder trachte te doen, sullen 'er ook niet minder aan de geheele Wereld van seggen.

De verplichtinge *Sire*, de welke de gelukkige *Provincien* aan Uwe *Majesteit* hebben, is haar met all' de hooge *Bond-genooten* gemeen. Was 't Uw *Majesteit* niet, die sich dagelijks aan 't hoofd haarer Legers, en van die der anderen, tot de behoudenisse haarer Landen, en de vryheid haarer Volkeren, voor de ongemakken en Oorlogs gevaaren bloot stelde. Was 't Uw *Majesteit* niet die den band haarer vereeniginge maakte; en dese gelukkige vriendschap en onderling verstand door de wijsheid sijner Raad-geevingen, door de soetigheid van Sijne *Koninglijke* bestieringe, door de evenmatigheid van alle sijne werken, welkers roem sonder bepaalinge is, en door de uitneemende achtinge, de welke so veel groote *Vorsten* voor de Helden Deugden van Uw *Majesteit* hadden, onderhieuw.

Neen *Sire*, ik sal dit niet schroomen te seggen,

de-

dewijl een beginſel en beweegreden van Gods-dienſt, ſo wel als van erkenteniſſe en oprechtigheid, my verplicht, deſe getuigeniſſe aan de geheele Wereld tegeeven: want ik heb Uw *Majeſteit* ſelf ſorge ſien draagen om onſe Kerken in de *Nederlanden* te bewaaren, en 'er de plonderinge van te verbieden, terwijl de geenen de welke van conſcientie verplicht waren, om ſe te verdedigen, de eere die ſy aan de ſelve ſchuldig zijn, groffelijk, en in 't aanſien van al de Wereld, Schonden.

't Is door deſe wijſe en volmaakte beſtieringe *Sire*, dat Uw *Majeſteit* de achting en de herten van by na all' de *Chriſten Vorſten* tot ſich heeft getrokken. 't Is deſe oprechtigheid des gemoeds, ſo wel als de Groote en Doorluchtige Krijgs-daaden, de welke de Outſte *Republyk* van 't *Chriſten-Ryk*, te weeten die van *Venetien*, den *Grooten Hertog* van *Toskaanen*, en den vryen Sraat der *Republyk* van *Genua* hebben verplicht, u door plechtelijke beſendingen te betuigen, met wat groot achtinge en verwonderinge deſe machtige Staaten U *Koninglyk Perſoon* en Uwe uitſteekende Deugden aanmerken. 't Sijn die ſelve Deugden *Sire* alle in U by malkanderen verſameld, ſonder met eeni-

ge ongeregelden drift, die 'er de glans van ontluiſtert, vermengt te zijn; 't Is boven al dat woord en *Koninglijk* betrouwen daar men ſich op verlaaten kan, de welke mijn *Koning*, den *Katholijkſten Koning* van de Wereld hebbe bewoogen, ſich door een naauwe verbinteniſſe met Uw *Majeſteit* te vereenigen.

't Is al van langen tijd af *Sire*, dat deſen Grooten *Koning* te ver van onſe *Nederlanden* verwijderd, om de Staaten die hy 'er beſit, te verdedigen, in Uwe *Majeſteit* en dapper en getrouw *Beſchermer* heeft gevonden; die door den onverwinnelijken *Keurvorſt* van *Beyeren* geholpen, deſe ongelukkige Landen voor mijn *Souverein* bewaarde; terwijl een ander *Monarch* die hem ſo na in 't bloed beſtaat, en de ſelve Godsdienſt met hem beleid, alderhande middelen heeft aangewend, om'er hem van te berooven. 't Is Uw *Majeſteit* waar van all' de Bondgenooten de behoudeniſſe der ſelve, en de uitwerkinge deſer gelukkige Vrede meeſt verſchuldigd zijn.

't Geen 'er dagelijks in onſe *Nederlanden*, voor 't ſluiten deſer Vrede, gebeurde, is een openbaar bewijs van 't geen ik aangaande de meeninge van mijn *Koning* zegge. Maar *Sire* 't geen ten mijnen op-

opsichte is voorgevallen, is 'er mogelijk geen minder kenteken van: want 't is door de *Autoriteit* van mijn *Souverein*, en de toestemminge en bewilliginge van Sijne *Majesteit*, van Sijn *Keur-Vorstelijke* Hoogheid van *Beyeren*, en van Sijne *Ministers* de welke my gegeeven is; en ook met het Schriftelijk verlof en bewilliging van de *Superieurs* van mijn *Orde*, dat ik my t' eenemaal aan den dienst van Uwe *Majesteit* heb opgeoffert.

Ik twijffel niet *Sire*, dat men geen menschen vind, met een haat tegen my ingenomen, of nijdig over mijn geluk, die berispen en veroordeelen sullen, 't geen ik by dese gelegentheid doe: maar voor my ik stel 'er mijn eer en roem in. Ik heb goede borgen voor de opregtigheid van mijn meeningen. Te weeten, de ongeschonde volstandigheid van mijn geloof, en de geregelde onderhoudinge van mijn beloften. Ik sal altijd mijn God aanbidden: Ik sal altijd aan den Grooten *Monarch*, die my verwaardigd heeft, onder Sijne Beschermínge te ontfangen, verbonden blijven; en mijne sorgen, mijn pen, en all' mijn arbeid en vermogen, aan den edelmoedigen *Beschermer* van mijn *Vaderland* en *Altaaren*, te meer toe heiligen, die my de genade heeft gedaan, van

my in een tijd, een gunſtigen toegang in Sijn Hof te geeven, op welke my andere *Potentaaten* na alle vermoeden niet eens in acht genoomen, of miſſchien haare Hoven ſouden ontſeid hebben.

'tIs dan wel billijk *Sire*, dat ik ten dienſte van Uwe *Majeſteit* beſteede, 't geen ik by ervarentheid heb verkreegen, en dat ik aan Uwe Onderdaanen, de kenniſſe die ik van onſe groote *Ontdekkinge* hebbe, deelachtig maak. Men ſal door dit middel konnen werken, om ſo veele blinde Volkeren tot het ontfangen van 't licht des *Evangeliums* bekwaam te maaken; en 't Gemeen ſal 'er te gelijk, door den machtigen Koophandel die men 'er ſal oprechten, groot voordeel van trekken. De *Engelſchen* die de grootſte bevaarders van den *Oceaan* ſijn, ſullen groote *Kolonien* in deſe nieuwe Wereld maaken: Men ſal 'er nieuwe Landen bebouwen die twee Oogſten in een Jaar ſullen uitleveren: en daar door ſullen deſe wijd uitgeſtrekte Landen recht hebben, om na de eer van Uwe *Koninglijke* beſcherminge, en na de *Glory* van aan Uwe *Majeſteit* te behooren, te ſtaan.

Sire, ik had deſe groote *Ontdekkinge* met een

Man

Man begonnen, die veel tot de bevoorderinge van dit groote Werk had konnen by-brengen: maar hy verliet my, om dat hy my te veel tot mijn *Souverein* genegen ſag. Hy heeft ſelfs terwijl ik met hem heb gereisd, my dikmaals voor gevaaren bloot geſteld, om my 't leven te doen verlieſen; gelijk ſulks aan een mijner Metgeſellen is geſchied, die door de *Barbaaren* wierd omgebracht: maar hy is eindelijk ſelfs met voorbedachten raad, door de geenen daar hy 't gebied over had, in een hinderlaag, die ſe hem geleid hadden, om ſich van hem te ontſlaan, om dat hy hen te veel in gevaar had geſteld, vermoord. 't Is hier door dat men de groote voorneemens, die men op de Goud-Mijnen van *St. Barbara* had, op een ſtorting heeft ſien uitkomen.

Dit alles, had my eenigen weerſin voor de Reiſen van die natuur gegeeven; en ik had by na de begeerte verlooren, om te volharden of te achtervolgen, 't geen ik ſoo wel begonnen had: maar de Goddelijke Voorſienigheid welkers wegen onnaſpeurlijk ſijn, en die ſich van onſe eige beweegingen bediend, om ons

tot ſijn einde te leiden; heeft niet gewild dat ik ſou volbrengen, 't geen ik ten dien opſichte beſlooten had. Se heeft my als met de hand na 't Hof van Uwe *Majeſteit* geleid, om 'er de wonderen van Uw Rijk te aanſchouwen. Ik heb 't ook van na by beſichtigd, en 'er de verdienſten en de edelmoedigheid van de *Engelſche Natie* geſien, de welke bekwaam is, alles te onderneemen, en ſich gelukkig van onſe *Ontdekkingen* te bedienen, en 'er haar voordeel van te trekken.

De bewilliging van Mijn *Koning*, en 't verlof van mijne *Superieurs* dan bekomen hebbende, *Sire*, ſo heb ik my aan de heimelijke ingeevingen van den *Opper-Beſtierder* des Werelds, de welke my volgens de neigingen van mijn hert tot den dienſt van Uw *Majeſteit* geleiden, t' eenemaal overgegeeven. En hier in ben ik verſekerd, dat de Goddelijke goedheid van mijn *Verloſſer* niets als tot mijn welweeſen heeft gedaan; en dat hy wil dat ik my aan de beveelen van Uw *Majeſteit* onderwerpe.

't Is in deſe verſekeringe *Sire*, dat ik, na vierige wenſchingen voor de behoudeniſſe van U gehei-

heiligd Persoon, en voor de voorspoed van Uw Doorluchtige Rijk en regeeringe, my hier met een zeer diepe eerbiedigheid, en volkome onderwerpinge, durf noemen,

SIRE,

Uw *Majesteits*

Seer Ootmoedigen, Getrouwen, en seer gehoorsaamen Dienaar,

F. LODEWYK HENNEPIN,

Missionaris Recollect, en Notaris Apostolick.

BERICHT
AAN DEN
LEESER.

En moet ſich niet verwonderen, dat de menſchen door haare driften en belangens onder malkander verdeeld zijn. Men heeft ſe ſodanig al van den beginne des Werelds, de eene van de andere geſcheiden, in oneenigheid ſien leven, en ſig in ongelukkige geſchillen ſien inwikkelen; die gemeenlijk niet hebben gediend, als om de prijſelijke voorneemens van de geenen te verhinderen, die iets tot welweeſen van 't gemeen wilden toebrengen, of 'er de uitwerkinge door haare onrechtvaardige tegenſtellingen van te vertraagen.

Weeſt dan niet verwonderd mijn waarden Leeſer, dat deſe mijne *Reis Beſchrijvinge* ſo laat aan den dag gekomen is. Sekere Perſoonen die my niet gunſtig waren, hebben door haare heimelijke middelen en aanhang veroorſaakt, dat ik niet eer de naauwkeurige en aanmerkelijke Reiſe, de welke ik hier bekend maake, heb doen drukken. Ik heb de ſelve in 't *Noorder America* van den Jaare 1679. tot den Jaare 1682. toen ik weer te *Quebek* kwam, na dat ik 'er by na vier Jaaren toe had beſteed, gedaan. Ik heb 'er groote en wijd uitgeſtrekte Landen, de welke voor mijne Reiſe aan *Europa* onbekend waren, ontdekt. Ik had voorgenomen 't gemeen met deſe *Ontdekkinge* te verreiken: maar veele toevallen hebben 'er my 't middel van benomen, en 't welk ik niet, als in de Stad *Utrecht*, gevonden heb.

Ik had een gedeelte van mijne Reiſe in 't Jaar 1688. in de beſchrijvinge van *Louiſiane*, de welke toen door ordere van

den

den *Koning* van *Vrankrijk* gedrukt is, in 't licht gegeeven. Ondertusschen gaf ik 'er de kennisse van 't groote Water *Meschasipi* in sijn geheele uitgestrektheid niet in te kennen. Ik was genootsaakt een gedeelte daar van te verbergen, om redenen de welke ik terstond sal verklaaren, en die ik aan 't einde van dit Boek ook sal aanraaken; om dat ik dacht dat mijn stilswijgen eenige dingen sou voorkomen, die ik nochtans niet heb konnen vermijden, wat voorsorge dat ik 'er toe aangewend heb: maar ik sie my tegenwoordig in vryheid, om deselve geheel en sonder eenige achterhoudinge te openbaaren: 't welk ik ook in dit Werk met alle mogelijke naauwkeurigheid en getrouwigheid doe.

Ik ben in den Jaare 1676. in de hoedanigheid van Sendeling na *Kanada* afgesonden geweest. Dit ampt verplichte my op sekeren tijd, terwijl wy op Zee waren, eenige jonge Dochters, die sich met ons, in 't Schip bevonden, en die men na *Kanada* sond, te bestraffen. Sy maakten met haare dansen groot gerucht, en verhinderden de Bootsgesellen daar door des nachts hun rust te neemen; so dat ik my gedwongen sag, van haar wat hard te bestraffen; ten einde haar te verplichten dit te staaken, en haar in sedigheid en stilheid te houden.

Dit was de gelegentheid en de oorsaak van de gramschap van de Heer *Robbert Cavelier de la Salle* tegen mijn persoon, daar hy nood van afgeweeken is. Hy gehet sich dese Dochters in haare tijd kortingen en verlustigingen te willen verdedigen. Hy kon sich dan niet bedwingen van met eenige hevigheid tegen my te seggen, dat ik my ten opsichte van hem, en all' de Officieren en Persoonen van aansien de welke in 't Schip waren, en die haar vermaak namen, dese Dochters te sien dansen, als een *Pedant* aanstelde; dewijl ik beuselaryen en kleinigheden berispten en bestraften. Maar

de

de Heer *Franciscus* de *Laval* tot Opper Bisschop van *Quebek* verkoosen, die toen met ons de overvaard dee, my de bestieringe over dese Dochters gegeeven hebbende, dacht ik recht te hebben, om de Heer *de la Salle* te antwoorden; dat ik nooit geen *Pedant* was geweest: een woord gelijk al de wereld weet, dat een persoon betekend, de welke de hoedanigheid van een dwaase en onbescheide Geest heeft, en die sich gewend in alle gelegentheden sijn slechte en ongeoeffende wetenschap te vertoonen. Ik voegden 'er by, dat dese Dochters onder mijne bestieringe waren; en dat ik derhalven recht had, van de selve te bestraffen en te berispen, om dat zy sich te veel vryheid gaven.

Dese antwoord, die ik met geen ander voorneemen gaf, als aan den gemelden Heer *de la Salle* te kennen te geeven, dat ik mijn plicht betrachte, dee hem van gramschap verbleeke, en sich seer tegen my vervoeren. Ik genoegden my, hem ten mijnen opsichte in dese gesteldheid siende, te seggen; dat hy dit kwalijk nam, en dat ik geen 't minste voorneemen had gehad om hem te beledigen; gelijk 't ook in waarheid mijn voorneemen niet was. *Monsieur de Barrois* die voor desen *Secretaris* van den *Franschen Ambassadeur* in *Turkyen* had geweest, en die toen 't selve ampt by *Monsieur* den Graave van *Frontenak* bekleede, dit gerucht verneemende, trok my aan een zijde, en zei my; dat ik sonder daar op te denkken de Heer *de la Salle* tot groote gramschap had gebracht, toen ik had geseid, dat ik nooit geen *Pedant* was geweest; dewijl hy dat hand-werk geduurende den tijd van tien of elf Jaaren, de welke hy onder de *Jesuiten* had geweest, gedaan had; en dat hy inder daad *Regent* van een Schoole onder dese Geestelijken was geweest.

Ik antwoorden de Heer *de Barrois*, dat ik dit t'eenemaal onnosel had geseid: dat ik nooit had geweeten, dat de Heer

de la Salle in die vermaarde *Orde* had geleeft: dat indien ik 'er kenniſſe van gehad had, ik my zekerlijk tegen hem ſpreekende, ſou weerhouden hebben, dit woord van *Pedant* voort te brengen; Want dat ik wiſt, dit een laſterlijk woord te zijn; en dat men daar door, volgens de Franſche uitdrukkinge van de *Meſſieurs* van *Port Royaal* gemeenlijk een ongeſchikten of ongepolijſten wijſen te kennen gaf: en dat ik my derhalven wel ſou gewacht hebben, my van dit woord te bedienen, indien ik beter onderricht was geweeſt; doch dat ik 't leven en bedrijf van de Heer *de la Salle* niet wiſt.

Hoe 't ook was, de miſſlag die ik by deſe gelegentheid ſeer onnoſel beging, is gelijk mijn beſchrijvinge ſal doen ſien, ſonder hulpmiddel geweeſt. De Heer *de la Salle*, welkers onverwachte en ongelukkige dood, ik gelijk God weet, beklaage, droeg my over deſe ſaak altijd een kwaad herte toe. Hy heeft my dan niet alleen voor groote gevaaren bloot geſteld: maar ſelfs in *Vrankrijk* wedergekomen ſijnde, daar de beſchrijvinge van mijn *Louiſiane* hem ſeer nut is geweeſt, om hem groote voorrechten van 't Hof te doen verwerven; verre van mijnen arbeid tot ſijnen dienſt te erkennen, dee hy my ſeer nadeelige dienſten by den eerwaardigen Vader *Hyacinthe le Fevre Commiſſaris Provinciaal* van de *Recollecten* van *Parijs*, die ſich de hoedanigheid geeft, van 's *Konings Commiſſaris* van all' de *Recollecten* van de *Nederlanden* door *Vrankrijk* bemachtigd. Den gemelden Heer *de la Salle* gaf hem, gelijk ik daar na verſtond, te kennen, dat hy ſeer kwalijk voldaan was, over dat ik hem in de *Ontdekkinge* van 't groote Water *Meſchaſipi*, van haaren oorſprong tot de *Golfe* van *Mexico*, in de reiſe was voorkomen, de welke ik in den Jaare 1680. twee Jaaren voor den gemelden Heer *de la Salle* had gedaan; die de ſelve met den Vader *Zenobe Mambré* een *Recollect* ondernam, welke ik, wanneer

***

neer my na de *Meschasipi* inscheepte, by de *Illinooizen* had gelaaten.

Den Vader *Hyacinthe* veinsden en verborg 't onderhoud, 't welk hy met de Heer *de la Salle* had gehouden; in't welke hy al sijn drift tegen my had doen blijken. Terwijl ik *Gardiaan* van de *Recollecten* van *Rent*, in *Artois* was, daar ik geduurende mijne drie Jaaren, 't geheele Klooster by na van de grond tot de uiterste hoogte toe, heb doen opbouwen, versocht hy my ernstig, dat ik my maar voor een Jaar weer in *Kanada* sou begeeven; seggende, dat *Monsieur* den Graave van *Frontenak*, die 'er onder Koning van is, 't selve begeerde.

Ik antwoorden hem, dat ik geduurende den tijd van elf Jaaren, de welke ik in *America* was geweest, ongemakken en gevaaren genoeg had uitgestaan. Maar dewijl hy my seer aanhoudelijk drong, dese reise te doen, antwoorden ik hem; dat de bysondere Wetten onser *Orde* ons tegen onse meininge niet verplichten over Zee in Sendingen te gaan; en dat ik hem derhalven bad, my in vryheid te laaten; nademaal ik reets soo veele Jaaren in de nieuwe Wereld had doorgebracht.

Sedert dese weigeringe, is my den Vader *Hyacinthe* in alle dingen tegen geweest. Hy verhinderde my den eerwaardigen Vader *Alexander Voile Prominister* van onse *Recollecten* van *Artois* in 't *Generaal Kapittel* te *Romen* gehouden, te vergeselschappen. Hy dee my vervolgens weer na ons Klooster van *St. Omeer* keeren: en daar na, dee hy my een vryen Reis-brief, door een gepretendeerde ongeschreeve ordere van *Monsieur* de *Louvois*, eerste dienaar van Staat, geeven; die men selfs na sijn dood heeft doen spreeken: door de welke my belast was, van my op de Landen van den *Koning* van *Spanjen* mijn *Souverein* te begeeven; daar ik stiptelijk aan gehoorsaamde.

Na

Na dat den gemelden Vader *Hyacinthe le Fevre* my aldus uyt de *Provincie* van onſe *Recollecten* van *St. Antoni* in *Artois* had doen vertrekken, bood ik den Koning *Lodewijk* den 14. die toen by de *Kapelle* van *Harlemont campeerde*, een verſoek-ſchrift aan, mijn beſwaarniſſe behelſende. Sijn *Majeſteyt* deed 't ſelve in hande van den Groot *Provooſt* van 't Hof ſtellen: maar dewijl deſen *Vorſt*, die nooit ſijn recht of beſcherminge aan perſoonen die onrechtvaardig worden verdrukt, heeft gewygerd, doen met de beſtieringe van ſijn talrijk Leger uitneemende beſig en belaaden was; ter oorſaake dat den Koning van *Engeland, Wilhelmus* den III. ſich voordeelig te *Leuven* had gepoſteert, weet ik niet hoe 't by gekomen is, dat mijn verſoek-ſchrift onder de handen van die geene, vergeeten was, daar ik het door 't bevel des Konings, ingeſteld had. So dat ik op mijne rechtvaardige en billijke klachten, de welke ik tegen de geenen dee, de welken my verongelijkt hadden, geen voldoeninge heb gehad.

Daar na ben ik voor een tijd Biecht-vader van de boetvaardige Dochtets *Recollectinen* van *Goſſelies* geweeſt. Geduurende mijn vijf Jaarig verblijf in haar Huis, heb ik een ſeer ſchoone Kerk met een dubbel gewelfſel, een ſeer gemakkelijke Spreek-plaats, en andere aanmerkelijke gebouwen doen maaken. Dit is 't geen ik door de *Acte* of 't geſchrift van erkenteniſſe kan bewijſen, de welk my deſe Geeſtelijke, in behoorlijke wijſe, met haare handen onder tekend, en met het Wapen van 't Klooſter verzegeld, gegeeven hebben, en door een andere voorgaande *Acte*, de welke deſe Geeſtelijke na 't *Kapittel Provinciaal* geſonden hebben. Maar, door ik weet niet wat noodſchikkinge, den Vader *Provinciaal* van *Parijs*, daar ik tot Monnik van aangenomen ben, de Broeder van den gemelden Vader

Hyacinthe le Fevre die fich (gelijk ik gefeyt heb) den Tijtel van *Commiſſaris Royaal* of Koninglijk *Commiſſaris* geeft, niet voldaan, met dat fijn Broeder my weer op de Landen van den Koning van *Spanjen* had te rug gefonden; onderſtond, my uit het ampt, 't welk ik by de Geeſtelijke Dochters van *Goſſelies* bediende, te doen vertrekken: feggende, dat *Goſſelies* 't welk onder *brabant* behoord, een afhangfel van *Vrankrijk* was: 't welk niet waarfchijnlijk is.

De vervolginge de welke men my dee, nam noch toe, door 't heimelijk verſtand 't welk 'er tuſſchen den gemelden Vader *Lodewijk le Fevre* en eenige *Recollecten* van de *Provincie* van *Vlaanderen* was. Ik bevond my te dier tijd in dat Land uit krachte van een gefegelden Brief van de Koning van *Spanjen* mijn *Souverein*. Doch fiende dat men my van alle kanten overviel, vond ik me genootſaakt, voor 't geheele gefelſchap der *Recollecten* van onfe Stad *Ath*, te verklaaren; dat ik proteſteerde tegen 't voorneemen 't welk men had, van my in de *Provincie* van *Vlaanderen* in te lijven; nademaal ik geen beſchermer kon vinden: dat men my aan den haat van den gemelden Vader *Lodewijk le Fevre*, die een geſworen vyand van de Onderdaanen des Konings van *Spanjen* was, opofferde; en dat ik niet wiſt, wat dienſten dat ik ook in alle plaatſen, daar ik tot die tijd toe had gewoond, gedaan had, waar ik in ſekerheid ſou verblijven.

God die altijd ſorge heeft gedraagen, om de onſchuldige verdrukten te vertrooſten en te hulpe te komen, heeft my de Heer *Blathuäyt* eerſte geheim-ſchrijver van Oorlog, van *Wilhelmus* den III. Koning van *Engeland*, verwekt. Hy verworf voor my van den Koning ſijn Meeſter ten behoeve van 't gemelde *Convent* der Geeſtelijken van *Goſſelies*, daar ik toen woonde, een ſchriftelijke beſcherminge. En ik kan

ſeg-

feggen, dat fonder 't felve, en fonder de protexie van den edelmoedigen Graave van *Athlone*, 't felve *Convent*, door 't Volk van Oorlog, dikmaals fou geplonderd fijn geweeft: maar den gemelden Heer *Blathuäyt* heeft goede forge willen draagen, om defe arme Geeftelijke te bewaaren. En daar na heeft hy fijn verfoeken felfs by die van den Doorluchtigen Hertog van *Ormond*, en van den dapperen Graave van *Athlone*, ten voordeel van 't beruchte Klooſter van *Kambron*, gevoegd: invoegen dat het Huiş benevens all' 't Koorn dat 'er aan behoorde, hoewel 't felve fich in 't midden van 't machtige en ontfaggelijke Leger der Geallieerden bevond, is bewaard geweeft.

Daar-en-boven, heeft den gemelden Heer *Blathuäyt* noch de goedheid gehad, uit de naam van de Koning fijn Meefter, en door fijn byfondere ordere, aan den eerwaardigften Vader *Rennere de Payez*, *Commiſſaris Generaal* van onfe *Orde* tot *Leuven* te fchrijven; om hem te verfoeken, my een vryen Reis-brief tot de Sendingen van *America* te geeven, en de tijd, de welke nodig fou fijn, om in fodanigen *Provintie* der Vereenigde Nederlanden te verblijven, daar ik goed fou vinden my na toe te begeeven, om aan de aantekeningen mijner *Ontdekkingen* te werken. Maar den gemelden Vader *Commiſſaris Generaal* vertoeft hebbende, met my mijne *Patenten* toe te fenden, nam ik in onfe Stad *Ath* den zegen van de Heer *Internoncius* te *Bruſſel*, in de tegenwoordigheid van den Heere Abt van *Scarlati*, die na den Rijksdag van *Polen* vertrok; en begaf my met een brief van den eerwaardigften Vader *Bonaventure Poërius* Opper *Commiſſaris* van onfe *Orde* na *Leuven*, die my de eer gedaan had, van my van *Romen* op den 31. Maert 1696. te fchrijven; en die my verfekerden, dat fijn *Commiſſaris Generaal* my alles fou toeftaan, 't geen ik hem van fijnen 't wegen fou verfoeken.

Den gemelden *Commissaris* nam Copye van den brief van onsen Opper *Generaal*, en schreef midlerwijl aan de Heer Baron van *Malquenek*, gunsteling van sijn Keurvorstelijke Hoogheid van *Byeren*, en aan de Heer de *Coxis* Opper *President* van sijn *Katholijke Majesteit* den Koning van *Spanjen* mijn *Souverein*, van de welken ik in de laatste Leger plaatse van *Granmont* bewilliginge had bekomen, van my by den gemelden Koning van *Engeland* te begeeven, om sijne beveelen te ontfangen. Den gemelden *Commissaris* sond my dan na ons Klooster der *Recollecten* van *Antwerpen*; om 'er voor 't geld, 't welk my tot dien einde van de Heer *Hul*, *extraordinaris Envoye* van sijn *Britanische Majesteit*, door 't bevel van mijn Heer *Blathuäyt*, was gegeeven, wereldsche Kleederen te laaten maaken. Daar ontfing ik toen all' de ordere, de welke my tot mijn vertrek noodig waren.

Met alle mijne *Patenten* voorsien sijnde, begaf ik my op weg, om my met een Kapitein van een *Venetiaansch* Schip na *Amsterdam* te begeeven; maar door een ongelukkige bejegeninge hielden ons ses Ruiters tusschen *Antwerpen* en *Moerdijk* op, en beroofden ons van al 't geld dat wy hadden. Niet te min begaf ik my door 't middel en hulpe eeniger Vrienden na 't Loo, en den *Haag*; daar ik seer wel van den gemelden Heer *Blathuäyt* ontfangen wierd; die my onderhoud dee geeven, om een gedeelte van de plonderinge aan my gedaan, te vergoeden. Waar na ik de eere heb gehad van den Koning voor sijn vertrek na *Engeland* te begroeten.

Ik begaf my vervolgens na *Amsterdam*, daar ik dacht mijne *Ontdekkinge* te sullen konnen laaten drukken: maar ik vond'er groote verhinderingen. Dit nootsaakte me my vooraan geheel aan de Voorsienigheid Gods over te geeven; als siende, dat all' de schikkingen die ik tot voorkominge van

al-

alderhande moeyelijkheden had genomen, niet verhinderden, dat ik se niet allerwegen vond.

Dese selve Voorsienigheid, welkers wegen ondoorgrondelijk sijn, en die ons altijd tot ons bestemde einde leid, gaf my 't voorneemen in, van *Amsterdam* te verlaaten, om my met 't goed vinden van den edelmoedigen Graave van *Athlone Generaal* van de Kavallery van desen Staat, na *Utrecht* te begeeven. Ik had dikmaals de eer gehad van in de Spaansche Nederlanden aan sijn Tafel te eeten Hy had ook t'mijnen opsichte verhindert, dat men de hooge muuren, de welke 't Klooster der Geestelijke *Recollectinen* van *Gosselies* omringen, niet om ver wierp. 't Is door sijn recommandatie, dat veele persoonen, uitsteekende door haare geboorte en waardigheid, de goedheid gehad hebben, van my, tot de uitvoeringe van mijn voorneemen, haare beschermingе toe te staan.

't Is ondertusschen waar, dat de eer die se my gedaan hebben, niet verhindert heeft, dat veele onderscheydene persoonen, die de *Christelijke* liefde my verbied te noemen, geen menigten van lasteringen tegen my hebben uitgestrooid: het welk my sekerlijk in mijnen arbeid heeft ontrust. Ondertusschen hoop ik, dat God hem andere gedachten van my sal geeven; en dat sy in sich selven gaande, de onrechtvaardigheid haarer handelingen, t' mijnen opsichte, sullen erkennen; en dat se my alsoo sullen verhinderen mijn klachten aan de Machten te doen, die my gebruikt hebben, om voor 't gemeen te werken, met het selve, 't geen ik op mijne reisen heb ontdekt, deelachtig te maaken.

Eindelijk; ik geeve hier 't eerste Boek in 't licht; 't welk wel haast van een tweede sal gevolgd worden; waar in ik gelegentheid sal hebben, aan de geheele Wereld de bespringinge en vyandschappen bekent te maaken, de welke my door per-

perſoonen gedaan ſijn, die niet ſoeken als my te bederven. Ik hoope waarden Leeſer dat je van mijn werk ſult voldaan weeſen; en bovel al van de fraaye en naauwkeurige dingen die 'er in vinden ſult.

By aldien de Machten werken, om in de wijd uitgeſtrekte Landen, waar van ik hier de *Ontdekkinge* geeve, *Kolonien* op te rechten; ſo ſullen ſe 't voordeel hebben, van een voordeeligen Koophandel voor haare onderdaanen te grondveſten; en ter ſelver tijd den roem hebben van tot de Saligheid en behoudeniſſe van deſe arme Volkeren haar beſt te doen; die eeuwiglijk ſullen verlooren gaan, indien ſe niet tot de kenniſſe van den waaren God gebracht worden: maar die door de hulpe, de welke men hen by dit geval ſou geeven, tot de kenniſſe der waarheid en ſaligheid in onſen Heere *Jeſus Chriſtus* konnen komen.

Den Boekverkooper heeft dit Boek met de noodige Kaarten vermeerderd en vercierd; om van eenige dingen een naauwkeurig denkbeeld te geeven, de welke men beter bevat, als men eenige verbeeldinge voor 't oog heeft. Ik bebetuige u hier voor God, dat mijne beſchrijvinge getrouw en oprecht is; en dat je, aan al 't geen ik verhaal, geloof kond geeven. Ik had wel gewenſcht dat de ſelve vermaakelijker had konnen ſtellen: maar ik heb nochtans al gedaan, wat my mogelijk was, om de ſelve licht, verſtaanbaar, en van alle verwarringe ontlaſt te maaken; ten einde dat een ieder de ſelve met eenige voldoeninge kan leeſen.

NA-

NABERICHT
AAN DEN
LEESER.

NIemant kan om redenen van den *Auteur* in zijne Voor-reden bygebracht, twijffelen, of hy heeft zekerlijk in *America* geweeſt; en zelfs tot zo veel honderd Mijlen, tot aan de groote Rivier *Meſchaſipi* gereiſd, en de zelve opgenomen. Zijn bericht hier van, voor deſen aan de Koning van *Vrankrijk*, gedaan, is 'er een onwederſpreekelijk bewijs van. De reden de welke den *Auteur* vorder te dier tijd hebben bewoogen, de volkome beſchrijvinge der zelve Riviere, des zelfs voordeelige gelegentheid, en de ſchoone en bekwaame Landen daar omtrent gelegen, te verbergen, zijn t' eenemaal geloofwaardig, en op geſonde reden gegrond; en van een perſoon, van de hoedanigheid als den *Auteur*, ontwijffelbaar. Behalven dat zijn achting by zijne *Britanniſche Majeſteit* door deſe zijne nader verklaaringe verworven; 't vertrek der *Franſchen*, met een Vloot met Volk, om ſich by de gemelde Rivier te beveſtigen; en dat kort na deſe nader verklaaringe, het oogmerk 't welk men in dit Land ſchijnt te hebben om van gelijke te doen, de zaak zodanig bekrachtigd, dat men aan de waarheid en aangelegentheid deſer nader verklaaringe niet kan twijffelen. Eindelijk, de Iterative bekentmaakingen in de Couranten van de Maand October 1698. dat de Engelſchen op de volkome onderrichtinge en onderſoek der *Ontdekkinge* in *America* met Schepen en alle nootſaakelijkheden bereid zijn, om eerſtdaags derwaarts te vertrekken, om'er ſich neder te ſlaan en te beveſtigen, met vertrouwen van'er haar byſon-

**** der

der voordeel en belangen te vinden, maakt dit Werk van den *Auteur* veel aanmerkelijker, als de beste aanprijsingen, alleen aan een deel verdichtselen nodig, daar men de beschrijvinge der ver afgelegene Landen dikmaals mee vervuld ziet, zouden konnen doen. Wy willen hoopen, dat wy hier op wel haast de gelukkige gevolgen deser *Ontdekkinge* tot glory van zijne *Britannische Majesteit*, en tot voordeel en genoegen van 't *Christendom* zullen hooren; en daar door gelegentheid vinden, van 't zelve door een ander *Tractaat* aan de Wereld kondig te maaken.

NIEU-

Amerique Septentrionalis
CARTE
d'un tres grand
PAYS
entre le
NOUVEAU MEXIQUE
et la
MER GLACIALE
Dediée a
GUILLIAUME III.E
ROY DE LA GRAND BRETTAGNE
Par le R.P.
LOUIS DE HENNEPIN
Mission: Recol: et Not: Apost:
Chez A. v. Someren,
a Amsterdam 1698
Terres Arctiques.
Cercle de Pole Arctique
GROENLANDE
NOUVEAU DANEMARCK
BAYE DE HUDSON.
Destroit de Hudson
ESTOTILANDE ou TERRE de LABORADOR ou NOUVELLE BRETAGNE.
NOUVELLE FRANCE.
CANADA
GASPESIES.
Golfe de St. LAURENT
I. DE TERRE NEUVE
Le Grand Banc
MER DE NORT.
I. BRITANNIQUES.
Irland
Escosse
Isles Acores
Cercle de Pole Artique
PARTIE DE ASIE
TARTARIE
TERRE DE IESSO.
MER DE IESSO.
IAPON
Cali fornia
TERRE de IESSO
APACHES DE NAVAJO
APACHES DE XILA
NOUVEAU MEXIQUE
CALIFORNIE
MAR VERMEJO ou MER ROUGE
LOUISIANE
FLORIDE.
GOLFE DE MEXIQUE.
Lac Superieur
Lac des Hurons
Lac Ilinois
Lac d'Erie
Iroquois
Nouvelle Angleterre
MER DE CANADA ou DE NOUVELLE FRANCE
Route pour Retourner
Isle Barmudes
Cercle de Tropique du Cancer
Isles Antilles
HISPANIOLA
Iamaica
Porto Rico
ISLES CARIBES.
MER DE NORT
NOUVELLE ESPAGNE
AUDIENCE de GUATIMALA
MER DE SUD ou PACIFIQUE
C. Equateur ou Linie Equinoctiale
AMERIQUE MERIDIONALE.
Venezuela
GUIANA
Lac de Parime
PERU
BRASILIA.

NIEUWE ONTDEKKINGE

Van een Land veel grooter als

EUROPA,

GELEGEN IN

AMERICA,

Tuſſchen Nieuw-Mexico en d'Ys-Zee.

KAPITTEL I.

Redenen de welke den *Auteur* deſer *Ontdekkinge* hebben bewoogen de Reiſe, waar van hy hier de beſchrijvinge doet, te onderneemen.

De menſchen zijn nooit vermoeid/ de voorwerpen die ze voor oogen hebben/ te aanſchouwen/ om dat ſ''er altijd duizend bekoorlijke ſchoonheden/ bekwaam om hen te voldoen en te onderwijzen/ ontdekken. Ze zijn zelfs dikmaals verwonderd en als verrukt over de wonderen en zeldzaamheden die ſ''er bejegenen! Daarom is 't van hun byzonder belangen dezelve met alle mogelijke naauwkeurigheid te overweegen en aan te merken; ten einde hunne natuurlijke nieuwsgierigheid te voldoen/ en hun geeſt te voeden. *Natuurlijke nieuwsgierigheid der menſchen.*

't Is byna even zo met de Reizigers/ die nooit vermoeid zijn nieuwe Ontdekkingen te doen. Ze zoeken altijd onbekende Landen en vreemde Natien/ waar van de Hiſtorien geen gewag maaken; zich voorſtellende 't gemeen met veele nieuwe bekoorlijke en nutte dingen te dienen en te verreiken/ waar van men tot die tijd toe geen denkbeelden of de minſte kenniſſe gehad heeft. 't Is

waar dat hunne onderneemingen hen voor groote moeyelijkheden en voor by na oneindige gevaaren bloot stellen: maar ze lijden alles met vermaak / zonder van hun voorneemen af te zien; om dat ze hoopen hier door iets goeds en heilzaams voor de wereld / en zelfs voor de eere Gods toe te brengen / terwijl ze met een hun eigen begeerten voldoen. Hier door werden ze onveranderlijk aangezet om deze Ontdekkingen te doen / en nieuwe Landen en onbekende Volkeren te zoeken / daar men nooit van heeft hooren spreeken.

Wat de Reisigers behoorden te beoogen.

Dezen / die in hunne Reizen niet beoogen als 't Koningrijke Jesu Christi uit te breiden en voort te planten / stellen zich daer in niet anders voor / als tot de eere Gods te werken. Ten dezen opzichte geeven ze hun leven / 't welk ze niet en achten / met dapperheid voor alle gevaaren bloot; staan de grootste moeyelijkheden uit; en begeeven zich op nooit betrede wegen / en in duizend verschrikkelijke afgronden / om hun voorneemen wel uit te voeren. En ze komen al deze vervaarlijke ongemakken nochtans te boven; met deze hoope gesterkt / van door dat middel tot den roem en glori / van den geenen iets toe te brengen / de welke hen geschapen heeft; en onder welkers bestieringe zy deze verdrietige Reizen onderneemen.

Waar door de meeste *Ontdekkingen* worden gedaan.

't Is gemeen genoeg onverzaagde menschen te zien / die de verschrikkelijkste dood in Gevechten / en in de gevaarlijkste Reizen stoutmoedigh tergen. Ze aarzelen voor geen haghelijke gevaaren / daar ze zich ter Zee of te Land voor bloot stellen; niet is machtig hunne dapperheid te doen wankelen / die hen bekwaam maakt alles te onderneemen. Men ziet ze ook dikmaals gelukkig hun voorneemen volbrengen / en ten einde van de moeyelijkste onderneemingen komen. Ondertusschen moet men toestaan / dat indien ze de gevaaren die ze hebben door te staan / met een bezadigd gemoed rijpelijck overwogen / zy mogelijck kwalijck tot zulken besluit zouden komen / noch hunne voorneemens met zo veel stoutmoedigheid en onverzaagtheid vast stellen: maar ze merken gemeenlijk de gevaaren niet als in 't ruw / ter swenk / en zonder nadruk aan. En als ze de hand eens aan 't werk hebben geslagen / zo wikkeld hen de gelegentheid als ongevoelig in / en brengt hen verder als ze in den beginne gedacht hadden. Hier door is 't / dat dikmaals de grootste Ontdekkingen die op de Reizen gedaan worden / meer de uitwerkinge van 't geval / als van een wel geschikt voorneemen zijn.

Diergelijke is my ook op de Reize gebeurd / van de welke ik alhier bericht aan de wereld wil geeven. Ik heb al mijn leven 't reizen bemind / en mijn natuurlijke nieuwsgierigheyd heeft me bewoo-

woogen / om van tijd tot tijd de meeſte gedeelten van Europa te bezoeken: maer hier mee niet voldaan zijnde / ſtrekten ik mijn voorneemens verder uit / en wenſchte de verdere afgelegene Landen / en de onbekenſte Natien te zien. Dit is het / 't welk my dat groote en wyd-uitgeſtreckte Land / daar geen Europæer voor my is geweeſt / heeft doen ontdekken.

't Is waar / dat ik de moeijelijkheid de welke ik op deze groote en ſwaare reize gevonden heb / noch de gevaaren / waar voor ik geduurende de zelve ben bloot geſteld geweeſt / niet voorzien heb; die my mogelijk de zelve overwegende / zouden hebben doen verſchrikken / en van zulken gewichtigen voorneemen / met zo grooten getal verſchrikkelijke moeijelijkheden omringt / doen afzien. Ondertuſſchen ben ik eindelijk alle deze ſwarigheden te boven gekomen; en alzo een onderneeminge / bekwaam om een ieder behalven my te verſchrikken / volbracht. Waar in ik mijn verlangen zo ten opzichte van mijn begeerten de welke ik hebbe om nieuwe Landen en onbekende Volkeren te zien / als ten opzichte van mijn voorneemen om my tot de zaligheid der Zielen en de eere Gods te beſteeden / heb voldaan.

Met deze begeerten ingenoomen / heb ik een verwonderenswaardigh Land ontdekt / waar van men tot noch toe geen kenniſſe heeft gehad. Ik zal 'er hier een breede / en na mijn oordeel een genoegzaame omſtandige beſchrijvinge van geeven. Ik heb de zelve tot gemak van den Leezer in korte Kapittelen of Hooftſtukken onderſcheiden. Ik hoop dat het Gemeen my voor mijnen arbeid eenigen dank zal weeten; nademaal 't'er voordeel uit zou konnen trekken. Vorder zal hun goedkeuringe my overvloedelijk alle de moeijelijckheden en groote gevaaren / die ik op mijne Reizen heb uitgeſtaan / voldoen.

Verſcheiden oordeel van de Leezers der Reisbeſchrijvingen.

Deze beſchrijvinge mijner Ontdekkinge / zal miſchien voor vals en ongeloofelijk gehouden worden / by de geenen die nooit gereiſt / of de Hiſtorien der kloekmoedige en nieuwsgierige Mannen geleezen hebben / de welke ons de beſchrijvingen der onbekende Landen van hen bezocht / gegeeven hebben. Maar ik zal my niet bekommeren / wat perzoonen van zodanigen inborſt konnen zeggen / die nooit geen dapperheid genoeg gehad hebben / om eenige uitſteekende daad / bekwaam om achting in de wereld te bekomen / te onderneemen; en die zich zelven naauw bepaald / en niet gedaan hebben / 't welk hen in 't bezonder onder de menſchen doet uitmunten. Ze zullen dan beter doen zich te verwonderen over 't geen ze niet verſtaan / en in een wijze ſtilſwijgentheid te blyven / als te verachten 't geen ze niet en kennen of verſtaan.

Men beſchuldigd gemeenlijck de Reizigers dat ze een deel On-

waarheden en Verdichtzelen voor de waarheid trachten te doen doorgaan: maar Mannen van een bestendigen inborst en grootmoedigheid stellen zich boven deze laffe bespottingen. En na dit alles zullen ze altijd met 'er daad de achtinge en toestemminge van lieden van eer voor hen hebben; die van een groote geleerdheid en doordringendheid van verstand zijnde / bekwaam zijn / om een gezond oordeel van den arbeid en verdiensten der geenen te vellen / die op zulken wijze voor de eere Gods en 't Gemeene-best hun leven hebben gewaagd. Dit zal de kloekmoedige Reizigers / die zich gewillig voor allerhande slagh van moeyelijckheden en gevaaren / om zich voor 't menschelijke Geslacht nut en dienstig te maken / hebben bloot gesteld / gelukkig beloonen.

Franciscanen de eerste Sendelingen.

Ik heb altijd een groote neiginge in my gevoeld / om de wereld te schuwen / en na de Stock-regelen van een zuivere en strenge deugd te leeven. 't Was ten dien einde dat ik my in de Orde van den Heiligen Franciscus begaf; om mijne dagen met een streng leven te eindigen. Ik nam dan benevens verscheidene mijner Medgezellen van Studie, de welke ik 't zelve voorneemen had ingegeeven / dit Kleed aan. Ik gevoelden een groote vreugde / wanneer ik de Historien van den arbeid en de reizen der Geestelijken van mijn Orde las; die de eersten zijn geweest / de welke de Sendingen hebben ondernomen. Ik stelden my dikmaals voor / dat 'er niet grooter of roemwaardiger was / als de woeste en onweetende Volkeren te onderwijzen / en tot het licht des Evangeliums te brengen. En aanmerkende dat de Geestelijken van mijn Orde met grooten yver en goeden voortgang aan dit gewichtig werk gearbeid hadden / zo gevoelden ik in mijn hert een begeerte ontsteeken om hunne voetspooren te volgen; en my alzo aan de eere Gods en de behoudenisse der Zielen op te offeren.

Hebben een ongeloofelijk getal Kloosters in *America*.

De Historie van onze Orde leezende / nam ik in acht / dat men in 't Generaal Kapittel der Geestelijken / 't welk in den jaare 1621. vergaderd was / zederd den Vader Martijn de Valence een onzer voornaamste Hervormers in America was overgegaan / rekenden / dat 'er in die Nieuwe Wereld vijf-hondert Kloosters der Recollecten in twee-en-twintig Provintien verdeeld / waren opgerecht. Na de maate dat ik toenam in jaaren / zo vermeerderden ook deze neigingen en begeerten tot de reizen over Zee in mijn hert. 't Is waar dat een mijner Zusters binnen Gent getrouwt / de welke ik met een uitneemende tederheid beminne / doen ik me in deze groote Stad by haar bevond / daar ik me na toe begeven had / om de Nederlandsche Spraake te leeren / my zo veel van dit voorneemen afleiden als haar mogelijk was. Maar ik was daar-en-boven door verscheidene mijner goede Vriend n van Amster-

sterdam verzocht / om na Oost-Indien te gaan? En mijn natuurlijke neiginge tot 't reizen by hunne smeekingen gevoegd / deeden my zeer wankkelen / en byna besluiten van my op Zee te begeeven / om mijn begeerten te voldoen.

Al de vermaaningen en smeekingen van mijn Zuster konden my dan van mijn eerste voorneemen niet aftrekken. Ik begaf my dan eerst op den weg na Italien, en bezocht door 't bevel van den Generaal van mijn Orde de voornaamste Kloosters onzer Recollecten aldaar / en in Duitschland: waar in ik mijn natuurlijke nieuwsgierigheid begon te voldoen. Eindelijk weer in ons Nederland komende / stelden zich den eerwaardigen Vader Wilhelmus Herinx, een Recollect (zederd korten tijd Bisschop van Iperen gestorven) tegens 't voorneemen 't welk ik had om mijne Reize te vervolgen. Hy hield me dan in 't Klooster van Halle in Henegauwen; alwaar ik een jaar geduurende 't Ampt van Prediker bediende. Waar na ik my met bewillinge van mijn Superieur in 't Land van Artoys begaf: en van daar wierd ik om Aalmissen voor 't Klooster in te zamelen na Calais gezonden / terwijl men 'er bezig was met den Haring te zouten.

Verhinderingen den *Auteur* voor de onderneeminge sijner Reize bejegend.

My aldaar bevindende / was mijn grootste genegentheid de vertellingen de welke de Capiteinen der Schepen van hunne langduurige reizen deeden / te verstaan. Ik keerden daar na weer na ons Klooster van Biez door Duinkerken. Ik verborg my dikmaals achter de deuren der Herbergen / terwijl de Bootsgezellen van hun Schipvaarden spraaken. Ondertusschen gevoelden ik / my met dit luisteren bezig houdende / door den rook van den Tabak / een groote Maag-ziekte. Niet-te-min was ik zeer naauwlettende op al 't geen deze Lieden van de bejegeningen die ze op Zee gehad hadden; van de gevaaren die ze hadden uitgestaan; en van veele voorvallen hen in ver-afgelegene Landen overkomen / verhaalden. Ik zou geheele dagen en nachten in deze bezigheid / die my zo aangenaam was / zonder te eeten hebben doorgebracht; om dat ik altijd iets nieuws aangaande de gewoontens en de manieren van leven der vreemde Natien / en van de bekoorlijkheden / vruchtbaarheden / en van de rijkdommen der Landen / daar deze lieden geweest waren / verstond.

Sijne uitneemende nieuwsgierigheid.

Ik bevestigden my dan meer en meer in mijn oude genegentheid; en in 't voorneemen van 't zelve meer te voldoen / ging ik als Zendeling in de meeste Steden van Holland; en verbleef eindelijk te Mastricht; daar ik my ontrent acht maanden ophield. Ik bedienden 'er 't Sacrament aan meer als drie-duizend gekwetsten. Aldaar in deze bezigheid zijnde / liep ik veel gevaar onder deze arme zieken: want ik wierd 'er zelfs van 't Peperbuur en

Zijn gevaarlijke siekte.

de Roodeloop aengetast; zo dat ik in 't uiterste gevaar van te sterven was: maar God bracht my door de hulpe en bystand van een zeer bekwaam Hollandsch Medicijnmeester weer tot mijn voorige gezondheid.

Sijne Oorlogs-gevaaren.

't Jaar daar aan volgende/ begaf ik my weer door de uitwerkinge van mijn yver/ om tot de behoudenisse der Zielen te werken. Ik bevond me dan in de bloedige Slag van Seneff, daar zo veel menschen door 't vuur en 't swaard omkwamen; en daar ik veele bezigheden vond/ met de arme gekwetsten te verlichten en te vertroosten. Eindelijck/ na 't uitstaan van veele moeyelijkheden en uitneemende gevaaren/ in de belegeringen der Steden/ in de Loopgraven/ en in de Veldslagen/ in de welken ik my tot de behoudenisse der Zielen genoegzaam bloot stelde/ terwijl 't volk van oorlog niet als na de Slachtinge en bloed dorsten/ vond ik my in staat om mijn eerste neiginge te voldoen.

Rochel twaalf of dartien-hondert mijlen van Kanada.

Ik ontfing dan van mijn Superieurs bevel my na Rochel te vervoegen/ om my aldaar in de hoedanigheid van Sendeling na Kanada in te schepen. Ik dee geduurende de tijd van twee maanden/ twee uuren van deze Stad/ den Dienst als Parochiaan; om dat ik 'er door den Priester van die Plaats/ daar niet tegenwoordig zijnde/ toe verzocht was geweest. Maar eindelijk gaf ik my geheel aan de voorzienigheid Gods over/ en ondernam die groote overvaard der Zee van twaalf of dartien-honderd mijlen; zijnde misschien de grootste en langduurigste die 'er op den Oceaan gedaan word.

Des Auteurs vertrek van Rochel na Kanada.

Ik ging dan 't scheep met de Heer Franciscus de Laval, te dier tijd Bisschop van Petrea, in de Landen der Ongeloovigen. Thans nam mijn begeerte tot 't reizen meer en meer toe. Ik verbleef geduurende de tijd van vier jaaren in deze Landen; en ik wierd in Sendinge gezonden/ terwijl Monsieur den Abt van Fenelon, tegenwoordig Aards-Bisschop van Kamerijk, aldaar verbleef.

Zee-gevechten tegen die van Tunis en Algiers.

Ik zal hier de verscheidene voorvallen van onse Schipvaard niet aanhaalen/ noch de Zee-slaagen/ die wy met de Turksche Schepen van Tunis en Algiers hadden/ die al deeden dat ze konden om ons te neemen; en daar wy eindelijk tot ons voordeel van ontkwamen: want ik vreeze mijn beschrijvinge te groot te maaken. Ik zal ook alzo weinig van onze komst aan de Kaap Breton melden/ daar wy met een uitneemend vermaak 't gevecht/ 't welk aldaar gemeenlijck tusschen de Visschen geschied/ die men Swaartvisschen, en Walvisschen noemt/ de welke natuurlijke vyanden zijn/ aanschouwden.

Tusschen de Swaart visschen en Walvisschen.

Ik zal ook al zo weinig zeggen/ van de groote menigte Kabeljau-

jauwen / die wy op veertig vademen water op de groote Bank van Terra Nova vingen. Wy zagen op deze Plaats een zeer groot getal Schepen van verscheidene Natien / die zich alle jaar tot het vangen van deze Visschen / die 'er altijd in grooten overvloed zijn / derwaarts begeeven. Dit gezicht gaf veel vermaak aan ons Scheepsvolk; 't welk ontrent honderd mannen uitmaakte; aan drie vierde van de welken ik de Sacramenten bedienden / nademaal ze van de Catholijke Religie waren. Ik dee by stil Weer dagelijks de Misse; en na dat wy onze Avond-gebeden gedaan hadden / zongen we het Reis-gebed der Klerken, in Fransche Vaarzen gebracht / op Nooten.

Dusdanig brachten wy onzen tijd in 't Schip met stilte door / de tijd verwachtende / dat wy te Quebek de Hoofdstad van Kanada mochten aankomen / daar wy eindelijk arriveerden.

KAPITTEL II.

De middelen, door de welken den *Auteur* van dese swaare Reize zich gewende, de moeijelijckheden der *Sendingen* uit te staan.

DE Heer Franciscus de Laval, Bisschop van Petrea, door de verkiezinge van den Paus Clemens de X.; en dat tegen de meeninge van eenige perzoonen van aanzien / die zich hier door van hunne pretentien en verzoeken versteeken zagen / bezittinge van 't Bisdom Quebek genomen hebbende / en dezen Prælaat bemerkende / dat ik geduurende de Reize een grooten yver in mijne Predikingen / en een onvermoeidheid in den Godsdienst had betoont / en ook had verhinderd / dat veele Vrouwen / en Vrysters / die men met ons dee overschepen / geen te grooten vryheid met de Jongelingen van ons Scheepsvolk mochten neemen / waarom 'k menigmaal hun wrevligheid had moeten gedoogen. Deze redenen en veel anderen meer deeden my de lofredenen en de goede wil en gunst van dezen doorluchtigen Bisschop verwerven. Hy verplichte my dan den Advent en de Vasten in 't Klooster der Geestelijken van St. Augustinus van 't Gasthuis van 't gemelde Quebek te prediken.

Goede diensten van den Auteur.

Sijn arrivement te Quebek.

Ondertusschen kon mijn natuurlijke genegentheid zich met dit alles niet voldoen. Ik ging dan dikmaals twintig / en dartig mijlen van ons Verblijf om de Landen te bezichtigen; en droeg zelfs

Zeldzame, en ongemak-

kelijke maniere van Reizen in *America.*

zelfs op mijn ligchaam al wat my tot het verrichten van mijn Godsdienst nodig was; gaande met breede Raketten aan mijne voeten; zonder de welken ik dikmaals in verschrikkelijke dieptens zou gevallen hebben / en mogelijk omgekomen zijn. Zomtijds liet ik mijne geringe toerustinge / om my wat te ontlasten / door een grooten Hond / die ik mee-genomen had / voort-trekken; ten einde te spoediger in de Plaatzen / genaamt de Drie Rivieren de Kaap Tourmante, te Bourgroiaal, te Pont Levi, en in 't Eiland van St. Laurens te komen. Daar verzamelden ik in een der grootste Kabaanen of Hutten dezer Plaatzen zo veel menschen als ik kon; en dan liet ik haar tot de Biegte en 't Heilig Avondmaal toe. Des nachts had ik gemeenlijck niet als een Mantel om my te dekken; zoo dat de koude my dikmaals tot de beenderen toe doordrong; waar door ik genoodzaakt was / uit vreeze van door de koude te sterven / des nachts vijf of zesmaal vuur t'ontsteeken: en ik had zeer weinig van 't geen my nodig was om te leven / en te voorkomen / dat ik geduurende de Reize niet van honger kwam te sterven.

Kanoos van basten, gevaarlijk om 'er over diepe wateren meê te varen.

Geduurende de Somer was ik genoodzaakt om mijn Sendinge te vervolgen / met de Kanoos of kleine Indiaansche Schuitjens van basten van boomen gemaakt / de welke ik terstond nader zal beschrijven / over de Meeren en de Rivieren te vaaren. Dit werk gaat heel wel op plaatzen daar men niet meer als twee of drie voeten water heeft: maar my op dieper plaatzen bevindende / was de Kanoo, de welke onder rond is / in gevaar van om te slaan: en ik zou zekerlijck in 't water omgekomen zijn / indien ik niet van na by naauw acht op mijn zelven / en op deze Boot had geslaagen.

Geen gangbaare wegen in *America.*

Vorders was ik genoodzaakt op deze wijze te reizen / om dat 'er geen gangbaare wegen in die Landen zijn. 't Is dan onmogelijk te Land na deze nieuwe Kolonien of Volkplantingen te gaan: want daar is veel tijd van noden / om de groote menigte van boomen die 'er allerwege wassen / te verbranden en om te hakken / om 'er bekwaame wegen te maaken. Men moet 'er dan te water na toe reizen / en zich tot dien einde van deze kleine ronde schuitjens bedienen / daer ik nu nader van spreeken zal.

KAPIT-

KAPITTEL III.

Beſchrijvinge van de *Kanoos*, waar van men ſich in *Amerika* bediend, om des Somers te reiſen.

DEze Kanoos gelijk ik gezegt heb / zijn van onderen rond / en aan de twee uiterſte einden ſpits ; zeer wel gelijkende na de Venetiaanſche ſpeel-ſchuitjens. Men zou zonder deze Schuitjens in Amerika niet konnen reizen : want men vind 'er allerweegen groote en dichte Boſſchen ; en de geweldige winden rukken 'er de boomen dikmaals uit de grond : de tijd doet'er ook een groote meenigte van ouderdom nederſtorten / die zich op malkanderen hoopen. Dit alles belemmerd de Landen / en maakt de wegen t'eenemael onbruikbaer.

De Wilden bouwen deze Kanoos zeer vernuftig. Ze doen dit met de ſchorſſe of de baſt van den Berkenboom die ze behendig van rontzom deze boomen / die veel dikker zijn als die men in Europa vind / aflichten. Deze woeſte menſchen werken'er gemeenlijk in 't uitgaan van de Winter in de groote vochtige Boſſchen aan / die na de Landen van 't Noorden gelegen zijn. *Hoe de Kanoos van de Wilden worden gebouwt.*

Om de ſchorſſe dezer Kanoos te onderſteunen en ſtark te maaken / leggen ſ' 'er weegers of ſtukken van wit hout / of van Cedere-boomen van vier vingeren breet / of daar ontrent in : dan voegen ze dezelve met Berk-houten of geeffende gladde houten / den omtrek van 't Kanoo maakende te zamen. En eindelijk maaken ze de zelve met dwarshouten van een duim of anderhalf dik / zeer effen en glad zijnde / van beide de zijden van den baſt of de ſchorſſe / door 't middel van zekere wortelen van Boomen / die ze door midden ſpleyten (de Teenen daar men in Europa de korven van blecht niet ongelijk) aan malkanderen vaſt.

Deze Kanoos hebben geen ſtuur als de groote Chaloupen : maar men beſtiert ze alleen door de kracht der armen met de Roeijen of Riemen : en men wend ze met een zeer groote ſnelligheid / om ze te doen gaan werwaarts men wil. Als men 'er aangewoon is / kan men deze Kanoos, als 't ſtil weer is / op een verwonderenswaardige ſnelle wijze doen voortgaan: maar als men voor de wind heeft hebben deze kleine Schuitjens noch veel ſtarker vaard ; in welken gevalle de Wilden zich van kleine Zeilen van dezelve ſchorſſen / doch veel dunder als die van de Kanoos, bedienen. Aangaande de Europëers van langer hand aan dit werk gewend / die bedienen zich *Haar ſnellen vaart.* *Hoe'er de Wilden mee zeilen.* Hoedanig

de Christenen. zich van omtrent vier ellen linnen / 't welk ze aan een kleine mast vast maaken / waar van men de voet of 't onderste emde in 't gat van een licht vierkantig hout / tusschen de Weegers vast gehouden / en door den bast van 't Kanoo ondersteunt / laat zinkken.

Vaaren 'er 30. en 35. mijlen ver op eenen dag mee. Draagen van 400. tot 1500. ponden.

Men kan met deze kleine Schuitjens als men 'er aangewoon is / de Rivieren afvaarende / zomtijds dartig of vijf en dartig mijlen op eenen dag af-leggen; en zomtijds noch meer op de Meeren / wanneer de wind gunstig is. Ze draagen gemeenlijk duizend ponden swaarten; zommigen twaelf honderd; en de grootsten tot vijfthien honderd ponden. De kleinste draagen drie of vier honderd ponden / benevens twee Mannen of Vrouwen die de zelve voortstuwen: maar de grootste Kanoos worden door drie of vier Mannen / en zomtijds / om meer kracht aan te wenden / als de reisen noodzaakelijck zijn / door zeven of acht Kanoos voerders bestiert.

KAPITTEL IV.

Andere beweegredenen de welke den *Auteur* dezer ontdekkinge noch krachtiger aansetten, om de zelve te onderneemen.

Ik had een zeer groote begeerte / 't voorbeeld veeler Geestelijken van mijn Orde hier in navolgende / de paalen van 't Christendom uit te breiden / en de woeste Volkeren van Amerika tot het geloove des Evangeliums te bekeeren. Ik merkten dan 't ampt van Sendeling aen / als een roemwaardige bedieninge. Zo haast ik dan gelegentheid zag / om my tot de Sendingen te begeeven / ondernam ik de zelve / niet tegenstaande my dit meer als twaalf honderd mijlen van Kanada zou voeren: en ik bewoog verscheidene perzoonen deze verre reize met my te doen.

Reize van meer als 100. mijlen boven *Quebek.*

In 't vervolg / heb ik niets tot het volbrengen van mijn voorneemen verzuimt. Ik wierd dan als om my te beproeven / na een Sendinge van meer dan honderd en twintig mijlen boven Quebek gezonden. Ik voer de Rivier van St. Laurens op / en kwam eindelijk op den Oever van een Meer / 't welk de Irokooizen Ontario noemen; en 't welk wy hier na zullen beschrijven. Aldaar zijnde / trok ik veele Wilden Irokooizen tot my / om de Landen te bouwen / en hout te rooijen / om ons verblijf te timmeren. Ik

liet

liet 'er een zeer groot en verheven Kruis richten / en een Kapelle dichte by 't Meer maaken: en zette my aldaar met een Geestelijke van mijn Orde neer / genaamt Lucas Buisset, die ik had bewogen met my te gaan / en daar na in ons Klooster van St. Franciscus op de Sambre gestorven is. Ik zal in 't vervolg meer van hem spreecken / om dat wy in Kanada een geruimen tijd met malkander hebben omgegaan / en te zamen tot onze bevestiginge te Katarokkouy gewerkt hebben.

Dit is de plaats / daer wy dikmaals aan deze nieuwe Ontdekkinge / waar van ik hier de beschrijvinge doe / gedacht hebben. Ik was daar toe door 't leezen van veele Reis-beschryvingen verwekt; en bevestigde my in dit voorneemen door de verlichtingen en openingen / de welke wy van verscheidene Wilden / daer ik gemeenschap mee gemaakt had / ontfingen. En ik zag inder daad dewijl ze my veele byzonderheden van onderscheidene Volkeren te kennen gaven / dat men aan de kant van 't Suidwesten / aan de andere zijde van de groote Meeren / aanmerkelijke bevestigingen en Volk-plantingen zou konnen maaken: en dat men zelfs door 't middel van een groote Rivier genaamt Hoio, de welke by de Irokooizen loopt / tot de Zee na de Kaap Florida zou konnen doordringen.

Ik dee veele en verscheidene reizen; dan eens met de Inwoonders van Kanada, die wy met ons genomen hadden / om in ons Fort Katarokkouy te woonen; en dan weer met de Wilden daar ik mee verkeert en kennisse aangemaakt had. En voorziende / datmen onze Ontdekkinge aan de Irokooizen verdacht zou maaken / zo wilde ik deze Wilden in hun vijf Kantons of onderscheidene Landschappen gaan zien en bezoeken. Ik begaf me dan met een onzer Soldaaten van 't gemelde Fort by de zelven / doende omtrent zeventig mijlen weegs / hebbende beide breede raketten aan de voeten / ter oorzaake van de sneeuw / de welke in die Landen gedurende den Winter / overvloedig is.

Ik had reets een weinig kennisse van de Irokooische spraake. Deze menschen waren verwonderd my op hunne weize over de sneeuw te zien gaan / en in de groote Bosschen die men in die Landen vind / mijn verblijf in kleine Hutjens te zien neemen. Wy lichten tegen den avond / na dat wy ieder dag tien of twaalf mijlen gegaan hadden / de sneeuw tot vier voeten dik van de aarde / om vuur te konnen maaken: wy hadden ook schoenen als de Wilden / die wel haast door de sneeuw door trokken waren / de welke onze voeten door de beweeginge van 't sterk gaan verwarmt zijnde / terstond dee smelten: wy bedienden ons van de schorssen van wit hout om ons te rust te leggen; en ontstaaken een groot

Ongemeene ongemakken door de strenge koude en diepe sneeuw.

vuur / 't welk wy ter oorzaake van de strenge koude genoodzaakt waren met groote zorge aan brand te houden. Dus brachten wy den nacht door / de wederkomste der Sonne verwachtende / om onze reize te vervolgen. We hadden ook geen ander voetzel als Indiaans koorn / 't welk wy met water nat maakten / om 't zelve te beter te konnen doorslikken.

Arrivement van den Auteur by de *Honnehiouts* en de *Honnontagez.*

Dus gingen we by de Irokooizen Honnehiouts en by de Honnontagez die ons wel ontfingen. Deze Natie is de strijdbaarste van alle de Irokooizen. Doen ze ons zagen lagen ze de vier vingeren op de mond / om hun verwonderinge daar ze over onze moeyelijke reize in waren / die wy geduurende de Winter hadden gedaan / te kennen te geven. Maar my vervolgens met een groot en ruw kleed van Sint Franciscus gekleed ziende / riepen ze met deze woorden / Hot chitagon, dat is te zeggen / naakte voeten ; het woord Ganneron, 't welk ze uit de diepte van hun borst deeden uitkomen / daer by doende : om my te zeggen / dat onze reize van een groot belangen en aangelegentheid moest weezen / nademaal wy de zelve in zulken moeijelijken zaizoen van 't Jaar ondernaamen.

Hoe van deze Wilden onthaald.

Deze Wilden booden ons Eelanden en Rheebokken aan / op hunne weize toebereid / daar wy van aaten : waar na wy ons affscheid van hen namen om verder te gaan. Wy vertrokken dan met onze Deekens op den rugge / en namen een kleine ketel mee om 'er de Sagamite of Pap van Indiaansch koorn in te maaken en te kooken.

Sijn komst by de *Agniez* of de *Ganniekez.*

Dus gingen we door wegen die onder 't Water stonden / en voor de Europeërs t'eenemaal onbruikbaar waren ; zo dat we ons dikmaals genoodzaakt vonden breede Moerassen en groote Beeken over boomen te passeeren. Eindelijk kwamen we te Ganniekez of te Agniez. Dit is een van de vijf Kantons der Irokooizen, een goede dag reise van 't Gebuurschap of 't Vlek van nieuw Holland gelegen / tegenwoordig nieuw Jork genaamt. Aldaar zijnde / waren we genoodzaakt / om ons Indiaansch koorn / 't welk wy gemeenlijk tusschen steenen vermorzelden / met de kleine Kikvorschen (de welke de Wilden omtrent Paesschen als 't sneeuw gesmolten is in de Weiden vangen en verzamelen) te mengen en te nuttigen.

Eeten Kikvorschen.

Sijn ontmoetinge van drie Hollandsche Ambassadeurs by de *Irokooizen.*

Wy verbleeven eenigen tijd onder deze laatste Natie / en Huisvesten by een Jesuyt geboortig van Lyons, om aldaar een kleinen Irokooischen Dictionaris of Woorden-boeck uit te schrijven. Den zoeten tijd aankomende / zagen w''er op zekeren dag drie Hollanders te Paard / die over den koophandel van de Beevers in Ambassade na de Irokooizen gingen. Ze hadden zich door ordre van den Majoor Andries die Baston en nieuw Jork onder 't gebied van

van den Koning van Engeland heeft gebracht / en die tegenwoordig Gouverneur van de Virginien is / derwaarts begeeven.

Deze Heeren steegen van hunne Paarden / om 'er ons te laaten opklimmen / en ons met hen na nieuw Oranje te geleiden / ten einde my aldaar wel te onthaalen. Zo haast als ze my de Nederlandsche taale hoorden spreeken / betoonden ze my veel vriendschap. Ze zeiden my / datze verscheide Historien van de Ontdekkingen hadden geleezen / de welke door de Geestelijken van Sint Franciscus in 't Zuider gedeelte van Amerika gedaan waren: maar dat ze de zelve nooit met het kleed van hun Orde gezien hadden. My verbolgens betuigende / dat ze verblijd zouden weezen / my tot de Geestelijke vertroostinge van veel Katholijken die onder de hunne waren / te zien woonen.

Ik zou dit zeer gaarn gedaan hebben / nademaal s' 'er my eernstig toe verzochten: maar ik vreesden daar door de Jesuyten, die my wel ontfangen hadden / eenigen argchwaan te geeben: en ten anderen vreesden ik de Kolonie van Kanada in den Koophandel van de Beevers, en van de andere pelteryen met de Wilden die ik kenden / en daar ik mee wist om te gaan / te benadeelen. Wy bedankten dan deze eerlijke Hollanders, en wy begaven ons weer met minder moeiten als in de na toe reize na ons gewoonlijk verblijf van Katarokkouy. Dit alles diende niet / als om de begeerten in my te vermeerderen / om verder en afgelegener Volkeren te ontdekken.

KAPITTEL V.

Beschrijvinge van 't *Fort* of de sterkte *Katarokkouy*: daar na 't *Fort* van *Frontenak* genaamd.

Deze Sterkte is de Rivier van Sint Laurens na 't Zuiden opvaarende / honderd mijlen van Quebek de Hoofdstad van Kanada gelegen: gebouwt dichte by de Mond van 't Meer Ontario; 't welk in de Irokooische spraake een goed Meer te zeggen is. Deze Fortresse wierd terstond door ordere des Graven van Frontenak den Opper-Generaal van Kanada met aarde zooden / Palissaaden / Storm-paalen / en vier Bolwerken voorzien. Men bevond dat het noodzaakelijk was de zelve te bouwen / om zich tegen 't uitloopen der Irokooizen en hunne Stroperyen te stellen / en den Koophandel der pelteryen de welke deze Volkeren met de

Gelegendheid van dit Fort.

Dwingd de Wilden.

Verbreekt hun Koophandel met de Hollanders.

Inwoonders van nieuw Jork, en met de Hollanders doen / die aldaar een nieuwe Kolonie of Volk-plantinge hebben gemaakt / en hunne Koopmanschappen / tot een minder prijs als de Franschen van Kanada aan de Wilden geeven / te verhinderen.

Wreedheid der *Irokooizen* en hun inborst.

De Irokooizen, is een woeste en zeer moetwillige Natie, dewelke meer als twee Millioenen of twintigmaal honderd duizend menschen in deze wijt uytgestrekte Landen heeft omgebracht. De Franschen vreezen hen ter oorzaake van 't Fort Frontenak. Dese Volkeren laaten de Europeërs in geen rust / als door de vreeze voor hun Vuurgeweer; noch houden geen gemeenschap met dezelven / als om datze hunne Koopmanschappen en Geweer van nooden hebben; en waer van zy zich hebben bediend / om dit groote getal van hunne gebuurige Vyanden en Natien dieze haaten / tot vijf en zes honderd Mijlen van hun Kantons, of onderscheydene Landschappen gelegen / uyt te roeyen en te verdelgen.

Deze Fortresse in den beginne niet als met Paliſſaden, Stormpaalen / en aarde zooden voorzien en omzet / is geduurende mijn driejaarige Sendinge tot drie honderd en zestig Roeden in den omtrek uytgezet. Men heeft dezelve ook met kantige Steenen / die men door den Vloed en stroom des Waters glad en effen op de Strand van 't Meer Ontario of Frontenak vind / bekleed en bemetzeld. Met werkten'er met zulken vlijt aan / dat het door de zorge en yver van de Heer Kavelier de la Salle, een zeer wijs en groot politijk Perzoon / geboortig van Normandyen, in den tijd van twee Jaaren tot zijn volkomentheid wierd gebracht. Hy heeft my dikmaals gezeid dat hy te Parijs gebooren was; op dat ik en den Vader Lucas Buiſſet (daar ik hier vooren van gemeld heb) meer op hem zouden betrouwen; als in onzen gemeenen ommegang bespeurd hebbende / dat de Nederlanders, en veele andere Natien die van Normandyen lichtelijk mistrouwen. Ik weet wel dat'er Perzoonen van aanzien en deugd gelijk op andere plaatzen/ in dat Land woonen; maar 't is ondertusschen zeker / dat andere Natien in 't gemeen oprechter en zo bedrieglijk niet zijn / als de Inwoonders dezer Provintie van Vrankrijk.

De Sterkte Frontenak is dan ten Noorden dicht by de Mond of de ontlastinge van dit Meer op een Eilandige plaats gelegen / waar van men aan de eene zijde 't vaste Land heeft doorgegraaven. De andere zyden zijn ten deelen door den Oever van 't gemelde Meer / en ten deelen door een zeer bekwaame natuurlijke Haven / daar alderhande soort van Schepen in zekerheid ten Ankker leggen / omringd.

De gelegentheid van dit Fort is zo voordeelig / datmen door 't zelve

't zelve lichtelijk 't uytloopen en 't wederkeeren der Irokooizen kan verhinderen; de zelve affnyden / en hen zelfs wanneer ze op de Jagt zijn / zonder gevaar / in vier-en-twintig uuren in hun Land komen beoorlogen. Dit kan men lichtelijk met behulp der Barken doen. Ik liet'er op mijn laatste vertrek drie van deze Schepen / alle met bekwaame Verdekken gemaakt. Men kan zich in korten tijd aan de Zuidzijde van dit Meer begeeven / om'er in geval van noodzaakelijkheid de Tzonnentouans te verwoesten. Ze bereiden'er veel Land om Indiaans Koorn te zaayen; 't welk zy gemeenlijk voor twee Jaren in-oogsten. Zy sluiten en verbergen 't zelve vervolgens in kleine Kelders / dieze in de aarde graaven / en op zodanigen wijze bedekken / dat het door den regen niet kan beschadigd worden. Hoe de *Wilden* 't Koorn insamelen en bewaren.

De Landen rontom dit Fort zijn uitneemende vruchtbaar. Men heeft'er in de tijd van dardhalf Jaar / dewelke ik aldaar in de hoedanigheid van Sendeling heb geweest / meer als honderd Mergen doen bebouwen. 't Indiaansche Koorn / benevens dat van Europa, al dat in schillen wast / Moes-kruiden / Pompoenen, en de Water-Meloenen zijn'er seer wel voortgekomen. 't Is waar dat deze gewassen in den beginne zeer door de Springhaanen bedorven wierden; 't welk gemeenlijk in de nieuwe bebouwingen der Landen van Kanada, ter oorsaake van de groote vochtigheid der zelven / geschied. De eerste bewoonders / die wy derwaarts overvoerden / hebben 'er veele Vogelen gebracht en aangekweekt. De groote vruchtbaarheid van 'tLand ontrent dit *Fort*.

Men heeft'er ook Hoorn-beesten na toegevoerd / die'er zeer vermenigvuldigd zijn: want men had'er doen reets zestig. De Boomen zijn'er zeer goed en bekwaam om Huizen en Schepen van te timmeren. De Winter is'er by na drie Maanden korter als te Kanada. 't Is gelooffelijk dat dit een groote Kolonie zal worden: want ik liet'er voor de onderneeminge van mijn groote Reize vijftien of zestien Huisgezinnen / benevens den Vader Lucas Buisset een Recollect, met den welke ik de Sacramenten in een Kapelle van dit Fort bediende. Voorttelinge der Beesten uit *Europa*. Aanwas der *Kolonie*.

Terwijl den Oever van dit Meer bevroozen was / begaf ik my benevens de Heer de la Salle, daar ik van gesproocken heb / met Yshaaken aan mijn Schoenen vast gemaakt / na een Dorp van de Irokooizen Ganneousse genaamd / na Keuré, tot negen Mijlen van 't Fort gelegen. De Wilden van deze Plaets booden ons 't Vlees van Elanden en Yzere Varkens aan om te eeten. En hen een vertoog reden gedaan hebbende / trokken wy een genoegzaam groot getal Irokooizen na ons Fort, om een Dorp van veertig Kabaanen of Hutten te maaken / dewelke dit Volk tusschen Reise van dit *Fort* na *Ganneousse*.

schen ons verblijf van de Sendelingen en 't gemelde Fort zou bewoonen. Deze Wilden bereiden en ploegden de aarde / om'er Indiaans Koorn en Poelgwassen in te zaaijen. Wy beschikten hen ook Zaad om haare Tuinen te bezaaijen : en leerden ze tegen hun gewoonte / even als wy / Zop met Tuingewassen en Kruiden eeten.

Vreemde uitspraak van de *Irokooizen.*

Den Vader Lucas en ik bemerkten / dat de Irokooizen in de uytspraak van haare Taal geen letters hebben die met de lippen worden uytgesprooken / als / B. P. M. F. Wy hadden de Belijdenisse des Geloofs / 't Vader-ons / en onze andere gewoonelijke Gebeden in de Irokooische spraake overgezet / en deeden ze de Kinderen van deze Wilden leeren / en opzeggen. Door de moeite die wy aanwendde om hen deze letteren die met de lippen worden uitgesprooken / in te scherpen / zo gewende wy hen alle de letteren even als wy uit te spreeken. Wy maakten ze ook gemeenzaam met de Kinderen van de Europeërs (die ons als van Christenen gebooren zijnde) lief waren. Zy verkeerden dan met deze kleine Irokooizen , en leerden haare Moederspraaken van malkander. Dit dienden om een goede vriendschap met de Irokooizen die buiten de Jagt tijd gestadig by ons bleeven / te onderhouden.

Haar langduurig jagen op de wilde Beesten.

Maar dit is ons verdrietig / dat deze Volkeren den tijd van vijf of zes Maanden in 't Jaar / dikmaals meer als twee honderd Mijlen van hun gewoonlijk verblijf / met hunne geheele Huisgezinnen / in de by na onnaspeurelijke diepten der wijt uitgestrekte Bosschen / op de Jagt gaan ; daar ze te zamen van 't Vlees der wilde Dieren leeven / die zy met de Wapenen / voor pelteryen van de Europeërs geruild / dooden ; zonder dat een Sendeling dat Volk in deze woeste ver afgelegene plaatsen kan volgen ; zo dat de Kinderen der Wilden geduurende hun Jagt tijd weer vergeaten / al 't geen wy hen in 't Fort Frontenak hadden geleerd.

De Inwoonders van Kanada na de zijde van Quebek , van de Drie Rivieren , en van 't Eiland Montreaal , door de lange Winters van zes Maanden lang afgemat / ziende dat de Geestelijken van Sint Franciscus in 't gemelde Fort Katarokkouy of van Frontenak , daar de Winter drie Maanden korter als in hunne Landstreeken is / hun verblijf genomen hadden / besloten verscheidene van hen / om haare Huisgezinnen derwaarts over te voeren / en'er zich neder te zetten : zich zelven ook verzekerende / dat wy hen de Sacramenten bedienen / en hunne Kinderen aldaar buiten hun kosten (om dat wy gemeenlijk onderwijzen zonder eenige belooningen te ontfangen) een goede opvoedinge zouden geeven.

Daar

Daar zijn perzoonen geweest / die zich altijd meesters van Kanada, en bestierders van alle de bevestigingen en Volk-plantingen / de welke sy door alle mogelijke middelen na zich trokken / hebben willen maaken ; en steets getracht om zich den roem van alle de goede uitkomsten toe te schrijven ; en die van hun aenhang over al hebben ingedrongen / om onze voorneemens in dit Fort te verbreeken. Eindelijk / hebben ze zelfs onze Geestelijken / door 't middel van den Mark-graaf van Denonville, die hem door de listigheid van dit Volk liet bedriegen / uit deze Sterkte doen vertrekken. Dezen Heer was te dier tijd Gouverneur van Kanada, die ze t'eenemaal tot hun belangen hadden ingewikkeld.

Franciscaner Mongnikken moeten uit dit *Fort Frontenak* vertrek-

Ik hoop dat God onze arme Geestelijken daer noch eens zal herstellen ; dewijl hunne voorneemens altijd zuiver en onnozel zijn geweest ; en dat men hen niet zonder onrechtvaardigheid uit dit Fort heeft konnen doen vertrekken : maar God laat niets ongestraft ; en hy zal 't ongelijk 't welk men hen hier in heeft aengedaan / noch eens wreeken. Ik heb zedert eenigen tijd verstaan / dat de Irokooizen die altijd met de Franschen van Kanada in Oorlog zijn / zich van dit Fort Katarokkouy hebben meester gemaakt. Men heeft my ook gezeid / dat deze Barbaaren uit verwoedheid in hunne pijpen eenige vingeren van die geenen hebben gerookt / de welken onze arme Recollecten uit dit Fort hebben doen gaan ; en dat de tegenwoordige bewoonders van Kanada verwijtingen en bestraffingen aan de geenen hebben gedaan / die'er de Auteuren van geweest zijn.

Hoe volgens de meeninge van den Auteur daarom gestraft.

KAPITTEL VI.

Beschrijvinge van de grootste en de schoonste *Meeren* van soet water die 'er in de geheele Wereld zijn.

Ik onderneem hier de beschrijvinge van de aanmerkelijkste zaaken / van deze groote Ontdekkinge / op dat den Leezer door 't middel van de kaarte die wy'er voor hebben doen stellen / te lichter tot de kennisse van onze Reize zou konnen komen.

't Meer Ontario is 't Meer van Frontenak genaamt / ter oorzaake van dezen doorluchtigen Graave van Frontenak, Gouverneur, Generaal van Kanada. Al de wereld weet / hoe groot de verdienste en deugd aan dezen Heer is ; en dat hy uit een oude Stamme / en een reeks doorluchtige Voorouders is voortgesprooten / die tot de groot-

Oorspronk van de naam van 't Meer

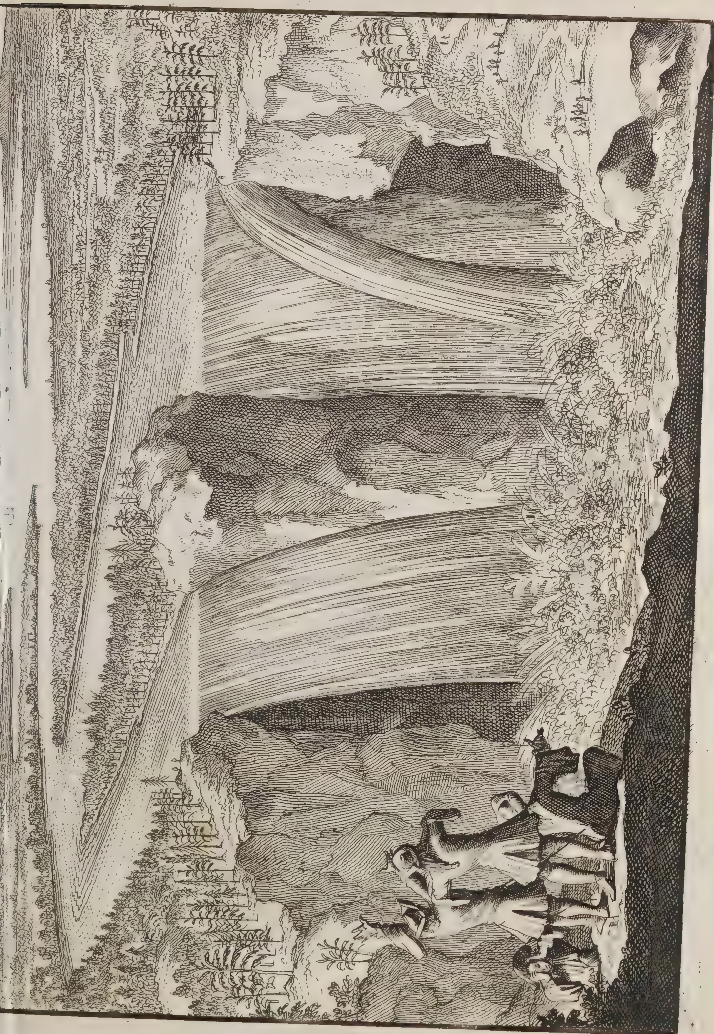
Ontario of *Frontenak.* grootste ampten van staat en Oorlog gebruikt zijn. Men heeft zijn Familie ook zelfs in de moeijelijkste tyden ongeschonden en onveranderlijck aan 't belangen van hun Souverein gehecht gesien. En ik kan hier / zonder de andere Gouverneurs van Kanada die voor en na hem geweest hebben te beledigen zeggen / dat deze Landen nooit met zo veel wijsheid / gematigheid / en billikheid / als door dezen Graave van Frontenak zijn geregeert geweest.

Ik weet wel dat de perzoonen die over al de meester willen speelen / getracht hebben zijn achting te verminderen / en hem verdacht te maaken; maar ick moet tot lof van dezen doorluchtigen Heer zeggen / dat geduurende den tijd van tien Jaaren / de welke hy in die Landen heeft geleeft / hy een Vader van den armen; een beschermer der geenen die men onrechtvaardig wilde verdrukken; en een volmaakt voorbeeld van deugd en Godzaligheid is geweest. Die van zijnen Landaard / de welke door de uitwerkinge van haar natuurlijke lichtvaardigheid tegen hem waren opgestaan / hebben 't ongenoegen gehad van hem weer in zijn Gouvernement hersteld te zien / waar van hunne lasteringen en kwaade kuiperyen hem voor een tijd hadden ontzet. Zy hadden in hun kwaaden aanslag den Intendant de Chesnau (die ze door hunne konst-greepen hadden bedroogen) ingewikkeld. Ondertusschen beklaagd men dezen doorluchtigen Graaf zeer / gelijk ik namaals verstaan heb.

Uitneemende groote van dit Meer. 't Is dan ter eere van dezen Graaf/ dat men de naam van Frontenak aan dit Meer heeft gegeeven; om zijn gedachtenis in dat Land geduurzaam te maaken. Dit Meer heeft tachtig Mijlen in de lengte / en vijf-en-twintig of dartig Mijlen in de breete / 't is overvloedig van Visschen / diep en overal bekwaam om te bevaaren. De vijf *Kantons* van de *Irokooizen* daar omtrent gelegen. 't Grootste gedeelte van de vijf Kantons der Irokooizen woonen ten Zuiden van dit Meer: te weeten / de Ganniegez of de Agniez zijnde de naeste gebuuren van nieuw Holland of Jork. De Onnontaguez, of 't Volk van den Berg / de strijdbaarste van hun Natie en de Onnejouts en de Tsonnontouans de tal-rijksten wat verder na 't Westen aan de zelve zyde van dit Meer. Men vind 'er ook de Dorpen der Irokooizen Tejajagoin Keute en Ganneasse; 't welk niet verder als negen Mijlen van de sterkte Frontenak is.

De groote Rivier van Sint Laurens neemt zijn oorspronk van dit Meer Ontario; 't welk de Irokooizen ook in haare spraake Skanadario noemen; dat een goed Meer betekend; als mede uit de bovenleggende Meeren, gelijk wy in 't vervolg zullen zien.

Schipvaart op dit Meer. Dit Meer Ontario is van een Ovale gestaltenisse. 't Strekt zich van 't Oosten tot het Westen uit: en 't heeft zoet Water als de an-

andere / zeer goed om te drinkken; en is rontom met vrucht-baare Landen omringd. De Schipvaard is 'er in de Zomer zelfs met groote Schepen gemakkelijk: maar moeijelijk in de Winter / ter oorzaake van de groote en geweldige winden die 'er heerschen. Van dit Meer Ontario of Frontenak kan men met Barken of groote Schepen tot aan de voet van een groote Rots vaaren / de welke twee Mijlen van den grooten Water-sprong van Niagara, de welke wy gaan beschrijven / gelegen is.

KAPITTEL VII.

Beschrijvinge van den schrikkelijken Waterval van *Niagara* de welke men tusschen 't Meer *Ontario* en 't Meer *Erié* siet.

TUsschen 't Meer Ontario en 't Meer Erié is een grooten en schrikkelijken Water-sprong / waer van den Val geheel wonderlijk en diergelijken in geheel Europa niet te vinden is. Men ziet 'er eenigen in Italien; en men vind 'er zelfs ook eenigen in 't Koningrijk van Sweeden: maar men kan zeggen / dat ze in vergelijkinge van de geene daer wy hier van spreecken / niet anders als maar geringe staalen of merktekenen zijn.

Beschrijving van de Rivier *Niagara.*

Aan de voet van dezen verschrikkelijken Water-sprong / ziet men de Rivier Niagara niet boven een half kwartier van een Mijl weegs breed; maar op sommige plaatzen zeer diep: en boven dezen grooten Water-sprong zelfs zo snel vloeijende / dat ze al de wilde beesten / die 'er willen oversiwemmen / om op de Landen / die aan geene zijde gelegen zijn / te weiden / met zich sleept; zonder dat ze 't geweld van haaren loop konnen tegenstaan. Waar na ze van een hoogten van meer als zes honderd voeten worden neergeworpen.

Yselijk gedruis van den Water-val.

Den Val van dezen onvergelijkelijken Water-sprong bestaat uit twee groote Water-loopen / en twee Water-vallen / en een schuins Eiland in de midden. De Wateren / de welke van deze groote hoogte vallen / schuimen en zieden op de ysselijkste wijze van de wereld / ze maaken een verbaarlijker en veel harder geluit als den Donder! En wanneer de wind zuidelijk waaid / zo hoord men dit verschrikkelijk gebrul meer als vijftien Mijlen ver.

Hoe ver zich den

Van dezen grooten Water-val werpt zich de Rivier Niagara (doch voornamentlijk twee Mijlen ver tot aan de groote Rots) met

Water-vloed uitstrekt.

een zeer geweldigen loop. Maar geduurende twee andere uuren tot aan 't Meer Ontario of Frontenak verflauwt de onstuimigheid van dezen sterken loop.

Rots in deze Riviere *Niagra.*

Plaats daar men de *Kanoos* te Land over moet brengen.

Men kan van deze Fortreffe Frontenak met Barken / en swaare Schepen tot de voet van deze groote Rots komen / daar wy reets van gesprooken hebben. Deze Rots is ten Westen twee Mylen van dezen grooten Water-val door de Rivier Niagara van 't Land gescheiden. 't Zijn deze twee Mijlen dat men genoodzaakt is / de Kanoos en al wat men by zich heeft / te Land over te brengen: Maar den weg is 'er heel goed: want daar zijn zeer weinig Boomen en veel Weiden in de welke men van plaats tot plaats Eyke en Denne-boomen vind.

Snellen vloet van de Riviere aldaar.

Van den grooten Water-sprong tot deze Rots / de welke ten Westen van deze Riviere Niagara leid / bevind men de twee Oevers van dit Water van zulken uitneemenden hoogte / dat men schrikt / wanneer men de snelligheid met welke 't Water dezer Riviere om laag loopt sterk aanschouwt. Zonder dezen grooten Water-val van Niagara, de welke de Schipvaard verhinderd / zou men met groote Barken / en zelfs met swaare Schepen meer als vier honderd en vijftig Mijlen 't Meer der Hurons door-vaarende / tot aan 't einde van 't Meer der Illinooizen konnen reizen. Men kan van deze Meeren zeggen / dat het kleine Zeën van zoete Wateren zijn.

Nuttigheid van 't bouwen van een Fortreffe aan de mond dezer Riviere.

Zou de Hollanders en Engelschen beletten den Koophandel met de Wilden aldaar te doen.

De Heer de la Salle had voorgenomen / aan de Mond van deze Riviere Niagara een Sterkte te bouwen. En hy zou oock lichtelijk tot zijn oogmerk gekomen zijn / indien hy zich had weeten te bematigen / en'er zich een Jaar lang had opgehouden. Zijn oogmerk hier in was / de Irokooizen en voor al de Tsonnontouans, zijnde de talrijkste en de ervarenste in den Wapen-handel van deze geheele Natie / in den toom te houden. En inderdaad / deze Sterkte zou hem 't middel gegeeven hebben / om lichtelijk den Koophandel te verhinderen / de welke deze Volkeren met de Hollanders en met de Engelschen van nieuw Jork doen: want ze zijn gewoon huiden van Beevers en Eelanden / en verscheidene andere soorten van Pelteryen derwaarts te brengen; de welke zy twee of drie honderd Mijlen van hunne woonplaatzen gaan zoeken. Deze Barbaaren dan genoodzaakt zijnde / by dit Fort te passeeren / en weer terug te keeren / zo zou men de zelve in tijd van vreede aldaar met vriendschap / of in tyde van Oorlog met geweld hebben konnen op-houden; en de zelve alzo dwingen hun Koophandel alleen met die van Kanada te doen.

Waar door verhinderd.

Maar bemerkende dat de Irokoizen waren opgemaakt / om ons de uitwerkinge van dit goede voorneemen te verhinderen; niet

niet zo zeer door de Engelschen en Hollanders, als wel door de bewoonders van Kanada zelfs / waar van 'er veele onze Ontdekkinge trachten te beletten en te verdwarssen / voldeed men zich met 'er ten Oosten van de Mond der Riviere Niagara een Huis te bouwen / welkers grond door de natuur versterkt is. Ter zijden dit Huis is een zeer goede Haven / in de welke men de Schepen in veyligheid kan leggen; en de zelve met behulp van een kaapstander lichtelijk op 't Land trekken. Vorder vangt men aan dezen Oort een uitneemende meenigte blanke Visschen; als Steuren / en veel andere zoorten / de welke van een byzondere goede smaak en voedzel zijn: en daar men in de tijd der Visch-vangst een der grootste Steden van Europa mee zou konnen voeden.

Groote Visch-vangst van Steuren &c. aldaar.

KAPITTEL VIII.

Beschrijvinge van 't schoone en groote *Meer Erié.*

De Irokooizen hebben dit Meer Erié Tejocharontiong genaamt. 't Strekt zich van 't Oosten na 't Westen uit; en kan omtrent honderd en veertig Mijlen in de lengte hebben. Geen Europëer heeft het zelve omgevaaren: en daar zijn 'er geen als ik en die benevens my aan deze Ontdekkinge hebben gewerkt / die 'er een groot gedeelte van hebben op-genomen. Wy waren op een Schip van zestig Tonnen; 't welk wy tot dien einde twee Mijlen boven den grooten Water-val van Niagara hadden doen maaken; gelijk wy in 't vervolg breeder zullen verhaalen.

't Bouwen van een groot Schip.

Dit Meer Erié of Tejocharontiong bevat in zijn Zuider gedeelte zo veel uitgestrektheid als 't geheele Koningrijk van Vrankrijk. Door 't middel van een groot Eiland maakt het twee Kanaalen; en werpt zich door de Eilantjens gedurende een loop van veertig Mijlen in 't Meer Ontario of Frontenak. En dit is 't welk men de Rivier Niagara noemd.

Tusschen dit Meer Erié en 't Meer Huron is een andere straat of Kanaal van dartig Mijlen in de lengte; zijnde by na even wijt: maer in de midden verbreed het zich door een Meer veel kleinder als de anderen / zijnde van een rondachtige figuur of gedaante / en volgens de Observatie van onzen Stuurman genaamt Lukas, zes Mijlen diameters. Wy gaven aan dit Meer de naam van Sr.

Beschrijving van 't *Meer S. Klara* of *Otziketa.*

Klara. Maar de Irokooizen die daar dikmaals ten Oorlog gaande passeeren, hebben 't Otziketa genaamt. De aarde en de Landen rontom deze goede en vermaakelijke Straat of Kanaal bestaan / gelijk wy in 't vervolg zullen zien / in schoone Landsdouwen. Voorder / deze onderscheidene Rivieren dus onderscheidentlijk benaamd / zijn de vervolging van de groote Rivier St. Laurens. Dit Meer van St. Klara is in de midden langwerpig of ovaal ; en is door deze groote Rivier geformeert.

KAPITTEL IX.

Beschrijvinge van 't *Meer Huron.*

Hurons branden hun haair op een seldsame wijse.

'T MEer Huron is alzo door de Volkeren van Kanada genaamt / om dat de Wilde Hurons die aldaar woonen / hun haair op zodanigen wijse hebben gebrand / dat hun hoofd na de Kop van een wild Varken gelijckt. Deze Barbaaren noemen dit Meer Karegnondy. De Hurons hebben voor dezen hun verblijf ontrent dit Meer gehad : maar ze zijn by na t'eenemaal door de Irokooizen omgebracht geweest.

Uitneemende grootte van *'t Meer Huron.*

Dit Meer kan ontrent zeven honderd Mijlen in den omtrek / en meer als twee honderd in de lengte hebben. De breedte is ongelijk. 't Bevat ten Westen aan de zijde van zijn mond veel taamelijke groote Eilanden ; en is allerwegen bevaarbaar.

Daar is tusschen dit Meer, en dat der Illinooizen een tweede Straat / dewelke zich in deze ontlast / en een groote Mijl in de breedte / en drie in de lengte heeft. Het loopt na 't West-Noord-Westen.

St. Maria een geweldige Waterval.

Daar is ook een darde Straat of Kanaal tusschen het Boven-Meer, 't welk zich in dat van de Hurons ontlast. En dit Kanaal heeft vijf Mijlen in de breedte / en vijftien in de lengte. 't Is met verscheide Eilanden doorsneden ; en krimt zich allengskens tot den Waterval van St. Maria in. 't Is een snellen Watervloed vol Rotzen / door dewelke de Wateren van 't Boven-Meer, dewelke zeer overvloedig zijn / zich op een heel geweldige wijze ontlasten en nederstorten. Men komt'er evenwel aan de eene zijde stark boomende / met de Kanoo tegen op : doch 't is veiliger de Kanoo en de Koopmanschappen dewelke die van Kanada derwaarts voeren / om de zelve met de Wilden die ten Noorden van dit Boven-

Meer

Meer zijn te verhandelen / te draagen. Men noemd dezen Waterspzong van St. Maria Missimakinak. Ze is by de mond van 't Boven-Meer, en ontlast zich ten deelen in de mond van 't Meer der Illinooizen, na de groote Stink-Bay, gelijk wy 't zelve breeder in de beschrijvinge van onze te rug komste van de Issati sullen aanhaalen.

KAPITTEL X.

Beschrijvinge van 't *Meer* door de *Wilden Illinouak*, en van de onsen *Illinoois* genaamt.

HEt Meer van de Illinooizen betekend in de spraake der Barbaaren, 't Meer der Mannen: want dit woord Illinoois geeft een volkomen mensch / die in zijn volle Jaaren en krachten is / te kennen. 't Is ten Westen 't Meer Huron na 't Zuiden en Noorden gelegen: 't heeft honderd en twintig / of honderd en dartig Mijlen in de lengte / en veertig in de breedte; en begrijpt ontrent vier honderd Mijlen in den omtrek. Dit Meer van de Illinooizen, word in de spraake der Miamis Mischigonong, dat 's te seggen een groot Meer, genaamt. 't Strekt zich van 't Noorden na Zuiden uit; en ontlast zich van de kant van 't Zuiden in 't Meer Huron. 't Is niet boven de vijftien of zestien Mijlen of daar ontrent van 't Boven-Meer. Zijn oorspzong strekt zich tot een Rivier uit / dewelke de Irokooizen Hohio noemen / en daar de Rivier Miamis zich in 't zelve Meer ontlast.

't Is overal bevaarbaar; en aan de zijde van 't Westen is een zeer groote Bay, genaamt de Stink-Bay; om dat de Wilden die zich derwaarts hebben begeeven / zekere stinkkende Wateren na de Zee geleegen / daer zy woonden / verlaaten / en zich by deze Bay (door 't Meer der Illinooizen geformeert) hebben nedergeslaagen. *Stink-Bay* haar gelegentheid, en oorsprong haars naams.

KA-

KAPITTEL XI.

Korte beschrijvinge van 't uitneemende groote en diepe *Boven-Meer.*

DIt Boven-Meer strekt zich van 't Oosten na 't Westen uit; en moet meer als honderd en vijftig Mijlen in de lengte / zestig in de breedte / en ontrent vijf honderd Mijlen in den omtrek hebben. Wy hebben 't nooit gelijk de anderen daar we reets van gesprooken hebben / met Barken over gevaaren : maar wel de grootste en aanmerkelijkste hoogtens van 't zelve bezichtigd. Dit Meer schijnd den Oceaan hier in gelijck te zijn / dat het by na geen grond / of aenkomenden Oever heeft.

Ik spreek hier niet van een groot getal Rivieren die zich in dit groote Meer ontlasten. 't Is dit Meer met dat der Illinooizen, en all' de Rivieren die zich in de een en de andere uitstorten / dewelke den oorsprong der groote Riviere van St. Laurens maaken; dewelke zich by 't Doorsteeke of Doorboorde Eiland, na de groote Bank van Terra Nova in den Oceaan begeeft. Wy hebben op deze laatste Rivier geduurende den tijd van zes honderd Mijlen / of daer ontrent / van de mond der zelve tot aan zijn oorsprong of begin gereist.

Groote Visch-vangst in dit *Meer.* All' deze Meeren, die men zoete Zeën mag noemen / zijn overvloedig van schoone blankke Visschen / veel grooter als de Karpers; die van een zeer goede smaak en voedzel zijn.

Forellen van 50. of 60. ponden swaar. Men vischt'er op twintig of dartig vademen Water / zalmachtige Forellen van vijftig of zestig ponden swaar. Men zou aan de Oevers van deze Meeren, een oneindig getal goede Steden konnen bouwen; dewelke door een Schipvaard van meer als vijf honderd Mijlen / en door den grooten Koophandel die'er zou weezen / goede communicatie met malkander zouden hebben. De Landen aldaar te bereiden/zouden buyten twijfel zeer vruchtbaar zijn/indien ze van de Europeërs bebouwt wierden. Die dewelke de grootheid en goede hoedanigheid dezer Meeren, of zoete Zeën onderscheidentlijk sullen verstaan / konnen door 't middel van onse Kaarten bevatten / dat dit den weg is / die wy sullen vervolgen / om onse groote Ontdekkinge te doen.

KAPITTEL XII.

Door wat Geest die van *Kanada* meest geregeert worden.

DE Spanjaarden hebben de eerste Ontdekkinge van Kanada gedaan. Aldaar voet aan Land gezet hebbende / vonden zy'er niets aanmerkelijks. Dit noodsaakten hen dit Land te verlaaten; 't welk zy Il Capo di Nada (dat 's te seggen de Kaap van niet mendal) noemden. 't Is door een kwaade uitspraak van deze woorden, datmen 't zelve in alle de kaarten Kanada noemt.

Wie *Kanada* eerst hebben ontdekt. Waarom alzoo genaamt.

Zedert ik uit die Landen ben vertrokken / heb ik verstaan / dat'er de zaaken by na in den zelven staat zijn / als toen ik'er woonde. Die dewelke Kanada regeeren zijn met een Geest ingenomen / de welke die geenen in 't heimlijk doet zuchten en klaagen / die tot haare belangen niet konnen overgaan. De Persoonen van vroomigheid / yver en aangehechtheid aan den Godsdienst / vinden'er niet minder als 't geen zy'er gaan zoeken: maar wel tegenheden / de welke de zuyverheid en oprechtigheid haarer meeningen niet verwacht hadden. Men gaat'er met het voorneemen / om'er zijn rust en leven voor de tijdelijke en geestelijke hulpe en bystand van een aanwasschende kerk op te offeren: maar men vind'er niet als een opofferinge aan zijn eer en achting: Men denkt'er in een volmaakte eendracht en vreede te leeven / en men bejegent'er niet als moeijelijkheid / verdeelingen en beroerten; en men wint'er niet als kruis en vervolgingen / indien men zich niet na 't welgevallen van twee of drie Persoonen schikt / die de heerschende geesten in deze Landen zijn. Men is'er van de Nederlandsche eenvoudigheid / vroomigheid / en van die oprechtigheyd des herten / dewelke de rechte kentekenen van een Christen maaken / en die men op andere plaatzen vind / t'eenemaal ontvreemd en ontaard.

Kwaade Regeering te *Kanada*.

Maar zonder tot de byzonderheden dezer zaake te komen / waar van ik 't oordeel aan God laate / zal ik alleen zeggen / dat wy die Nederlanders van geboorte zijn / ons niet als door een zuivere geest van heiligheid / na dat wy alles hadden verlaaten / om de geestelijke Orde aan te neemen / en ons Vaderland als veracht hadden / na Kanada hebben begeeven. Ondertusschen zijn wy in dit Land komende wel verwonderd geweest / te ondervinden

den / dat deze vryheid en openhertigheid daar niet wel ontfangen zijn : want daar is een klein getal Perzoonen die alles verdacht houden / en van de eerste indrukzelen / die ze ontfangen hebben / nooit afwijken.

Wat leerzaamheid en believinge men oock heeft / men word evenwel by hen geoordeeld van een oproerigen inborst te zijn / wanneer men niet t'eenemaal van hun neiginge en inborst is ; en datmen door wyze en zachtzinnige vertooningen hen de reden wil doen plaats geeven. Deze handelinge is niet seer Christelijk ; en heeft buiten twijffel geen ander oogmerk als een enkel werelds belangen. Dit is 't geen my dikmaals heeft genoodzaakt tegen drie geestelijke Nederlanders , die ik had bewoogen met my na Kanada te gaan / te zeggen ; dat het beter voor ons zou weezen / die alle onse goederen / om de armoede van 't geestelijke leven te omhelzen / hadden verlaaten / in ver afgelegene Sendingen te gaan / om aldaar boete te doen / en onder de Barbaaren tot de uitbreidinge van 't Koningrijke Jesu Christi te werken.

De voorzienigheid kwam mijn goede meeninge te hulpe : want den Eerwaardigen Vader Germain Alart een Recollect, die daar na Bisschop van Valence in Provence gestorven is / zond my schriftelijke ordre om my na de Ontdekkinge begeeven / daar ik hier na breeder van spreeken zal.

KAPITTEL XIII.

Beschrijvinge van de eerste inscheepinge in de *Konoo* te *Quebek*, de Hoofdstad van *Kanada*, om ons na 't Zuid-westen van *Nieuw Vrankrijk*, of *Kanada* te begeeven.

Ik verbleef ontrent dardhalf Jaar op 't Fort Katarokkouy, of Frontenak, en ik volbracht'er met den Vader Lucas Buisset de opbouwinge van een Huis voor de Sendelingen. Dit wikkelde ons tot den arbeid en moeyelijkheden in / dewelke van de nieuwe bevestigingen / onscheidelijk zijn.

Reize van 120. Mijlen van *Katarok-*

Wy voeren met de Kanoo de groote Rivier St. Laurens af ; en na een Schipvaart van honderd en twintig Mijlen / begaven wy ons te Quebek , in ons Klooster der Recollecten , van onze Lieve Vrouw van de Engelen ; om my uit het gewoel des Wereldş

reldś heiliglijk tot de onderneeminge onzer Ontdekkinge te schikken en te bereiden.

kouy of *Frontenak*, na *Quebek*.

Ik zal hier openhertiglijk toestaan / dat als ik met opmerkinge deze gewichtige Sendinge aan de zijde van 't kruis / of van de ongemakken en lijdens / alleenlijk met de oogen der natuurlijke reden aanschouwden / en de zelve tegen de menschelijcke krachten vergeleek / my de zelve verschrikkelijk en te gelijk onbedachtzaam en vermeeten scheen te weezen : maar de zelve in God beschouwende / en als een uytwerking van sijn goedheid / dewelke my tot dit groote werk verkoos / en als een bevel 't welk hy my door de mond van mijne Superieurs, dewelke t'mijnen opzichte de werktuigen en de verklaarders van zijne wille zijn / zo gevoelden ik my terstond inwendig vertroost / en zelfs aangemoedigd / deze Ontdekkinge met alle oprechtigheid en mogelijke bestendigheid / te onderneemen.

Ik hield my verzekerd / dat nademaal dit het werk van God was / 't herte der Barbaaren, daar men my na toe zond / te verlichten ; het hem / indien hy 't begeerde / oock licht zou weezen / 't zelve zo wel door een swak werktuig als my / dan door de grootste Perzoonagien des Wereldś te volbrengen.

My dusdanig tot de Reize mijner Sendinge bereid hebbende ; en ziende dat all' de geene dewelke tot deze Ontdekkinge uit Europa moesten komen / gearriveert waren ; de Stuurlieden / 't Bootsvolk / en de Timmerlieden gereet ; de Wapenen / Koopmanschappen / en de Materialen tot de Barke die men zou bouwen bereid / nam ik in ons Klooster mijn draag Kapelle, of al de noodwendigheden tot het verrichten van mijn Godsdienst geheel voor my toebereid ; en ik onfing verbolgens den zegen van den Heere Bisschop van Quebek, benevens zijn schriftlijcke goedkeuringe. Ik nam ook een schriftlijck verlof van den Heere Graave van Frontenak, die onze Nederlandsche Recollecten, ter oorsaake van hun openhertigheid beminde ; en die meenigmaal terwijl wy met hem ter Tafel zaten / de edelmoedigheid onzer onderneeminge geprezen heeft.

Eindelijk begaven wy ons (volgens de aanmerkinge die ik'er in de beschrijvinge van mijn Louisiane van gedaan hebbe) in onze kleine Kanoo van Berken-houte schorssen / met mijne geestelijke Ornamenten, daar ik van gemeld hebbe / en een Mat van Biezen / de welke ons voor een Deken en Matras moest verstrekken. Ziet hier al 't geene daar onze uitrustinge in bestond. Men liet ons dus eerst voor af gaan ; ten einde ons Volk te verplichten / haare zaaken spoedig te voltrekken. De Inwoonders van Kanada, die aan beide de zijden van de groote Rivier St. Laurens, tusschen

Quebek en Montreaal woonen / baden my onder hen den dienst te doen / en hen de Sacramenten te bedienen / om dat ze dezen heiligen dienst niet meer als vijf of zesmaal des Jaars konden bywoonen / dewijl'er maar vier Sendelingen in de uitgestrektheid van vijftig Mijlen in dit Land waren.

Beschrijvinge van de Drie Rivieren.

Ik doopten'er een Kind S. Hour genaamd / daar ik aan den Sendeling, die'er niet tegenwoordig was / kennisse van gaf ; waar na wy onzen weg vervolgden. Wy passeerden te Harpentinien ; alwaar den Heer van deze Plaats / uit de oudste Familien van Kanada gesprooten / my zijn Zoon op de Reize zou mee gegeeven hebben / indien de Kanoo voor vier Mannen niet te klein had geweest. Wy begaven ons vervolgens na de Drie Rivieren, zijnde een Plaats alleenlijk met Pallissaaden besloten / en dartig mijlen hooger als Quebek gelegen.

Wy vonden'er den Recollect, en Sendeling Sixtus niet ; dewijl hy in Sendinge was gegaan. De Inwoonders baden my dan om'er den eersten October te prediken / en'er den dienst te doen. Des anderen daags vergezelschapten my de Heer Bonivet Luitenant Generaal van de Justitie dezer Stad / een uure van daar de Riviere St. Laurens opvaarende. Maar hoe dikmaals vind men in de prijzelijkste onderneemingen onverwachte verhinderingen : want te Montreaal komende / trok men onze twee Kanoos-voerders met list van my ; zo dat ik genoodzaakt was / my van de aanbiedinge te bedienen / dewelke my twee anderen deeden / om my met hen in hun swakke Scheepje te neemen. Zodanig begonden de geenen die onze onderneemingen benijdden / zich reets tegen de zelve aan te kanten ; en te onderstaan om de schoonste en beruchtste Ontdekkinge / dewelke in deze Eeuw in die nieuwe Wereld is gedaan / te verdwarssen.

Ontrouwe Kanoos-voerders.

Beschrijvinge van de Riviere St. Laurens.

De groote Riviere opvaarende / bemerkten wy in 't passeeren van 't Meer St. Louis, dat deze groote Riviere St. Laurens zich boven 't Eiland Montreaal, 't welk honderd Mijlen in sijn omtrek heeft / als in twee takken verdeeld ; de eene zich na 't oude Land van de Hurons of Outaouaks, en andere Volkeren na 't Noorden ; en de andere zich in de Landen der Irokooizen uytstrekkende. Wy voeren door de zelve ontrent zestig Mijlen / en dat door snel vlietende ondieptens / en verschrikkelijcke vloeden / langs veele Rotzen op : alwaar de uitbarstingen en 't gebruis der Wateren vier Mijlen ver / gelijk den Donder bruld. En nochtans laaten de Kanoos-voerders niet na / met zulken grooten gaauwigheid en snelheid tusschen de steenen neêr te daalen en voort te spoeijen / dat'er de geenen / dewelke deze Reize doen / in 't afdaalen de oogen van schemeren. Ze voeren gemeenlijk in hunne Kanoos Eelands-

lands-huiden en andere pelteryen / die ze met de Wilden van deze Landstreeken ruilen.

Ik zal my niet ophouden / met het verhaal van alle de voorvallen / de welke ons bejegenden / en die als onscheidelijk van de groote en verre reizen zijn: maar alleenlijk zeggen / dat wy eindelijk des avonds omtrent ten elf uuren den dag na Allerheiligen aan 't Fort Katarokkouy of Frontenak aankwamen: daar de Vaders Recollecten, en Missionarissen Gabriel de Ribourde, en Lucas Buisset wy in ons Huis / der Sendelingen ('t welk wy 't Jaar te vooren met zo veel moeiten op den Oever van 't Meer Ontario dichte by 't gemelde Fort Frontenak hadden doen bouwen) met groote vreugde ontfingen. Dit Fort is geleegen op vier en veertig Graaden en eenige minuten Noorder breete.

Ik had vergeeten te zeggen / dat dit Meer Ontario door de Rivier St. Laurens is gemaakt / en diep genoeg is om met groote Schepen te bevaaren: want men vind 'er op zeventig vademen water geen grond. De Golven worden 'er door de winden / die 'er gemeen genoeg zijn / bewoogen; En zijn veel gevaarlijker / als die der Zee; om dat ze korter en bygevolge snelder nederstorten; zo dat de Schepen minder na 't Roer luisteren. Men bevind 'er ook eenige genoegzaame merkteekenen van d'Eb en Vloed: want men ziet de wateren somtijds door kleine Vloeden tegen de wind / en geduurende de zelve / opvloepen. Eb en Vloed op 't Meer *Ontario.*

De Vischvangst in dit Meer Ontario, is / gelijk wy van de andere Meeren gezegt hebben / overvloedig in allerhande slag van goede Vischen. Men vangt 'er in 't byzonder Zalmachtige Forellen grooter als de Zalmen in Europa. De Landen daar omtrent zijn ook zeer vruchtbaar; 't welk men by ervaarendheid / op verscheide plaatzen daar men 't Land heeft bebouwt / bevonden heeft. De Jagt levert 'er zo veel Wilde Beesten / en Vogelen uit / als men zou konnen wenschen. Men ziet 'er de Bosschen met de beste Boomen vervuld / die men in geheel Europa vind: als Pijnboomen, en Epinetten, zijnde een soort van Sperre-boomen, de welke in deze Landen zeer gemeen zijn. Daar zijn ook Yzer-Mijnen/en men zou 'er buiten twijffel ook van alle andere Metaalen ontdekken.

Terwijl wy in dit Fort Katarokkouy verbleeven en ons Volk verwachten / hadden we de gelegentheid om met onze Geestelijken te overleggen / wat schikkingen wy behoorden te neemen / om zulke talrijke Volkeren die nooit van 't Evangelium hadden hooren spreeken / te bekeeren. Het is zeker / dat de Geestelijken van Sint Franciscus, daer ik 'er een van ben / van alle tijdelijke goederen en menschelijke middelen ontbloot zijnde (ter oorzaake van de

verscheidenheid der natuuren van de geenen met de welke wy deze moeyelijke reize moesten doen) geen te grooten voorzorge konden neemen: Want wy hadden Nederlanders, Italiaanen, en Normandyers, alle van verscheidene belangens by ons. 't Was ons dan by na onmogelyk perzoonen van zulken stryđenden inborst en neigingen / en voor al op zodanigen verren reize als deze / te vereenigen en te vergelyken / op de welke de Wetten in haar volkomentheid gelyk in Europa niet konnen onderhouden worden; daer men de menschen veel gevoegelyker door 't voorstellen van de deugd en Godzaligheid / of door de vreeze der straffe tot het goede kan aanzetten. Doch all' onze bestieringen aan de Voorzienigheid laatende / schikten wy ons alleen tot onzen plicht / bereid zynde om alles uit te staen.

Groote zorge en liefde der *Irokooizen* voor de Recollecten,

De Irokooizen die wy hadden bewoogen met ons te gaan / en die zich dichte by 't Fort Frontenak hadden neergezet / kwamen ons dikmaals bezoeken; en vereeringen van Eelanden en Rheebokken doen. In belooninge van de welken wy hen weer kleine Messen en eenige eynden Tabak gaven / de welke ons tot dien einde ter hand gesteld waren. Deze Barbaaren op onze reize denkkende / lagen volgens haare gewoonten / wanneer ze zich ergens over willen verwonderen / hunne vier vingeren op de mond. Ze riepen ons toe / Otchitagon Gannoron, dat is te zeggen / naakte voeten / 't geen gy gaat onderneemen is van groot gewicht. Zy verzekerden ons ook / dat hun dapperste Kryggs-lieden naauwlyks de handen der Natien konden ontkomen / die wy onderstonden te bezoeken. En om hunne zorge voor ons te betoonen / zeiden ze ach! wy zullen u niet weer aanschouwen; kan men leeven / en u perzoonen zien verlaaten die je dagelyks den Hemel leert bidden. 't Is zeker dat de Irokooizen onze Franciskaner geestelyken tederlyk beminnen / om dat ze dezelve in 't gemeen zien leeven en niets in 't byzonder bezitten.

Haere gewoontens en maniere van leven.

De levens middelen zyn onder deze Natie gemeen: De outste Vrouwen van hunne Hutten of Kabaanen doen 'er na de Jaaren van de perzoonen der Huys-gesinnen de uitdeelinge van; en geeven aan een ieder die zich by hen bevind / wanneer ze 't maal houden / te eeten: willende veel eer een geheelen dag vasten / als iemand wie 't ook zou mogen weezen te laaten gaan / zonder hen al 't geen ze hebben / aen te bieden.

Groote' ontrouw der *Kanoos voerders.*

De Heer de la Salle begaf zich eenigen tyd na ons op dit Fort. En God had hem gelyk ons van veele gevaaren verlost / de welke hem op den grooten weg van Quebek tot deze Sterkte / over den langduurigen Water-vloed daar wy van gesprooken hebben / en op verscheide andere geweldige vloeden / waren overgekomen;

zo dat hy door 't uitstaan dezer ongemakken / eindelijk zeer ongedaan en vermagerd aldaar arriveerde. In 't zelve Jaar dee hy vijftien Kanoos-voerders, die ons voor zouden gaan / vertrekken. Zy gelieten zich met de Kanoos na de Illinooizen en na de Volkeren te vaaren / die by de Rivier in de Illinooische spraake Meschasipi, dat 's te zeggen de groote Riviere genaemt / woonen / en by deze eerste benaaminge ook in de kaarte bekend staat / ten einde een goede vriendschap met deze Wilden te maaken / en ons aldaar levens middelen en andere noodzaakelijkheden / om aan onze ontdekkinge te wercken en de zelve te achter-volgen / te voorzorgen. Maar nademaal 'er zich eenige ontrouwe menschen onder hen bevonden / bleeven ze te Missilimakinak by 't Boven-Meer leggen ; en hielden zich aldaar op / met hen by de Wilden ten Noorden van dit Meer gelegen / te verlustigen. Hier verkwisten ze de beste koopmanschappen / die ze mee-genomen hadden / in plaats van ons de dingen te bezorgen / de welke ons tot het bouwen van een Schip / met het welke wy van Meer tot Meer na de groote Rivier Meschasipi moesten vaaren / ten hoogsten noodig waren.

KAPITTEL XIV.

Beschrijving van de tweede inschepinge, de welke by 't *Fort Frontenak* in een *Brigantijn* op 't Meer *Ontario* of *Frontenak* geschiede.

DEn achtienden November des zelvigen Jaars nam ik mijn afscheid van onze Geestelijken van 't gemelde Fort : en na veele omhelzingen en betooningen van een Christelijke en Broederlijke liefde / gingen wy met zestien Mannen in een Brigantijn van omtrent tien tonnen. De Herfst koude en de winden noch streng en geweldig zijnde / schroomden ons Volk in zulken kleinen Schip te gaan. Dit verplichten ons benevens de Heer de la Motte die 't opper-gebied had / de streek na de zijde van 't Noorden van dit Meer te houden / om ons voor de Noord Westen wind / die ons na de Zuid-zijde zou gedreeven hebben / te wachten. De Schipvaard was hier zeer moeijelijk. Wy stonden 'er ook veele gevaaren uit ; en leden in 't doorvaaren van dit Meer, in een Saisoen 't welk reets zo ver verloopen was / ook eenige schade.

Groote gevaaren op 't Meer *Ontario.*

Den zes-en-twintigsten / ons kleine Schip / anderzints wel ver-

verdekt en gebouwt / tot twee groote Mijlen van 't Land afgedreeven zijnde / waren wy genoodzaakt den gantschen nacht op meer als zestien vademen water ten Ankker te blyven leggen : leggen : daar wy in een groot gevaar waren. Maar eindelyk de wind na 't Noord-Oosten gekeert zijnde / kwamen wy gelukkig aan 't einde van 't Meer Ontario of Skannadario, gelijk het de Irokooizen noemen. Wy bevonden ons niet ver van een haerer Dorpen Tajajagon genaamd / ten Noorden meer als zeventig Mijlen van 't Fort Katarokkouy of van Frontenak gelegen.

Gevaar van 't swaare Ys.

Wy ruilden Indiaans koorn met de Irokooizen die zich niet genoeg over ons konden verwonderen: en ons dikmaals in onzen Brigantijn (de welke wy om in zekerheid te weezen in een Rivier geplaatst hadden) kwamen bezoeken. Maar eer wy 'er in kwamen bleeven wy tot drie reizen op de grond zitten : zo dat men genoodzaakt was veertien van onze op hebbende manschap in Kanoos te doen gaan / en 't Schip van zijn laadinge te ontlasten / om ons te redden / en 't Schip vlot te maaken. Men moest 'er ook 't Ys met Bijlen in stukken hakken ; 't welk ons anderzints in deze Rivier, de welke zich in 't Meer werpt / zou beslooten hebben.

De wind niet dienende om onze reize te vervolgen / konden wy niet voor den vijfden December 1678. van daar vertrekken. En dewijl wy van de zijde van 't Noorden daar wy ons bevonden / noch vijftien of zestien Mijlen te doen hadden / om ons in de Landen van 't Zuiden te begeeven / daar de Riviere Niagara gelegen is / en niet meer dan tien Mijlen konden vorderen / zo wierpen wy 't Anker vier of vijf Mijlen van 't Land / en wierden den geheelen nacht door een grooten storm geslingerd.

Niagara voor de eerstemaal van een groot Schip bevaaren.

Den zesden zijnde Nikolaes dag kwamen wy in de schoone Riviere Niagara, daar nooit geen Barke, na dat van 't onze gelijkende / in-gekomen was. Wy zongen het Te Deum en deeden de gewoonelijke dank gebeden. De Irokooizen genaamt Tsonnontouants van 't kleine Dorp gelegen aan den ingang der Riviere vingen meer als drie honderd blanke Visschen / veel grooter als de Karpers, zijnde van de gezontste en van de beste smaak van Visschen die men in de wereld vind. Deze Barbaaren vereerden ze ons altemaal ; hun goede Visch-vangst onze gelukkige aankomst toeschrijvende. Ze noemden onzen Brigantijn 't groote houte Kanoo.

Visch-vangst in de zelve.

Landreize tot de ontdekkinge der Landen.

Den zevenden voeren we met de Kanoo twee Mijlen na 't hooger einde der Riviere / om 'er een plaats bekwaam om zich ter neder te zetten / te ontdekken ; maar ter oorzaake van den geweldigen vloed de welke wy bejegenden / niet verder konnende ko-

komen / gingen wy te voet drie uuren hooger op / om 't Land te ontdekken. En geen grond bekwaam tot den akkerbouw vindende / lagen wy ons dichte by een Rivier, die van 't Westen komt een Myl boven den grooten Water-val Niagara, den aanmerkelykste en verschrikkelykste die 'er gelyk wy 'er gesegt hebben / in de wereld is / te rust. Daar was te dier tyd een voet dik Sneeuw / 't welk we van de grond aflichten / om 'er vuur te maaken.

Des anderen daags keerden we langs den zelven weg weer te rug; en ontmoeten een groot getal Rheebokken, en Wilde Indiaansche Hoenderen of Kalkoenen. Den elf den der zelvige Maand deeden we op dit Land de eerste Misse die 'er ooit gedaan was; en stelden de Timmer-lieden en 't andere Volk te werk. De Heer de la Motte die de zelve bestierde kon zich aan de strengheid van zulken ongemakkelyken leeven niet gewennen; zo dat hy genoodzaakt was van eenigen tyd zyn voorneemen te staaken / en door een weg van ontrent twee honderd Mylen / weer na de verblyfplaatzen van die van Kanada te keeren. Veel Rheebokken en Indiaansche Hoenderen aldaar.

Den 12. 13. en 14. was ons de wind niet gunstig genoeg om onzen Brigantijn tot dicht aan de geweldige vloeden op te voeren / daar men voorgeslagen had eenige Huisen te bouwen.

Onze Kaarte inziende / kan men lichtelyk oordeelen / dat deze onderneeminge gevoegd / by die van 't Fort Frontenak, te weeten / Huizen en een tweede Fort aan deze plaats van Niagara te bouwen / de Irokooizen en zelfs de Engelschen en de Hollanders, die 'er dichte by-gelegen zyn en een gemeenen handel met deze Barbaaren hebben / eenig kwaad na denken en onrust zou konnen veroorzaaken. Om dan de kwaade gevolgen / die uit deze onderneeminge zou konnen veroorzaaken / te voorkomen / begaven wy ons / gelyk wy in 't volgende Kapittel nader zullen zien / in Ambassade na de Irokooizen.

Den 15. verzocht men my 't Roer van 't Schip te bestieren; terwyl drie Mannen 't zelve te Land voortrokken. Wy brachten 't dan eindelyk by een Steenrots van een uitneemende hoogte / daar we meer van gesprooken hebben; zynde aan 't einde van den Sterken vloed van de Riviere Niagara. Hier was 't / daar wy ons kleine Schip aan 't Land trokken en vast-maakten.

Den 17. maakte men een Kabaan van Balken om voor een Magazijn te dienen. Den 18. en den 19. de aarde zeer hard bevrooze zynde / waren we genoodzaakt verscheide ryzen ziedend water op de zelve te gieten / om 'er 't hout in te krygen. Den 20. 21. 22. en 23. maakten onze Timmer-lieden een Kaapstander / ten einde onze Barke de welke door 't stooten van 't afzakkende Ys

zou verbreizelt zijn geworden / uit het water te trekken : maar de groote Kabel brak tot drie reizen : Doch den Timmerman genaamt Lukas geboortig uit het Land van Artoois, 't Schip met de Kabel omwonden hebbende / trokken wy 't op 't Land ; en stelden 't alzo buiten 't gevaar van de Ys schollen / de welke met geweld van den grooten Water-val van Niagara af vloeiden.

KAPITTEL XV.

De *Ambassade*, de welke wy genoodzaakt waren te Land, aan de *Irokooizen Tsonnontouans* te doen.

Om geen archwaan aan deze Wilden, de welke de talrijkste dezer Natie zijn / te geeven / vonden wy raadzaam deze van dit kleine Dorp by Niagara tot ons voordeel te voorkomen. Wy gaven hen dan te kennen / dat wy niet voorgenomen hadden een Sterkte op den Oever haarer Riviere Niagara te bouwen : maar dat wy 'er alleen een groot Magazijn-huis zouden oprechten / om 'er de Koopwaaren van ons Volk/tot hun behoeven mede-gebracht / in te leggen. Wy deeden hen ook eenige vereeringen ; om hen te doen verstaan / dat we by hen zouden verblijven ; terwijl zes of zeven van de onzen na haar groote Dorp der Tsonnontouans zouden gaan / om van deze en andere zaaken met hunne voornaamste Opperhoofden der Irokooizen te handelen.

't Was inder daad noodzaakelijk derwaarts te gaan / om 't kwaad nadenken 't welk de vyanden onzer ontdekkinge van all' onze handelingen aan deze Wilden hadden gegeeven / weg te neemen. Terwijl ik aan 't bouwen van een kleine Kabaane van schorssen bezig was / om in de zelve de Misse te doen / kwam de Heer de la Motte voor zijn te rug reize na Kanada (waar van ik boven gemeld hebbe) my verzoeken / hem in zijn Ambassade te vergezelschappen ?

Ik bad hem / my by 't grootste getal van 't Volk te laaten verblijven ? Hy antwoorde me / dat hy 'er van zestien zeven met zich zou neemen : dat ik de Irokooische spraake by na verstond / en met deze Barbaaren dikmaals in de Raadpleegingen de welke men in 't Fort Frontenak had gehouden / gesprooken had ; dat hy deze reize ter eere Gods ondernam ; Dat hy zich op de geenen / de welke hem zouden vergezelschappen / niet kon betrouwen ; en dat hy

by aldien onze onderneeminge kwam te misslukken / men ontwijffelijk de schuld op my zou leggen. Deze en meer andere verborge redenen bewoogen my / hem op zijn reize te volgen.

Wy gingen met Schoenen op de wijze der Wilden, zonder eenige verciercelen / van bereid Leer gemaakt / doch zonder zoolen; om dat de aarde noch met Sneeuw bedekt was. Wy gingen twee-en-dartig Mijlen gaans door de Bosschen / en brachten de nachten dikmaals onder den blaauwen Hemel door / niet anders als eenige kleine zakken gebrand Indiaans koorn by ons hebbende. Maar we ontmoeten op den weg Irokooizen die op de Jagt waren / die ons een Rheebok, benevens vijftien of zestien swarte Eikhoorntjes gaven / de welke zeer goed om te eeten zijn. *Schoenen der Wilden.*

Na vijf dag reizens kwamen wy te Tagarondies een groot Dorp van de Irokooizen Tsonnontouans. Ons Volk was zeer wel van Wapenen en kleederen voorzien / veel meer om hen zelven / dan aan de Barbaaren eere te geeven. De Wilden brachten ons in de Kabaane van hun Opperhoofd / alwaar de Vrouwen en Kinderen ons kwamen bezichtigen. Na 't geschreeuw van een Ouden / om volgens de gewoonte dezer Barbaaren, die van 't Dorp te verwittigen / wiesschen ons de jongsten onder hen de voeten / de welke ze vervolgens met het Vet der Wilde beesten, en Beeren-smout breeven. *Irokooizen zeldsaame gewoontens in 't verzamelen van haare Raad.*

De volgenden dag / de welke was / den eersten van 't Jaar 1679. dee ik na de gewoonelijken dienst / de Predicatie in een Kapelle van schorssen van Boomen gemaakt; daar onder anderen de Vaders Jesuyten Garnieer, en Rafeix tegenwoordig waren. Na 't eindigen van den dienst / kwamen twee-en-veertig Ouden met ons in den Raad. Deze Wilden, die byna altemaal van een schoone gestalteniſſe des ligchaams zijn / waren omwonden met een zoort van Tabbaarden van Beevers of Wolven huiden gemaakt: en zommigen hadden swarte Eikhoornen, met een Pijp of Kalumet in de hand. De Raads-heeren van Venetien hebben geen staatiger gebeerdens / en spreeken mogelijk met geen grooter gravitijt, als de Ouden dezer Barbaaren. *Staatigheid en trotsigheid in haare Vergaderingen. Haare Rokken van staat.*

Deze Natie is de wreedste / en de Woeste van geheel Amerika; en in 't byzonder ten opzichte hunner Slaaven of gevangenen / de welke zy twee of drie honderd Mijlen ver (gelijk wy in ons tweede deel zullen aantoonen) gaan zoeken. Ick moet nochtans zeggen / dat ze zeer goede hoedanigheden hebben; en dat ze de Europeers, de welke hen de Koopmanschappen voor een redelijke prijs geeven / beminnen; en de geenen een doodelijken haat toedragen die niet als op hun voordeel zien / en zich met haare Beever-huiden willen verreiken. Zy gaan de zelve tot meer als hon- *Irokooizen achten de Engelschen en Hollanders meer als de Franschen.*

honderd-en-vijftig Mijlen van hunne Dorpen zoeken / om 'er de Koopwaaren der Engelschen en Hollanders voor te verruilen; welke Natien zy meer als die van Kanada beminnen; om dat ze gemeenzaamer zijn / en hunne waaren beter koop aan hen overdoen.

En waarom.

Vreemde plechtelijkheden, die men in haare Raads vergaderinge moet in acht neemen.

Een van ons Volk genaamt Antoni Brassart, die de Irokooische spraak zeer wel verstond / en de Heer de la Motte voor Tolk dienden / zei tegen deze Vergaderinge / eerstelijk; dat wy hen kwamen bezoeken / om met hen uit hunne Pijpen of Kalumets te rooken; zijnde een plechtelijkheid de welke wy hier na zullen beschrijven: Doen wierpen we in 't midden dezer Raads-vergaderinge Bijlen / Messen / Rokken en een groote Keeten van Wit en Blauw Pastelijn: en volharden vervolgens met op ieder poinct, 't welk wy deze Barbaaren voorstelden / vereeringen aan hen te doen; de welke by na van de zelve waarde als de eersten waren.

Ten tweeden / verzochten wy hen de geheele Natie der vijf Irokooische Kantons te verwittigen / dat wy een Schip of groot Kanoo van hout op de Rivier Niagara zouden maaken / om hen door een gemakkelijker weg de Koopmanschappen uit Europa toe te brengen / als door de welke men de zelve over den geweldigen vloet van St. Laurens moest doen: en dat wy hen door dat middel alle dingen beter koop zouden geeven als de Engelschen en de Hollanders van Baston en Nieuwjork. Dit voorwendzel was waarschijnelijk en wel bedacht / om de Engelschen en de Hollanders door 't middel dezer Barbaaren uit Amerika te verdrijven: Want ze gedoogen of lijden (gelijk ik gezeit hebbe) die van Europa niet / als om 't voordeel 't welk ze van hen trekken.

Ten darden; dat wy hen een Smit / en een Roeremaaker / aan de Riviere Niagara zouden beschikken / om hun Bijlen / en Vuurroers te herstellen / om dat ze niemand onder hen hadden / die dit handwerk verstond: en dat wy de zelve / tot gemak der geheele Natie, op den Oever van 't Meer Ontario aan de mond van de Riviere Niagara zouden plaatzen. Wy wierpen noch zeven of acht Kapotten, en stukken van schoone stoffe / waar mee ze zich van de lendenen tot de knien bedekken / onder hen; om hen op onze zijde te krijgen / en te verhinderen na de geenen te luisteren / die tot ons nadeel tegen hen zouden willen spreeken: hen biddende / ons van alles te verwittigen 't geen men hen van ons zou mogen zeggen / voor dat 's 'er geloof aan wilden geeven.

Daar is niet als door ver-

Wy voegden 'er noch veel andere redenen by / die wy oordeelden bekwaam te weezen / om hen te over reeden / en te beweegen / onze onderneeminge te begunstigen. Men gaf hen zo aan stoffen als aan

aan yzerwerk meer als vier honderd gulden; daar wy noch andere koopmanschappen van Europa, de welke zeer waardig en ongewoon in die Landen zijn / byvoegden. De beste redenen van de wereld worden by hen geen gehoor gegeeven / indien ze met geen vereeringen vergezelschapt gaan.

eeringen by dit Volk uit te richten.

Ik heb vergeeten te zeggen / dat de Heer de la Motte voor den aanvang onzer aanspraake aan den Raad / de Irokooizen dee zeggen / dat hy met hen niet zou spreeken / voor dat ze al voorens den Vader Garnieer een Jesuyt, de welke hem verdacht was / uit de Vergadering zouden hebben doen gaan? De Ouden der Irokooizen baden hem dan zich van daar te willen vertrekken: Maar nademaal ik veel achtinge voor hem had / ging ik 'er met hem uit / op dat hy deze smaat niet alleen zou draagen. Ik hield hem dan gezelschap / en was verbleid daar door aan de Heer de la Motte te betoonen / dat hy geen reden had gehad / van my in den Raad te brengen / dewijl hy had voorgenomen een belediginge van deze natuur aan een Jesuyt Rocollect te doen / die zich tot geen ander einde onder deze Barbaaren bevond / als om hen de waarheden des Evangeliums te leeren. Hier door ontsloeg ik my den eersten dag van de zittinge over de zaaken / waar van men met de Irokooizen wilde handelen / by te woonen.

Ik zag dat de Heer de la Motte onder menschen / de welke vyanden waren van al dat geestelijk genaamt word / was opgevoed. Ik twijfelde dan geenzints / of hy zou all' de misslagen die hy zou begaan / op my leggen. Doch ik dacht het beter te weezen / dat hy als ik / door perzoonen die hem gebruikt hadden / bedrogen wierd. Hierom wast dat ik in 't vervolg standvastig bleef / met my met geenige wereldsche dingen te bemoeijen. De Irokooizen en all' de andere Natien hebben my hierom altijd bemind; mijn onderhoud beschikt; en my in mijn nood te hulpe gekomen; om dat ze my in alle dingen onverschillende vonden. En inder daad / wanneer ze my eenige vereeringe deeden / gaf ik ze terstond weer aan hunne Kinderen.

Den volgenden dag antwoordden de Irokooizen van point tot point op onze redenen en vereeringen. Zy hadden om zich te binne te brengen / 't geen 'er in de voorlede Vergaderinge gezeit was / stukken hout op de aarde geleit; en op ieder beantwoordinge / de welke ons een der Irokooizen, die 't woord voerde / gaf / hield hy een dezer kleine stukken hout in de hand. En na zijn redeneringe lag hy in 't midden der Vergaderinge swarte en witte stukken Pastelein / de welk ze gewoon zijn in zeer dunne zenuwen van dieren te voegen / de welke zy dooden en laaten droogen. Na dat ze op all' onze voorgestelde Artijkelen de een na de

Vreemd middel der *Wilden* om te onthouden 't geen men hen heeft gezegt.

 ander

ander (waar aan hen deze kleine stukken hout zo wel als de ver-
eeringen aan hen gedaan / doen gedenken) geantwoord hadden;
riepen all' deze Ouden der Irokooizen (na dat den oudsten onder
hen tot driemaalen met luider keele Niaoua had uitgeroepen / dat
's te zeggen; Zie daar / dat is wel ik bedank u) van gelijken
eenstemmig en met een groot geluit / en diep uit de borst op /
Niaoua.

Haare listigheid voor haar belangen.

Maar men moet hier in acht neemen / dat all' de Wilden, hoe-
wel de eenen arger en listiger dan de anderen zijn / altemaal op
hun belangen denkken; Zo dat all' onze redenen de Irokooizen
niet als in schijn voldeeden: Want ze zagen dat de Engelschen en
de Hollanders hen de Koopmanschappen tot een veel geringer prijs
als de Franschen van Kanada verkochten; Zo dat ze meer gene-
gendheid voor de zelven hadden / als voor die de welke ik verge-
zelschapten.

Men moet al wat ze zeggen toestaan.

Deze Barbaaren hebben een uitneemende onverschillendheid voor
alle dingen. Ondertusschen zou men ouder hen voor een oneer-
lijk Man gaan / indien men de zaaken die ze in hun Vergaderin-
ge voortbrengen tegensprak; en niet alles (al zeiden ze ook de on-
gerijmste dingen des wereldʒ) toestemden. Zy antwoorden ook
op alles Niaoua, dat 's te zeggen / je hebt gelijk mijn Broeder /
ziet dat is wel.

Haar onverschillentheid in alle dingen ook voor den Godsdienst.

Ondertusschen gelooven ze niet / als 't geen hen voor hun by-
zonder belangen behaagt. Waar in ik kan zeggen / dat all' de
Wilden die ik gekend hebbe hun uitneemende onverschillentheid /
de welke zy voor alle dingen en zelfs voor de groote waarheden des
Christelijcken geloofs hebben / te kennen geeven: 't welk ook de
grootste verhindering is / die ik tot hun bekeeringe heb gevonden.
En inder daad / indien men zich niet t'eenemaal meester van deze
Volkeren maakt / en de zelve van hun kindsheid niet aan de re-
gelen onzer heilige Religie worden onderworpen / zo zal men hen
nooit door geen kracht van redenen / de waarheid doen gelooven:
Maar ze zullen altijd / indien God niet inwendig tot hun bekee-
ringe werkt / in haare verschrikkelijke en beklaagelijke onwee-
tentheid blijven.

Haare onmenschelijke wreedheid tegen hun Krijgs gevangenen.

Geduurende de laatste dagen onzer Ambassade, brachten de Iro-
kooische Krijgs-lieden twee Slaaven mee / de welke zy omtrent
Virginia bekomen hadden. Een der zelven was een Houtouagaha,
't welk in de Irokooische spraake Stamelaar of grooten Snapper
te zeggen is. Den anderen was van de Natie genaamt Ganiessin-
ga; by de welken zich Engelsche Recollecten als Sendelingen bevin-
den. De Irokooizen lieten dezen laatsten in 't leven: Maar aan-
gaande den eersten / ik geloof niet dat de Neroos, de Domitiaa-
nen,

nen, en de Maximen ooit iets zo wreed / om 't geduid der Martelaaren te oeffenen / hebben uitgevonden / als 't geen de Irokooizen hem deeden lijden.

Ze zijn ten opzichte van all' haare Vyanden / die ze in den Oorlog bekomen / gewoon aldus te handelen en de zelve dikmaals een geheele Maand lang te tormenteeren. Zo haast zy ze in hun Kantons gebracht hebben / leggen ze de zelven op houten / in de gedaante van een Kruis van St. Andries, bindende de armen en beenen dezer ongelukkigen aan 't zelve vast; en stellen ze voor de kleine steekende Muggen bloot / die ze zo lang steeken tot dat ze dood zijn.

Als deze Slaaven by deze Volkeren gekomen zijn / snijden de Kinderen hun stukken Vlees van de dyen / of eenige andere gedeelten des ligchaams / en 't zelve over de hout koolen gebraaden hebbende / dwingen ze deze elendigen de zelve te eeten. De Vaders en Moeders dezer kleine Barbaaren, eeten 'er van verwoedheid ook zelfs van. Dusdanig handelen ze deze menschen met een wreedheid / van wiens gelijken men nooit heeft hooren spreeken. Zy geeven aan deze kleine Menschen-eeters 't bloed dezer ongelukkige Slaaven uit kleine Schoteltjens van schorssen te drinken; ten einde hen te meer / tot het uitroeijen hunner Vyanden aan te moedigen.

Doen hunne vyanden haar eigen vlees eeten, eeten 't ook zelfs, en geeven 't bloet der selve haare Kinderen te drinken.

Deze schrikkelijke wreedheid noodzaakten ons uit de Kabaan van 't Opperhoofd dezer Barbaaren te vertrekken; om hen den afschrik / de welke wy van hun onmenschelijkheid hadden / te kennen te geeven. Wy wilden niet meer met hen eeten; en wy keerden langs onzen weg / door de Bosschen / weer na de Rivier Niagara. Ziet hier hoe ongelukkig deze Ambassade uitviel.

KAPITTEL XVI.

Beschrijvinge van een Schip van sestig Tonnen, 't welk wy dicht by de Straat of Engte van 't Meer *Erie* geduurende de Winter en de Lenten van den Jaare 1679. lieten bouwen.

DEn veertienden der Maand Januari kwamen wy in onze Kabaane van Niagara, om ons van de ongemakken die wy op de Ambassade hadden geleden / uit te rusten. Wy hadden niets als Indiaans Koorn te eeten: Maar tot ons geluk was 't op die

tijd

tijd juist in 't Saisoen van de Vischvangst der blankke Visschen /
waar van wy gesprooken hebben. Deze aangenaame Visch ver-
strekten ons tot toe-spijs by ons Indiaansch Koorn: wy bedienden
ons van 't nat daar deze Visch ingekookt was / als van Vlees nat:
Zo haest het in de Ketel begon kouwt te worden stremden 't / en
wierd dik / by na even als 't Kalfs nat.
Den twintigsten hoorden ik van den Oever / alwaar wy ons
Schip- breuk op 't Meer *Ontario.* bevonden / de stem van de Heer de la Salle, de welke met een groo-
te Barke van 't Fort Frontenak gekomen was. Hy bracht ons le-
vens middelen / en all' de nodige materiaalen mee / die wy van
nooden hadden om een Schip / 't welk wy boven den grooten Wa-
ter-val van Niagara by den ingang van 't Meer Erié hadden voor-
genomen te timmeren: maar door een vreemd en onverwacht on-
geluk kwam de Barke, de welke ons veele Koopmanschappen en
noodwendigheden mede bracht / door de schuld van twee Stier-
lieden / die van een strijdend gevoelen waren / over den weg die
ze neemen moesten / te vergaan. Deze Barke verbrijzelden op
den Oever aan de Zuid-zijde van 't Meer Ontario tien Mijlen van
Niagara. De Bootsgezellen noemden deze plaats de Dolle of de
Woedende Kaap.
Men borg nochtans de Ankers en Kabels van dit Schip: maar
men verloor Kanoos van schorssen met Koopmanschappen gelaa-
den. Deze en andere tegenheden zouden zekerlijk alle anderen /
uitgenomen die de welken dit goede besluit gemaakt hadden / dik-
maals van deze Eedelmoedige onderneeminge hebben doen af-
zien.
De Heer de la Salle gaf ons te kennen / dat hy door 't verlies
van dit Schip by de Irokooizen was geweest; en dat hy ze zo ge-
lukkig op zijn zijde had gekreegen / dat ze met groote lof van on-
ze Ambassade (daar ik van gemeld hebbe) gesprooken / en in de
uitvoeringen van all' onze onderneemingen / bewilligd hadden.
Deze onderhandeling geduurden eenigen tijd.
Ondertusschen / om dat eenige perzoonen met al hun vermo-
't Bouwen van een Sterkte by de Rivier *Niagara.* gen ons voorneemen poogden te verhinderen / deeden ze de Iro-
kooizen nochmaal eenig kwaad na denken tegen ons op-vatten;
terwijl 't Fort 't welk men by de Rivier Niagara bouwde / een goe-
den voortgang nam: maar men wenden in 't heimelijk zo veel
middelen aan / dat deze Sterkte by de Barbaaren verdacht wierd
gehouden: zo dat men den opbouw der zelve voor een tijd moest
Hoe ver- hinderd. staaken; en zich vergenoegen van 'er een Huis met Pallissaaden
omringt / te maaken.
Den twee-en-twintigsten / begaven wy ons twee Mijlen bo-
ven den grooten Water-val van Niagara. Men maakten aldaar
een

een Timmer-werf tot het bouwen van een Schip / 't welk wy tot onze Reize van nooden hadden : want wy konden dit niet gevoeggelijker doen / als by een Rivier de welke in de Straat of 't Kanaal, 't welk tusschen 't Meer Erié, en de grooten Water-val is / nederdaald. In alle deze gints en herwaarts Reize / had ik altyd 't geen tot mijn dienst behoorde op mijne schouderen.

Den zes-en-twintigsten / de Kiel van 't Schip en de andere stukken klaar zijnde / zond de Heer de la Salle een Meester Timmerman genaamt Moses, by my / om te verzoeken de eerste pin of bouwt in 't Schip te drijven ; maar de zedigheid mijner geestelijke Orde verplichten my deze eere te weigeren. Hy beloofden dan tien goude Louizen voor de eerste pin ; ten einde den Meester Timmerman aan te moedigen met den aanbouw van 't Schip / op 't spoedigste voort te gaan.

Geduurende den Winter / de welke in dat Land niet half zo streng als in Kanada is / deeden wy een van de twee Wilden van de Wolf Natie, die zich om 't jaagen der wilde Beesten by ons gevoegd hadden / Kabaanen van de schorssen van Boomen maaken. Ick had een Kabaan voor my in 't byzonder / om'er des Zondags, en op de heilige dagen dienst in te doen. Veele van ons Volk konden 't gezang van Gregorius, en anderen eenige gemeene. Geen strenge Winters ontrent de *Rivier Niagara.*

De Heer de la Salle liet een Perzoon genaamt Tonti, zijnde een Italiaan van geboorte / die na den Oproer van Napels (daar zijn Vader ook aan deelachtig was geweest) in Vrankrijk gekomen was / als Commandant over de Timmer-werf : en dringende redenen hebbende / vertrok den gemelden Heer weer na 't Fort Frontenak : En ik vergezelschapten hem op den Oever van 't Meer Ontario, tot aen de Mond van de Rivier Niagara. Aldaar gekomen zijnde / maakten hy de mienen / en geliet zich een plaats tot het verblijf van een Smit / die men ten dienste van de Irokooizen had belooft / aan te wijsen. 't Was dan niet buiten reden dat deze Barbaaren van de Ambassade van de Heer de la Salle niet geloofden als 't geen ze goed dachten. Terug Reize van de Heer *de la Salle* na 't *Fort Frontenak.*

Wat de Reize van de Heer de la Salle belangt / hy dee de zelve te voet over de Sneeuw ; en ging alzo meer als tachtig Mijlen ver / niet anders als een kleine zak met gebrand Koorn tot levens middelen by zich hebbende ; 't welk hem zelfs twee dagreizen van 't Fort begon te ontbreeken. Ondertusschen kwam hy'er evenwel met twee Mannen / en een Hond / die zijn geringe uitrustinge over 't Ys trok / gelukkig aan.

Weer na onze Timmer-werf keerende / bevonden wy / dat 't meeste gedeelte der Irokooizen, geduurende den aanbouw van Moetwilligheyd

F ons

der Wilden om 't bouwen van 't Schip te verhinderen.

ons Schip / na de andere zijde van 't Meer Ontario, ten Oorlog waren getrokken. En hoewel die de welken zich van hunne Natie noch daar bevonden / vermits hun klein getal zo moedwillig niet waren / zo lieten ze nochtans niet na / dikmaals op onze Timmer-werf te komen / en hun misnoegen over 't geen wy deeden / te betoonen. Eenigen tijd daar na trachten'er een / zich gelaatende beschonkken te zijn / onze Smit te dooden: Maar de wederstand de welke dezen Smit / ook zelfs la Forge of Smit genaamt / hem dee; houdende een groot gloeijend Yzer in de hand / deed hem stil staan. Vorder was de bestraffinge die ik deze moedwilligen dee / de oorzaak dat hy zich van daar vertrok. Eenige dagen na dit voorval kwam een Wilde Vrouw ons berichten / dat de Tsonnontouans op onze Timmer-werf den brand in 't Schip wilden steeken. 't Welk ze ook buyten twijffel zouden volbracht hebben / indien men'er geen zeer nauwe acht op gegeeven had.

Tsonnontouans trachten 't zelve te verbranden.

Deze menigvuldige ontrustingen / de vreese voor 't gebrek van levens middelen / door 't verlies van de groote Barke van 't Fort Frontenak gesonden; en de weigeringe van de Tsonnontouans van ons Koorn voor goede betaalinge te geeven / ontroerden onze Timmer-lieden; die daar-en-boven door een Booswicht waren opgemaakt / de welke dikmaals had getracht na Nieuw Jork, (aan de zijde de welke de Hollanders, die in de plaats der Sweeden zijn gekomen / bewoond word) over te loopen. Dezen ontrouwen zou zekerlijk all' onze Arbeids-lieden misleid hebben / indien ik hunne wankkelende gemoederen door de vermaningen dewelke ik hen des Zondags, en op de heilige dagen dee / niet had bevestigd. Ick vertoonden hen / dat onze onderneemingen enkelijk en alleen op de eere Gods / en op 't wel weezen van eenige Kolonien der Christenen zag. Ons wekten ik hen op / om met meer naarstigheid te arbeiden; ten einde ons van alle deze onrusten te bevrijden.

Ondertusschen gingen de twee Wilden van de Wolf Natie, die wy tot onzen dienst hadden ingewikkeld / sterck ter Jacht; en beschikten ons Rhee-bokken en andere wilde Beesten tot ons onderhoud. Dit dee onze Ambachts-lieden weer moed scheppen / en zich met meer geduurzaamheid aan 't werk begeeven. Ons Schip bevond zich dan wel haast in staat om van de Wal te loopen; 't welk / na dat het volgens de gewoonte van onze Roomsche Kerk gezegend was / oock geschiede. Wy verhaasten met 't zelve op 't Water te brengen / hoewel 't niet geheel voltooit was / om 't tegen 't gedreigde vuur / in zekerheid te stellen.

Dit

Dit Schip wierd de Griffioen genaamt; in vergelijkinge van de Wapenen des Graave van Frontenak, de welken door twee Griffioenen worden ondersteunt. De Heer de la Salle had ook dikmaals gezeit; dat hy den Griffioe, boven den Raven zou doen vliegen. Men dee drie Kanon schooten; en wy zongen het Te Deum; 't welk van veele vreugde galmen gevolgt wierd.

De Irokooizen die by-geval tot deze plechtelijkheid gekomen waren / hadden deel aan onze blijdschap / en waren 'er getuigen van. Men gaf hen / gelijk ook aan al ons Volck Brandewijn te drinkken; die wel haast hunne Matten aan 't verdek van't Schip vast maakten / om in meer zekerheid in 't zelve te slaapen. Wy verlieten dan onze Kabaanen, om ons verblijf ook in 't Schip te neemen / in 't welke wy voor de bespringingen der Barbaaren veilig zouden zijn.

De Irokooizen van de Bever Jagt en den Oorlog weer-gekomen zijnde / waren zeer verwonderd ons Schip te zien! Zy zeiden dat wy Othon waren / 't welck in hun spraake door-dringende geesten betekend. Ze konden niet begrijpen / dat wy in zo korten tijd zulken grooten Schip gebouwt hadden; hoewel 't inder daad niet meer als van zestig Tonnen was. Doch hier kon men 't een groote voortgaande Sterkte noemen: Want 't dee all' de Wilden beeven / de welke in de uitgestrektheid van meer als vijf honderd Mijlen in dit Land by de Rivieren en de groote Meeren, daar wy van gesprooken hebben / woonen.

Verwonderinge van de *Irokooizen* over dit Schip. hun schrik voor 't selve.

Ondertusschen zijn de beste voorneemens der menschen dikmaals door onverwachte voorvallen verhinderd; 't welk God aldus toelaat om hen te beproeven. Een van ons Volck verwittigden my in 't heimelijk / dat de Heer Tonti 't niet wel nam / dat ik een Journaal of Tijd-boek hield van al 't geen 'er aanmerkelijkst voorviel; en dat hy voorgenomen had / om 'er zich meester van te maaken. Dit deed my op mijn hoede zijn / en goede voorzorge neemen / om te verhinderen dat men my deze aantekeningen niet ontnam. Ik trachten ons Volk hun plicht te doen nakomen en de zelve met alle oeffeningen der Godzaligheid te onderhouden; ten einde de wanorde te voorkomen; en daer door tot de uitwerkinge van ons groote voorneemen te arbeiden.

Mild'lerwijl verspreide men een gerucht te Kanada, dat wy ons tot een vermeete onderneeminge inlieten / daar wy nooit van zouden wederkeeren. Dit gevoegd by de moeijelijkheden die we aan alle kanten in 't overvoeren der Materiaanen, en van alle andere noodzaakelijkheden hadden / en in de Reize zelfs / de welke wy in een onbekend Land / over veele Meeren en Rivieren ondernamen / daer nooit iemand geweest was / en dat noch in weer-

Kwaad middelder *Kanadiaanen*, om de reize tot dese Ontdekkinge

wil en tegenheid der Irokooizen, veroorzaakten my veel moeiten. Deze eerste redenen maakten de Crediteuren van de Heer de la Salle gaande / de welke zonder hem alvoorens te spreeken / of zijn te rug komst van 't Fort Frontenak, daar hy de Winter had doorgebracht / af te wachten / terwijl wy ons Schip lieten bouwen / all' zijne goederen en effecten die hy in Kanada had in verzekeringe lieten neemen; niet tegenstaande 't Fort van Frontenak daar hy eigenaar van was / meer als eens zo veel waardig was / als all' zijne schulden beliepen. Maar dit ongeluk zonder hulpmiddel ziende / en dat men hier mee niet anders voor had als ons deze onderneeminge / waar toe men de bereitzelen met zo veel moeiten en onkosten had gemaakt / te doen verlaaten / bevestigden wy ons in onze eerste gedachten en overleggingen; bereid zijnde met geduld de gelegendheden de welke de voorzienigheid ons tot het vervolgen van ons groot voorneemen zou beschikken / af te wachten.

te doen staaken.

Ondertusschen begaf ik my met een Kanoo van schorssen / met een onzer Wilde Jagers na de Mond van 't Meer Erié; en ik voer tweemaal door 't geweld van 't stroomen / dezen starken vloed op. Ik peilde den ingang van dit Meer, en vond 't zelve / gelijk men my valschelijk had bericht / niet onbekwaam / om 'er door te Zeilen: want ik zag dat men met een tameleijken Noorden of Noord-Westen wind met ons Schip dit Meer Erié zou konnen inkomen; als men maar all' de Zeilen byzetten / en eenige Mannen tot het voorttrekken van 't Schip aan Land dee gaan; en vervolgens de geheele uitgestrektheid van 't zelve door Reizen.

Moeijelijken doorvaart door de Mond van 't *Meer Erié.*

KAPITTEL XVII.

Terug reize van den *Auteur* na 't *Fort Frontenak* en zijn vreemd wedervaaren.

VOor de vervolging onzer Ontdekkinge / was ik genoodzaakt weer na 't Fort Frontenak te keeren / om 'er twee geestelijken met my te neemen / om my in 't doen van den Godsdienst te helpen. Ik liet ons Schip by na anderhalve Mijl van 't Meer Erié in 't Kanaal tusschen den grooten Water-Val en dit Meer op twee ankkers leggende. De Heer de Charon en Kanadiaan verlangde met my derwaarts te gaan / ter oorzaake van de kwaade bejegeningen / de welke hy gestadig van de Heer de Tonti ontfing /

ontfing/ die de onderdaanen van den Koning van Spanjen niet kon verdraagen. Hy had zo wel als zijn Vader deel aan den oproer van Napels gehad.

Ik begaf me dan benevens dezen Charon en een Wilden in een Kanoo, en wy zakten 't Kanaal na den grooten Water-val af; daar wy aan Land traden / en onze Kanoo aan de groote Rotze brachten / daar wy van gesprooken hebben; aan de voet van de welke wy ons weer inscheepten / en tot de Mond van 't Meer Ontario voeren. Wy vonden 'er de Barke of den Brigantijn, daar we van gemeld hebben; de welke de Heer de la Forest ons van 't Fort Frontenak had mede gebracht.

Na eenige dagen de welke de Heer de la Forest in den handel met de Wilden bestede / scheepten wy ons op dezen Brigantijn in; Vijftien of zestien Wilde Vrouwen by ons hebbende / de welke zich van deze gelegendheid bedienden / om veertig Mylen gaans te Land te vermijden. Maar dewijl ze niet gewoon waren op deze wijze te Reizen / veroorzaakten haar de waggelingen en 't hol gaan van 't Schip een groote maag ziekte; 't welk ons een groote stank in 't Schip veroorzaakte. Doch eindelyk kwamen we aan de Rivier van de Aouegenen daar de Heer de la Forest Brandewijn tegen Beever-huiden veruilden. Deze Koopmanschap van sterken drank was my niet heel aangenaam/ want als 'er de Wilden maar een weinig van proeven / zijn ze meer te vreezen als de dolle menschen.

Ontmoetinge van eenige Wilde Vrouwen.

Brandewijn een gevaarlijken drank voor de Wilden.

Na dezen Koophandel gingen wy van 't Zuiden na 't Westen van dit Meer: en nademaal ons de wind dienden / passeerden wy in zeer korten tijd het Dorp aan geene zijde van Keute en Ganeousse gelegen. Doch zo haast wy 't Fort Frontenak naderden/ging de wind t'eenemaal leggen: zo dat deze kalmte my noodzaakte van me met twee kleine Wilden in een Kanoo te begeeven. Wy zetten op 't Eiland der Goilans, zijnde zekere Zee Vogelen als een zoort van Zee Meuwen / met witte Vederen / omtrent zo groot als de Eynden / die in groote menigten op dit Eiland zijn / voet aan Land. En vonden 'er een groot getal Eyeren van deze Vogelen op 't Zand leggen / die door de Zon uitgebroeit worden. Ik nam 'er vier Korven van mee / die zeer goed bevonden wierden / om struiven van te bakken. Onze Sendelingen Recollecten ontfingen my met vreugde. Ze waren met hun vieren; namentlijk de Vaderen Gabriel de la Ribourde, Lukas Buisset. Zenobe Mambré, en Milithon Watteau geboortig uit verscheidene Nederlandsche Provintien, onder 't Koningrijk Spanjen behoorende.

Ze gaven my te kennen / dat ze wel wisten / dat ik in mijne Sendinge geduurende den Winter / en voor al van dezen Italiaan

Tonti die 't jok afgeworpen / en uit den dienst van zijn natuur-
lijk Prins overgeloopen was / veel had geleeden. Ik verborg
een gedeelte van 't geen 'er voorgevallen was ; om dat ik den
Vader Gabriel en Zenobe met my tot onze Ontdekkinge trach-
ten in te wikkeren. Vorder wist ik ook wel dat de Heer de la Sal-
le die toen op 't Fort Frontenak was / en welkers manieren van
doen my by ervaarentheid bekend waren / zich gaarn van deze
gemeene konst greep bediende / divide & impera, dat is verdeeld
ze en gebied ze: 't welk hy onder zijn Volk trachten in 't werk
te stellen / om ze te beter na zijn voorneemen te konnen schikken.
Ik was ondertusschen verzekerd / dat by aldien ik hem over de-
ze kwaade handelingen mijn klachten had gedaan / hy zulks niet
geleeden zou hebben : maar ik had zo grooten verlangen als hy
om de Ontdekkinge dezer nieuwe Landen te doen ; en dit is 't
geen de Heer de la Salle met zeer verplichtende redenen heeft er-
kend.

De gemelden Heer de la Salle die van een zeer groot verstand
was / brande van begeerten om zich door de Ontdekkingen in de
wereld berucht en aangenaam te maaken. Hy heeft my dik-
maals gezeit / dat hy geen Geestelijken bekwaamer om tot de be-
vorderinge en voortzettinge der nieuwe Kolonien te helpen als on-
ze Recollecten kenden. Hy had negen of tien Jaaren in een an-
dere Orde doorgebracht ; daar hy met bewilliging van zijn Supe-
rieur was uitgegaan ; die in den Schriftelijken Verlof-brief de
welke hy hem daar toe gegeeven had / de getuigenisse van hem
geeft / dat hy onder de Geestelijken van zijn Orde zonder 't minste
vermoeden van vergeefelijke zonden heeft geleeft. Dit zijn de ei-
gen woorden van 't geschrift 't welk ik geleezen heb.

Vereeringe en privilegien van de Heer *de la Salle* aan de Recollecten.

Hy zei my dan / dat hy verzekerd zijnde / dat wy hem zeer veel
in zijn voorneemen konden helpen / hy voorneemens was / iets
tot voordeel van onze Orde te doen. Hy liet ons dan den 27. May
van den Jaare 1679. alle vier by malkander komen ; en gaf ons
te kennen / dat hy Gouverneur en eigenaar van de Sterkte Fron-
tenak zijnde / door zijn Testament zou bestellen / dat geen andere
Orde dan de onze zich by de gemelde Sterkte zou konnen bevesti-
gen. Hy stelden de bepaalinge by 't Huis 't welk ik had laaten
timmeren ; hy richten de Meetsnoer stokken tot de begraaf-plaat-
zen der dooden ; en maakte zelfs een openbaar Notaris genaamt
la Meterie die den eersten is geweest die een contract op deze Sterk-
te heeft opgerecht. Dezen maakten een Acte, waar by de ge-
melden Heer de la Salle aan onze Orde den eigendom van achtien
Mergen Lands gaf / dichte by dit Fort op den Oever van 't
Meer Ontario geleegen ; en tachentig of honderd anderen / die men
in

in de diepte der naast aangelegene Bosschen zou bereiden en toe maaken. 't welk wy voor onze Orde aannamen / en deze Acte met ons vieren / die ons aldaar bevonden / ondertekenden.

Dit verricht zijnde / verzocht hy onze Geestelijken / die met my moesten vertrekken / zich gereet te houden. De bekwaamen tijd tot ons vertrek moetende afwachten / dewijl wy een Noord-Westen wind moesten hebben / zo hadden wy gelegendheid / om te zamen te overleggen / wat schikkingen wy best tot deze ongewoone Sendinge, de welke wy alle oogenblik stonden te beginnen / behoorden te neemen. Wy gingen ondertusschen dikmaals de Wilden bezoeken / die wy voordeze hadden bewoogen met ons derwaarts te gaan / en die zich by dit Fort hadden neergezet. Hunne Kinderen die wy eenige kennisse van de letteren hadden gegeeven / om ze te leere leezen en schrijven / betuigden ons 't ongenoegen 't welk zy / en haare Ouders hadden / van ons ter oorzaake dezer reize van daar te zien vertrekken: en verzekerden ons / dat by aldien wy haast weder kwamen / de overige Wilden van 't Dorp Ganneousse ook by ons zouden komen woonen.

KAPITTEL XVIII.

Tweede in-schepinge, van 't *Fort Frontenak.*

EEn korten tijd daar na de wind dienende / begaf ik my benevens den Vader Gabriel en Genobe in den Brigantijn; en bevonden ons wel haast aan de Rivier van de Tsonnontouans, de welke zich in 't Meer Ontario ontlast. Terwijl ons Volk met de Wilden Koopmanschap dreef / maakten wy een half Mijl boswaarts in een kleine Kabaan of Hutte / om den Godsdienst te beter te konnen doen. Hier door ontweeken wy 't geloop der Wilden, die onophoudelijk kwamen / niet zo zeer om onzen Brigantijn, daar ze zich over verwonderden / te besichtigen / als om Koopmanschappen / te weeten / Messen / Vuurroers / Kruid / Loot / maar voor al Brandewijn / daar ze uitneemende groote smaak in hebben / tegen hunne bonten te ruilen.

Wilden ruilen haare pelteryen tegen Brandewijn.

Geduurende dit vertoef / 't welk acht dagen continueerde, dee de Heer de la Salle, die met de Kanoo door de Zuid-zijde van dit Meer gekomen was / om zich in de Dorpen van de Tsonnontouans te begeeven / eenige vereeringen aan dit Volk; ten einde 't kwaad nadenken 't welk onze heimelyke Vyanden hen van on-

ze onderneeminge hadden gegeeven / weg te neemen. Dit dee ons ter oorzaake van den handel van ons Volk met de Wilden tijd verliezen; en was de reden dat wy niet als den dartigsten July aan de Rivier Niagara konden komen.

Diefachtigheid der Wilden. Den 4. had ik my met den Sargant genaamt la Fleur te Land by den grooten Water-val Niagara begeeven / en kwamen aan onze Timmerwerf / de welke zes Mylen van 't Meer Ontario was: maar wy vonden 'er geen Schip meer / 't welk men aldaar had gebout. Twee kleine Wilden ontstoolen ons met behendigheid een weinig beschuit / de welke wy noch tot ons voedzel hadden. Doch we vonden een Kanoo van basten / zijnde half verrot / en zonder Riemen; de welke we op de beste weize als wy konden / herstelden: en met 'er haast Riemen gemaakt hebbende / waagden we de reize; en kwamen eindelijk met dit swakke Schuitjen aan 't boord van ons Schip / 't welk een Myl van 't Meer Erié ten Anker lag.

Men was verblijd over onze komst. Wy bevonden 't Schip volkomentlijk wel met Zeilen / Masten / en alle andere noodzaakelijke dingen tot de Schipvaart uitgerust. Wy vonden 'er ook vijf kleine stukken Kanon / waar van 'er twee Gootelingen / en twee of drie Haaken of Handbussen waren. In de Vlagge was een vliegenden Griffioen met een Aarend 'er boven. Voorder zag men 'er all' de gewoonelijke vercierselen / en d' andere dingen / daar de Schepen van Oorlog mee worden uitgerust en opgepronkt.

De Wilden, die met de Slaaven / de welke zy op haare Vyanden gemaakt hadden / van den Oorlog wederkeerden / waren zeer verwonderd aan geene zijde haarer vijf Kantons een Schip van zulken grooten / als een voortgaande Sterkte / te aanschouwen! Ze kwaamen aan boord; en waren onder anderen ook verwonderd / dat men zulke groote en swaare Ankers / over de geweldige Vloeden van de Rivier Sint Laurens, had konnen mede voeren! Dit dee hen dikmaals 't woord van hunne spraake Gannoron zeggen: 't welk zo veel als ziet dit is verwonderens waardig / te kennen geeft. Doch deze Barbaaren verwonderden zich boven al / dat ze ten Oorlog trekkende / geen beginzel van een Schip gezien hebbende / 't zelve op hun wederkomste geheel voltooit vonden; en dat op een plaats daar men tot twee honderd-en-vijftig Mylen / van de wooningen van Kanada nooit diergelijke gezien had.

Drie hooge Bergen by Niagara. Ik waarschouwden onzen Stuurman niet meer te onderstaan / de groote Vloeden en Sterke-stroomen / de welke aan de Mond van 't Meer Erié zijn / voor nader ordre / op te vaaren. Den 16. en

en den 17. gingen wy weer langs den Oever van 't Meer Ontario af; en deeden de Barke de welke wy van 't Fort Frontenak hadden mee-gebracht / tot aan de groote Rotze van de Rivier Niagara opvaaren; en wierpen aan de voet der drie Bergen 't Anker; daar men ter oorzaake van den grooten Water-val van Niagara, de welke (gelijk ik gezeit heb) de Schipvaart verhinderd / alles te Land moet overvoeren.

Den Vader Gabriel, die vier-en-zestig Jaaren oud was / stond al den arbeid en de moeijelijkheid dezer reize uit / en ging deze Bergen de welke aan de zijde / daar men alles te Land moet overvoeren / tamelijk stijl en hoog zijn / tot driemaal op en af. Ons Volk dee verscheidene reizen / om de munitie van Oorlog / den voorraad van levens middelen / en de voordere noodzakelijkheden tot het Schip behoorende / over te brengen. Deze reize was zeer moeijelijk / om dat men telkens twee groote Mijlen weegs moest gaan. Men had vier Mannen van doen / om de grootste van onze Ankers te draagen: Doch men gaf ze Brandewijn om hen aan te moedigen. Dit gedaan zijnde / begaven wy ons al te zamen aan de Mond van 't Meer Erié.

Terwijl wy ons aldaar bevonden / zei my de Heer de la Salle dat hy van een van zijn Volk had verstaan / dat ik de verborge en heimelijke handelingen / eeniger geestelijken van Kanada met de Irokooizen, en hunne gebuuren van nieuw Jork, dicht by nieuw Oranje, gelasterd had. Ik keerde me na onze Geestelijken / tegen de welke ik zei; dat gemelden Heer de la Salle my trachten te beweegen / tegen lieden uit te vaaren / de welke hy voor Kooplieden wilde doen doorgaan. En daar na wat zachter spreekende / eindigden ik deze reden / met te zeggen; dat de valsche berichten die men hem had gedaan / my niet zouden verhinderen goede gedachten van perzoonen te hebben / met de welke ik zag / dat hy voorgenomen had my in verwerringe en twist te brengen; en dat ik liever onze onderneeminge zou verlaaten / als te gedoogen dat men my dit meer te laste lei.

Beschuldiging van *la Salle* tegen den Auteur.

Verantwoordinge van den Auteur.

Deze antwoord dee de Heer de la Salle tegen my zeggen; dat hy verzekert was / dat die de welke hem deze berichten hadden gedaan geen eerlijke lieden waren; en dat hy zorge voor my op de Reize zou draagen; en zelfs mijn belangens over al in acht neemen. En om de waarheid te zeggen / hy vreesden dat ik hem zou verlaaten. Hy had den Vader Gabriel zonder verlof van zijn Superieur met hem genomen. Dezen goeden ouden Man had zich op een enkelen Brief van beleeftheid verlaaten / de welke den Commissaris Provintiaal van Kanada genaamt Valentijn le Roux, aan de Heer de la Salle geschreeven had; en by de welke hy hem

te kenne gaf / dat hy hem niets kon weigeren. Ondertusschen geloofden dezen Commissaris Provinciaal dat dezen Geestelyken niet zonder een schriftelyk verlof zou vertrekken. Hy kwam ook tot dezen einde met de Kanoo in 't Fort Frontenak : maar hy vond 'er den Vader Gabriel niet / de welke reets op 't woord van de Heer de la Salle na Niagara was vertrokken.

Daar na zond den gemelden Commissaris dezen goeden Geestelyken een vryen Reis-brief / de welke de Heer de la Salle hem had afgeparst. Ondertusschen vreesden hy niet zonder reden / dat men hem zou verwyten een Man van deze Jaaren voor zulken moeyelyken / en gevaarelyken Reize bloot te stellen / gelyk de uitkomst (als wy hier na zullen zeggen) ook leerden.

De Heer de la Salle verstaan hebbende / dat ik met den gemelden Gabriel was gegaan / om den grooten Water-val van Niagara te bezichtigen / kwam 'er met eenige vervarschinge by ons; om my te bevredigen / en myn te rug Reize na Kanada te verhinderen: als voorgenomen hebbende / my te verplichten deze Reize met hem te doen. Hy had 'er ook geen groote moeiten toe / namaal ik zulken grooten begeerten en verlangen had als hy / om deze Ontdekkinge te doen. Wy begaven ons dan in den beginnen van de Maand Augusti 1679. ter plaatze daar ons Schip Zeilvaardig lag.

KAPITTEL XIX.

Beschrijvinge van de darde in-schepinge tot onze Ontdekkinge aan de Mond van 't Meer *Erié* of *Erigé*.

Wy hebben hier vooren aangemerkt dat de Spanjaarden de eersten zyn geweest / die Kanada ontdekt hebben ; en dat onze Geestelyken zich eerst met de Franschen, om 'er Kolonien op te rechten / derwaarts hebben begeeven. Deze goede Geestelyken waren groote vrienden van de Wilde Hurons, die hen hadden te kennen gegeeben / dat de Irokooizen aan de andere zyde van Virginia of nieuw Sweeden by een Meer ten Oorlog trokken / 't welk ze Erigé of Erié noemden / 't welk de Kat of de Kat Natie te zeggen is. En om dat deze Barbaaren de Slaaven dezer Natie, weer na hunne Kantons vertrekkende / langs dit Meer leiden / hebben de Hurons 't zelve in hun spraake Erié of Eriké, dat is 't Katte Meer genaamd : doch de Kanadiaanen, dit woord ver-

Vreemden oorspronk van dit *Meer*.

verzachtende / hebben 't de naam van Erié gegeeven.

Wy hadden verscheidemaal onderstaan / den geweldigen stroom van de Straat of 't Kanaal op te vaaren / om in 't Meer Erié te komen : maar de wind was daar toe niet sterk genoeg geweest ; zo dat wy een gunstigen wind moesten af wachten. Ondertusschen liet de Heer de la Salle ons Volk arbeiden / om eenige Landen ten Westen ; van de Straat Niagara te bereiden. Wy zaaiden 'er veele Tuinkruiden voor de geenen / de welken zich aan dezen oort mochten komen neer te zetten ; ten einde de communicatie van de Barken in de Schipvaart van Meer tot Meer te onderhouden. Wy vonden op deze plaats Wilde Kervel, en een groote menigte Rocambole, zijnde een zoort van kleine Knoflook, de welke daar van zelfs voortkomt.

Doorvaart van 't *Kanaal* van dit Meer *Erié*.

Wy lieten den Vader Melithon met den Commies en 't arbeids Volk in de Woninge de welke wy boven den Water-val van Niagara gemaakt hadden : maar ons Krijgs-volk sloeg zich op den Oever van de Rivier in Kabaanen neer ; op dat 't Schip te lichter op 't Meer zou komen. Ondertusschen deeden wy alle daag de Misse op 't Schip / en ons Volk bleef aan Land ; daar ze des Sondaags en op de Heilige dagen zelfs de Predikatien konden hooren ; die 'er op 't Schip gedaan wierden. Den Noord-Oosten wind zich vast gezet hebbende / gingen wy ten getaale van dartig perzoonen / benevens twee onzer Geestelijken / die zich by ons gevoegd hadden / t' Scheep. 't Schip was wel van Wapenen / Mond-kost en Koopmanschappen voorzien / en had zeven stukken Kanon op.

De Wateren zijn in deze Straat of Kanaal by den ingang van 't Meer Erié zeer snel stroomende: want daar is geen mensch / beest / of gemeene Barke bekwaam / de zelve te wederstaan. Zo dat het by na onmogelijk is / tegen dezen geweldigen stroom op te vaaren. Ondertusschen volbrachten wy ons voorneemen / en kwamen tegen dezen starken stroom der Riviere Niagara, als door een wonderdaad / en tegen 't oordeel van onzen Stuurman op. Wy lieten 't Schip wanneer de wind sterk genoeg was / door de Zeilen tegen den geweldigen vloed op-vaaren ; en op de moeijelijkste plaatzen maakten onze Bootsgezellen ankker kortinge ; terwijl tien of twaalf Mannen 't Schip met geweld te Land voorttrokken. Dus kwamen wy gelukkig by den ingang van 't Meer Erié.

Geweldigen stroom by den ingang van dit Meer.

Wy maakten den zevenden van de Maand Augusti deszelvigen Jaars 1679. 't zeil ; onze streek na 't Oost ten Zuiden neemende. Na dat wy 't Te Deum gezongen hadden / losten we ons Kanon / benevens de Haaken / in de tegenwoordigheid van veele

Irokooizen booorlogen hunne vyanden

in ongelooffelijke verre Landen.

Kryggs-lieden van de Irokooizen, die veele Slaaven van de Tintouha, dat 's van de Natie der Weiden te zeggen/ mede-brachten. Deze Natie is meer als vier honderd Mijlen van haare Kantons geleegen. Men hoorden deze Barbaaren, om hun verwonderinge te kennen te geeven/ Ganneron roepen.

Verwittigen de *Hollanders* van de groote van 't Schip.

Die ons van te vooren hadden bezocht/ lieten niet na dit nieuws van de groote van ons Schip/ daar ze de maat van genomen hadden/ aan de Hollanders op Nieuw Jork woonende/ te brengen. De Irokooizen dryven met de zelve groote Koopmanschap van Pelteryen en andere Huiden/ de welke ze hen brengen om 'er Vuur-geweer en Rokken voor te ruilen; daar ze zich geduurende de kouwde mee dekke.

Bekwaame Schipvaart op 't *Meer Erié*.

Voorder hoewel de vyanden onzer Ontdekkinge een gerucht hadden verspreid/ om ons voorneemen te verdwarssen/ dat het Meer Erié met Plaaten en Zand-banken vervuld was/ de welke de Schipvaart onmogelijk maakte/ lieten wy ondertusschen niet na van tijd tot tijd 't diep loot uitwerpende/ geduurende de duisterheid des nachts meer als twintig Mijlen te vorderen. Den 8. dee ons een gunstige wind ontrent veertig Mijlen weegs afleggen. Wy zagen by na gestadig 't Land ten weder zijden ten Oosten en ten Westen/ omtrent vijftien of zestien Mijlen door dit Meer van malkander gescheiden. Aan de West-zijde van dit Meer Erié is de schoonste Schipvaart van de wereld. Men vind'er drie

Kaap *St. Franciscus*.

Kaapen of groote Aarde Punten, de welke zich in 't Meer uitstrekken. Wy kwamen aan de eerste/ 't welk de grootste is/ en gaaven 't de naam van St. Franciscus.

Eilanden in 't Meer *Erié*.

Den negenden/ bekwamen wy de twee andere Punten zich in de breetten uitstrekkende. Wy zagen aan 't Westen van dit Meer geen Eilanden/ of Zand-plaaten; maar vonden alleen een groot Eiland ten Zuid-Westen/ omtrent zeven of acht Mijlen van de Landen van 't Noorden. En dit Eiland leid vlak tegen over de Straat of 't Kanaal, 't welk uit het Meer Huron voortkomt.

Den 10. vroeg morgen passeerden we tusschen 't groote Eiland 't welk ten Zuid-Westen is/ en zeven of acht kleine Eilanden/ benevens 't Zand-Eilantje ten Westen geleegen. Wy kwamen aan den ingang van de Straat of 't Kanaal, 't welk zich van 't Meer Huron in 't Meer Erié ontlast.

Beschrijving van 't *Kanaal* tusschen 't Meer *Erié*

Den elfden kwamen we dieper in de Mond dezer Straat of 't Kanaal, en passeerden tusschen twee Eilandjens/ de welke een schoon en vermaakelijk perspectief maaken. Dit Kanaal is beter als dat van Niagara. 't Heeft gelijk wy gezeid hebben dartig Mijlen in de lengte/ en by na doorgaans een in de breedte/ uitgenomen in 't midden/ daar 't zich verbreed/ en 't kleine Meer maakt/

maakt / 't welk wy de naam van St. Claara gegeeven hebben. De Schipvaart is aan beide de zijden van 't Land goed / 't welk laag en effen is. en 't Meer *Huron.*

De plaats van dit Kanaal is een Land zeer wel / en onder een gematigde Zonne geleegen. Men ziet het rondzom met groote en lustige Weiden omzoomt/die door Heuveltjens vol Wijngaarden/ vrucht draagende Boomen / Boschjens en hoogstammige Boomen onderscheiden zijn. Dit alles vind men van plaats tot plaatze zodanig verdeeld: en men zou zeggen / dat het zo veelderhande Lust-plaatzen in schoone Velden waren. Men vind'er ook een menigten Herten, Hinden, Geyten, en Beeren, die niet zeer wild of wreed / en heel goed en aangenaamer als 't varsche Varkens-spek in Europa zijn. Men vind'er ook Indiaansche Hoenderen of Kalkoenen, en Swaanen met menigte; Zo dat 't Want van ons Schip met verscheidene wilde Beesten / de welke ons Volk op de Jagt had gedood / behangen was. 't Schoone Land daar omtrent. Desselfs vruchten. Wild.

Het overige dezer Landen is verbuld met Bosschen van Noote-boomen, Kastanie-boomen, Pruime-boomen, Peere-boomen en Wilde Wijngaarden, daar wy een weinig Wijn van maakten. En behalven all' deze dingen / zo vind men 'er ook allerhande hout / bekwaam om mee te timmeren. Die dan 't geluk zullen hebben van eeniger tijd deze vruchtbaare Landen te bezitten / zullen aan die geenen verplicht weezen / die 'er hen den weg toegebaant; en dit Meer Erié honderd Mijlen / door een voor deze onbekende vaart / hebben over gevaaren. Bosschen met Vrucht-draagende Boomen.

K A P I T T E L XX.

Beschrijvinge van 't geen 'er geduurende de doorvaart van de Straat of 't *Kanaal* voorviel, 't welk tusschen 't Meer *Erié* en 't Meer *Huron* is.

Ik had dikmaals de Heer de la Salle voorgesteld / dat het gevoegelijk zou weezen / een Vestingbouw of Sterkte aan de plaats der Straat of 't Kanaal, tusschen 't Meer Erié, en 't Ontario te maaken / daar de Vischvangst van verscheide soorten van Visschen overvloedig is. Dit zou tot het onderhoud van de communicatie der Barken en Schepen zijn geweest / de welke van de Sterkte Frontenak zouden gekomen hebben. Ten anderen zou

men'er de Smits/waar van men de Irokooizen tot dienst van haare voornaamste Kantons gesprooken had/ geplaatst hebben. Ik voegden'er by/datmen door dit middel't grootste gedeelte van den Koophandel / de Koopwaaren voor een redelyke prys / aan de Barbaaren geevende/tot zich zou trekken : en dat hy daar door een gevoegelyk en gemakkelyk middel zou vinden/om zich te verreiken : en dat'er de Religie,door Kolonien die'er zich zekerlyk zouden bevestigen/zou toe-neemen / en de woeste Volkeren daar door bekeerd worden.

Verkeerde insichten van de Heer *de la Salle*.

Maar de Heer de la Salle , noch de Kanadiaanen die by hem waren / hadden geen neiginge van zich met een bevestiginge van honderd tot honderd Mylen te bepaalen. Zy gaven my dan te kennen / dat ze vreesden / dat hunne benyders hen in de voorgenome Ontdekkinge zouden voorkomen. Maar inder daad was hun voorneemen niet anders / als alle de Pelteryen / de huiden der Eelanden , en die van alle de andere wilde Beesten / de welke by de ver afgelegenste Wilden gevonden worden / weg te lichten : waar mee zy zich in korten tyd dachten ryk te maaken. Zo waar is 't / dat 's menschen hert van een uitneemende begeerlykheid is / en zich nooit kan bepaalen of bemaatigen.

Ziende dat ik hen tot deze eerste bevestiginge niet kon beweegen/ gaf ik hen te kennen / dat deze tweede Straat of Kanaal ons in 't tweede Jaar onzer Ontdekkinge moest beweegen/ van aldaar een Sterkte te maaken. Wy vonden'er inder daad alle bedenkkelyke voordeelen : want ons in 't midden van een groot getal Wilden bevindende/zouden ze ook altemaal tot het dryven van den Koophandel by ons gekomen hebben. Ik gaf hen ook te verstaan/dat dit het middel was / om het Koningryke Gods te doen toe-neemen / de welke niet zou nalaaten haare onderneemingen te zegenen.

Maar dit alles had geen indruk op de geest van de Heer de la Salle. En om de waarheid te zeggen / ik zou niet wel op myn zelven hebben konnen verwerven / van my openbaarlyk tegen zyn voorneemen te stellen ; om dat ik hier door van de groote onderneeminge onzer Ontdekkinge zou hebben moeten afzien. Daar en boven hoopten ik met groot verlangen / dat wy in de verder afgelegene Landen noch veel meer voordeelen zouden vinden / als ter plaatze daar wy ons te dier tyd bevonden.

DeseStraat zo geweldig niet als die van *Niagara*.

Den ingang dezer Straat of Kanaal heeft een snel vloeyenden stroom. Ondertusschen verscheeld het wel de helft / dat ze zo geweldig niet en is / als die van Niagara. Wy voeren de zelve op / onzen weg na 't Noorden / en 't Noord-Oosten / tot aan 't Meer Huron neemende. Daar was weinig diepte aan den ingang / en voor al aan den uitgang van 't Meer van St. Clara.

De ontlastinge van 't Meer Huron verdeeld zich aan dezen oord in

in verscheide Kanaalen, zijnde byna altemaal door Zandbankken geslooten. Men was genoodzaakt de zelve over al te peilen/ tot dat men'er eindelijk een/ de welke heel goed en bekwaam was vond; hebbende ten minsten drie vademen Water/ en in de midden acht/ en doorgaans omtrent een Mijl breet.

Ons Schip wierd hier door tegen wind eenige dagen opgehouden. Deze moeijelijkheid te boven gekomen zijnde/ ontmoeten ons een veel grooter aan den ingang van 't Meer Huron: want men had eenigen tijd een geweldigen Noorden Wind gehad/ en den grooten overvloed van 't Water/ 't welk van 't Boven-Meer, en van 't Meer der Illinooizen, en van dat der Hurons komt/ had den gemeenen loop van 't zelve zodanig vermeerderd/ dat het byna zo geweldig was/ als die van de Straat of 't Kanaal Niagara.

Moeijelijke bejegening in dese Straat of *Kanaal.*

't Was dan onmogelijk 't zelve op te zeilen/ hoewel men een stijve koelte uit het Zuiden had: zo dat we ons genoodzaakt vonden/ tien kwartier uurs voort trokken: ten einde van 't welke wy met 't zelve in 't Meer Huron kwamen. Dit was den 23. van de Maand Augusti.

Doorvaart deser Straat of *Kanaal* tot in 't *Meer Huron.*

Wy zongen voor de tweede maal/ om God voor den goeden uitslag en voortgang onzer Schipvaard te danken/ het Te Deum. We vonden in dit Meer een groote Bay, daer de oude Hurons woonden. Ze zijn door de eersten van onze Recollecten die in Kanada kwamen/ tot de Christelijke Religie bekeerd geweest: maar daar na byna t'eenemaal door de Irokooizen uitgeroeit.

De oude woonplaats der *Hurons.*

KAPITTEL XXI.

Beschrijvinge van onse Schipvaard op 't *Meer Huron* tot *Missilimakinak.*

Aldus gelukkig veele en verscheydene verschrikkelijke Vloeden en Waterstroomen/ geduurende een Reize van byna drie honderd Mijlen weegs van Quebek, tot dit Meer Huron te boven gekomen zijnde/ zeilden ons Schip langs de Oostzijde van dit Meer met een taamelijke stijve koelte; hebbende de Wind Noorden ten Oosten. Dit geduurde tot den avond toe; tot dat men 't/ de Wind sig met een groot geweld na 't Zuid-Westen gekeert hebbende/ na 't Noord-Westen wende: en ons des anderen daags als door een wonder in 't gesicht van 't Land be-

bevonden. Geduurende den nacht / waren wy door een groote Bay gevaaren / de welke men Sakinam noemt / en die meer als dartig Mylen in de lengte heeft.

De Bay Sakinam.

Den 24. hield men 't noch al na 't Noord-Westen tot den avond toe; tot dat wy een stille kalmte tusschen de Eilanden kregen / daer ten hoogsten niet boven twee vademen Water was. Wy gingen met 't klein Zeil een gedeelte van de nacht na een bekwaame plaats zoeken / om op Anker te gaan leggen; doch vond'er geen daar een goede grond was. De wind nu Westelijk beginnende te waien / wenden wy 't na 't Noorden / om 't diep te kiezen / tot dat het dag zou geworden zijn. Men bracht de nacht met 't diep-loot t'elkens voor 't Schip uit te werpen door; om dat wy bemerkt hadden / dat onzen Stuurman / die wel bekwaam / maar noit diergelijke Schipvaard had gedaan / in dit geval onachtzaam genoeg was. Men volharde geduurende de Reize met op deze wijze op zijn hoede te zijn.

Den 25. geduurden de kalmte tot den middag toe: en wy vervolgden onzen weg ten Noord-Westen / met een goede Zuidelijke Wind / die wel haast in een Zuid-Westelijcke veranderden. Des middernachts was men ter oorzaake van een groote Punt / de welke zich in 't Meer uitstrekte / genoodzaakt van 't na 't Noorden te zetten. Maar wy waren deze Hoek of Punt naauwlijks voorby gezeild of we wierden van een schrikkelijken Storm-wind overvallen; de welke ons noodzaakte met twee kleine Zeiltjens te laveeren, en 't vervolgens tot den dag toe tegen de Wind te houden.

Schrikkelijken Storm.

Den 26. noodzaakten ons 't geweld der Winden de Meersche te strijken; de Ree met 't Kardeel op 't Verdek te doen binden / en 't op zy te houden. Des namiddags de Golven te groot / en de Zee te hol blijvende; waren we genoodzaakt / om 't tegen den avond te laaten drijven; als geen kans ziende ergens aan te komen / noch plaats vindende om 't Anker te werpen.

Te dier tijd kwam de Heer de la Salle geheel ontsteld in de Kajuit: zeggende / dat hy sijne onderneeminge aan God beveelde. Wy hadden de gewoonte van geduurende de Reize des morgens en des avonds onze gebeden op de knien nederzittende te doen / en onze Lofzangen te zingen: maar 't Onweer was soo geweldig / dat wy op 't Verdek van 't Schip niet konden blijven zitten; zo dat ieder zijn devotie, zo hy best kon in 't byzonder pleegde. Daar was niemand als onzen Stuurman die'er niet toe kon gebracht worden. Hy beklaegde zich dat de Heer de la Salle hem derwaarts had gebracht / om hem de eere toe doen verliesen / die hy op zo veele Scheepsvaarden had verworden / daar hy met roem afgekomen was.

Waar door in 't uiterste gevaar om te vergaan.

In

In deze bekommerlijke tijd / baden wy de Heer de la Salle, die ons Opperhoofd was / een byzondere gelofte te doen ; 't welk hy ook dee. De wind ondertusschen een weinig geminderd zijnde / deeden wy 't Schip den gantschen nacht weer voort laveeren / en deriveerden niet meer als een of ten hoogsten twee Mijlen.

Den 27. des smorgens maakten men weer Zeil met een Noord-Westen wind / die zich des avonds in een zachte Zuid-Oosten wind veranderde ; door de begunstiginge van de welke wy dien zelven dag te Missilimakinak arriveerden. Wy wierpen 't Anker op zes vademen water in een arm der Riviere, daar een goede kley grond was. Dezen arm is van 't Zuid-Westen tot het Noorden met een opperwal of hoogte van Zand bezet / die de zelve een weinig tegen de Noord-Weste winden dekt : maar ze leid voor de Zuide winden bloot / die 'er zeer geweldig zijn.

Missilimakinak is een Kaap of Aarden Punt aan den ingang en ten Noorden van de darde Straat of Kanaal, door 't welke 't Meer Illinoois zich in dat der Hurons ontlast. Dit Kanaal is een mijl breet en drie mijlen lang / loopende na 't Westen. Vijftien Mijlen ten Oosten van Missilimakinak ziet men een andere Punt, de welke aan den ingang van 't Kanaal is / door 't welke 't Boven-meer zich in dat van de Hurons ontlast. 't Is met verscheidene Eilanden doorsneeden ; en 't krimpt zich allenskens tot den Water-val van St. Maria in ; 't welk een snellen water-loop vol Rotzen is / door 't welke 't Boven-meer zijne wateren werpt ; en de zelve op een geweldige wijze in dit Meer der Hurons nederstort. Men kan 'er nochtans (de Kanoos door 't geweld van 't boomen voor 't duwende) van de eene zijde tegen op komen. Maar tot meerder zekerheid moet men de Kanoos en de Koopmanschappen die men derwaarts voerd / om met de Wilden te verhandelen / die zich ten Noorden van 't Boven-Meer onthouden / te Land over-brengen.

Van de Kaap Missilimakinak.

De darde Straat of Kanaal tusschen 't Meer Huron en 't Boven-Meer.

Aan beide deze oorden vind men Dorpen van de Wilden. Die zich aan de Kaap of 't Punt van Missilimakinak hebben bevestigt / worden de Hurons ; en de anderen vijf of zes Margen Lands aan geene zijde woonende / de Outtaouatz genaamt. Den dag van onze komst met het Schip aldaar was den 28. Augustus 1679. Deze Barbaaren waren als van verwonderinge verstomt / een Schip van zulken groote als dit was / in hun Land te zien ! en 't gebulder van 't Kanon verschrikten hen geweldig.

Hurons Outtaouatz woonen op en by de Kaap Missilimakinak.

Men liet by de Outaouatz de Misse doen ; en geduurende den dienst dee de Heer de la Salle (die wel gekleed / en een Scharlaake Mantel met goude Galonnen geboord om had) de Wapenen

langs de Kapelle zetten / die men met de schorssen van Boomen gedekt had. Den Sargiant stelden 'er ook een Soldaat op schildwacht. Uit den dienst komende / kwamen de Hoofden van de Outtaouats ons op haare maniere beleeftheid bewijsen. Ons Schip de Griffioen bleef ondertusschen in den gemelden krommen Arm ten Anker leggen. We aanschouwden met vermaak dit groote gebouw / 't welk zeer wel uitgerust en met wel honderd of honderd en twintig Kanoos van schorssen van Boomen gemaakt / omringt was; de welken na de Visvangst der blankke Vischen en Forellen van vijftig of zestig ponden gingen / en wederkwamen. De Wilden vangen deze groote Visschen met netten die ze zomtijds tot vijftien of twintig vademen waters diep zetten. 't Is door 't middel van deze Vischvangst / dat ze bestaan.

Groote Visch-vangst.

Forellen van 50. of 60. ponden.

De Hurons hebben hunne Dorpen met Pallissaaden van vijf-en-twintig voeten hoog omringt; en zijn op een zeer voordeelige hoogte gelegen / de welke na deze groote Punt tegen over Missilimakinak is. Deze Wilden scheenen ons den volgenden dag te betuigen / een grooter achtinge voor onze komst als de Outtaouatz te hebben. Doch 't was nochtans inder daad niet anders als een valschen schijn. Zy deeden drie Salvoos met all' de Snaphaanen die ze hadden / om aan ons en ons Schip eere te bewijzen.

Dorpen der *Hurons*.

Deze gedachte was hen door eenige Europeërs in-gegeeven / de welken in deze plaatzen komen / en een grooten handel met deze Barbaaren drijven. 't Oogmerk dezer perzoonen was / om door dezen uitwendigen schijn de Heer de la Salle, die hen onrust veroorzaakte / te winnen / om hun Rol in 't vervolg te beter te speelen / met te kenne te geeven en te doen verstaan / dat dit Schip 't verderf en den ondergang der particulieren zou zijn; dewijl 't lichtelijk te zien was / dat die 't zelve had doen bouwen / zich meester van den Koophandel maaken / en de zelve geheel na zich wilde trekken. 't Welk nergens anders toe kon dienen / als om hem haatelijk te maaken.

List der Kooplieden om *la Salle* verdacht te maaken.

De Hurons en Outtaouatz maaken te zamen verbintenisse / ten einde zich te zamen tegen 't woeden van de Irokooizen te stellen / die hunne geswoorene vyanden zijn. Ze bouwen Indiaans Koorn / daar ze gelijk ook van de Vischvangst 't geheele Jaar door van leven. Ze nuttigen ze met haare Zagamite, zijnde een soort van dikke kinder pap / de welke zy van 't Meel van dit Indiaansche Koorn en water maaken. Dit Koorn stampen ze gemeenlijk in een Mortier die ze van de stam van een Boom maaken / de welke ze door 't middel van 't vuur uithoolen.

De Wilden by de grooten Water-sprong van St. Maria zijn van ons

De *Wilde*

ons de Springers genaamt / om dat ze dicht by dezen grooten Water-sprong hun verblijf hebben. Zy bestaan door de Jagt van de Herten / Oringeaux of Eelanden, ook van eenige Beevers, en door de Vischvangst der blankke Visschen / daar we van gesprooken hebben; en die men met groote menigten in hun onderscheidene Landstreeken of Kantons vind. Maar de Vischvangst is 'er zeer moeijelijk voor een ieder / behalven deze Wilden, die 'er van hun kindsheid toe opgebracht en aangewend zijn. Deze Springers zaaijen geen Indiaans Koorn / om dat 'er 't Land daar ze woonen niet toe bekwaam is. De Neevel de welke zeer gemeen op 't Boven-meer is / doet het verstikken. En al 't Koorn gemeenlijk sterven / 't welk 'er gezaaid word.

Natie de Springers genaamt.

Woonen by den Water-val *St. Maria.*

Missilimakinak en de Water-val van St. Maria zijnde twee voornaamste doortochten / van all' de Wilden van 't Westen en 't Noorden. 't Zijn deze plaatzen / waar door ze hunne Pelterpen na de Kanadiaanen voeren; en Jaarlijks met meer als twee honderd Kanoos tot het drijven van haaren Koophandel na Montreaal gaan / om haare Reize meer als vijftig Mijlen na Quebek te verkorten.

Dezen Water val en *Missilimakinak* de voornaamste doortochten der *Wilden.*

Terwijl wy te Missilimakinak verbleeven / kwamen de Wilden over onze aankomst verwonderd / ons Schip bezien; als zijnde een zaak de welke nooit op deze Meeren was voorgevallen. Deze onderneeminge tot dus verre gebracht; moest door all' de wel meenende perzoonen / voor de eere Gods / en den welstand van den Staat ondersteunt worden. Ondertusschen vonden we geheel andere schikkingen en uitwerkingen. Men had de Hurons, de Outtaouatz van 't Eiland / en de gebuurige Natien reets kwaade indrukzelen gegeeven / op dat ze onze handelingen verdacht zouden houden. De vijftien Mannen / de welke de Heer de la Salle in de voorleede Lenten had voor uitgezonden / waren tot sijn nadeel voorkomen / en uit zijn dienst getroont; en hadden een gedeelten van de koopmanschappen aan hen ter hand gesteld / verkwist / in plaats van hunne Reize tot de Illinooizen, door te zetten / en met de zelve volgens de gegeeven ordre te handelen. En de Heer Tonti die 't gebied over hen had / verklaarden ons / al te hebben gedaan wat hy kon / om hen in plicht en trouw te houden / doch te vergeefs.

Schandige ontrouw van eenige der Reisigers.

De starke winden aldaar in dit zaizoen van 't Jaar gemeen / of liever 't belangen van den Koophandel hield veele van ons Volk op / die niet voor de Maand November weer te Missilimakinak kwamen. Dit noodzaakten ons / den Winter te gemoet ziende / van daar te vertrekken / zonder te wachten tot ons getal compleet zou zijn.

KAPITTEL XXII.

Vierde in-scheepinge van *Missilimakinak*, om in't Meer der *Illinooizen* te komen.

Wilden genaamt de *Stinkkers.*

DEn tweeden September lichten wy 't Anker / en kwamen in 't Meer der Illinooizen. Wy arriveerden aan een Eiland geleegen aan den ingang van de Stink-bay veertig Mijlen van Missilimakinak : van de Wilde Natie de Stinkkers, bewoont. We vonden'er eenige Kanadiaanen, de welke de Heer de la Salle tot het doen van den Koophandel derwaarts had gezonden / en die een goede menigte Pelteryen voor hem by malkander verzameld hadden.

Grooten storm.

't Opperhoofd dezer Natie, die voor dezen te Kanada was geweest / had een byzondere groot achtinge voor den Heere Graave van Frontenak, die'er Gouverneur van was. Dezen Wilden de welke verstand had / dee door zijn Soldaaten den Kalumet danschen ; zijnde een plechtelijkheid/die wy hier na zullen beschrijven : Maar daar verhief zich een storm / de welke vier dagen duurden. Ons Schip lag dartig treden van't einde van den krommen arm ten Anker. Dezen Oversten vreezende dat ons Schip op den Oever zou verbrijzelen / kwam zich met het uiterste gevaar met een Kanoo by ons voegen : En niet tegenstaande de Baaren/ door dit onweer zeer ontstuimig en verheeven waren / zo trokken wy hem met zijn Kanoo in 't Schip. Hy zei ons kloekmoediglijk en met een geresolveert gemoed / dat hy alles waagden / als voorgenomen hebbende / met de kinderen en gunstelingen van Onnontio (dus noemen ze den Gouverneur van Kanada) 't welk zijn byzonderen vriend was / om te komen. Ondertusschen stilden 't onweer / en wy wierden van dit dreigend gevaar verlost.

Trouwhertigheid van't Opperhoofd dezer Wilden.

Terug Reize van 't Schip met Pelteryen na Niagara.

Hier besloot de Heer de la Salle, die nooit geen raad of advijs van iemand nam / ons Schip met Pelteryen gelaaden / de welke hy gehandeld had / weer na Niagara te zenden ; ten einde zijne schuld-eischers met de zelve te betaalen. Men liet 'er veel koopmanschappen en Gereedschappen de welke te moeyelijk waren om over te voeren. Onzen Stuurman met vijf bekwaame Matroosen hadden ordre met 't zelve Schip weder te komen / en zich in 't Land der Illinooizen weer by de onzen te voegen. Ze gingen den 18. September met een zachten en gunstigen Westen wind 't Zeil ; hun afscheid maar met een Kanon-schoot neemende. Men heeft nooit konnen weeten / wat streek zy gehouden hebben. En hoe-

hoewel men niet twijffeld / of 't Schip is vergaan / zoo heeft men nochtans nooit eenige andere omstandigheden van hun schipbreuk als deze navolgende konnen verstaan.

't Schip ten Noorden van 't Meer der Illinooizen ten Ankker leggende / wilde den Stuurman Lukas, die / gelijk wy gezeit hebben / misnoegd was / een zekeren weg na zijn zinnelijkheid tegen de meeninge van eenige Wilden, die 't aan geen goed verstand ontbreekt / volgen. Zy verzekerden hem / dat het ter oorzaake der geweldige tempeesten die 'er zich gemeenlijk verheffen / zeer gevaarlijk in 't midden van 't Meer zou weezen. Doch hy verachten hun raad / en volharden in zijn Schipvaard / zonder in acht te neemen dat de hoogte daar hy achter was / verhinderde 't geweld van de wind te kennen. Naauwlijks was hy dan een kwartier uurs van den Oever / of de Wilden zagen 't Schip op een geweldige wijze geslingerd / zonder 't geweld van den storm te konnen tegenstaan. Zo dat ze 't zelve in zeer korten tijd uit 't gezicht verlooren. En ze gelooven dat het tegen de een of de andere Zand-bank gestooten / gebleeven / en onder 't Zand begraaven is. Dit alles verstonden wy 't Jaar daar aan volgende. 't Is zeker dat het verlies van dit Schip zo aan Koopmanschappen / Gereetschappen / Pelteryen / Menschen / Materiaalen / en wracht-loon voor 't overvoeren der goederen in de Kanoos van schorssen van Kanada tot Quebek, meer als vijftig of zestig duizend gulden beliep. 't Zou de geenen / die de swakheid van dit slag van Schepen kennen onmogelijk schijnen / dat men 'er zulke swaare Ankers / Kabels / en andere groote dingen / waar van men voor ieder honderd pond gewichts elf gulden moest geeven / niet zou hebben konnen voeren. Ondertusschen is de zaak zodanig als ik ze verhaal / en ik ben 'er zelfs tegenwoordig geweest.

Vergant.

De groote schade daar door geleeden.

KAPITTEL XXIII.

In-scheping in de *Kanoos*, om onse Ontdekkinge van de *Poutouatamis* of de *Stinkers*, van de *Stink-bay* op 't Meer der *Illinooizen* tot de *Miamis* te vervolgen.

WY vertrokken den 19. September met veertien Mannen / in vier Kanoos, waar van ik de kleinste met vijf honderd ponden swaartens belaaden / en een timmerman

man nieuwelings uit Europa gekomen / die de Golven niet wist te vermeiden of te bove te komen / bestierde ; zo dat ik geduurende dit onweer zeer groote moeiten had om dit kleine Schip te regeeren. All' deze Kanoos van schorssen waren met een Smits-Oven / en al zijn toebehooren / met Timmerlieden / Schrijnwerkers of Kistemaakers / Houtzaagers / Wapenen en koopmanschappen gelaaden.

Grooten Storm.

Wy namen onzen weg ten Zuiden na 't vaste Land / vier Mijlen van 't Eiland der Stinkers. In 't midden van de overvaart / en in de zoetste kalmte die men zou konnen hebben / verhief zich een schielijken storm / de welke ons in gevaar stelde / en voor ons Schip / doch veel meer voor ons zelven dee vreezen ; die deze groote overvaart / geduurende de nacht de welke zeer duister was / ondernamen. Wy riepen malkander gestadig toe / om niet van malkander te verdwaalen ; terwijl 't water dikmaals in onze Kanoos sloeg. Ondertusschen kwamen wy eindelijk aan een kleinen Zand-arm van 't Meer aan Land ; en verbleeven'er vijf dagen ; om te verwachten dat 't Meer stil zou zijn. Geduurende dit verblijf / dooden onze Wilden Jaager die ons vergezelschapte / niet als een Yzer-Varken ; 't welk ons tot toe-spijs diende / by onze Pompoenen en Indiaans Koorn / 't welk we by ons hadden.

Gevaarlijke Landing.

Den 25. verbolgden we onze Reize den geheelen dag en een gedeelte van de nacht / met behulp van 't Maen-licht / langs de West-zijde van 't Meer der Illinooizen. Doch de wind sig een weinig te hard verheffende / waren we genoodzaakt op een Rots aan Land te gaan / op de welke wy niet als met onze kleederen gedeckt / den regen en sneeuw moesten uitstaan. Wy hadden een klein Vuur / dat we met het Hout onderhielden / 't welk de Golven ons toebrachten.

Groot gebrek van levensmiddelen.

Den 28. na 't eindigen van de Misse, verbolgden we onze Reize tot diep in de nacht ; tot dat een draai-wind ons noodzaakte op de Punt van een Rots / met struiken bedekt / te ontscheepen. Wy verbleeven daar drie dagen ; en nuttigden'er onze spijze / de welke in Indiaans Koorn en Pompoenen bestond / die we van de Poutouatamis of de Stinkers gekocht hadden. Wy hadden'er geen grooter voorraed van konnen opdoen / om dat onze Kanoos t veel belaaden waren / en dat we hoopten genoeg op de Reize te vinden.

Van de *Poutouatamis* of *Stinkers*

Wy vertrokken den eersten October van daar ; en kwamen na een Reize van twaalf uuren weegs / zonder iets genuttigt te hebben / dichte by een ander Dorp van de Poutouatamis. Dese Wilden liepen alle op den Oever van 't Meer om ons te ontfangen ;

gen; en uyt deze Water-golven / welkers woeden uytneemende vermeerderde / te helpen. De Heer de la Salle vreezende / dat zijn Volk mocht weg loopen / en eenige onder hen een gedeelte der Koopmanschappen ter kwader trouwe zouden verkwisten / vond goed na de andere zijde over te vaaren. Wy waren verplicht hem tot drie Mijlen aen geene zijde van 't Dorp dezer Barbaaren te volgen / niet tegenstaande 't gevaar daar wy ons in bevonden van te vergaan. En hy vond ook geen beter middel om 't te ontkomen / als zich met zijn drie Kanoos-voerders in 't Water te werpen. Zy lichten al te zamen zijn Kanoo met de ladinge op / en sleepten ze aan Land / niet tegenstaande de Golven hen somtijds over 't hoofd heen stortten. uit groote nood geholpen.

Hy dee vervolgens onze Kanoo (de welke ik met een Man bestierde die geen kennisse van dit Handwerk had) ontfangen. Ick wierp my oock tot de middel in 't water / en wy lichten alzo ons kleine Schip om hoog. Wy lieten ook op die zelve wijze de twee andere Kanoos ontfangen. En om dat de Golven zich tegen 't Land werpende / een krommen bocht maaken / de welke in 't ruim weer nederstort / zo zijn die de welke in veiligheid denken te zijn / noch in gevaar van door 't geweld van dezen te rug stuitenden Vloed / weer weg te drijven. Ik dee dan myn uiterste best / en zette onzen goeden ouden Man den Recollect, die ons vergeselschapten / op mijne schouderen. Dezen Geestelijken zich buiten gevaar ziende / liet niet na / hoe nat hy van 't water was / een uitneemende blijdschap te betoonen. Hoe met de *Kanoos* in onweer te landen.

Nademaal wy geen gemeenschap met de Inwoonders van dit Dorp hadden / dee onzen Commandant al 't Volk in de Wapenen komen; en posteerden zich vervolgens op een hoogte / daar men ons niet licht kon overvallen; en zich met weinig Volk tegen een groote meenigte verdedigen. Hy zond vervolgens drie van zijn Volk na 't Dorp / om'er onder de begunstiginge van den Kalumet der Vreede / levens middelen te koopen.

Dezen Kelumet was ons van de Poutouatamis of Stinkers gegeeven / de welke ze met hunne dansen / en all' de andere Ceremonien, daar ze zich op hunne Gasteryen en openbaare plechtelijkheden van bedienen / vergeselschapt hadden.

KAPITTEL XXIV.

Beſchrijvinge van den *Kalumet.*

Kalumet van de Noorder *Amerikanen.*

MEn moet weeten / dat den Kalumet onder de Wilden in de groote uytgeſtrektheid van 't Noorder Amerika een zaak van groote verborgentheid is : want deze Barbaaren bedienen'er zich in alle hunne gewichtigſte en aangelegenſte handelingen van. Ondertuſſchen is 't in der daad / en om eigentlijk te ſpreeken / niet anders als een groote Tabaks-pijp ; daar onze Europeërs zeer weinig ſtaat van maaken : want als ze van een bloohertig en verwijft Man willen ſpreeken / zeggen ze/ dat hy geen Pijp Tabak waardig is.

Kalumet van de *Wilde* Volkeren van *Amerika.*

Maar 't is zodanig niet by de andere Wilde Natien van Amerika. Haaren Kalumet is een zoort van een groote Tabaks-pijp , welkers ketel van roode / ſwarte / of van witte Marber is / niet kwalijk na een Stryd-hamer gelijkende. 't Hoofd of de Ketel is zeer vercierd en opgepronkt ; en de Pijp is van dardhalve voet lang / zijnde een vaſt ſterk Riet / met Vederen van alderhande couleuren , en met eenige Matjens van Vrouwen haair / op verſcheidene wijzen gevlochten / verciert. Men maakt'er twee Vleugelen aan vaſt ; zo dat dezen Kalumet den ſtok van Mercurius met twee Slangen omvlochten en met twee Vleugelen verciert / of den ſtok de welke de Ambaſſadeurs , tot 't maaken van de Vreede geſchikt / voor dezen in de hand droegen / by na gelijk is.

Vercieren ze met den hals der *Huars.* Beſchrijvinge dezer Vogelen.

Dit Riet is door de halzen der Huars geſteeken ; zijnde ſwart en wit gevlekte of geſpikkelde Vogels / zoo groot als de Ganzen : of door de halzen van zekere Entvogelen / die hunne Neſten in de holtens der Boomen maaken / hoewel 't water hun gewoonlijk Element is. Deſe Entvogelen zijn van drie of vierderley onderſcheyde mengel couleuren. Eindelijk / en om kort te weezen / ieder Natie verciert den Kalumet na zijn gewoonte / en byſondere neiginge.

Groote achting der *Wilden* voor den *Kalumet.*

Zodanigen Kalumet , of Pijp als ik heb beſchreeven / dient tot verzekeringe voor al de geenen / de welke by de Bondgenooten gaan / van die de welke ze hen gegeeven hebben. Nooit doet men Ambaſſade onder de Wilden zonder dit uitwendige teeken / 't welk als 't Simbolum , of de Belijdeniſſe der Vreede is. All' deze Barbaaren gelooven eenpariglijk / dat hen groote ongelukken zouden overkomen / indien ze 't geloof en 't vertrouwen van den

Kalumet

Kalumet, of de gemaakte Vrede / of de gedaane beloften / door 't tusschen komen van dit Instrument bekrachtigt / kwamen te verbreecken. All' hunne onderneemingen van Vreden / Oorlog / en byzonderste Ceremonien, worden door dezen Kalumet bevestigt en als verzegeld. Ze laaten'er gemeenelijk Tabak uit rooken / uitgenomen de geenen met de welke zy een zaak van groot belangen besloten hebben.

Ik zou verscheide maal op deze Reize omgekomen zijn / indien ik my van den Kalumet niet bediend had. Dit zal men in 't vervolg dezer geschiedenissen zien; daar ik van de moeyelijke bejegeningen en verschrikkelijke gevaaren / die ik ter oorzaake dezer Ontdekkinge heb moeten uitstaan / zal spreeken.

Men kan'er veilig mee door de *Wilden* reizen.

Drie van onze Zoldaaten (dezen Kalumet tot een Vrygeleidsbrief of Pas by zich hebbende benevens hunne Wapen) kwamen in een klein Dorp van de Wilden, 't welk drie Mijlen van de plaats onzer ontscheepinge was: maar ze vonden'er niemand; om dat de Wilden 't passeeren onzer Kanoos gezien hebbende / zonder dat wy hen hadden komen bezoeken / verschrikt geworden / en uit hunne Dorpen gevlucht waren. Deze Zoldaaten dan te vergeefs onderstaan hebbende / om met eenige dezer Barbaaren te spreeken / belaaden zich met Indiaans Koorn / 't welk ze in hunne Kabaanen of Hutten vonden / en lieten'er eenige Koopmanschappen in betaalinge van 't zelve / en kwamen weer by ons.

Gevaarlijke bejegening van een Troup *Wilden*.

Ondertusschen kwamen'er twintig van deze Wilden met Bylen / Snaphaanen / Boogen / Pijlen en groote Knodzen / de welke men Hoofd-breekers noemt / dicht by de plaats daar we ons onthielden. De Heer de la Salle trad met vier onzer Zoldaaten met Snaphaanen / Pistoolen en Zabels gewapend derwaarts: en vraagden hen wat ze begeerden? Doch ziende dat ze spraakeloos stonden / zei hy / dat ze tot ons zouden naderen; uit vreeze dat ze eenige van ons Volck / de welke hy wel wist op de Jagt gezonden te hebben / niet mochten komen te dooden / in gevalle ze hen van den weg af ontmoeten. Hy dee ze dan in de laagte van de hoogte / waar op wy ons geposteert hadden / nederzitten; van waar wy all' hunne beweegingen konden in acht neemen. Men onderhield ze met verscheide zaaken / om ze op te houden / tot dat onze drie Zoldaaten uit het Dorp zouden weer gekomen zijn: die zich ook kort daar na vertoonden. Zo haast de Wilden den Vreeden Kalumet zagen / de welke een van dezen droeg / stonden ze op; maakten een geweldig vreugden gejuig; en begonden op haare wijze te dansen. En verre van zich te vergrammen / om dat men hun Indiaans Koorn had weg genomen / zo zonden ze in tegendeel na 't Dorp / om noch meer te

Haar vreugde en blijdschap over t zien van den *Kalumet*.

te haalen. Ze gaven ons ook des anderen daags zoo veel als wy gevoeglijk in onze Kanoos konden bergen.

Hoe van deze *Wilden* getracteert.

Midlerwijl oordeelden men dat het noodig was / eenige Boomen ontrent ons staande / om te hakken : en men dee ons Volk om niet overrompeld te worden / den geheelen nacht in de Wapenen blijven. De volgenden dag ten tien uuren voor de middag kwamen de Ouden van 't Dorp met hun Vreeden Kalumet, en deeden ons een zeer goed onthaal met wilde Geiten, die ze gedood hadden. Wy bedankten ze met eenige vereeringen van Bylen / Messen / en met eenige stukken Get-steen, tot de versieringe harer Vrouwen; daer ze zeer wel mee voldaan en vergenoegd waren.

KAPITTEL XXV.

Vervolg onzer Ontdekkinge met de *Kanoo* van schorssen tot by na 't einde van 't *Meer* der *Illinooizen*.

Hoe de *Kanoos* by harde winden te laaden en te ontlaaden.

Wy vertrokken den tweeden October, en voeren geduurende den tijd van vier dagen langs den Oever van 't Meer; de welke met steile en opgaande groote Heuvelen tot in 't zelve Meer toe omzet was; zo dat men naauwlijks bekwaame plaats om te ontscheepen vond. Men was zelfs genoodzaakt alle avond op den top dezer steiltens te klauteren/en'er onze Kanoos met haare laadingen opte brengen; om dat wy de zelve des nachts voor de Golven die tegen de voet dezer steiltens aansloegen / niet wilden bloot stellen. Wy vonden ons dan door de tegen winden / de welke deze vier dagen zeer geweldig waren/ en verscheidene reizen daar na / genoodzaakt met groote moeiten aan Land te gaan. 't Is hier tot de inscheepinge noodig / dat twee Mannen tot de middel toe in 't Water gaan / en de Kanoo, na de maate dat de Golven naderen / over einde houden; of dat men ze wat ver van 't Land af houd / tot dat de zelve gelaaden is. Men wachten vervolgens tot dat de anderen op de zelve wijze gelaaden waren; en men had by na altijd de zelve moeite in de vordere ontscheepingen.

Grooten

't Indiaans Koorn 't welk wy zober nuttigden / en de andere levens-middelen begonden ons te ontbreeken; zo dat onzen ouden Re-

Recollect verscheide maal in flaauwten viel. Ik dee hem twee- maal met een weinig toebereidzel van Hyacint-steen, 't welk ik dierbaar bewaarde weer by zijn zelven komen. Wy aaten in vier-en-twintig uuren niet meer als een hand vol Indiaans Koorn onder de Asse gebraaden/ of met een weinig water gekookt. Al dezen tijd geduurende / waren we genoodzaakt na 't goede Land te spoeijen / en met al de krachten der armen geheeledagen te roeijen. Ons Volk verzaamelden dikmaals kleine Slee-pruimpjens en andere wilde Vruchten / de welke ze met een uitneemende gulzigheid aaten ; daar'er veel van ziek wierden / en dachten dat deze Vruchten hen vergeeven hadden. Hoe meer wy leeden / hoe meer krachten my God ook scheen te geeven : want ik voer met stark roeijen onze andere Kanoos dikmaals voorby. hongers-nood.

Geduurende dit gebrek / dee den geenen de welke voor de kleinste Vogelen zorgt ons Raavens en Arenden zien / de welke op den Oever van dit Meer waren. Wy verdubbelden onzen arbeid om by deze Vlees-gierige Vogelen te komen ; en wy vonden'er een Rheebok, door de Wolven gedood en half opgegeeten. Wy nuttigden alle van deze spijze ; God dankkende dat hy ons zo te bekwaamer tijd dit hulpmiddel had toegebracht. Wonderlijke verlossinge.

Onze kleine Vloot verborderde dus gestadig de Reize na 't Zuiden; daar wy 't Land veel beter en gematigder vonden.

Den zestienden October bogonden we een grooten overvloed van Wild te vinden : en onzen Wilden Jaager die zeer gaauw was / dooden verscheide Herten en Geiten. En ons Volk schoot Indiaansche Hoenderen die heel vet waren. Eindelijk kwamen we den tienden der zelve Maand / by na aan 't einde van 't Meer der Illinooizen, voet aan Land te zetten. Hier ging men na gewoonte de Bosschen en Weiden in om 't Land te ontdekken : daar wy rijpe Druiven vonden / die heel goed waren ; waar van de Druif de groote van een Pruim van Damast had. Om deze Vrucht te bekomen / moet men de Boomen tegen welke de Wijngaarden opklimmen / neerhouwen. Wy maakten'er Wijn van / die drie of vier Maanden goed bleef ; en bewaarden de zelve in Kalbassen, die we alle daag onder 't Zand laagen / om te verhinderen / dat de Wijn niet zuur zou worden. En om ze te langer te doen duuren / deeden wy niet als des Zondags en op de heilige dagen de Misse, de een na de ander. All' deze Bosschen zyn met Wijngaarden vervuld / die'er natuurlijk voortkomen : en wy aaten van deze Vrucht om de walginge en tegenheid der spijze / die wy genoodzaakt waren geweest zonder Brood te eeten / te verdrijven. Veel Wild. Uitneemende groote Druiven.

Wy ontdekten op deze plaats heel varsche voet-treeden van

menschen : 't welk ons verplichte zonder eenig gerucht te maaken / op onze hoede te zijn. Ons Volk kwam dit voor eenigen tijd na : maar een van de zelve een Beer ontdekt hebbende / kon zich niet onthouden van'er een schoot met zijn Snaphaan op te doen ; waar door hy dit Dier doode : 't welk uit de hoogte van een Eiken-boom, daar 't tegen op geklommen was / viel ; en vervolgens van boven den Berg tot de voet onzer Kabaanen neer rolde.

Overval van eenige *Wilden Outtouagamis.*

Dit gerucht dee ons zes-en-twintig Wilden van de Natie der Outtouagamis ontdekken / die na 't uiterste einde van de Stink-Bay woonen ; en die zich niet ver van ons onthielden. De Heer de la Salle was zeer ontrust over de voet-treeden die hy gezien had ; en beschuldigde ons Volk straffelijk over hunne groote onvoorzichtigheid : zettende vervolgens dicht by onze Kanoos een Schildwacht / om niet overrompeld te worden ; onder welke Schuitjens inen de Koopmanschappen verborg / om de zelve voor den regen tebevrijden.

Worden behendig van de zelve bestoolen.

Dit verhinderde niet dat eenige Wilden des nachts (onder begunstiginge van den regen die'er in overvloed viel / met hun gewoonlijke gaauwigheid langs den Heuvel daar onze Kanoos waren) niet afgleeden / zonder dat het onze Schildwacht gewaar wierd. De een zich dan nevens de ander op den buik nedergelegt hebbende / stoolen ze den Rok van de Lakay van de Heer de la Salle, en een gedeelte van 't geen'er onder was ; 't welk ze aan malkander van hand tot hand overgaven. Onze Schildwacht eindelijk eenig gerucht gehoord hebbende / maakten ons wakker; en een ieder liep na de Wapenen. De Wilden dus ontdekt zijnde / riep hun Kapitein dat zy Vrienden waren. Men antwoorden hen / dat het ter onbekwaamer uure was : en dat men zodanig geduurende de nacht niet kwam als om te steelen / of te vermoorden die in slaap waren. Hy gaf weer tot antwoord ; dat de slag van 't Snaphaan / 't welck men had gelost / die van zijne Natie had doen gelooven dat het een parthy Irokooizen waren ; ('t welk hun Vyanden zijn) om dat hun gebuuren zich van geen diergelijck Vuur-geweer bedienden ; en dat ze zich derhalven derwaarts hadden begeeven om de zelve te dooden : maar dat zy ondervonden hebbende dat het Europeërs van Kanada waren / die ze als voor hun Broeders hielden / 't ongeduld van de zelve te zien hen had verhinderd den dag om ons te bezoeken / en met ons uit den Kalumet te rooken / af te wachten. Dit is de gewoonelijke gedienst-reden van de Wilden, en 't grootste kenteeken 't welk ze van hun genegendheid konnen geeven.

Hun wel verzonne verontschuldiging.

Wy

Wy gelieten ons met deze reden voldaan te zijn: en men zei hen/ dat ze alleen met hun vier of vijven by ons zouden komen / om dat de jongelingen onder hen gewoon waren te steelen; en dat de Europeërs van geen inborst waren van zulks te gedoogen. Vier of vijf Ouden dan tot ons genaderd zijnde / onderhielden we de zelven tot den dag toe; wanneer wy hen de vryheid lieten om te vertrekken.

Na hun vertrek wierden onze Timmer-lieden gewaar, dat ſ' 'er om te ſteelen waren geweeſt. En wel weetende / dat dit den inborſt der Wilden was / en dat wy alle nacht voor diergelyke beſpringingen zouden bloot ſtaan / indien wy dit ongemerkt lieten voorby gaan / zo beſloot men om'er hen reden van te doen geeven. De Heer de la Salle ging aan 't hoofd van ons Volk op een kleine hoogte by na van gedaanten als een Eiland / en trachten zelfs den een of den anderen Wilden van ter zijden af te betrappen. Naauwlijks had hy drie honderd treden gedaan / of hy vond een varsch ſpoor van een Jaager / die hy met 't Piſtool in de hand vervolgde; en den zelven wel haaſt tegen over een Heuvel / daar ik met den Vader Gabriel drui ven verzamelde / achterhaald hebbende / riep hy my / en verzocht me hem te willen volgen! Hy maakten zich dan meeſter van dezen Wilden; en gaf hem in de bewaaringe van zijn Volk. Al de omſtandigheden van dit dieſſtal uit den zelven verſtaan hebbende / begaf hy zich weer met twee van zijn Volk in 't Veld; en een van de voornaamſten der Wilden bejegenende / nam hy hem ook gevangen; en wees hem van verre den geenen die reets in verzekeringe gehouden wierd; en zond hem weer na de zijnen / om aan de zelven bekend te maaken / dat hy hun Kameraat zou doen dooden / in-gevalle zy niet wederbrachten / al 't geen 't welk den voorleeden nacht geſtoolen was.

Met wat en geweld de geſtoolene goederen weder bekomen.

KAPITTEL XXVI.

Bevrediginge en verdrag tuſſchen de *Outtouagamis* en ons gemaakt.

'T Voorſtel van de Heer de la Salle ontroerde deze Barbaaren, om dat ze den Rok van den Lakay en eenig ander goed in ſtukken geſneeden / de knoopen 'er afgedaan / en onder malkander gedeeld hadden; en derhalven de zelve niet geheel

konnende wedergeeven ; en niet weetende door wat middel zy hun Kameraat zouden verlossen / besloten ze / hem met geweld uit onze handen te rukken.

Vreeze der *Wilden* voor onze Wapenen.

Zy naderden ons dan den dartigsten October alle met gewapender hand / om ons aan te tasten. De Eilandige plaats daar wy op waren / was door een Zand-vlakte omtrent twee Musket-schooten groot/ van 't Bosch gescheiden / daar zich de Wilden vertoonden. Men bemerkten ook / dat aan 't einde van deze vlakte aan de zijde van 't Bosch verscheide kleine Heuveltjens waren / waar van 't naast by ons geleegene over de anderen gebood. De Heer de la Salle dee 't zelve terstond in bezettinge neemen ; en gebood vijf Soldaaten / met hun deeckens ten halven om de linker-arm gewonden / om zich tegen de Pijlen der Wilden te bedekken / deze Barbaaren te naderen ; en volgden hen zelfs met eenig Volk / om ze te ondersteunen.

De Vyanden ziende / dat ons Volk aankwam / om op hen los te branden / begonden de jongsten onder hen zich te verstroijen / en achter een grooten Boom / die op den Heuvel was / te verbergen. Doch dit verhinderden niet dat hunne Kapiteynen en de overigen zich niet dicht by ons hielden. Daar waren 'er niet meer als zeven of acht met Snaphaanen / en de overigen alleenlijk met Boogen en Pijlen / gewapend.

Ik en de twee andere Geestelijken waren toen bezig met den dienst te doen. En dewijl ik meer ervaarentheid in den Oorlog als de anderen had / als in de hoedanigheid van Sendeling in de Legers / Veldslagen / en Belegeringe der Steden gediend hebbende / gelijk ik hier vooren heb aangehaald / zo ging ik uit onze Kabaan om te zien / hoedanig zich ons Volk in de Wapenen hield : en ik wierd 'er wel haast twee gewaar / die bleek en ontsteld scheenen. Ik moedigden de zelve zo veel aan als ik kon ; en vernam / dat deze ongedaane verwe hen niet verhinderden / zich zo vermeeten en kloekmoedig als hunne Bevel-hebbers te betoonen. Ik ging vervolgens na de oudsten der Wilden. Dezen my zonder Wapenen ziende / bemerkten wel / dat ik kwam om stilstant te maaken / en middelaar van de geschillen te weezen. Een van ons Volk een groote lange lap stoffe / de welke tot een hoofdwindzel van een dezer Wilden dienden / gezien hebbende / ging recht na hem toe / en rukte ze van zijn hoofd : hen daar door te kennen geevende dat hy 't was die 't diefstal had begaan.

Uitneemende stoutheid van een der *Christen* Soldaaten.

Deze stoute daad van een onzer Soldaaten / niet als van tien anderen ondersteunt / tegen zes en twintig Wilden , maakten deze Barbaaren zo bevreest / dat twee van hunne Ouden / daar ik me by bevond ; my den Kalumet der Vreeden aanbooden. En op

de

de verzekeringe die wy hen gaven / van zonder eenige vreeze by ons te konnen komen / tot ons toegetreden zijnde / betuygden ze / dat ze tot dit uiterste niet gekomen waren / als ter oorzaake van de onmogelijkheid / daar ze zich in bevonden / van ons de gestoole goederen in den zelven staat te konnen wedergeeven als ze waren / toen ze ons de zelve ontnomen hadden: dat ze bereid waren / ons 't geen noch geheel was / weer ter hand te stellen / en 't ander te betaalen. Ter zelver tijd booden ze de Heer de la Salle eenige Beever Huiden aan / om zijn gemoed tot de vrede te neigen; en ze namen hun verontschuldiginge van de kleine waarde dezer gifte / op het te ver verloopene Zaizoen van 't Jaar. Men hield zich hier mee voldaan; en ze volbrachten hun beloften; Zo dat de vrede tusschen deze Barbaaren en ons gemaakt wierd.

Den volgenden dag wierd met Dansen / Gasteryen / en Vertoog-redenen doorgebracht. 't Opperhoofd dezer Wilden, zich na de Recollecten keerende / zei; ziet hier de grijze Rokken / daar wy veel staat van maaken: Ze gaan met bloote voeten als wy; Ze verachten de Beever-huiden, die we hen willen vereeren; Ze hebben geen Wapenen om te dooden; En vorder zy vleyen en doen onze Kinderen vriendschap / en geeven ze Getsteen en kleine Messen / zonder 'er eenige belooningen voor te ontfangen. Die van onze Natie de welke de Pelteryen na de Dorpen van de Kanadiaanen hebben gebracht / hebben ons gezeit / dat Onontio (dus noemen ze den Gouverneur Generaal van Kanada) de zelven bemind / om dat ze al dat de Europeërs van Kanada 't waardigste houden / hebben verlaaten / om ons te komen bezoeken / en by ons te verblijven. En zich na de Heer de la Salle keerende / zey hy; gy die den Kapitein van dit Volk bent / maakt dat een van deze Grijs-Rokken by ons blijft; wy zullen hem van alles geeven dat wy hebben; en na dat wy Wilde Stieren gedood hebben / na ons Dorp geleiden. Gy Meester van deze krijgs-lieden / blijft ook by ons / en gaat niet na de Illinooizen: want wy weeten dat ze al uw gevolg willen ombrengen; en je zuld deze groote Natie niet konnen wederstaan.

Lof reden van den Kapitein dezer Wilden van de Recollecten.

Dit Opperhoofd van de Wilden voegden 'er by / dat een Irokoois, de welke de Illinooizen gebrand hadden / hen voor zijn sterven had verzekerd / dat den Oorlog / welke de Irokooizen hen aandeeden / hen van de Kanadiaanen, de welke de Illinooizen haaten / geraaden was. Hy zei noch verscheidene diergelijke dingen de welke al ons Volk ontzette; en de Heer de la Salle onrust veroorzaakten; om dat all' de Wilden die wy op den weg gevonden hadden / ons by na de zelve dingen hadden gezeit. Ondertusschen /

Haare waarschouwinge aan de Heer de la Salle.

schen / weetende dat all' deze redenen hen konden in-gegeeven zijn / door de geenen / de welke zich heimelijk tegen onze onderneeminge stelden ; en door de nijd en archwaan der Wilden zelfs konden verzonnen weezen / voor wien de dapperheid en 't vermogen der Illinooizen ontzaghelijk was ; en duchtende waren dat ze noch moediger mochten worden/wanneer ze door 't middel van ons Vuurgeweer bekwamen / zo besloten wy de Reize (alle noodzaakelijke voorzorge tot onze verzekeringe neemende) te vervolgen.

Wy zeiden dan tegen de Outtouagamis dat we hen voor 't goede bericht / 't welk ze ons gaven / bedankten : dat wy die geesten waren / want zodanig noemen ze ons (zeggende / dat zy maar menschen en wy geesten zijn) voor de Illinooizen niet bevreest waren ; en dat wy de zelven door wegen van vriendschap / of met geweld / wel tot rede zoude brengen ; en dat ons daar toe geen middelen zouden ontbreeken.

Vervolg der Reize van de *Outtouagamis* na de *Miamis*.

Des anderendaags / de welke was den eersten November , scheepten wy ons op 't Meer der Illinooizen in ; en kwamen op de vergader plaats / de welke wy aan twintig van de onzen / die zich van de andere zijde van 't zelve Meer weer by ons moesten voegen / begeeven hadden. Dit was aan de Mond van de Rivier der Miamis, de welke van 't Zuiden komende / zich in dit Meer van de Illinooizen stort.

Geschil tusschen de Heer *de la Salle* en den *Auteur*.

Wy waren zeer verwonderd / aldaar niemand te vinden : nademaal ons Volk 't welk wy aldaar verwachten / veel minder weegs als wy te doen hadden ; en hun Kanoos veel lichter als de onzen gelaaden waren. Wy hadden besloten de Heer de la Salle voor te stellen / dat men tot de Winter niet moest wachten / om ons by de Illinooizen te begeeven. De reden hier van was / dat deze Volkeren zich in dat Saisoen van 't Jaar om gemakkelijker te Jaagen / in Stammen of Geslachten van twee of drie honderd menschen / verdeelen : dat by aldien de Jagt ter plaatze daar we ons bevonden / kwam te ontbreeken / al zijn Volk gevaar liep om van honger te sterven : dat wy by de Illinooizen Indiaans Koorn tot ons voedzel vinden ; en dat wy beter met ons veertienen (welk getal wy uytmaakten) als dat wy met ons vier-en-dartigen waren / zouden bestaan : en dat indien de Rivieren kwamen te bevriezen / wy onze toerustinge onmogelijk over een weg van honderd Mijlen ver zouden konnen voeren.

De Heer de la Salle gaf ons tot antwoord / dat hy by de twintig Mannen die hy verwachte gevoegd zijnde / zich aan den eersten Troup Illinooizen , die hy op de Jagt zou vinden openbaaren / en de zelve door vriendelijke onthaalingen en geschenkken

zou winnen: dat men door dit middel eenige kennisse van de Illinoische spraake krijgen / en alzo in staat zou weezen / met al de overigen dezer Natie een Alliantie te maaken. Wy verstonden door deze antwoord / dat hy niet als zijn wil tot reden had. Hy voegden 'er zelfs noch by / dat indien al zijn Volk kwam te verloopen / hy 'er met onzen Wilden Jaager verblijven / en wel middel zou vinden / om drie Sendelingen Recollecten door de Jagt te doen bestaan.

In deze gedachten bedienden hy zich van de gelegendheid van ons Volk 't welk hy te gemoet zag. Hy zei dan tegen die 'er tegenwoordig waren / dat hy beslooten had de anderen te verwachten: en om de zelven door eenige nutte bezigheid op te houden / stelden hy ze voor / een Sterkte en een Huis of Verblijf-plaats tot verzekeringe van ons Schip te maaken: (want wy wisten toen noch niet dat het vergaan was) en dat men 'er zelfs de Koopmanschappen die ons moesten toekomen zou inbrengen; en dat het ons in alle voorvallende gelegendheden / tot een wijkplaats zou dienen.

KAPITTEL XXVII.

Bouwinge van een *Fort* of Sterkte, en een Huis, dichte by de Riviere *Miamis*.

MEn vond aan de Mond van deze Rivier Miamis een Heuvel met een zoort van een platte forme daar boven op; t'eenemaal door de natuur versterkt. Dezen Heuvel was hoog en stijl / van een drie-hoekige figuur: aan twee zijden door de Rivier, en aan de andere zijde door een diepe Water-poel beslooten. Men liet de Boomen omhouwen / waar mede de zelve bedekt was; men zuiverden 't Land van all' de struiken aan de zijde van 't Bosch tot twee musket-schooten ver; en men begon een Reduit van veertig voeten in de breete / en tachentig in de lengte; Men versterkten ze met Balken en vierkantige Ribben van ter zijden op malkander gelegt / daar geen Musket Kogels door heen konden dringen. Ons voorneemen was / de twee oppervlakten die tegen over de Rivier waren met storm-paalen te versterken. Wy lieten Boomen of Paalen hakken / die men aan de Land-zijde tot Haaken van vijf-en-twintig voeten hoog wilde gebruiken / zijnde werken van Boomen en Aarde te zamen

men geblochten / gemeenlijk Tenailles genaamd.

Een groote menigte Beeren by de *Miamis*.

De Maand van November wierd tot dezen arbeid besteed. En geduurende dien tijd aaten wy niet als 't vlees van Beeren, de welken onzen Wilden Jaager doode. Daar was in deze Land streeke een menigte van dit gediert / die door de groote overvloed van druiven / die men 'er allerwegen vind / derwaarts gekomen waren. Maar ons Volk / de Heer de la Salle, door de vreeze die hy had dat zijn Schip mocht verlooren zijn / ontroerd / en ten anderen over 't achter blijven van 't Volk 't welk de Heer de Tonti by ons moest brengen / geheel moeijelyk ziende; en de strengheid des winters / die zich begon gevoelig te maaken / ons veel ongemak veroorzaakende / zo begonden onze arbeids-lieden met tegenheid te werken / en over 't vette Beeren Vlees daar wy van leefden / 't welk ze niet verteeren konden / te klaagen: en dat men hen verhinderden op de Rhee-bokken Jagt te gaan / om dit Vlees by die vette spijze te konnen nuttigen. Doch hun oogmerk was in dit alles anders niet / als om weg te loopen.

Morren van 't arbeids volk over 't gebrek dat ze hadden.

Terwijl we daar waren maakten w' 'er een Kabaan of Hutte van schorssen / ten einde den Godsdienst te gemakkelijker te doen. Den Vader Gabriel en ik predikten des Zondags en op de Heilige dagen by beurten; en wy zochten altijd de bekwaamste onderwerpen of stoffen / om ons Volk tot geduld en stantvastigheid te brengen.

In den beginne dezer Maand hadden we den ingang van de Rivier onderzocht. Wy hadden 'er een Zand-bank gezien. En om aan ons Schip by alle voorvallende gelegendheden een gemakkelijk middel tot den doortocht te geeven / dee men om 't Kanaal te kennen / twee groote Masten met Wimpels van Beeren-huiden ten weder zijden / en langs de zelve / Baaken stellen. Men zond ook twee van onze Zoldaaten van alles wel onderricht / na Missilimakinak om tot Gidzen van 't Schip te dienen.

Door de komst van de Heer *Tonti* met veel *Harten* weer gestild.

Den twintigsten November kwam de Heer de Tonti met twee Kanoos met veele Harten gelaaden by ons. Dit stelden 't ontroerde gemoed onzer arbeids-lieden weer wat te vreden. Maar dewijl hy ons niet meer als de helft onzer manschap medebracht; en dat hy de anderen aan geene zijde van 't Meer der Illinooizen tot drie dag reizen van onze Timmer-werf in vryheid had gelaaten / zo veroorzaakten dit de Heer de la Salle eenige onrust en misnoegen.

Onze nieuw aangekomenen zeiden ons; dat het Schip te Missilimakinak niet ten Anker had gelegen; en dat s' 'er van de Wilden op den Oever van 't Meer gevonden / geen de minste tijdinge van hadden verstaan. Daar by voegende / dat ze ook al zo weinig

nig

nig de twee Mannen gezien hadden / die men na Missilimakinak had gezonden. De Heer de la Salle vreesde dan niet buiten reden of sijn Schip wel mocht vergaan zijn. Ondertusschen / dee hy den begonnen arbeid aan 't Fort, 't welk men dat van Miamis noemde / volharden. Doch na zo langen verwachtinge niemand ziende te voorschijn komen / besloot hy / uit vreeze van door 't Ys opgehouden te werden / van daar te vertrekken. Het begon reets de Rivieren te sluiten ; maar 't versmolt weer door de minsten regen die 'er viel.

Wy moesten evenwel 't overige van ons Volk verwachten / 't welk de Heer de Tonti had achter gelaaten. En om de misslag te herstellen de welke hy begaan had / hernam hy zijn weg / om de zelven te zoeken / en ze aenstonds by ons te doen komen. Op de Reize wilde hy niet wijken / en 't tegen de meininge van de Heer de Autrai, en zijn anderen Kanoos-voerder, vlak tegen den sterken wind in-houd : Maar dewijl hy maar eene hand had / de andere door een ongelukkig toeval verlooren hebbende / kon hy de twee anderen niet te hulp komen ; zo dat de golven hen deeden weg stroomen / en op den Oever van 't Meer op zy wierpen ; daar ze hunne Snaphaanen en kleine uitrustinge verlooren. Dit noodzaakten hen zich weer by ons te vervoegen. En by geluk arriveerden ook 't overige van ons Volk / een korten tijd na hun komst ; uit genomen twee / die men 't meest wantrouwde / en die men geloofden weg geloopen te zijn.

De Heer *Tonti* in gevaar van sijn leven.

KAPITTEL XXVIII.

In-schepinge van 't *Fort Miamis*, om ons in de *Riviere* der *Illinooizen* te begeeven.

Wy scheepten ons den darden December ten getaale van dartig Mannen en drie Sendelingen Recollecten in acht Kanoos in. Wy verlieten 't Meer van de Illinooizen en voeren de Riviere van de Miamis, de welke wy reets bezichtigt hadden / weer op. We namen onzen weg ontrent den tijd van vijf-en-twintig Mijlen geduurende na 't Zuid-Oosten ; en we konden de plaats niet ontdekken daar we onze Kanoos en all' onze toerustinge moesten overdraagen / om ons aan den oorsprong of 't begin van de Rivier van de Illinooizen in te schepen. Deze Rivier werpt zich / en verliest haaren naam in de Meschasipi, in de

Irokooische spraake de groote Rivier betekenende.

Onrust over 't lang achter blijven van de Heer de la Salle.

Wy waren dan in deze Rivier Miamis te hoog opgereist / zonder de plaats te ontdekken / daar we na toe moesten vaaren / om den oorsprong van deze Rivier, de welke zich na de Illinooizen uitstrekt / te vinden. Dit noodzaakten ons stil te blyven leggen / om de Heer de la Salle, die gegaan was om 't Land te ontdekken / te verwachten: en nademaal hy niet weder kwam / wisten we niet wat besluit wy zouden neemen. Dit verplichten my twee van de gaauwste Zoldaaten met my te neemen / om diep boschwaarts in te gaan / en hunne Snaphaanen te lossen / om hem van de plaats daar we ons onthielden / te verwittigen. Twee anderen gingen na 't boven einde der Riviere, om te onderstaan / of ze hem konden aantreffen. Doch dit was alles te vergeefs; want de nacht noodzaakten hen te rug te keeren.

Zijn gelukkige wederkomste.

Des anderen-daags zetten ik my met twee van ons Volk in een lichte Kanoo om in 't opvaaren van de Rivier te beter te konnen voortspoe'jen / met hem te zoeken: maar wy vonden hem niet. Eindelijk omtrent ten vier uuren na den middag wierden wy hem van verre gewaar / zijne handen / en aangezicht geheel swart van hout koolen / en van 't hout zijnde / 't welk hy geduurende de nacht / die zeer koud was geweest / had gestookt: Hy had twee Dieren van de groote als de Muskus-rotten aan zijn Gordel of Scharp hangen / welkers huid zeer schoon was / en 't welk een soort van Hermelijnen scheenen te zijn. Hy had ze / zonder dat deze kleine Dieren de vlucht namen / met stok-slagen gedood. Ze hangen zich gemeenlijk met de Staard aan de Takken der Boomen. Onze Kanoos-voerders maakten 'er goede cier mee; want ze waren heel vet.

Vreemde en by ons onbekende Dieren.

Hy zei ons / dat de Moerassen die hy onderwegen had gevonden / hem genoodzaakt hadden een grooten om-weg te doen: in voegen dat hy / behalven dat dezelve van de Sneeuw die in overvloed viel zeer ongemakkelijk was / niet voor ten twee uuren in de nacht aan den Oever der Rivier had konnen komen. Hy had twee musket-schooten gedaan om ons te verwittigen; doch niemand hem beantwoord hebbende / had hy gedacht dat de Kanoos hem voor by gevaaren waren; zo dat hy zijn weg langs de Rivier opgaande / vervolgd had.

Stout bestaan van de Heer de la Salle.

Op deze wijze meer dan drie uuren gegaan hebbende / zag hy een kleine verhevene aarde plaats / daar hy onvertzaagd opklom / na dat hy twee of driemaal geroepen had: Maer in plaats van ons aldaar (gelijk hy dacht) slaapende te vinden / zag hy niet anders als een klein Vuur tusschen de struiken onder een Eikenboom / en de plaats van een mensch die'er op 't drooge Gras geleegen

leegen had; en die vermoedlijk op 't gerucht 't welk hy gehoord had / daar van daan was gegaan. Dit is buiten twijffel den een of den anderen Wilden geweest / die zich aldaar in een hinderlaag had gelegt / om iemand zijner Vyanden langs de Rivier te verrassen en te dooden. Hy riep hem in twee of driederhande spraaken toe. En om te kennen te geven dat hy hem niet vreesde: riep hy met luider stemme dat hy zich op zijn plaats ging neder leggen. Hy stookten 't Vuur op nieuws weer aan: en zich wel gewarmt hebbende / dacht hy 't om niet verrast te worden noodig te zijn / rontzom hem een meenigte struiken om te houwen; de welke russchen die komende te vallen / de welke overeinde bleven staan / den weg zodanig zouden belemmeren / dat men niet zonder groot gerucht te maaken tot hem zou konnen naderen; en dat hem zulks zou doen ontwaaken. Hy bluschten daar na 't Vuur uit / en viel in slaap; niet tegenstaande het den geheelen nacht door sterk sneeuwden.

Zijn goede uitvindinge om niet onvoorziens van de *Wilden* gedood te worden.

Den Vader Gabriel en ik baden den Heer de la Salle zijn Volk; gelijk hy gedaan had / niet meer te verlaaten. Hem op 't krachtigste als wy konden voorhoudende / dat al 't geluck van onze onderneeminge alleen van zijne tegenwoordigheid afhing.

Onzen Jaager was 't laatst op de Jagt achtergebleeven. Die ons ter plaatze van de Overtocht te Land niet vindende / om dat wy de zelve gepasseert waren / hooger opging; en ons kwam zeggen / dat men de Rivier weer moest afgaan. Men zond hem met al de Kanoos-voerders derwaarts; en ick verbleef by de Heer de la Salle, die zeer vermoeid was. Des nachts sloeg den brand in onze Kabaan, die niet als van Bieze Matten gemaakt was: en we zouden zekerlijk verbrand hebben / indien ik niet vaardig de Mat / dewelke tot een Deur van ons klein verblijf verstrekte / had ter aarde geworpen.

Brand in de *Kabaan*.

Des anderen daags vervoegden we ons ter plaatze van den overtocht te Land / by ons Volk; alwaar den Vader Gabriel verscheide kruissen op de Boomen gemaakt had; om ons deze plaats te beter te doen kennen. Wy vonden'er een meenigte Hoornen van Ossen of van wilde Stieren / en veel rompen van deze uytneemende groote Beesten; mitsgaders eenige Kanoos die de Wilden van Ossen-huiden hadden gemaakt / om met hunne beladingen van Vlees de Rivieren te passeeren.

Kanoos van Ossenhuiden.

Deze plaats is geleegen aan de voet van een groot Veld aan 't uiterste einde van 't welke een Dorp geleegen is / 't welk van de Miamis. Maskouteins en de Oiatinons, die zich by den anderen hebben vervoegd / bewoond word. De Riviere van de Illinoizen

zen heeft in deze Landstreeke zijn oorsprong in een Veld van beevende Landen omringt / daar men naauwlijks over gaan kan. Den oorsprong dezer Riviere is niet verder als anderhalve Mijl van die van de Miamis. Wy brachten dan all' onze uitrustinge benevens onze Kanoos door een weg/die men tot gemak der geenen die'er na ons zullen komen / met baaken bezette. Wy lieten aen den overtocht te Land van de Riviere Miamis, als meede aen de Sterkte by de Mond der zelve brieven / die op de passagien tegen de Boomen waren vast gemaakt / om tot onderricht aan die te denen / de welken zich ten getale van vijf-en-twintig Perzoonen by ons moesten voegen.

KAPITTEL XXIX.

Beschrijvinge van onze in-scheepinge aan den oorsprong van de *Riviere* der *Illinooizen.*

Beevende Landen.

Den oorsprong dezer Riviere is gelijk wy gezeit hebben / in 't midden van verscheide beevende Landen / over de welke men naauwlijks kan gaan. Deze Riviere is tot honderd Mijlen van sijn oorsprong met de Kanoos van schorssen bevaarbaar / en vergroot zich in een korten tijd zodanig / dat ze by na zo diep en breed als de Maas en Sambre is.

Geweldige bochten der *Riviere Illinoois.*

Ze heeft haar loop door groote Moerassen, daar ze zo veel bochten maakt; dat wy niet tegenstaande de zelve sterk genoeg loopt/ na een geheelen dag geroeid te hebben / dickmaals bevonden dat we niet meer als twee Mijlen in een rechte linie gevordert waren. Men vond aan alle kanten/ zo ver 't gezicht kon uitstrekken niet anders als Moerassen vol Biezen en Elzen. Wy zouden geduurende een Reize van meer als veertig Mijlen weegs nergens ons verblijf aan Land hebbe konnen neemen / zonder eenige kleine Heuveltjens/die bevroozen waren/op de welke wy vuur maakten.

Trapganzen, Swaanen, en *Rheebokken.*

De levens-middelen ontbraaken ons. En na dat wy all' deze Moerassen waren overgevaaren / vonden wy'er tegen onze verwachtinge geen Wild. 't Zijn niet als groote vlakke Landen / in de welke niet als lang Gras wast; 't welk gemeenlijk in 't

Zai-

Saizoen / toen wy ons daar bevonden / dor is. De Miamis hadden 't in 't jaagen der Ossen of wilde Stieren verbrand. En wat moeiten ons Volk aanwenden om wilde Beesten te schieten / zo konden'er onze Jaagers meer als in zestig Mylen geen aantreffen. Men dooden eindelyk een mager Hert, een kleinen Rheebok, eenige Swaanen, en twee Trap-ganzen, tot onderhoud van dartig of twee-en-dartig Perzoonen. En 't is zeker / dat indien onze Kanoos-voerders gekost hadden / zy weg geloopen en alles verlaaten zouden hebben / om Landwaarts in te gaan / en zich by de Wilden te verboegen / die wy in de Velden zagen ; en 't vuur in 't dorre Gras hadden gesteeken / om de wilde Stieren en Koeijen te lichter te dooden.

Deze Dieren zyn'er gemeenlyk in groot getal. 't Welk lichtelyk aan de meenigte der Hoornen en rompen van deze Beesten die wy allerwegen zagen / is af te neemen. De Miamis gaan'er gemeenlyk in 't einde van den Herfst op ter Jagt.

Wy vervolgden onzen weg op deze Riviere van de Illinooizen, geduurende 't overige van de Maand September. Eindelyk ; na een Schipvaart met de Kanoo van Basten van den oorsprong dezer Riviere ; geduurende honderd en twintig of honderd en dartig Mylen van 't Meer, 't welk men ook dat der Illinooizen noemt/ af te rekenen ; kwamen we eindelyk op 't einde van de Maand December 1679. aan een Dorp van de Illinooizen.

Geduurende den tyd van onze eerste ontscheepinge op den Oever dezer Riviere, die zeer lang was : dooden we niet als een Os of een wilden Stier / en eenige Indiaansche Hoenderen of Kalkoenen: want de Wilden de vlam in 't dorre Gras van all' de Weiden van onzen weg gesteeken hebbende / waren all' de wilde Dieren verschrikt geworden en gevlucht : zo dat we hoe yverig wy ter Jagt gingen/niets aantroffen;en alleenlyk door de voorzienigheid Gods bestonden;de welke ons krachten gaf die ze op andere tyden niet gewoon is te geeven. Eindelyk niets meer te eeten hebbende / vonden we een uitneemenden grooten Os of wilden Stier op den Oever van de Rivier in de Modder gezakt en blyven steeken. Twaalf van ons Volk hadden werks genoeg om'er hem met een Kabel van daan te trekken.

Grooten hongers-nood.

KA-

KAPITTEL XXX.

Beſchrijvinge van de Jagt, welke de Volkeren van die Landen op de wilde Stieren en Koeijen doen: van de groote dezer Beeſten; en de voordeelen welke men van de Landen, Boſſchen, en Landſtreeken daar de zelve benevens andere wilde Dieren gaan weiden, zou konnen trekken.

Vrouwen der *Wilden* konnen uitneemende groote ſwaarte draagen.

ZO haaſt deze Wilden een Troup van deze Oſſen of Stieren zien / vergaderen ze zich in groote meenigte / en ſteeken allerwegen rontzom de plaats daar zich deze Beeſten onthouden / den brand in 't dorre Gras; uitgenomen eenige paſſagien, die ze met voordacht voor de zelve open laaten. 't Zijn deze plaatzen daar ze zich met hunne Boogen en Pijlen ſchrap zetten. Deze Beeſten het Vuur dan willende vermijden / zijn genoodzaakt dicht voor by deze Wilden heen te loopen; dan ſchieten ſ' 'er zomtijds in eenen dag wel honderd of honderd en twintig neer. Zy verdeelen ze na 't getal en noodwendigheid der Huysgezinnen. En zy dan geheel zeegen-praalende over 't ombrengen van zo veel Beeſten / gaan'er haare Vrouwen van verwittigen om'er dit Vlees van daan te haalen. Dan begeeven ze zich op deze plaatzen; en laaden van dit Vlees tot twee of drie honderd ponden ſwaarte op haare ſchouderen: en werpen'er haare Kinderen noch boven op. 't Welk haar niet meer ſchijnd te belaſten als onze Zoldaaten hunne Wapenen.

De fijne Wolle dezer Oſſen.

De wilde Stieren of Koeijen hebben in plaats van haair zeer fijne Wolle; doch de Koeijen veel langer als de Stieren. Hunne Hoornen zijn by na geheel ſwart; veel dikker / maar niet zo lang als van de Oſſen die men in Europa vind. Hunne hoofden zijn van een uitneemende groote en dikte. Ze hebben een zeer korten hals / maar zeer dik; en zomtijds zes ſpannen breed. Ze hebben een buld of kleine verhevene dikte tuſſchen de twee voorſte ſchoften. Hunne voeten zijn dik en kort; en met zeer lange Wolle bedekt. Ze hebben tuſſchen de Hoornen en op de Kop ſwarte haairen / die hen over de oogen ſlingeren; 't welk deze dieren zeer verſchrikkelijk maakt.

Haare verſchrikkelijke gedaante.

't Vlees dezer Beeſten is heel zappig. Ze zijn zeer Vet in den

Haar

Herfſt;

Herfst: want ze gaan de geheele Zomer door in Weiden daar 't Gras hen tot den hals komt. Deze wijd uitgestrekte Landen zijn zo vol Weiden/ dat hier 't Element, en de geschikte verblijfplaats der Wilde Stieren, en van ander wild schijnt te weezen. Men vind van plaats tot plaats de eene niet ver van de andere Bosschen/ daar deze Beesten zich in begeeven/ om te herkauwen en zich voor de hette der Zonne te beschutten.

Vlees. Kostelijke Weiden en Bosschen.

Deze Beesten veranderen van Landstreeken na de veranderingen der Jaar-getijden en Landen. Wanneer ze in de Landen van 't Noorden zijn/ en 't aankomen van de Winter gevoelen/ gaan ze na die van 't Zuiden over. Ze volgen gemeenlijk d'een na d'ander; en zodanig ziet men ze zomtijds in reijen van een Mijl weegs. Ze blijven altemaal te gelijk staan: en de plaatzen daar ze zich nederleggen/ vind men gemeenlijk met Wilde Porceleine verbuld; daar wy dikmaals van gegeeten hebben: 't welk doet gelooven/ dat de mist dezer Beesten de zelve in die Landen doet voortkomen. De wegen door de welke ze gegaan zijn/ vind men zo gebaand als de groote wegen in Europa: want men ziet 'er geen Gras of Struiken. Ze swemmen de groote Wateren en Rivieren over/ die ze op den weg ontmoeten/ om van 't een in 't ander Land te gaan weiden.

De Wilde Koeijen begeeven haar in de Eilanden om te kalven: op dat de Wolven haare jongen niet mochten verscheuren. Maar als de kalven zo groot zijn dat ze de Koeijen konnen na-loopen/ durven 'er de Wolven niet by komen/ om dat de Koeijen haar zouden dooden.

Koeijen Kalven in de Eilanden om haare Kalven voor de Wolven te bewaaren.

De Wilden hebben deze voorzichtigheid in haar jaagen/ dat ze om deze Beesten niet uyt hunne Landstreeken te verdrijven/ gemeenlijk niet als die vervolgen de welke zy met Pijl-schooten gekwetst hebben. De anderen ontkomen 't vervolgens met de vlucht/ zy laaten ze in vryheid loopen/ uit vreeze van ze anderzints te maaken. Voorders hoewel de Wilden van dit groote vaste Land natuurlijk geneigt zijn om 't Wild te verdelgen/ zo hebben ze deze Wilde Beesten nochtans nooit konnen uitroeijen: want dit bestiaal vermenigvuldigd zodanig/ dat 'er/ hoe grooter slachtinge men op eene reis onder de zelve doet/ het volgende Jaar op 't gewoonelijk Saisoen altijd noch meer wederkomen.

Voorsichtigheid der Wilden in 't jaagen der Stieren. Sijn niet uit te roeijen.

De Wilde-vrouwen spinnen de Wol dezer Beesten op een spil/ en maaken 'er zakken van/ om 'er 't gerookte of in de Zon gedroogde Vlees in te draagen. Dit Vlees bewaaren ze geduurende den tijd van drie of vier maanden van 't Jaar. En hoewel ze geen zout hebben/ zo bereiden ze 't nochtans zo wel/ dat het geen de minste verderving aenneemt. Vier maanden na dat ze

Waar toe de Wilden de wol gebruiken.

dit Vlees op dusdanigen wijze hebben toebereid / zou men zeggen / wanneer men 't eet / dat het eerst vars geslagen was. Wy dronkken het nat daar dit Vlees in gekookt was / en bediendenen 'er ons gelijk de Wilden in plaats van water van. Dit is de gewoonelijken drank van alle de Volkeren van Amerika die ommegang met de Europeërs hebben.

De Huiden wegen 110. en 120. pond.

De Huiden dezer Wilde Ossen weegen gemeenlijk honderd / of honderd en twintig ponden. De Barbaaren hakken of snijden 'er den rug aan de zijde van den hals af / de welke 't grootste en dikste is / en neemen niet als 't dunste gedeelte van den buik. Ze bereiden de Huiden met de harzenen van allerhande Dieren; en maaken ze door dat middel zo zacht / als ons Geiten-leer met Olie bereid. Ze schilderen 't met verscheidene koleuren / en stoffeeren ze met roode en witte Eegels haairen. Ze maaken 'er rokken van om 'er zich in tijden van Gasterpen mee op te pronkken en te vercieren. Des Winters / en voornamentlijk gedúurende de nacht / dekken s' 'er zich mee. Hunne Rokken die met gekrulde wolle zijn / staan zeer cierlijk.

Hoe ze dezelve bereiden.

Hoe ze de Kalven vangen.

Wanneer de Wilden eenige Koeijen gedood hebben / zo volgen de kleine Kalveren den Jaager / en komen ze de handen of vingeren lekken. Deze Barbaaren brengen ze zomtijds by hunne kinderen: maar als 'er mee gespeeld en hun vermaak van gehad hebben / slaan ze deze Dieren de kop in / om ze te eeten. Ze bewaaren de Hoorne-Schoenen of de Nagelen dezer kleine Beesten / en laaten ze droogen: waar na ze de zelve aan stokjens vast maaken / en door 't schudden doen klaateren / na de verscheidenheid der postuuren en beweegingen der geenen / die dansen en zingen. Dit werktuig heeft eenige gelijkheid met het Bom-spel.

Waar toe ze de Klauwen gebruiken.

Men zou deze Kalveren licht konnen temmen / en 'er zich tot den akkerbouw van bedienen. Deze Wilde Ossen konnen in alle getijden van 't Jaer bestaan: want als ze door de Winter overvallen worden; en niet tijdig de Landen van 't Zuiden (de welke onder een warmer klimaat leggen) konnen bekomen / en dat de Aarde geheel met sneeuw bedekt is / hebben ze de behendigheid / van'er de Sneeuw af te lichten / en 't Gras 't welk 'er onder is / af te plukken: Men hoord ze ook bulken / doch niet zo gemeenlijk als die in Europa.

Uitneemende groote dezer *Wilde Stieren*.

Deze Wilde Stieren en Koeijen zijn veel grooter / en byzonder van vooren / als onze Ossen in Europa: maar deze groote swaarte van Vlees / verhinderd de zelve nochtans niet / zeer snel te loopen; en daar zijn weinig Wilden, hoewel ze zeer rank en gaauw zijn / die ze met loopen konnen achterhaalen. Deze Beesten dooden dikmaals die haar hebben gekwetst / en voornamentlijk als

als ze tuchtig zijn / en een man haer alleen vervolgt. Men ziet ze zomtijds met troupen van drie of vier honderd sterk. *Sijn zomtijds gevaarlijk.*

Men vind ook veel andere zoorten van dieren in deze groote vlaktens / gelijk ik in de beschrijvinge van Louisiane heb aangemerkt. Men heeft 'er Herten, Geiten: en de Beevers en Otters zijn 'er gemeen. Men vind 'er ook Trap-ganzen, die de smaak van allerhande vlees hebben / Swaanen, Schildpadden, Indiaansche Hoenderen of Kalkoenen, Papegayen, en Patrijzen: daar zijn ook een groote menigte Pellikaanen, die uitneemende groote bekken hebben; en veel meer andere Vogelen van verscheidene gedaanten / in zeer groot getal. *Otters, Kalkoenen, Pellikaanen, enz.*

De Vischvangst is 'er zeer overvloedig / en 't aardrijk is 'er uitneemende vruchtbaar. 't Zijn Weiden by na zonder einde of bepaalinge / met Bosschen vol hoogstammige Boomen / van allerhande bekwaam hout om te Timmeren. Men vind 'er onder anderen uitsteekende Eyke-boomen, effen gelijk die in Europa, en vaster en harder als die in Kanada. All' de Boomen zijn 'er van een uitsteekende hoogte en dikte; en men vind 'er de schoonste stukken van de wereld om 'er Schepen van te bouwen / die men daar zou konnen maaken / en vervolgens 't hout mee voeren / 't welk tot ballast voor de Schepen zou verstrekken / om in Europa tot den Scheeps-bouw te dienen. Dit zou van een groot voordeel weezen / en de Bosschen in Europa, die zeer uitgeput zijn / de tijd geeven / om weer aan te wassen. Schoon en bekwaan hout-gewas.

Men ziet in deze Bosschen veelderhande slach van Vrucht-boomen / en Wilde Wijngaarden, de welke trossen van ontrent anderhalve voet lang voortbrengen / die volkomentlijk rijp worden / en daar men zeer goede Wijn van maaken kan. Men vind 'er ook Velden met heel goede Kennip, die 'er natuurlijk wast / van zes of zeven voeten hoog. Met een woord / door de onderzoekingen die wy by de Illinooizen, en by de Issati hebben gedaan / is men verzekerd / dat het Land bekwaam is / allerhande slach van Vruchten / Kruiden en Zaden / in veel grooter overvloed als de beste Landen in Europa, voort te brengen / om dat men s' 'er tweemaal in een Jaar kan inoesten. Druive trossen van een ongemeene groote.

De Lucht is 'er heel gematigd en gezond. 't Land word 'er van een oneindig getal Meeren, Rivieren en Vlieten bevochtigd; waar van de meesten bevaarbaar zijn. Men is 'er ook by na met de Maringouins of zekere kleine Muggen / die 'er in Kanada in groote menigten zijn / of van andere schadelijke dieren niet gekweld. Als men 't Land bebouwde / zou men 'er het tweede Jaar zonder eenige levens middelen uit Europa te ontfangen / konnen bestaan. Dit groote gedeelte vast Land zou in korten tijd / Twee oesten in een Jaar. De groote

voordeelen die men uit deze Landen zou konnen trekken. Verscheidene Mijnen.

tijd / Brood / Wijn en Vlees / aan all' de Zuider Eilanden van Amerika konnen uitleveren. De Avanturiers, Vlees-droogers / Jagers/en anderen zouden in deze Landen meer Wilde Stieren en Koeyen schieten / als in al de overige Eilanden die ze bewoonen.

Daar zijn Mijnen van Steen-koolen / Leyen en Yzer. En de stukken rood en zeer zuiver Koper / de welke men aan verscheide oorden vind / doet oordeelen / dat 'er ook Mijnen van zijn : en mogelijk zou men 'er ook van andere Metaalen en Berg-stoffen vinden ; die men misschien noch t'eeniger tijd zal ontdekken : want men heeft reets by de Irokooizen een Fontein van Aluin zout gevonden.

KAPITTEL XXXI.

Beschrijvinge van onze komst by de *Illinooizen* ; zijnde ten opsichte van de andere *Wilde Natien* van *Amerika*, een zeer talrijk Volk.

De oorspronkelijkheid van 't woord Illinoois, komt gelijk wy gezegt hebben van Illini ; 't welk in de spraake dezer Natie een gemaakt of volmaakt Man beteekend : even als het Fransche woord Alleman (in de Nederlandsche spraake een Duitscher) als of men door dit Fransche woord wilde te kenne geeven / dat een Alleman of Duitscher de kloekmoedigheid van alle Mannen / van wat Natie de zelve zijn / in zich alleen bevat.

Kabaanen der Illinooizen.

't Grootste Dorp van de Illinooizen bestaat uit vier of vijf honderd Hutten of Kabaanen, ieder van vier of vijf Haard-steden. Deze Dorpen zijn in een vlakte de welke een weinig Moerasachtig is / op de Polus hoogte van veertig Graaden / op de rechter Oever van een Riviere zo breed als de Maas voor Namen gelegen. Hunne Kabaanen zijn als lange Hutten gemaakt ; en zo wel met Matten van platte biezen gevlochten / bedekt / en doorwrocht / dat 'er de Wind / Regen / of Sneeuw / niet door kan dringen. Ieder Kabaan heeft (als ik gezegt hebbe) vijf of zes Haard-steden ; en ieder vuur of Haardste een of twee Huis-gezinnen. All' die 'er in woonen leeven te zamen in goede vriendschap.

Hoe ze

't Is de gewoonte van dit Volk / dat zo haast ze 't Indiaansche Koorn

Koorn hebben ingeoogst / 't zelve in uitgehoolde gaten onder de aarde te verbergen ; om 't tegen de Zomer / wanneer de spijse lichtelijk bederft / te bewaaren. Daar na gaan ze verre van hunne Dorpen de Winter met de wilde Ossen en Beeren Jagt doorbrengen ; daar ze zeer weinig stukken van t'huis brengen. Dezen voorraad van Indiaans Koorn houden ze zeer waardig ; en men zou hen geen grooter misnoegen konnen geeven / als'er geduurende hun afweezen aan te raaken.

haar *Indiaans* Koorn bewaaren.

De Reisigers worden door hongers-nood gedwongen om haar Koorn weg te neemen.

Wy vonden gelijk wy voorzien hadden / het Dorp ledig : nademaal de Wilden volgens hun gewoonte na verscheidene plaatzen op de Jagt gegaan waren. Hun afweezen veroorzaakten ons groote moeijelijkheid : want de levens-middelen ontbraken ons ; en we dorsten hun Indiaans Koorn niet uit de hoolen neemen / daar ze 't in sluiten / om 't zelve tot de wederkomste van de Jagt te bewaaren / om'er hunne Landen me te bezaaijen / en tot de volgende oogst tijd te bestaan. Doch eindelijk niet konnende besluiten / zonder levens-middelen dieper Landwaarts in te reizen ; te meer om dat het vuur 't welk ze in de Hutten of Kabaanen hadden gesteeken / all' de wilde Dieren had doen vluchten / zo rezolveerden de Heer de la Salle twintig Maaten van 't Koorn dezer Barbaaren te neemen ; in hoope van ze door eenige vereeringen te vrede te stellen.

Verre Reize op de *Riviere Illinoois.*

Wy scheepten ons met deze nieuwen voorraad noch dien zelven dag in : en voeren de zelve Rivier die Zuiden ten Westen loopt / geduurende den tijd van vier dagen af.

Den eersten Januari 1680. onmiddelijk na 't doen van de Misse, wenschten wy de Heer de la Salle, en al ons Volck met de beweeglijkste woorden die ik kon uitvinden / een gelukkig Jaar. Ik bad all' onze misnoegde zich met geduld te wapenen ; hen voorhoudende dat God in al onze noodzaakelijkheden zou voorzien ; en dat wy in goede eendracht leevende / hy ons bekwaame middelen tot onderhoud zou verschaffen. Ik / den Vader Gabriel, en Zenobe omhelsden al ons Volk / d'een na d'ander / op de tederste en hartigste wijze. Wy moedigden hen ook aan / om met yver deze gewichtige Ontdekkinge / zo wel van ons begonnen / te vervolgen.

Beschrijvinge van 't *Meer Pimiteoni* in de zelve *Riviere* geleegen.

Op 't einde van den vierden dag van 't Jaar voeren we over een klein Meer, van omtrent zeven Mijlen lang en een breet / Pimiteoni genaamt ; 't welk in haare spraake betekend dat'er veel vette Beesten zijn. De Heer de la Salle oordeelden door 't Astrolabium, dat het op de hoogte van drie-en-dertig Graden, en vijf-en-veertig Minuten lag. Dit Meer is zeer aanmerkelijk / om dat de Rivier der Illinooizen tot daar toe bevroozen zijnde / 't welk niet lan-

langer als vier of vijf weeken duurt; en noch zelden gebeurd / 't zelve van zijn begin tot aan zijn Mond in Meschasipi nooit bevroozen is. De Schipvaart is'er op sommige plaatsen / ter oorzaake van de ophoopinge van 't Ys / 't welk van boven komt afzakken / belemmert.

Men had ons Volk verzekerd / dat de Illinooizen tegen ons waren opgemaakt. Wy bevonden ons eensslags / en voor wy 't dachten in 't midden van hun Legerplaatze / de welke de twee zyden der Riviere, op een plaats daar de stroom onze Kanoos snelder voortvoerden als men wel gewild had / besloeg. De Heer de la Salle dee 't Volk aanstonds de Wapenen opvatten; en de Kanoos nevens malkander rangeeren; zo dat ze de geheele breedte van de Rivier besloegen. In de twee Kanoos die 't naast aan beide de zijde van de Rivier waren / bevond zich de Heer de la Salle en de Heer Tonti, die zich geen halve Pistool-schoot van 't Land bevonden.

Groote schrik der Illinooizen over 't arrivement der Kanadiaanen.

De Illinooizen, die deze kleine Vloot noch niet ontdekt hadden / waren verbaast de zelve zo na by hen te zien! Eenige liepen tot de Wapenen / en de anderen namen met een uitneemende wanordre de vlucht. De Heer de la Salle had een Vreden-Kalumet; maer wilde de zelve aan deze Barbaaren niet vertoonen; uit vreeze dat ze dit op onze swakheid of bloohartigheid zouden duiden. Toen men wel haast zo dicht by hen gekomen was / dat men malkander verstaan kon / riepen we hen toe / dat we Kanadiaanen waren. Ons Volk had de Wapenen in de hand; en wy lieten ons zo gerangeert door de stroom voortvoeren / om dat'er geen ontscheepinge als aan de voet hunner Legerplaatze was.

De krijgslieden der Illinooizen verstrooit zijnde / liepen na de Wapenen: maar in zulken wanordre / dat onze Kanoos al aan Land gekomen waren / eer ze 't ter deeg gewaar geworden waren. De Heer de la Salle sprong'er eerst uit. Men had hen in deze verbaastheid konnen verslaan: maar dewijl dit ons voornee men niet was / hielden wy stil; om de Wilden tijd te geven / van zich te bedaaren.

Haare uytneemende blijdschap.

Zy door deze stoute daad bevreest zijnde / vertoonden ons terstond den Vreden-Kalumet, niet tegenstaande zy eenige duizend Mannen uitmaakten. Ons Volk liet hen ook ter zelver tijd den Kalumet zien. Hen daar door te kennen geevende / dat wy den Vreden aannamen. Toen verkeerde ter zelver tijd haare vreeze en verschrikkinge in vreugde; en zy zonden om die te gaan haalen die de vlucht genomen hadden. Ik vervoegde my met den Vader Zenobe met ter haast aan de zijde der Wilden, hunne kinderen by de hand vattende / om ze van de onsteltenisse en verschrikkinge te doen bekomen / en beweezen ze alle mogelijke tederheid.

Wy

Wy gingen met hun Ouden en Opperhoofden in hunne Kabaanen; en hadden deernis met deze arme zielen / die niet verlooren gaan/ als dat ze by gebrek van Sendelingen om hen te onderwijzen / God niet kennen.

De blijdschap van de een en de ander was zo groot / als hunne verschrikkinge had geweest. En die van eenige der Wilden had zo ver gegaan / dat ze na twee dagen eerst van de plaatzen weder kwamen / daar ze zich met de vlucht na toe begeeven hadden. Wy zeiden dat wy niet by hen gekomen waren / als om hen den waaren God te doen kennen; om hen tegen hunne vyanden te beschermen; en Vuur-geweer en andere levensgemakken / daar ze tot noch toe geen kennisse van hadden / mee te brengen. Wy hoorden hier op een groot gejuig van stemmen / 't welk uit het diepste van 't hert dezer Wilden scheen voort te komen; die de menschelijkste en geschikste van 't geheel Noorder Amerika zijn; en die met luider stemmen dit woord verscheidemaalen herhalende / Tepatoui-Nika riepen: 't welk in hunne spraake te zeggen is / zie daar dat 's goed mijn Broeder / mijn vriend je hebt een welgemaakte geest / dit zo gedacht te hebben. Ter selver tijd wreeven ze onze beenen by 't vuur / tot de planten der voeten toe / met Beeren smouwt / en 't vet der wilde Stieren / om ons van onze vermoeitheid te verkwikken. Ze gaven ons de eerste drie stukken van 't Vlees dezer Dieren in de mond; ons alzo met een uitneemende vriendschap onthaalende.

Hun vreemde gewoonte van de voeten der geener die hen aangenaam zijn, en van de reize komen, met 't vet of smout der Beesten te vrijven.

Zo haast de Heer de la Salle hen een vereeringe van Tabak van Martiniko, en van eenige Bijlen dee / zei hy / dat hy hen had laaten verzoeken om te vergaderen: ten einde van een zaak te handelen / die hy hen alvoorens van eenige anderen te spreeken / wilde verklaaren. Daer by doende / dat hy wel wist hoe noodzaakelijk hen 't Indiaansche Koorn was; doch dat evenwel 't gebrek van levens-middelen / daer hy en zijn Volk / in hunne Dorpen komende / zich in bevonden hadden / hem genoodzaakt had/ eenig Indiaans Koorn te neemen / 't welk hy in zijne Kanoos had: dat men 't noch niet had aangeraakt; en indien ze 't hem wilden laaten / hy hen Bijlen en andere dingen die ze van nooden hadden in de plaats zou geeven; doch indien ze 't niet konden missen 't hen vry stond 't zelve weder te neemen: maar indien ze hem noch zijn Volk geen noodige levens-middelen tot onderhoud konden beschikken / hy by hunne gebuuren zou gaan/ die ze hem / de zelve betaalende / wel zouden verschaffen; en dat hy hen in plaats van de zelve de Smit zou laaten / die hy medegebracht had / om hunne Bijlen en al de andere werktuigen die onze andere Europeërs hen in 't toekomende zouden geeven/ te herstellen.

Vereeringe aan deze *Wilden* gedaan.

De

De Wilden stonden den Heer de la Salle toe 't geen hy verzocht; en wy maakten een verbintenisse met de zelve.

De *Wilden Maskoutens* trachten de vriendschap met de *Illinoöizen* gemaakt te verbreeken.

Om deze Alliantie, welke wy met de Illinooizen aangingen / bestendig en onverbreekelyk te maaken / moesten we veele noodzaakelyke voorzorge neemen. Een der Opper-hoofden van de Wilden Maskoutens, genaamt Monso, kwam den zelven avond van onze aankomst ons voorneemen verdwarssen. Wy bemerkten dat hy door anderen als van die zyner Natie gezonden was; en dat hy eenige Miamis en Jongelingen by zich had / die Keetels / Bylen / Messen / en andere Koopmanschappen medebrachten. Men had hem liever als yemand anders tot deze bezendinge verkooren / om dat de Illinooizen meer betrouwen op hem als op de andere Miamis hadden: want de Illinooizen waren met de Maskoutens niet in Oorlog geweest. Hy rotten dan den gantschen nacht met de Wilden te zamen / om ze op te maaken: zeggende / dat de Heer de la Salle niet anders als een twist-stooker en een vriend van de Irokooizen was / tot geen ander einde by hen gekomen / als om hunne vyanden voor te gaan en den weg te baanen: dat ze van alle kanten met all' de Europeërs die in Kanada waren, zouden komen om hun Natie te verdelgen. Hy dee hen vereeringen van al 't geen hy medegebracht had; en zei hen zelfs / dat hy van wegen eenige Kanadiaanen kwam / die hy hen te kennen gaf.

Sijn door eenige *Kanadiaanen* daar selfs toe opgemaakt.

Wilden houden hun heimlijke raadslagen by nacht.

Dezen raad of complot wierd des nachts (de welke de Wilden tot het verhandelen hunner verborge zaaken gemeenlyk verkiezen) gehouden. Dezen Afgezand vertrok dien zelven nacht. Des anderen daags vond men de Opperhoofden der Illinooizen geheel veranderd: want ze waren heel koel en vol mistrouwen; en scheenen zelfs eenige kwaden aanslag tegens ons te maaken; 't welk ons groote moeite veroorzaakte. Maar de Heer de la Salle een der Hoofden van de Natie met vereeringe gewonnen hebbende / verstond van hen de oorzaak dezer veranderinge. Dit gaf hen 't middel om hun argwaan behendiglyk weg te neemen.

Wy vonden dan niet alleen gelegentheid om dit Volk te vreden te stellen; maar wy holpen in 't vervolg de Maskoutens en de Miamis uit hun misverstand. Wy maakten zelfs een Alliantie tusschen deze laatsten en de Illinooizen, de welke geduurende den tyd / die wy aldaar verbleeven / ook onderhouden wierd.

KA-

KAPITTEL XXXII.

Verhaal van 't geen 'er tuſſchen ons en de *Illinooizen* tot het bouwen van een *Fortreſſe* voorviel.

Liſtige vonden der *Wilden* om de reiſe tot de vordere ontdekkinge te verhinderen.

TErwijl wy onder deze Natie verbleeven / nodigden ons Nikanapé de Broeder van Chaſſagouaſſe den voornaemſten van de Kapiteinen der Illinooizen alle op een Gaſtmaal. Zo haaſt al 't Volk in de Kabaan gezeten was / nam Nikanapé 't woord / en dee een reden die zeer verſchillende was van die der Ouden op onze aankomſt gedaan. Hy zei dan dat hy ons zo zeer niet genoodigt had / om ons wel te onthaalen / als om onze geeſt van de verkeerde inbeeldinge de welke wy hadden om de Meſchaſipi, dat 's te zeggen de groote Rivier tot aan de Zee af te vaaren / te geneezen. Hy wilde ons verzekeren / dat niemand zulks zonder daar te vergaan / had ondernomen; Dat haare Oevers met een oneindige menigte Barbaaren bevolkt waren; die ons wat dapperheid en wapenen wy ook mochten hebben / door hun groote getal overſtorten zouden: dat dit groote water vol Tritons, Krokodillen, Serpenten, en Gedrochten was. Dat al eens vaſt-geſteld zijnde / dat de groote van de Barke die wy tot dien einde gingen maaken / ons voor alle deze gevaaren bevrijde / dat 'er dan noch een andere t'eenemaal onvermijdelijk was; te weeten / dat 't lager einde van de Meſchaſipi vol Water-ſprongen en ſtijle afſtortingen was / de welke gevoegd by de ſnelheid van haaren loop ons zonder eenig tegen middel en zekerlijk zou doen omkomen: Dat all' dezen geweldige vloeden / en water-ſtortingen tot by een Afgrond kwamen / daar deze groote Rivier zich onder de aarde verloor / zonder te weeten waar ze bleef / of uitkwam.

Men mag ze niet tuſſchen ſpreeken.

Hy voegden by dit alles zo veel omſtandigheden / en bracht zijn redeneringe zo ernſtig en met zo veel tekenen van genegendheid voort / dat ons Volk de gewoontens en manieren der Wilden niet gewoon zijnde / en waer van 'er twee de Illinooiſche ſpraake verſtonden / daar van ontſteld was. Wy bemerckten hunne vreezen op haare aangezichten / de welke zich geheel verſchrikt vertoonden. Maar nademaal 't de gewoonte niet is / de Wilden, wanneer ze ſpreeken / tuſſchen te komen / en dat wy dit doende zelfs de ontruſtinge van ons Volk zouden vermeerderd hebben / zo lieten wy hem geruſtelijk zijn reden voleindigen. Waar na wy

hem zonder eenige de minste ontroeringe te betoonen/ beantwoorden.

Worden met goede redenen van 't kwaade vermoeden van wegen de *Kanadiaanen* gegeeven verlost.

Wy zeiden dan / dat wy aan hem voor 't bericht 't welk hy ons gaf verplicht waren; en dat wy zo veel te meer roem zouden verwerven / als wy te grooter moeijelijkheden hadden te bove te komen: dat wy alle onze Opperhoofden / en den Grooten Meester van 't leven der menschen / die over de Zee en d'Aarde gebood / zouden dienen: dat wy ons gelukkig zouden achten te sterven met de naame van den Grooten Kapitein des Hemels / en van die de welke ons gezonden had / tot het einde der Aarde te verbreiden: dat we geloofden / dat al 't geen hy ons had gezeit/ een uitvinding van zijn vriendschap was / om ons te verhinderen zijn Natie te verlaaten: dat het zou konnen weezen / dat dit alles niet anders als een konst-greep en een verdichtzel van de een of de andere kwaade geest was / die hen een argwaan van onze onderneemingen had gegeeven; doch dat de zelve vol oprechtigheid waren: en dat de Illinooizen een goede vriendschap en genegendheid voor ons hebbende / zy ons de redenen van ontrustinge niet behoorden te verbergen / op dat wy hen voldoeninge zouden konnen geeven: dat wy anderzins reden hadden / te gelooven / dat de vriendschap die ze ons op onze aankomst betoonden / niet anders als valsch en vol geveinstheid was geweest / Nikanapé beantwoorden dit niet; en ons nodigende om te eeten / veranderden hy vervolgens van reden.

Onzen Tolk wel onderricht zijnde / nam na de gedaane maaltijd 't woord / zeggende tegen die'er tegenwoordig waren; dat wy ons niet verwonderden / dat hunne gebuuren nijdig wierden over de gemakken en voordeelen / die ze door den Koophandel/ die ze met ons stonden te voeren / zouden genieten; noch dat ze hen berichtingen tot ons nadeel deeden; maar dat hy zich hier over verwonderde / dat s' 'er zo lichtelijk aan geloofden / en de waarheid voor ons verborgen; dewijl wy hen all' onze voorneemens openhertig een ongeveinst hadden deelachtig gemaakt.

En zich by Nikanapé verboegende / dee hy'er by; wy sliepen niet mijn Broeder toen Monso te nacht in 't heimelijk tot ons nadeel tegen u sprak; en zei/ dat we de Verspieders van de Irokooizen waren: de vereeringen die hy aan u gedaan heeft / om u deze leugenen te doen gelooven / zijn noch in deze Kabaan verborgen. Waarom heeft hy zo haast hy u gesprooken heeft de vlucht genomen? Waarom vertoond hy zich niet des daags; indien hy niet als waarheden te zeggen heeft? Heb je niet gezien dat wy op onze aankomst uwe Neeven hadden konnen dooden / en in de wanorde daar ze in waren / alleen konnen doen / 't geen men u

wil

wil wijs maaken / dat wy met de bystand en hulpe der Irokooizen zullen doen / na dat wy ons by u bevestigd en vriendschap met uwe Natie zullen gemaakt hebben? Zouden deze Krijgs-lieden / die ick hier by my heb / terwijl ik met u spreeke / u altemaal en zo veel ouden als je hier bent / niet konnen vermoorden / terwijl uwe Jongelingen op de Jagt zijn? Weet je niet dat de Irokooizen die je vreest / onze dapperheid en vermogen dikmaals hebben beproeft? En dat wy derhalven hun hulpe niet van noden zouden hebben; indien wy voorgenomen hadden u den Oorlog aan te doen. Kloekmoedige reden tegen de *Wilden.*

Doch om uw geest t'eenemaal te geneezen / loopt dezen Bedrieger na; wy zullen hem hier verwachten om hem te overtuigen en beschaamt te maaken: want hoe zou hy ons kennen / die hy nooit heeft gezien? hoe kan hy 't complot 't welk wy met de Irokooizen gemaakt hebben / die hy zo weinig kend als ons / weeten? Ziet en slaat acht op onze uitrustinge en scheeps-ladingen; 't zijn niet als Werktuigen en Koopmanschappen die ons niet konnen dienen als om goed te doen; en niet bekwaam zijn om te bespringen of te verdedigen.

Deze redeneeringe ontroerden hen; en bewoog ze dezen Monso te doen naloopen / om hem weer te rug te brengen: Maar de swaare Sneeuw die 'er des nachts viel en de voet-spooren bedekten / verhinderde dat men hem niet achterhaalen kon. Ondertusschen was ons Volk noch niet t'eenemaal van hun ongegronde vreeze geneezen. Zes van de zelve die op de wacht waren; en onder anderen twee Hout-zaagers / zonder de welken wy geen Barke konden maaken om na de Zee te vaaren; en die te Missilimakinak al misleid waren / lichten de volgende nacht al 't geen ze dachten van noden te hebben / en namen de vlucht. Daar men in waarheid van kan zeggen / dat ze zich voor een zekerder gevaar / als 't geen ze wilden vermijden / bloot stelden. 't Deserteeren van eenig Volk,

De Heer de la Salle ziende / dat deze zes overloopers niet als een Man die hen verdacht was geweest in hun Kabaan hadden gelaaten / gebood aan de overige van ons Volk om 't kwaade gevolg 't welk dit overloopen in 't gemoed der Illinooizen zou konnen veroorzaaken / te zeggen / dat hun Kameraaden zonder zijne ordere waren vertrokken; en dat hy de zelve wel had konnen laaten achtervolgen; en om een voorbeeld te geeven / doen straffen: maar dat hy de ontrouw van ons Volk aan de Barbaaren niet wilde laaten blijken. Wy vermaanden de anderen getrouwer als deze vluchtelingen te willen weezen; en door de vreeze voor de gevaaren / die Nikanapé hen valschelijk zo groot had ge- Aanspraak aan 't Volk.

 maakt /

maakt / tot diergelijke uiterſten niet te komen. Wy zeiden hen ook dat de Heer de la Salle niet als die wilde mede neemen de welke hem getrouwelijk zouden vergezelſchappen: dat hy hen zijn woord gaf / aan de anderen in de Lente de vryheid te geeven om na Kanada weder te keeren / daar ze met de Kanoo zonder eenig gevaar te loopen na toe konden gaan; 't welk ze nu niet als met een zeker gevaar van hun leven konden onderneemen; en dat een diergelijke wederkeeringe hen met een eeuwige ſchande zou bedekken / van door een verraad / 't welk niet ongeſtraft kon blijven / zoo haaſt zy in Kanada zouden gekomen zijn / hem laf hertiglijk te hebben verlaaten.

Geed middel om hen 't overloopen te verhinderen.

Dus trachten de Heer de la Salle zijn Volk beſtendig te maaken. Ondertuſſchen kenden hy hun onſtandvaſtigheid: doch 't verdriet 't welk hy over hun ſlaphertigheid had ontveinzende / beſloot hy hen van de Wilden te doen vertrekken; ten einde den weg tot nieuwe heimelijke miſleidingen af te ſnijden. Maar om hen zonder morren en tegenſtreeven hier in te doen bewilligen / zei hy hen / datze niet geheel in zekerheid by de Illinooizen waren: ten anderen / dat zodanigen verblijf hen voor de beſpringingen der Irokooizen (die mogelijk deze Barbaaren voor de Winter zouden komen aantaſten) zou bloot ſtellen: en dat de laatſten niet bekwaam zijnde / de eerſten te wederſtaan / zy zekerlijk op den eerſten aanval de vlucht zouden neemen: dat de Irokooizen de zelve niet konnende achterhaalen / om dat de Illinooizen veel ſnelder als zy loopen / hun woeden tegen hen zouden in 't werk-ſtellen; en dat ons klein getal onbekwaam was deze Barbaaren 't hoofd te bieden: dat'er om dit te voorkomen niet als een middel was / te weeten; zich op een plaats / licht om te verdedigen / te verſterken; en dat 'er een diergelijke dichte by 't Dorp was / daar ze tegen de beſpringingen en aanvallen der Illinooizen, en die der andere Barbaaren, veylig zouden zijn: dat we daar niet konden overweldigd worden: en dat hen dit zelfs zou nalaaten om ons aan te taſten.

Deze redenen / en meer diergelijken / die ik hen ook bewaarheden / deeden hen dit gelooven; en verplichten hen om met goeder wille de opbouwinge van een Sterkte by de hand te neemen. Men zocht 'er tot dien einde een bekwaame plaats toe / vier dag reizen (de Rivier Meſchaſipi afgaande van 't groote Dorp der Illinooizen, geleegen.

KAPITTEL XXXIII.

Aanmerkinge op den inborst der *Illinooizen*; met een korte beschrijvinge van de kleine vrucht, die men van hunne bekeeringe kan verwachten.

Beschrijvinge en benaaminge veeler Rivieren en Volkeren.

'T Is nodig hier in acht te neemen / dat 'er aan 't Zuid-Westen van den oorsprong van 't Meer Illinoois Miamis zijn. Ze woonen op den Oever van een zeer schoone Rivier, de welke omtrent vijftien Mijlen in de Landen is / ten Noorden op de Polus hoogte van een en veertig Graaden. De Natie van de Maskoutens en die van de Outouagamis op die van omtrent drie en veertig Graaden / op den Oever van de Rivier Melleoki genaamd / de welke zich niet verre van hun Dorp in 't Meer Illinoois ontlast. Van de zijde van 't Westen vind men de Kikapous en de Ainoves, die twee Dorpen hebben. Ten Westen van deze laatsten / aan 't hooger einde van de Rivier Chekagoumenant is een ander Dorp van de Illinooizen Kaskaschia genaamd / gelegen na 't Westen van den oorsprong van dit zelvige Meer, zich een weinig na 't Zuid-Westen strekkende / op de Polus hoogte van omtrent een en veertig Graaden. De Authoutantes en de Maskoutens Nadouessiouz, woonen honderd en dartig Mijlen van de Illinooizen in drie groote Dorpen dichte by een Rivier gebouwd / die zich in de Meschasipi ontlast. 't Is van de zijde van 't Westen boven de Rivier Illinoois tegen over de Mond van de Ouiskonzin daar een andere Rivier word gevonden / de welke zich van gelijke in de Meschasipi ontlast. Wy zullen in 't verbolg noch van verscheidene andere Natien spreeken.

Gestalten en inborst der *Wilden*.

't Meerendeel van all' deze Wilden, en voornamentlijk de Illinooizen, maaken hunne Kabaanen of Hutten met Matten van platte en dubbelde Biezen gevlochten. Aangaande de Wilden zelfs / zy zijn van een groote gestalte des ligchaams / sterk / grof / en gaauw met Pijl en Boog. Deze laatsten hadden noch geen Vuur-geweer; maar wy hebben 't 'er aan eenigen gegeeven. Ze zijn swerwers / luiaards / blooharigen / vrygeesten / en hebben by na geen achtinge voor hunne Opperhoofden. Ze zijn boosaardig / en groote dieven.

Hunne Dorpen zijn met geen Palliffaaden besloten / om dat ze geen hart genoeg hebben / om de zelve te verdedigen: want ze vluchten op de eerste tydinge / die ze van een vyandlijk Leger ver-

staan. De goedheid en vruchtbaarheid van hun Land verschaft hen alles wat tot het leven noodig is. Zy hadden voor onze komst geen gebruik van eenige werktuigen of yzere Wapenen: maar behalven de Pijl en Boog / bedienen ze zich in den Oorlog ook van een soort van een halve Piek / en een houten knods.

Haar Geweer.

Men vind onder deze Natie ook een groot getal Hermaphrodyten. Zy hebben gemeenelijk verscheide Vrouwen; en neemen dikmaals all' de Zusters te gelijk; zeggende / dat ze beter als de vreemden met malkander over-een-komen. Ondertusschen zijn ze zo minne-nijdig dat ze haar op 't minste kwaade vermoeden de Neus afsnijden. Ze zijn zo onkuis / dat ze zelfs tot de zonden / tegen de natuur strijdende / vervallen. Ze hebben ook Jongens die ze als de Meisjens toestellen / en de welke ze tot dit verfoeijelijke werk gebruiken. Deze Jongens houden zich niet als met het Vrouwen werk bezig / zonder zich met de Jagt of den Oorlog te bemoeijen. Ze zijn zeer bygeloovig / hoewel zonder eenige oeffening van Godsdienst. Voorder zijn ze gelijk all' de Wilden die ik in Amerika heb gekend / groote Speelders.

Hermaphrodyten zeer gemeen in dat Land.

Haare onkuisheid.

En hoewel'er op veele steenachtige plaatzen van hun Land / een zeer groot getal Slangen zijn / de welke deze Barbaaren veel kwaad doen; zo kennen ze oock verscheide bekwaame kruiden om'er de beeten dezer Dieren mee te geneezen; welkers gebruik veel zekerder als dat van den Theriakel of den Orvietaan is. Wanneer ze zich met deze kruiden gevreeven hebben / zo speelen ze zonder gevaar met deze gedrochten hoe fenijnig de zelve ook mogen weezen; zo dat zy ze dikmaals tot diep in hun hals laaten kruipen.

Haare remedien tegen de beeten der fenijnige Slangen.

Laaten ze in den hals kruipen.

Deze Wilden gaan in de Zomer geheel naakt; uitgenomen dat ze hunne voeten met een soort van Schoenen / de welke ze van de Ossen Huiden maaken / bedekken. Des Winters is de koude in 't veld scharp genoeg / hoewel de zelve niet lang duurd: maar ze beschutten'er zich met de Huiden van de wilde Dieren tegen / die ze bereiden en zeer net kemmen; waar van zy een soort van Tabbaarden maaken.

Wat aangaat de bekeeringe de welke men van dit Volk aangaande 't Evangelium kan doen / men zou 't geen indruk op hen konnen doen hebben: want deze Wilden, gelijk ook all' die van Amerika, zijn zeer weinig tot de verlichtinge des geloofs geschikt / om dat ze dom / onredelijk / en hunne gewoontens en zeden uitneemende bedorven / en met het Christendom strijdende zijn. Men zou dan tijd van nooden hebben / om hen tot het ontfangen onzer waarheden bekwaam te maaken; hoewel men 'er noch al eenigen vind die leerzaam zijn. Den Vader Zenobe heeft'er

Kinderen der *Wilden* gedoopt.

heeft'er eenige sterbende Kinderen gedoopt; mitsgaders twee of drie bejaarde Perzoonen mede op hun uiterste leggende / die hem eenige geschiktheid daar toe betoonden. Dit Volk zou zich hebben laaten doopen zo als men maar had gewild; doch zonder eenige voorgaande onderwijzinge of kennisse van de natuur en kracht van dit Sacrament; om dat ze zeer plomp zijn / en geen acht op de waarheden geeven / de welke men hen predikt.

Den Vader Zenobe had twee Wilden gevonden / die zich aan hem verbonden en belooft hadden / hem over al te volgen. Hy geloofden dat ze haar woord houden / en hy zich daar door van de kracht des doops aan de zelven gedaan / zou verzekeren: maar dit dienden niet als hem in diergelijke gevallen in 't toekomende te doen schroomen: want hy verstond dat een Wilden Chassagouache die gedoopt was geweest / onder de handen van een Kokelaar (zich weer t'eenemaal aan de bygeloovigheid van die van sijn Landaard overgegeeven hebbende) gestorven / en by gevolge een duplo filius gehennæ geworden was: want dezen rampzaligen zijn doop door schandelijke misdaaden / die hy naderhand beging / ontheiligd hebbende / verdiende buiten twijffel ook in 't andere leven dubbeld gestraft te worden. Schandigen afval twee gedoopte *Wilden.*

KAPITTEL XXXIV.

Opbouwinge van een Sterkte aan de *Riviere Illinoois*; door deze *Barbaaren Chekagou*, en van ons *Creveceur* genaamd: en 't timmeren van een nieuwe *Barke*, om na de Zee af te vaaren.

MEn moet hier aanmerken / dat de Winter hoedanig dezelve ook mag weezen / in de Gewesten van dit bekoorlijke Land van de Illinooizen ten hoogsten niet langer als twee Maanden duurd. Daar kwam den 15. Januari een starken dooi / de welke de Rivier boven 't Dorp daar wy ons bevonden los maakte. Wy bevonden ons dan in een onverwachte Lente. De Heer de la Salle verzocht my ernstig dat ik hem wilde vergezelschappen? Wy begaven ons dan met de Kanoo op de plaats / van ons tot het bouwen dezer Sterkte verkoozen.

't Was een Heuvelachtige plaats / omtrent twee honderd treden

den van den Oever der Riviere, de welke zich by regenachtig weer tot aan de voet van de zelve uitstrekte. Twee breede en diepe Water-poelen versterkten de twee andere zijden dezer plaatze. Men voltrok een gedeelte van de vierde zijde met het uitgraaven van een Gracht te retrencheeren / de welke de twee Water-poelen aan malkander voegden. Men dee haer uiterste schuinte schoeijen en bepaalen; 't welk door de Vriesche Ruiters voor een Contenscharp verstrekte. Men retrencheerden en trok deze hoogte van alle kanten op / en maakten ze stijl: men dee de aarde ook zo veel als 't noodig was met swaare Balken en dikke Eike Planken onderstennen.

Men liet verblijf-plaatzen aan de twee Punten dezer Sterkte maaken; op dat ons Volk / in gevalle wy wierden aengetast / altijd gereed zou zijn. Den Vader Gabriel, Zenobe, en ik hadden ons verblijf in een Kabaan met Planken gedekt / die wy met ons Arbeids-volk bereiden. Na 't werken gingen wy'er met al ons Volk in / om 't avond gebed te doen; en des morgens bevonden wy'er ons tot dien selven einde. Wy konden de Misse niet meer bedienen / ter oorzaake dat ons de Wijn / de welke wy van de groote Druiven hadden gemaakt / ontbrak; zo dat wy ons moesten genoegen met des Zondags en op de heilige dagen de Vesper te zingen; en na 't morgen gebed deeden we de Predikatie. Wy stelden de Smisse langs de Gordijn die tegen over 't Bosch was. De Heer de la Salle plaatsten zich met de Heer de Tonti in 't midden van de Sterkte; en men dee Hout hakken om Koolen voor de Smisse te hebben.

'*t Bouwen van een Barke.*

Terwijl men aan dit werk arbeiden / dochten we gestadig aan onze groote Ontdekkinge. We zagen dat het bouwen van een Barke zeer moeijelijk zou zijn / om dat onze Hout-zaagers weg geloopen waren. Men vond dan goed aan ons Volk te zeggen / dat indien'er eenigen onder hen genegen waren / en onderstaan wilden de buitenste Planken tot het Schip te zaagen; men verhoopte ten einde van ons voorneemen te komen: dat men'er wel een weinig meer moeiten en tijd toe zou moeten doen; maar dat men'er ten kwaadsten genomen met eenige te bederven van bevrijd zou zijn.

Twee van ons Volk booden zich aan / om'er zich toe te besteeden; en men nam'er de proef van; en 't gelukten heel wel / niet tegenstaande zy nooit diergelijken werk gedaan hadden. Men dee dan een Barke met een Kiel van twee-en-veertig voeten lang / en twaalf voeten breet / beginnen. Men zetten den arbeid met zulken yver voort / dat niet tegenstaande 't werken aan de Sterkte de welke men Crevecœur noemde / ter oorzaake van de

de hertzeer de welke onze overloopers ons hadden veroorzaakt / al de buitenste Planken tot het Schip behoorende gezaagt ; al 't vordere Hout-werk gereed ; en de Barke den eersten dag van Meert tot het Touw-werk toe voltooit was.

Ik heb reets gezeit dat de Winter in de Landen der Illinooizen niet lang duurt / en niet kouwder als in Provencen is. Ondertusschen duurden 't vallen van de Sneeuw in den Jaare 1680. meer als twintig dagen. Dit ontzetten de Wilden, die nooit zulken strengen Winter beleeft hadden ! zo dat ik en de Heer de la Salle ons voor nieuwe ongemakken zagen bloot gesteld/ die misschien voor die ongelooffelijk zullen schijnen / de welke geen ondervindinge van groote Reizen en nieuwe Ontdekkingen hebben

Ongewoone swaare Sneeuw aldaar.

Ondertusschen was de Sterkte Crevecœur by na voltooit ; en gelijk ik gezeit heb al 't hout tot ons Schip behoorende bereid : Maar wy hadden geen Touwen noch Zeilen of Yzer genoeg om 't zelve te voltrekken. We kreegen ook geen tijdinge van ons Schip de Griffioen, noch van 't geen men gezonden had om te verneemen / wat het zelve mocht weezen overgekomen. Midlerwijl genaakten de Zomer ; en by aldien wy noch eenige Maanden vruchteloos hadden vertoeft / zo zou ons voorneemen een geheel Jaar en mogelijk wel twee of drie zijn veragtert geweest/ nademaal wy ver van Kanada waren ; zo dat het ons onmogelijk was ordere in onze zaake te schikke / of die dingen die wy van nooden hadden by malkander te krijgen. En wat aangaat weer na de Sterkte Frontenak te keeren / we waren'er vier of vijf honderd Mijlen van daan / die men over 't Land / en zelfs door de Sneeuw / daar geen kans toe scheen / moest gaan.

De Heer de la Salle zijn Schip de Griffioen niet ziende weder-komen / en geen de minste tijdinge van die / de welke hy gezonden had om 'er na te verneemen / ontfangende / besweek door all' deze moeijelijkheden niet ; want zijn dapperheid ging dit alles te boven ; en zonder zich over zulken swaaren en ongemakkelijken Reize te bekommeren / ondernam hy de zelve en dee 'er een groot gedeelte van met groote Raketten aan zijn voeten / uit vreeze van anderzints in de Sneeuw te verzinken.

De Heer de la Salle besluit weer na 't Fort Frontenak te vertrekken.

In dezen uitersten toestel van zaaken / namen we beide zulken ongewoonen besluit / als 't moeijelijck was te volbrengen / te weeten ; dat ick in de Kanoo met twee Mannen in onbekende Landen / daar men alle oogenblik in een zeer groot gevaar van zijn leven is / zou vertrekken : en hy met drie andere Mannen die hem zouden vergezelschappen / na de Sterkte van Frontenak gaan ; zonder zo wel als ik eenig ander middel om van te leeven te

En den Autheur na de Meschasipi.

te hebben / als de Wilde beesten die wy onderwegen met de Snap-haan zouden konnen dooden; ook zonder eenigen anderen drank als 't water 't welk wy op de Reize zouden vinden. Maar dit onderscheid was 'er tusschen de Heer de la Salle en my / dat de vier of vijf derhande Natien door de welke hy passeeren moest / de Europeërs die in Kanada zijn/kennen/ om dat ze met de zelve handelen en ommegaan; en dat die daar ik tot zes of zeven honderd Mijlen van de Illinooizen na toeging / nooit geen Europeërs gezien hadden. Maar all' deze swaarigheden verschrikten ons beide in 't minsten niet: Want al onze moeite was alleen om onder 't Volk Mannen te vinden / die dapper genoeg waren om ons te vergezelschappen; en te verhinderen/dat de anderen die reets zeer wankelmoedig waren / na ons vertrek / niet mochten weg-loopen.

KAPITTEL XXXV.

Verhaal van 't geen 'er voor 't vertrek van den *Auteur* na sijne nieuwe Ontdekkinge voorviel; benevens de wederkomste van de Heer *de la Salle* op 't *Fort* van *Frontenak*; en de onderrichtingen, de welken een *Wilden* ons gaf, aangaande de groote Riviere *Meschasipi*.

Voor ons vertrek vonden we gelukkig 't middel om ons Volk van de valsche indrukzelen te verlossen/ de welke hen de Illinooizen ten verzoeke van Monso een Kapitein van de Maskoutens gegeeven hadden. Eenige Wilden van ver afgelegene Landen kwamen in 't Dorp van de Illinooizen; en een der zelven verzekerden ons van de schoonheid en bekwaamheid van de groote Rivier Meschasipi; en we wierden 'er noch door verscheidene andere Wilden van onderricht. Maar een Illinoois zei ons heimelijk en in 't byzonder / dat deze Rivier bevaarbaar was. Ondertusschen was dit bericht niet genoeg om ons Volk uit hun dwaalinge te helpen/en gerust te stellen. Om de zelven dan t'eenemaal hier van te verzekeren/onderstonden we (niet tegenstaande wy verstonden/dat ze de Wilden in een heimelijke Raads-vergaderinge hadden besloten by hun voorige zeggen te blijven) hen dit door

door de Illinooizen zelfs te doen bevestigen : daar zich kort daar na een zeer gunstige gelegendheid toe aanbood.

Een jong Krijgsman van de Illinooizen aan de kant van 't Zuiden eenige gevangenen bekomen / en zijne metgezellen voor-gegaan zijnde / kwam op onze Timmer-werf ; en men gaf hem Indiaans Koorn om te eeten : en dewijl hy van 't laager einde van deze groote Riviere kwam / daar wy ons gelieten eenige kennisse van te hebben / maakten dezen jongeling ons een genoegzaame nette Kaarte met Houds-kool. Hy verzekerden ons/dat hy met zijn Roof-schip 't welk een houten Kanoo door 't vuur uitgehoold is/ over al geweest had ; en dat 'er in deze Rivier tot aan de Zee van de Wilden 't Groote Meer genaamt / noch Water-vallen / noch ondiepe snelle vloeden waren : Maar dat nademaal deze Rivier haar Mond naderende zeer breed wierd / aan zommige plaatzen Zandriffen / in 't midden zeer diepe Kanaalen, en ondiepe modder-gronden die de zelve ten deele stopten / gevonden wierden : Hy zei ons ook de benaamingen van veele Volkeren die op haaren Oever woonden ; en verscheide Rivieren die ze ontfing.

Goet onderricht van een Wilden van de Riviere *Meschasipi.*

Ik schreef al deze dingen op ; en ik zou 'er in dit Werk noch wel een omstandiger verhaal van konnen doen. Wy bedankten hem met een kleine vereeringe die we aan hem deeden ; om dat hy ons een waarheid had ontdekt / de welke de voornaamsten zijner Natie voor ons verborgen hadden. Hy bad ons hen geen kennisse te geeven van 't geen hy gezeit had : en men gaf hem een Bijl / om hem volgens de gewoonte der Wilden, wanneer ze eenige geheimenisse willen beveelen / de Mond te sluiten.

Vreemde gewoonte der *Wilden* om een geheim te verzeekeren.

Des anderendaags smorgens / gingen we na de gewoonelijke gebeden / na 't Dorp ; alwaar wy de Illinooizen in de Kabaan van een der voornaamste van de Natie, die hen op een Beer tracteerde / vergaderd vonden. Dit is een spijze daar ze veel werks van maaken. Ze maakten ons in 't midden van hen plaats / op een schoone matte van Biezen / die ze ons aanbooden. Wy lieten hen door een van ons Volk zeggen / die de spraak verstond / dat we hen wilden te kenne geeven / dat die alles gemaakt heeft/ en die wy den Grooten Meester des levens noemen / een byzondere zorge over ons droeg ; nademaal hy ons de gunst had beweezen / van ons de gelegentheid van de Meschasipi te kenne te geeven : dat wy bekommert hadden geweest / om 'er de waarheid van te mogen verstaan / zederd zy ons hadden willen wijs-maaken / dat 'er de Schip-vaard onmogelijk was : daar wy noch byvoegden / 't geen we daags te vooren hadden verstaan / zonder op eenigerley wijze 't middel / door 't welke wy onderricht waren / te kennen te geeven.

Beeren-vlees een groote delicatesse by de *Wilden.*

Deze Barbaaren dachten / dat wy deze dingen door eenige vreemde middelen verstaan hadden. De Mond dan volgens hun gewoonte / om hunne verwonderinge te betoonen / eerst geslooten hebbende / zeiden ze; dat de begeerte om onzen Kapitein met de Grys-rokken of de Naakte-voeten (gelijk de Wilden onze Geestelijken van St. Franciscus gewoon zijn te noemen) by hen te houden / hen alleen had bewoogen / om de waarheid voor ons te verbergen. Ze stemden dan toe / al 't geen dezen jongen krijgsman ons had gezeit; en zederd dien tijd volharden ze in die zelve gedachten.

Verschei-de *Wilden* van de *Meschasipi* komen den Auteur bezoeken.

Dit voorval dee de vreeze van ons Volk zeer verminderen; en ze wierden 'er door de komst van verscheidene Osages, Cikaga en Akansa die van 't Zuiden gekomen waren om ons te zien/ en Bijlen tegen de Pelteryen die ze mee gebracht hadden / te verruilen/ t'eenemaal van verlost: want ze zeiden ons eenpaariglijk dat de groote Rivier Meschasipi allerwegen tot de Zee toe bevaarbaar was: en dat onze aankomst bekend geworden zijnde/all' de Natien van 't laager einde dezer Riviere, om met ons een goede vriendschap te onderhouden / en te koopmanschappen / voor ons den Kalumet van de vrede zouden komen danssen.

Miamis danssen den *Kalumet*.

De Miamis kwamen ter zelver tijd den Kalumet van de vrede by de Illinooizen danssen; en maakten met hen een Alliantie tegen de Irokooizen hunne onverzoenelijkste vyanden. De Heer de la Salle dee hen eenige vereeringen ten einde hen te vaster met malkander te vereenigen.

'tGetal der *Illinooizen*.

Wy bevonden ons toen met ons drien Sendelingen Recollecten, by 't kleine getal Europeërs, die op de Sterkte Crevecœur waren; en hadden geen Wijn meer om de Misse te doen. Den Vader Gabriel die ter oorzaake van zijn hoogen ouderdom hulpe en bystand van nooden had/ betuigde / dat hy gaarn alleen by 't Volk 't welk van de onzen op dit Fort zou gelaaten worden/ wilde verblijven. Den Vader Zenobe die na de groote Sendinge tot de Illinooizen had gewenscht / de welke uit een getal van zeven of acht duizend zielen bestonden / kreeg verdriet onder dit Volk: want hy kon zich aan de onbeschoftheid / en de ongemakkelijkheid dezer Wilden, by de welke hy woonden / niet gewennen.

Wy spraaken'er met de Heer de la Salle van / die een vereeringe van drie Bijlen aan den Huiswaard van dezen Geestelijken Omahouha, dat Wolf te zeggen is / deed. Deze perzoon was 't Hoofd van een Familie of Geslacht. Dit wierd gedaan op dat hy noch meer zorge voor dezen goeden Vader / die hy als een zijner kinderen scheen te beminnen / zou draagen. Maar dezen

Geeste-

Geestelijken / die niet boven een half Mijl van 't Fort verbleef / kwam ons zijn hertzeer betuigen: ons te kennen geevende / dat hy zich (niet tegenstaande hy hun spraake voor een gedeelte verstond) aan de gewoontens dezer Barbaaren niet kon gewennen.

Ik bood hem aan de plaatze zijner Sendinge aan te neemen / behoudens dat hy de mijne zou aanvaarden: de welke was / by de verder afgelegene Volkeren te gaan / die wy niet kenden / als door 't geen 'er ons de Wilden van gezeit hadden / 't welk geheel ruw was. Dit gaf den Vader Zenobe groote nadenkkinge en bekommeringe: die eindelijk verkoos liever by de Illinooizen, daar hy eenige kennisse aan had / te verblijven / als zich by na voor zekere en gewisse gevaaren onder onbekende Volkeren bloot te stellen.

De Heer de la Salle liet de Heer de Tonti met 't overige onzer Soldaaten als Commandant op de Sterkte Creveceur, benevens de Timmer-lieden die tot den opbouw van de Barke arbeiden / met de welke wy hadden voorgenomen tot de Zee toe af te vaaren. Wy dachten deze Reize door de Rivier Illinoois, die zijn naam in de groote Rivier Meschasipi verliest / te beginnen. Voorder verhoopten wy ons tegen de pijlen der Wilden die ons mochten aantasten / met een soort van een Borstweering te beschermen / daar wy voorgenomen hadden de Barke mee te bekleeden. De Heer de la Salle liet aan de gemelden Heer de Tonti Kruid / Lood / een Smit / Snaphaanen en andere Wapenen / om zich (in gevalle de Irokooizen hem kwamen te bespringen voor dat hy van 't Fort Frontenak mocht weder-gekomen zijn / van waar voorraad van Kabels en noodige Materiaalen wilde gaan af haalen) behoorlijk te konnen verdedigen. Hy liet dit Schip tot het Touwwerk toe gereed maaken. Schikkinge tot de Reizen.

Hy wist niet hoe hy my best zou beweegen / om alvoorens den weg te ontdekken / de welke hy op zijn wederkomst van Kanada zou moeten volgen / om zich na deze groote Riviere Meschasipi te begeeven. Ik had een geswel aan mijn mond / 't welk zedert anderhalf Jaar lang allengs meer en meer / hoewel zonder eenige Stank / versw oer.

Ik betuigden hem den weerzin die ik tegen de Reize had / daar hy met my over sprak: en dat het my ter oorzaake van dit toeval nodig was na Kanada te gaan / om my aldaar te laaten geneezen. Hy gaf my tot antwoord / dat by aldien ik weigerden derwaarts te vertrekken / hy niet zou nalaaten / van aan mijne Superieurs te schrijven / dat ik het goede gevolg onzer nieuwe Ontdekkinge verhinderd had. Geschil tusschen de Heer *de la Salle* en den Autheur.

Den goeden Vader Gabriel de la Ribourde, die in de plaats / geschikt voor de Nieuwelingen in 't Klooster van Bethune, in 't Land van Artois, mijn Vader en Meester had geweest / bad my / niet tegenstaande mijn ongelukkige toeval / hooger op te vertrekken: Zeggende / dat indien ik in deze onderneeminge kwam te sterven / God noch eens door onzen Apostolischen Arbeid zou verheerlijkt worden. Dezen eerwaerdigen ouden Man / die geduurende den tijd van veertig Jaaren in de strengheid van een boetvaardig leven / was grijs geworden / voegden'er by; Wat zul je Monsters te overwinnen / en verschrikkelijke Afgronden in deze onderneeminge moeten passeeren, waar toe de dapperheid en kracht van de sterkste word vereischt. Je verstaat niet een woord van de spraake dezer Volkeren / die gy gaat onderstaan tot God te bekeeren: Maar grijpt moet / je zult'er zo veel overwinningen van daan dragen / als je'er strijden zult uytstaan.

Ik dan overweegende / dat dezen goeden ouden Man my in zijn hoogen ouderdom in 't tweede Jaar van onze Ontdekkinge gewillig had willen te hulpe komen / in hoope van het Koningrijke van den gekruisten Jesus onder de onbekende woeste Volkeren op te rechten; en ten anderen ook ziende / dat hy een eenig Erfgenaam van een Adelijk Huys in Borgondien zijnde / hy dit alles aan de eere der Sendinge had willen op-offeren / ondernam ik deze gevaarlijke reize met een volkomen kloekmoedigheid; verhoopende dat ik my onder deze Barbaaren zou konnen ter neder zetten / om'er 't Evangelium te verkondigen.

Uitrustinge van den *Autheur* tot deze groote Reize.

De Heer de la Salle my tot deze onderneeminge bereid ziende / zei my / dat ik hem een byzonder genoegen zou geeven: doch God weet of hy toen volgens zijn hert sprak: Maar 't zy hoe 't zy / hy gaf my den Vreden-Kalumet, en een Kanoo van Basten of schorssen van Boomen / benevens twee Zoldaaten; waer van den een was genaamt Antoni Auguel bygenaamt Picard du Gay, en den ander Michiel Ako, geboortig van Poitou. Hy belaaden desen laatsten met eenige Koopmanschappen / in die Landen omtrent duizend gulden waardig; geschikt zijnde / om eenige vereeringen aan de Wilden te doen: Hy gaf my ook in 't byzonder tien Messen / twaalf priemen / een rol Martinischen Tabak; omtrent twee ponden witte en swarte Getsteenen / benevens een pakjen met Naalden om'er aan de Barbaaren vereeringen van te doen: daar by voegende / dat hy meer zou gegeeven hebben / indien hy 't had konnen doen.

Men kan hier aan van de grootheid mijner uitrustinge / tot een onderneeminge als de mijne / oordeelen. Ik ontfing den zegen

gen van den Vader Gabriel: Ik nam mijn afscheyd van de Heer de la Salle; en na ik all' ons Volk / 't welk my tot de Kanoo toe vergezelschapten had omhelst / begaf ik my in deze swakke Boot. Den Vader Zenobe bleef by de Illinooizen; en den goeden Vader Gabriel eindigde zijn Adieu met deze woorden der Schriftuure: *Viriliter age, & confortetur cor tuum;* 't welk is: Draagd u mannelijk, en u herte worde versterkt.

KAPITTEL XXXVI.

Vertrek van den *Autheur* van 't *Fort Crevecœur* met de twee Mannen, of Zoldaaten daar hier vooren van gesprooken is, om sig na de ver afgelegene Volkeren te begeeven.

MEn moet toestaan / dat men de groote gevaaren rijpelijk overweegende / waar aan ik my onder zo veele woeste Natien, alleen met twee Mannen vergezelschapt zijnde / bloot stelde; een ieder behalven my zeer zou hebbe doen wankelen. En in der daad ik zou het speeltuig van de Heer de la Salle niet geweest hebben / die my roekeloos en lichtelijk in gevaar stelde / indien ik all' mijn betrouwen niet op God gesteld had / die een gelukkige uitkomst aan onze Ontdekkinge kon geeven.

Wy vertrokken den 29. Februari des Jaars 1680. / en bejegenden tegen den avond de Riviere Illinoois afzakkende / verscheidene Troupen Wilden; die met hunue Pirogen, of Scheepjens als de Venetiaansche Speel-Jachten met wilde Stieren belaaden / die ze op de Jagt gedood hadden / weder in hunne Dorpen kwamen. Ze trachten ons te verplichten / om met hen weder te rug te keeren: en onze Kanoos-voerders waren zeer wankelmoedig / en zeiden my / dat de Heer de la Salle ons bloot stelde / van om 't leven gebracht te worden. Ontmoetinge van een meenigte *Wilden* met wilde Stieren in hunne Scheepen.

Ondertusschen dorsten ze my niet verlaaten; om dat zy met te rug te keeren / zouden genoodzaakt zijn geweest / weer door ons Fort te passeeren; daar men niet zou nagelaaten hebben / hen aan te houden. Wy vervolgden dan des anderen daags onze Schipvaart; en mijne twee Kanoos-voerders bekenden voorneemens geweest te zijn / van my by de Wilden te laaten / en zich Wankelmoedigheid der *Kanoos-voerders.* Hun ontrouw voorneemen.

met de koopmanschappen te bergen en de vlucht te neemen: daar by voegende dat de Heer de la Salle hen veel meer als de waarde dezer koopmanschappen schuldig was.

De *Rivier Illinoois* met Heuveltjens met Boomen verciert, omzoomt.

De Rivier Illinoois op de welke wy voeren / is gelijk ik reets gezegt heb / zo diep en breet als de Maas by Namen. Aan twee andere oorden verbreed ze zich tot een kwartier weegs. Ze is omzoomt met kleine Heuveltjens / welkers afhellingen of schuinten met Hout-gewas en groote Boomen bedekt zijn. Deze Heuveltjens zijn omtrent een kwartier uurs van malkander geleegen; laatende een Moeras-achtige grond / die dikmaals doch in 't byzonder in de Lente en in den Herfst door 't water ondergeloopen is / tusschen beiden: en ondertusschen belet dit niet dat'er zeer groote Boomen wassen. Als men op deze Heuveltjens is / ontdekt men zo ver 't gezicht zich kan uitstrekken / van plaats tot plaats kleine Boschjens met hoogstammige Boomen / zo cierlijk en zo wel onderscheiden als of s''er door de konst geplant waren. Den loop dezer Riviere is niet gevoelig of sterk als in tijde van swaaren regen; en is bekwaam om t'allen tijde geduurende honderd Mijlen weegs van haare Mond tot het Dorp der Illinooizen, met groote Barken te bevaaren: loopende by na gestadig na 't Zuiden ten Westen.

Vermaakelijke Boschjens en Weiden. Is zeer bekwaam om bevaaren te worden.

Van de *Tamaroa*, of *Maroa*, daar omtrent geleegen.

Wy vonden den 7. Maart omtrent twee Mijlen van haare Mond een Natie Tamaroa of Maroa genaamt; bestaande uit twee honderd Huisgezinnen. Zy wilden ons na hun Dorp geleiden / geleegen ten Westen van de Rivier Meschasipi, zeven Mijlen van de Mond dezer Riviere Illinoois: maar mijn twee Kanoos-voerders verhoopende een veel grooter winst te doen / wilden volgens den raad die ik hen gaf / liever verder opvaaren. En in der daad zy zouden ongetwijffeld door deze Wilden genomen en berooft zijn geworden; als ziende dat wy Yzer en Wapenen na hunne vyanden voerden / 't welk ze niet wilden gedoogen: Maar ze konden ons met hunne Roof-schepen / of houte Kanoos, door 't vuur uitgehoold / niet achterhaalen; om dat deze Schepen veel swaarder als die van Basten zijn / die veel snelder als de hunne voortspoeijen.

Hebben houte *Kanoos* door 't vuur uitgehoold.

Trachten den *Autheur* en zijn byhebbende te dooden.

Zy schikten eenige jonge Manschap van hun Troup af / om ons in d'eene of d'andere enkte der Riviere, met Pijlen te doorschieten; doch te vergeefs: want eenigen tijd daar na door 't vuur 't welk zy aangesteeken hadden / de plaats van hun hinderlaage ontdekt hebbende / voeren we met'er haast over de Rivier; en kwamen aan den anderen Oever; en sloegen ons op een klein Eiland neder; laatende onzen belaaden Kanoo onder de bewaaringe van een kleinen Hond/ten einde hy ons zou doen ontwaaken;

en

en wy / ingevalle deze Barbaaren met het overſwemmen der Riviere ons wilden overvallen / te vaardiger zouden konnen inſchepen.

Deze Wilden dus ontweeken zijnde / kwamen we wel haaſt aan de mond van de Riviere Illinoois, vijftig Mijlen van de Sterkte Crevecœur, en omtrent honderd Mijlen van 't groote Dorp dezer Barbaaren geleegen. Dezen Mond is op de Polus hoogte van tuſſchen de 35. en 36. Graaden geleegen; en bygevolge na onze giſſinge / zonder daer onder de bochten / de welke de groote Riviere Meſchaſipi tot de Zee toe zou konnen maaken te bevatten / omtrent honderd en twintig of honderd en dartig Mijlen van de Golfe van Mexico.

Gelegentheid van de Mond der Rivier *Illinoois.*

Is 120. of 130. Mijlen van de Golfe *Mexico* geleegen.

Aan den Hoek de welke deze Riviere Illinoois aan de Zuid-zijde van zijn Mond maakt / ziet men een vlakke Rots van omtrent veertig voeten hoog / zeer bekwaam om 'er een Sterkte op te bouwen. Aan de zijde van 't Noorden / tegen over deze Rots ſtrekkende na 't Weſten / over de groote Rivier Meſchaſipi, zijn Velden van ſwarte Aarde / daar men geen einde van ziet / ſchijnende als t'eenemaal bereid om bebouwt te worden: en zouden buiten twijffel door de twee Oogſten van 't Graan 't welk men daar alle Jaar zou konnen doen / zeer voordeelig zijn; en lichtelijk 't onderhoud voor een Kolonie of Volk-plantinge verſchaffen.

Swarte en bekwaame Aarde tot den Landbouw aldaar.

't Ys 't welk van de zijde van 't Noorden kwam / hield ons ter plaatze daar wy waren blijven leggen / tot den 12. Maart op. Doch dit duurde niet lang; en wy vervolgden onzen weg / de Rivier Meſchaſipi over vaarende en allerwegen pylende / om te zien of de zelve bevaarbaar was. Men vind in de midden dicht by de Mond van de Riviere der Illinooizen drie kleine Eilandjens / de welke het hout en de boomen / de welke van 't Noorden afzakken / ophouden. Dit is de oorzaak dat men'er verſcheidene zeer breede Zandriften vind; en niet te min zijn'er de Kanaalen diep genoeg / en men vind'er bekwaam water / om'er met groote Barken door te vaaren: en de groote platte Schepen konnen'er t'aller tijd paſſeeren.

Beſchrijving van drie Eilandjes in de *Meſchaſipi.*

Deze groote Rivier Meſchaſipi gaat na 't Zuid-zuid-Weſten / en komt van 't Noorden / en 't Noord-Weſten: Ze loopt tuſſchen twee reijen Bergen de welke zo bochtig als deze groote Rivier loopen / en aan dien oort klein genoeg zijn. Op zommige plaatzen zijn ze ver genoeg van de Oevers; zo dat 'er tuſſchen de Bergen en deze groote Rivier groote Weiden zijn / daar men dikmaals geheele troupen van wilde Stieren en Koeijen ziet Weiden. Op andere plaatzen laaten deze hoogtens wijtens in de

Den loop van de *Meſchaſipi.*

Wilde Stieren op haa-

re Oevers. forme van een halven cirkel of rond/ de welke met Gras of Hout-gewas bedekt zijn.

Schoone Velden en Weiden. Aan de andere zijden dezer Bergen / ziet men zo ver zich 't gezicht kan uitstrekken / groote Velden / die wy in waarheid de vermaakelijkheden van Amerika konnen noemen. Deze groote Rivier heeft by na over al een halve / en aan zommige plaatzen een Mijl in de breete. Ze is door een menigte Eilanden met Boomen bedekt / en met zo veel Wijngaarden doorvlochten/dat men 'er naauwelijks door kan gaan. Aan deze plaats van 't Westen ontfangt ze geen aanmerkelijke Rivieren, als die van de Otontenta, en een andere die van 't West-Noord-Westen komt / zeven of acht Mijlen van den Water-val van St. Antoni van Padua geleegen / gelijk wy in 't verbolg zullen zien.

Van de Rivier *Ottenta.*

Schadelijke eer-fucht van *la Salle.* 't Is hier dat ik wel wil / dat al de wereld de verborgentheid dezer Ontdekkinge / weete; die ik tot noch toe / om aan de Heer de la Salle, die alleen den roem en eer / en al de geheimste kennisse dezer Ontdekkinge wilde hebbe / geen misnoegen te geeven / heb verborgen gehouden. Hierom is 't / dat hy verscheide perzoonen aan zijn eerzucht heeft opgeoffert / die hy voor de gevaaren blood stelde; om te verhinderen / dat ze niet zouden openbaaren / 't geen ze gezien hadden; en dat zulks zijne heimelijke voorneemens niet schadelijk mocht weezen.

KAPITTEL XXXVII.

Wat de beweeg-redenen zijn geweest, de welke den *Auteur* voor dezen gehad heeft, de aantekeningen, die hy van deze Ontdekkinge had te verbergen; en de zelve niet in de beschrijvinge van zijn *Louisiane*, voor zoo veel 't neder einde van de groote *Riviere Meschasipi* aangaat in te lijven, voor en al eer tot de verhandelinge van haaren oorsprong te komen, gelijk hy gedaan heeft.

MEn moet toestaan / dat het zeer zoet en aangenaam is/ den arbeid en ongemakken die men heeft uitgestaan / in zijn gedachten te brengen; en ik denk nooit als met verwonderinge aan de uitneemende moeijelijkheid / daar ik my aan de

de Mond van de Rivier Illinoois op 't groote Water Meschasipi in bevond / niet als twee Mannen by my hebbende / zonder eenigen voorraet ; buiten staat van ons tegen de bespringingen / daar wy gestadig voor bloot stonden / te konnen verdedigen ; en dat door 't voorneemen om in een onbekend Land by woeste Natien te gaan ; dus gevoel ik een heimelijke vreugde en vernoegen in mijn hert / my van zo veele gevaaren ontkomen / en gelukkiglijk van zulken swaaren Reize wedergekomen te zien.

Deze Riviere Illinoois werpt zich op de Polus hoogte van tusschen de 36. en 33. Graaden in de Meschasipi ; ten minsten dit dacht my door mijn observatie ten tijde dat ik aldaar passeerde / hoewel men 't zelve gemeenlijk op 38. Graaden steld. Die de welke hier na deze Reize zullen doen / zullen meer tyd hebben om dit wel op te neemen / als ik gehad heb ; om dat ik my ter dier tijd zo van de kant van de Heer de la Salle, als van die der twee Mannen die ik by my had / en my op de Reize moesten vergezelschappen door moeijelijke zaaken verhinderd vond. Waar de *Rivier Illinoois* zich in de *Meschasipi* ontlast.

Ik was ontwijfelbaar verzekerd / dat by aldien ik na 't beneden einde van de groote Riviere Meschasipi afzakte / de Heer de la Salle niet zou na-laaten / van my by mijn Superieurs te lasteren / en hen een kwaaden indruk van mijn doen te geeven ; om dat ik de streek na 't Noorden verliet / de welke ik volgens zijn ernstig verzoek / en 't overslag dat wy te zamen gemaakt hadden / moest volgen : doch ik zag my op 't point om van honger te sterven / zonder te weeten wat ik zou besluiten ; om dat dese twee Perzoonen die my vergezelschapten / opentlijk dreigden / van my geduurende de nacht te verlaaten ; en de Kanoo met al 't geen'er in was met zich te neemen / indien ik hen verhinderde / na de Volkeren die aan 't neder einde dezer groote Riviere woonen / af te zakken. Waarom den *Autheur* de *Meschasipi* na 't Zuiden afvoer.

My dan in deze verwarringe ziende / dacht my / dat ik niet in twijffeling moest blijven / over de parthy die ik te verkiezen had ; en dat ik mijn eigen behoudenisse boven den geweldigen drift / de welke de Heer de la Salle had / om alleen den roem dezer Ontdekkinge te hebben moeten stellen. Mijn twee Mannen my dan bereid ziende / om hen allerwegen te volgen / beloofden my een oprechte getrouwigheid. Na dat wy dan malkander tot een onderlinge verzekeringe de hand hadden gegeeven / begaven we ons op weg / om onze Reize te beginnen.

't Was den 8. Maart van den Jaare 1680. dat wy ons na 't doen der gewoonlijcke gebeeden in onze Kanoo scheepten. Wy volharden alzo des morgens en des avonds in de Godsdienstigheid onder ons gebruikelijk. 't Is 't welke aan deze plaats op deze

groote Rivier afzakte / verhinderden ons zeer ; om dat onze Kanoo van schorssen 't zelve niet kon wederstaan. Ondertusschen bekwamen wy altijd een genoegzaame wijdte / om tusschen de Ys-schollen door te komen. Wy kwamen dan na omtrent zes Mijlen weegs aan de Rivier van een Natie die men de Olages noemd ; en die na de Missorites gelegen zijn. Deze Rivier, komt van 't Westen / en scheen ons by na zo groot als de Rivier Meschasipi te weezen / daar wy ons toen op bevonden / en in de welke zy haar ontlast. 't Water is'er zeer onklaar door de Modderachtige aarde / die ze met zich sleept ; zo dat men 't nauwlijks kan drinken.

Meenigte van *Natien* by de *Rivier Osages.*

De Issati die aan 't hooger einde van de Meschasipi woonen / gaan dikmaals / zelfs tot boven de plaats daar ik my toen bevond / ten Oorlog. Deze Volkeren / welkers spraake ik verstond / dewijl ik gelegentheid had de zelve te leeren geduurende 't verblijf 't welk ik in 't verbolg by hen had / hebben my te kennen gegeeven / dat deze Rivier van de Osages en van de Missorites door een meenigte anderen word geformeert ; en dat men de zelve tien of twaalf dagen weegs op-vaarende / by een Berg haaren oorsprong vind / daar men al de Bronnen en Beeken ziet / die vervolgens deze Rivier maaken. Zy voegden'er by / dat men aan geene zijde van dezen Berg de Zee en groote Schepen zag ; en dat deze Rivieren met een groote meenigte Dorpen beslagen zijn / daar men veele en verscheidene Natien in vind : en dat'er Landen en Weiden zijn / daar een groote meenigte wilde Stieren en Beevers in gevonden worden.

Modder grond der groote *Riviere Meschasipi* en hoe ver 't zelve duurt.

Hoewel deze Rivier zeer groot is / en veele Wateren uitstort / zo scheen de Meschasipi daar wy ons doen op bevonden / niet vermeerderd te zijn. Ze sleept aldaar zo veel Modder met zich / dat door haaren Mond het Water Meschasipi, welkers grond en Oevers ook vol slijk zijn / veel meer na enckel Modder als na 't Water van een Rivier gelijkt. Dit duurt zodanig twee honderd Mijlen ver tot aan de Zee toe ; om dat de Meschasipi op verscheide plaatzen bochtig loopt / en overvloedig Water van zeven Rivieren, by na zo groot als zy zelfs / in haaren Boezem ontfangt.

Wy namen dagelijks als wy konden / in kleine Hutten ons verblijf op de Eilanden ; en bluschten des nachts 't vuur uit / 't welk wy gemaakt hadden / om ons Indiaans Koorn te kooken : want men riekt in deze Kontryen na de verandering van de wind 't vuur tot drie of vier Mijlen ver. Hier door is 't dat de Wilde Krijgslieden de plaatzen erkennen en ontdekken / daar hunne vyanden zich onthouden / om de zelve te naderen.

Den

Den 9. begonden de Ys-schollen die van 't Noorden komen afvloeijen / wat te verminderen. Na omtrent zes Mijlen weegs / vonden wy aan de Zuid-zijde by den Oever dezer groote Riviere, een Dorp; 't welk wy geloofden dat van de Tamaroa bewoond wierd / de welke ons voor dezen vervolgt hadden. Wy vonden'er niemand; en hunne Kabaanen ingegaan zijnde / namen wy'er eenige Maaten Koorn uit; 't welk ons van grooten dienst op de reize was. Wy dorsten ons om te Jaagen niet ver van de groote Riviere verwijderen / uyt vreese van in de hinderlaage van eenige Barbaaren te vervallen. Wy lieten'er zes Messen met hechten / en eenige vademen gereege swarte Get-steentjens in plaats van 't Indiaansche Koorn / om'er de Wilden mee te betaalen.

Den 10. voeren we omtrent acht-en-dartig of veertig Mijlen van Tamaroa. Wy vonden'er een Rivier, de welke de Krijgsleeden van de Illinooizen ons te vooren gezegt hadden / dichte by een Natie die ze Ouadebache noemen / geleegen te zijn. Wy zagen hier niet als Modder en Biezen; en vonden de Oevers van deze groote Rivier zeer Moeras-achtig; zo dat men zo ver men kon zien moest afvaaren / zonder een bekwaame plaats te vinden om ons neder te slaan. Van de Natie *Ouadebache.*

Wy verbleeven dan den geheelen dag op deze plaats / om 'er een wilde Koey schoon te maaken / de welke wy / terwijl dit groote Dier met swemmen van 't eene Land na 't ander kwam / hadden gedood. Wy lieten'er de stukken van dit Beest de welke wy niet mee konden neemen / om dat onze Kanoo te klein was; en vernoegden ons met eenige de welke wy als reimen Spek gerookt hadden / om dat we deze spijze by gebrek van Zout niet anders goed konnen houden.

Wy scheepten ons op den 14. met Indiaans Koorn en goed Vlees belaaden weer in; 't welk ons voor ballast verstrekte; en daar wy omtrent geduurende den tijd van veertig Mijlen van leefden. Wy konden beswaarlijk ontschepen ter oorzaake van de groote meenigte Modder en Biezen / die wy aan beide de Oevers dezer groote Riviere vonden. Indien we in een Sloep geweest hadden / wy zouden'er onze nacht-rust in genomen hebben / om dat het zeer moeijelijk was aan Land te komen / ter oorzaake van de Modder / 't schuimen van 't Water / en de beevende Aarde. Moeilijkheid in de ontschepinge aldaar. Beevende Landen.

Den 15. ontmoeten wy drie Wilden op onzen weg; die van den Oorlog of van de Jagt kwamen: en dewijl wy in staat waren van hen 't hoofd te bieden zo naderden we de zelven; 't welk hen dee vluchten. Doch een van hen eenige treeden gedaan heb- Ontmoetinge van drie *Wilden.*

bende / kwam weer na ons toe / en bood ons den Kalumet der Vreeden aan ; de welke wy met blijdschap ontfingen. Dit dee de anderen weer by ons komen. Wy verstonden hun spraake niet ; doch noemden hen twee of driederley Natien. Een van hen antwoorden ons tot driemaal Chikacha, of Sikacha, 't welk buiten twijffel de benaaminge van zijn Natie was. Zy booden ons eenige Pellikaanen aan / die ze met hunne Pijlen gedood hadden : en wy gaven ze weer van ons gedroogt Vlees. Deze menschen konden niet in onze Kanoo komen / om dat ze te klein en te zeer belaaden was. Zy vervolgden hun weg te Land / terwijl wy hen een teken gaven van hen na hun Dorp te volgen ; doch wy verlooren ze eindelijk uit het gezicht.

Beschrijvinge hunner *Pyrogen.*

Na twee dagen vaarens vonden wy een tamelijk getal Wilden op den Oever ten Westen dezer Riviere. Wy hadden te vooren een dof geluit als dat van een trom / en verscheydene stemmen van menschen gehoord / die Sasacouest riepen : 't welk wakker of wie daar te zeggen is. En dewijl wy hen niet dorsten naderen / zonden de Wilden ons een van hun Pyrogen, of groote houte Kanoos, de welke zy van de Stam van een Boom maaken / die ze met het vuur uithoolen / zijnde van gedaante als de kleine Schepen / of als de Venetiaansche Speel-schuitjens.

Des *Autheurs arrivement* by de *Akansa.*

Wy booden hen den Kalumet der Vreeden aan : en de drie Wilden daar wy hier voorens van gesprooken hebben / gaven ons met hunne gebeerden te kennen / dat wy voet aan Land moesten zetten / en met hen na hunne vrienden de Akansa gaan. Zy droegen dan onze Kanoo, en de Koopmanschappen van ons Volk zeer getrouwelijk. Dit Volk onthaalden ons op hunne wijze

Word van de zelve deftig onthaald.

met groote betooningen van vriendschap. Zy gaven ons een byzondere Kabaan, en vereerden ons Boonen / Meel van Indiaans Koorn / en gedroogd Vlees : en wy deeden hen weer vereeringen van onze Europische Koopmanschappen / daar ze groot werk van maaken. Zy laagen de vingeren op de mond / om te betoonen dat s' 'er zich over verwonderden / en boven al over ons Vuur-geweer.

Onderscheid tusschen de Zuider en Noorder *Amerikaanen.*

Deze Wilden zijn zeer verscheiden van die van 't Noorden / die gemeenlijk van een droevigen / doffen en wreeden aard zijn : maar dezen zijn veel beter gemaakt / eerlijker / mildadiger / en zeer vrolijk. Hunne jonge lieden zijn zo zedig / dat ze by de Ouden indien ze niet gevraagd worden / niet zouden durven spreeken. Wy vonden by deze Natie tamme Hoenderen / Indiaansche Hoenderen in groote meenigte ; en getemde Trap-ganzen als de Ganzen in Europa. De Boomen begonden reets haare Vruchten

Dieren en Vruchten.

te vertoonen / als de Perzikken en andere Vruchten van die natuur.

Onze

Onze twee Mannen begonden de maniere om men dit Volk te handelen / te leeren ; en indien s' 'er Beevers en Pelteryen voor hunne Koopmanschappen hadden konnen ruilen / ze zouden de zelve al te maal verhandeld / en my by deze Barbaaren gelaaten hebben. Maar ik gaf hen te kennen / dat deze Ontdekkinge hen van meer belangen als de winst op hunne Koopmanschappen zou weezen / en dat het noch geen tyd was op de Koophandel te denken. Ik raaden hen dan een bekwaame plaats te zoeken/ om'er all' de Koopmanschappen die ze met my in de Kanoo mede genomen hadden / tot hun wederkomst in te verbergen. Ze wierden van mijn gevoelen / en wy dachten niet anders als op middelen om dit voorneemen werkstellig te maaken.

Na veele Gasteryen en danssen van onze waarden scheepten wy ons den 18. der selve Maand kort voor den middag weer in. Deze Wilden zagen onze Koopmanschappen met tegenheid van daar dragen : Doch om dat ze onzen Kalumet van Vreden aangenomen / en ons weer een anderen gegeeven hadden / lieten ze ons in alle vryheid gaan.

Vriendelijke afscheiding van deze *Wilden.*

KAPITTEL XXXVIII.

Vervolging der Reize van den *Autheur* op de groote *Riviere Meschasipi.*

Wy vonden dit groote Water afvaarende / een plaats tusschen twee verhevene Landen / 't welk ten Oosten een klein Boschje had. Wy hadden een scharpe Schup en een Spade / daar we ons van bedienden / om een Keldertjen te maaken / daar wy all' de Koopmanschappen in verborgen ; alleenlijk de noodzaakelijkste / en die 't bekwaamste waren om vereeringen te doen / behoudende. Toen lagen wy'er stukken Hout over ; die we zodanig met zoden bedekten / dat men'er niets van bemerken kon. Wy verzamelde al de aarde die we'er uitgegraaven hadden / en wierpen de zelve in de Rivier.

Na 't volbrengen van dit werk / scheepten we ons weer met'er haast in ; en lichten de schorssen van drie Eike-boomen / en men maakten een figuur van drie kruissen op een Katoen-boom / ten einde de plaats daar onze goederen verborgen waren / te kennen. Wy kwamen vervolgens ses Mijlen van Akansa, daar wy van daan gegaan waren / en vonden een ander Dorp van deze Natie ;

en

en daar na noch een ander van de zelve / omtrent twee of drie Mijlen laager.

Arrivement, en onthaal der *Wilden* in andere Dorpen aan den *Autheur* gedaan. En onder andere van de *Taensa*.

't Schijnd dat deze Barbaaren booden aan all' deze Natien hadden gezonden / om de zelve te verwittigen : want deze Volkeren deeden ons 't beste onthaal van de wereld ; hunne Vrouwen / hunne Kinderen / en die van 't geheele Dorp deeden ons groote toejuigchingen / en gaven ons alle mogelijke teekenen van blijdschap. Wy gaven hen van onze kant blijken van onze erkentenisse / met hen vereeringen te geeven : de welke te kennen gaven / dat wy in vreden en vriendschap gekomen waren.

Den 21. bracht ons deze Natie na een verder afgelegen Volk / welkers benaaminge zy ons / met de zelve te herhaalen / te kennen gaven. Het waren de Taensa in welkers Dorp zy ons brachten. Deze Wilden woonen dicht by een klein Meer , 't welk de groote Riviere Meschasipi in dat Land maakt. De tijd liet ons niet toe veele van hunne Dorpen / daar wy door passeerden te bezichtigen.

Deftigheid van hun Opperhoofd.

Dit Volk ontfing ons met veel meer plechtelijkheid als de Akansa. Een hunner Opperhoofd kwam zich op den Oever der groote Riviere met beleefdheid by ons voegen. Hy was met een witten Tabbaard of Deeken van de schorsse van en Boom / de welke ze in die Landen spinnen / gekleed : Twee zijner Dienaren gingen voor hem / met een soort van een plaat of stuk koper / 't welk als Goud tegen de Zonne blonk : en ze namen onzen Kalumet van Vreden met groote tekenen van blijdschap aan.

Hun eerbiedigheid tegen den zelven als mede voor de *Recollecten*.

Dit Opperhoofd hield zich in een deftige gestalte des ligchaams : en all' de Mannen / Vrouwen / en Kinderen die'er tegenwoordig waren betoonden aan hem zo wel als aan my groote achtinge. Ze kusten de mouwen van mijn kleed van St. Franciscus , 't welk ik altijd onder de Natien van Amerika heb gedragen. Dit gaf my te kennen / dat deze Volkeren die van onze Ordre onder de Spanjaarden moesten gezien hebben / die in Nieuw Mexico woonen ; om dat ze gewoon zijn ons Orden-kleed te kussen : doch dit was alles maar by gissinge.

Hun vreemde manier van dansfen.

Deze Taensa geleiden ons met al onze toerustinge / terwijl twee van hun Volk onze Kanoo van schorssen op den rug achter na droegen. Zy brachten ons in en schoone Kabaan of Hutte met Matten van platte Biezen of glad Indiaans Riet gedekt. Hun Oversten onthaalden ons met al 't geen deze Natie ons te eeten kon geeven. Daar na richten ze een soort van een dans aan / houdende de Mannen en Vrouwen hunne armen door malkander gestrengeld : Zo haast de Mannen de laatste Sylabe hunner Liederen geëindigd hadden / zongen de Vrouwen (de welke in dat

Hun onver-

Land

Land ten halve gedekt zijn) by beurten / met een scherpe en onaangenaame stem / de welke ons verveelden en door 't gehoor stak.

maakelijk gesang.

Dit Land is vervuld met Palm-boomen, Wilde Lauwrier-boomen, en met veel anderen die aan de onzen van Europa gelijk zijn; als Pruime-boomen, Perzikke, Peere en Appel-boomen van alderhande soorten. Daar zijn vijf of zesderhande Noote-boomen, welkers Nooten van een ongemeene groote zijn. Ze hebben ook veel drooge vruchten / die zeer groot zijn / en die wy bevonden goet te weezen. Daar zijn noch veele vrucht-boomen die men in Europa niet vind: maar 't was noch te vroeg in de Zomer om 'er de vruchten van te kennen. Wy zagen 'er ook Wijngaarden die wel haast stonden te bloeijen. En aangaande dit Volk / 't scheen ons van een lieftalligen inborst te weezen; zijnde zeer leerzaam / vriendelijk / en redelijk.

Schoonheid en overvloed van vruchten aldaar.

Wy sliepen by deze Natie; en ontfingen 'er zulken goeden onthaal als men kon wenschen. Ik liet ons Volk hun beste toerustinge aandoen; en ze wapenden zich van 't hoofd tot de voeten. Toen vertoonden ik de Wilden een Pistool 't welk vier schooten achter malkander dee. 't Kleed van St. Franciscus 't welk ik te dier tijd met den witten gordel om 't zelve aan had / was noch byna geheel nieuw / toen ik van 't Fort Crevecœur vertrok. Deze Wilden verwonderden zig over mijne voetzoolen en over de naaktheid mijner voeten! Dit alles zo wel als onze manieren van leven en handelingen trok eenpariglijk de genegendheid en groot-achtinge van deze menschen tot ons; en drukten zulke goede gevoelens voor ons in hunne gemoederen / dat ze niet wisten wat vriendschap zy ons zouden doen.

Hun verwonderinge over de kleedinge van den *Auteur*.

Zy hadden ons wel by hen willen houden: en ten einde ons zelfs te krachtiger blijken van hun achtinge te geeven / zo deeden ze geduurende de nacht de Koroa hunne Bond-genooten / onze komst by hen verstaan. Dit was de oorzaak dat de Opperhoofden en de voornaamsten van hen ons des anderen daags kwamen bezoeken; om ons haare vreugde te betoonen / de welke zy over onze komst by hunne vrienden hadden. Ik liet van mijn Volk een Boom van wit hout vierkantig houwen; en wy maakten vervolgens een kruis / 't welk wy twaalf voeten van 't Huis of van de groote Kabaan, in de welke wy ons verblijf hadden / oprechten.

Den 22. verlieten wy deze Natie; en den Oversten van de Koroa vergezelschapten ons tot in zijn Dorp; 't welk tien Mijlen laager in een vermaakelijk Land gelegen is. Men ziet 'er aan de eene zijde Indiaans Koorn / en aan de andere zijde schoone Wei-

Des selfs arrivement by de *Koroa*.

den. Wy booden hen drie Bylen/ zes Messen/ vier vademen Tabak van Martiniko, eenige Priemen en kleine pakjens met Naalden aan; Het welk zy met groote toejuighinge aannamen. Dezen Oversten presenteerden ons een Kalumet van vrede van rood Marber/ welkers Pijp met Pluimen van vier of vijfderlye soort van Vogelen vercierd was.

Hoe by de selven onthaald.

Geduurende 't onthaal 't welk dezen Oversten ons dee/ gaf hy ons met een stok/ met de welke hy verscheide teekenen in 't zand maakte/ te kennen/ dat wy noch zes of zeven dagen vaarens van de Zee waren; de welke hy ons als een groot Meer verbeelde/ daar men groote houte Kanoos ziet. Den 23. dezen Oversten van de Koroa ons bestijd ziende om na de Zee te vertrekken/ liet veele van zijn Volk in twee houte Kanoos gaan/ om met ons deze groote Rivier af te vaaren. Hy had hen ook levensmiddelen mee doen neemen; en dit dee dat wy geen de minste wantrouw hadden.

Op wat vreemde wijse zy hem sijne vordere Reize te kenne geeven.

Maar toen ik de drie Chikacha, waar van ik gesprooken heb/ gewaar wierd/ die ons na all' de Natien daar wy na toe gingen volgden/ belasten ik mijn Volk wel acht op hen te geeven; en in onze ontschepingen te zien/ of ze hen niet in hinderlaagen zouden leggen/ om ons te overrompelen. Wy waren nu in de Paasdag; doch konden by gebrek van Wijn/ die ons van 't Fort Frontenak had ontbrooken/ de Misse niet doen. Wy begaaven ons dan wat aan een zijde van deze Volkeren/ die altijd 't oog op ons hadden/ ten einde onze gebeeden te bidden/ en de plichten der goede Christenen in dien plechtelijken dag te doen. Ik maanden ons Volk tot het betrouwen op God aan; waar na wy ons in 't gezicht van 't geheele Dorp inscheepten.

Vertrek van den Autheur van daar.

De drie Chikacha gingen in de houte Kanoos van de Koroa die ons vergezelschapten zes Mijlen beneden hun Dorp. Hier verdeeld zich de Meschasipi in twee Kanaalen, de welke een groot Eiland maaken/ 't welk ons zeer lang scheen te weezen; en dat volgens de aanmerkinge die wy 'er in 't doorvaaren van 't Kanaal, 't welk aan de West-zijde is/ van deeden/ omtrent zestig Mijlen lang is. De Koroa hadden ons door 't teken 't welk ze ons hadden gegeeven verplicht/ dezen weg te neemen; maar de Chikacha wilden ons door 't ander Kanaal 't welk aan de Oost-zijde is/ doen vaaren; wel licht om de eer te hebben/ van ons na negen of tien onderscheidene Natien te geleiden/ de welke aan die kant gelegen zijn; en 't welke/ gelijk wy in onze wederkomste zullen aanmerken/ goede menschen schijnen te weezen.

Verdeeling vande *Meschasipi* in twee *Kanaalen*, en 't groote Eiland aldaar.

Hier verlooren de Wilden die ons vergezelschapten/ om dat hunne Kanoos van hout/ zo snel niet konden voortvaaren als onze

onze Kanoo van Basten / de welke veel lichter / als deze Houte Kanoos was. De stroom van dit Kanaal zeer snel zynde / deeden wy in dien dag na onze gissinge vyf-en-dartig of veertig Myjlen; en waren noch niet ten einde van dit Eiland. Wy voeren dit Kanaal over / en namen ons verblijf op dit Eiland / en vertrokken des anderen daags.

Den 24. noch wel vyf-en-dartig of veertig Mijlen gevaaren hebbende / wierden wy op den Oever der Riviere twee Visschers gewaar / die de vlucht namen / eenigen tijd daar na hoorden wy een krijgs-geschrey / en na allen schyn 't gedommel van een Trom. Daar na verstonden wy dat dit de Natie genaamt de Quinipissa was: en nademaal wy voor de Chikacha duchten / hielden we gestadig 't midden van 't Kanaal; en vervolgden aldus onzen weg met alle mogelijke vlijt en naarstigheid. De *Quinipissa.*

Wy ontscheepten zeer laat in een Dorp op den Oever der groote Riviere geleegen; 't welk men ons naderhand heeft gezeit de Natie van de Tangibao te weezen. Men had alle reden om te gelooven dat deze laatsten door hunne vyanden geplonderd waren: want wy vonden in hunne Kabaanen tien Mannen met pijl-schooten gedood. Dit deed ons ten eersten uit hun Dorp gaan / en de groote Rivier overvaaren / gestadig onzen weg na 't groote Kanaal neemende. Wy namen ons verblijf zo laat als wy konden op den Oever der groote Riviere, daar wy terstond van 't aangedreeven hout 't welk wy aan de strant vonden / vuur maakten. En na dat wy alvoorens ons Indiaans Koorn gestamt / en met gedroogd Vlees vermengd hadden / lieten wy 't tot een Pap kooken. De *Tangibao.*

Den nacht met onrust / ter oorzaake van de tien Wilden die met Pylen gedood waren / doorgebracht hebbende / scheepten wy ons des smorgens zijnde den 25. met 't krieken van den dag in; en kwamen na een schipvaard / die noch langer als die des voorigen daags duurde/aan een hoek of punt / daar de Rivier zich in drie Kanaalen verdeeld. Wy passeerden met 'er spoed door de middelste / de welke heel goed en zeer diep was. 't Water is 'er half zout: en drie of vier Mijlen laager bevonden wy 't geheel zout te zijn: en noch een weinig vorder komende / ontdekten wy de Zee; 't welk ons terstond noodzaakte / om ten Westen de Riviere Meschasipi aan 't Land te gaan leggen. Zout Water aan 't einde van de *Meschasipi.* Des *Autheurs* arrivement aan de Zee.

KAPITTEL XXXIX.

Redenen, de welke ons noodzaakten de groote Rivier *Meschasipi* weder op te vaaren, zonder verder na de Zee te gaan.

Vreeze van de Kanoos voerders voor de Spanjarden.

Onze twee Mannen waren zeer bevreesd / door de Spaanjarden van nieuw Mexiko, die ten Westen van deze groote Riviere gelegen zijn / gevangen te worden. Zy waren in de uiterste benaauwtheid en bekommeringe; en zeiden telkens tegen my / dat by aldien ze ongelukkiglijk in de handen der Spaanjarden van deze Landstreeke kwamen te vervallen/zy nooit weder in Europa zouden komen. Doch ik zei hen niet al 't geen ik 'er van dacht: want onze Geestelijken hebben in oud en nieuw Mexiko vijf-en-twintig of dartig Provincien; zo dat ingevalle ik was gevangen geweest / ik niet anders als vertroostinge en vreugde konde hebben / van mijne dagen onder mijne mede-broederen / in een Land zo behoorlijk als dit / te eindigen: en waar door ik van een oneindelijk getal moeijelijkheden en van alle de gevaaren / die ik naderhand moest uitstaan / zou zijn verlost geweest: en alzo mijn leven in dit Land / 't welk men met rede de vermaakelijkheid van Amerika mag noemen / ongevoelig / en in stilte geeindigd hebben. Maar de uitneemende bekommeringe mijner twee by hebbende Mannen / dee my een ander besluit neemen.

Hoogte en gelegentheid van de groote Rivier Meschasipi.

Ik geef my voor geen Wis-konstenaar uit: Ondertusschen had ik door 't middel van 't Astrolabium geleerd de hoogtens op te neemen. De Heer de la Salle had terwijl wy by malkanderen waren zorge gedraagen / van my dit werktuig niet te betrouwen; om dat hy de eer van alle dingen voor zich zelven wilde bewaren.

Wy hebben nochtans daar na verstaan en ondervonden / dat deze groote Rivier Meschasipi op de Polus hoogte van tusschen de 27. en 28. Graaden in de Golfe van Mexico stort; en gelijk men op de plaats daar alle de kaarten Rio Escondido ('t welk de verborge Rivier te zeggen is) verbeelden / ook gelooft en vast-steld. De Riviere van Magdalena is tusschen deze groote Rivier, en tusschen de Mijnen van St. Barbara van nieuw Mexico.

Haar mond 30. Mijlen

Deze Mond van de Meschasipi is omtrent dartig Mijlen van Rio Bravo; zestig Mijlen van Palmas; en tachtig of honderd Mijlen van Rio de Panuco van de naaste plaats van de wooningen der

der Spanjarden. Ingevolge van 't welke wy door 't middel van 't Zee-kompas; 't welk ons geduurende deze Ontdekkinge zeer noodzaakelijk is geweest / hebben geoordeeld / dat de Bay van den Heiligen Geest ten Noord-Oosten van deze Mond was. van Rio Bravo.

Geduurende onzen geheelen weg / van den Mond der Riviere Illinoois, de welke in de Meschasipi loopt / hebben wy by na gestadig tot de Zee toe na 't Zuiden / en 't Zuid-Westen gevaaren. Deze groote Rivier loopt op verscheidene plaatzen bochtig; en is byna over al een Mijl breet. Ze is zeer diep / en heeft geen Zand-bankken. Niets verhinderd de Schipvaard; en de grootste Schepen konnen 'er zonder moeiten inkomen. Men gelooft dat deze Rivier, de omwegen de welke door haare bochten maakt daar onder begreepen / van haaren oorsprong tot de Zee toe / meer als acht hondered Mijlen lengte in de Landen heeft. Haaren Mond is meer als drie honderd-en-veertig Mijlen van die van de Riviere der Illinooizen. En dewijl wy van 't eene tot het andere einde dezer groote Riviere gevaaren hebben / zo zullen wy haaren oorsprong in 't vervolg beschrijven. Heeft meer als 800. Mijlen in de lengte.

De twee Mannen die my vergezelschapten / waren zo wel verblijd als ik / de ongemakken van onze Reize te hebben doorgestaan; doch kwalijk te vreden / voor de koopmanschappen die wy verborgen hadden / geen Pelteryen te hebben verzameld. Ten anderen zo waren ze ook in een gestadige vreeze van door de Spanjarden gevangen te worden; zo dat ze my de tijd niet gaven / die ik wel gewenscht had / om de plaats daar wy toen waren naauwkeuriglijk in acht te neemen. Zy wilden nooit met my tot het bouwen van een kleine Kabaan, die wy met het drooge gras uit de Weiden zouden gedekt hebben / arbeiden. Mijn voorneemen was / aldaar een Brief met mijn hand geschreeven en verzegeld te laaten / om de zelve in handen van de bewoonders van dat Land te doen komen. Dit noodzaakten my / uit vreeze van hen te vergrammen / te zeggen; dat wy alle mogelijke vlijt zouden aanwenden om deze groote Rivier na 't Noorden op te vaaren / daar ze lichtelijk hunne koopmanschappen zouden konnen verruilen: En ik dee hen altijd hoopen / dat ik in alle dingen hun geluk en voordeel zou behertigen.

Al 't geen ik voor 't weder opvaaren van de Meschasipi kon verwerven / was / dat ze een Boom van hard Hout vierkantig hakten / daar wy een kruis van omtrent tien of twaalf voeten hoog van maakten; 't welk wy vervolgens in de aarde heiden / de welke by geluk op die plaats leemachtig en vast was. Wy maakten 'er een Brief met mijn naam en van die der twee Mannen de welke by my waren / benevens een kort verhaal onzer hoe- Onderzoek van den *Autheur* of 'er Volkeren by de Mond der

Meschasipi woonen. danigheden / en de oorzaak onzer Reize aan vast. Waar na wy ons op de knien neder gezet / en eenige geschikte Lofzangen tot ons voorneemen dienende / als de Vexilla Regis, en andere gezongen hebbende / zo namen wy vervolgens de Reize weer aan.

Geduurende ons verblijf aan de Mond van de Meschasipi vernamen wy geen levendige Ziel; zo dat we niet hebben konnen weeten / of 'er Volkeren zijn die op den Oever der Zee woonen. Wy sliepen geduurende dien tijd / als mede op onze voorgaande Reize als 't niet regende / gestadig onder den blaauwen Hemel: maar als 't regende bedekten wy ons met de Kanoo, de welke we omkeerden / en op vier gaffels lieten rusten; en maakten'er vervolgens basten van de Berke-boomen aan vast / de welke we na beneden langer als onze Kanoo tot de aarde toe neer rolden / om ons tegen den regen te beschutten.

Krokodillen in de *Meschasipi*. De levens-middelen ons beginnende te ontbreeken / vertrokken we den 1. April. 't Is zeer aanmerkelijk dat God ons geduurende deze Schipvaart / gelukkig tegen de Krokodillen bewaarden / die men in overvloed in de Meschasipi, en voornamentlijk de Zee naderende / bevind. Ze zijn te vreezen als men niet zorgvuldiglijk op zijn hoede is. Wy spaarden ons Indiaansche Koorn / zoo veel ons mogelijk was; om dat 't laager einde dezer groote Riviere zeer met Riet omzet is; en de ontschepingen daar zeer ongemakkelijk zijn. Wy dorsten dan niet jagen / dewijl ons dit te veel tijd zou hebben doen verliezen.

Onze Kanoo vorder niet als met een weinig voorraad van levens-middelen / en eenige kleine geschenken om aan de Wilden te vereeren / gelaaden zijnde / ging gemeenlijk niet dieper als twee of drie duimen waters; en hier door 't Land zo na als ons doenelijk was naderende / ontweeken wy de Vloeden en 't snel loopen der groote Riviere. Wy wenden zo veel naarstigheid aan om de onverwachte overvallen der Wilden te vermijden / dat wy aan 't Dorp van de Tangibao kwamen. Maar om dat wy gestadig de Mannen door de Pijl-schooten gedood / in onze gedachten hadden / die wy in de eerste voorby-vaart in hunne Kabaanen hadden gezien / genoegden we ons Indiaansch Koorn in 't water geweykt te eeten; en met 't gerookte of gedroogde Stieren Vlees / 't welk wy in 't gesmolten Beeren smout doopten / 't welk wy daar toe in blaazen bewaarden / om dit drooge Vlees te beter te konnen doorswelgen. Na 't doen der avond

Zijn door 't zien van 't vuur te verjaagen. gebeden voeren we den geheelen nacht met een groot einde tontel of aengesteeken Lond / om de Krokodillen die we onderwegen mochten bejegenen te doen vlieden; om dat ze 't vuur zeer vreezen.

Des anderen daags zijnde den 2. der Maand/ dee Michiel Ako ons in 't krieken van den dag / terwijl wy onzen weg verbolgden in acht neemen / dat'er een grooten rook niet zeer verre van ons opging. Wy geloofden dat het by de Quinipissa was ; en we vernamen eenigen tijd daar na vier Wilde Vrouwen met Hout belaaden / de welke haare treden verdubbelden / om voor ons in haar Dorp te komen : maar wy passeerden ze door de kracht van 't roeijen. Ik hield den Kalumet der Vreden / de welke de Wilden ons gegeven hadden / in de hand. Onzen Pikard du Guay kon zich niet weerhouden een schoot met zijn Snaphaan op een Troup Trapganzen / die zich in 't Riet vertoonden / te doen. Deze vier Wilde Vrouwen dien slag gehoord hebbende / wierpen hun Hout ter aarde / en zich met al haare krachten op een loope gesteld hebbende / waren ze eer als wy in 't Dorp ; daar ze 't alles in rep en roeren stelden.

Grooten schrik van de *Quinipissa* over 't lossen van een Snaphaan.

De Wilden door dit alles verschrikt zijnde / dewijl ze nooit geen Vuur-geweer gezien hadden / zetten 't op de vlucht. Ze geloofden dat het den Donder was / als niet bevattende hoe 't weezen kan / dat een stuk Hout en Yzer / 't welk ze in de handen der Europeërs zien / vuur uitwerpt / en de menschen van verre dood. Deze Barbaaren, hoewel op hunne wijse geheel gewapend / lieten niet na in groote wanorde te vluchten. Dit dee my voet aan Land zetten / en den Vreden-Kalumet vertoonen / 't welk 't geloofsteeken van onze verbinteniſſe met het was ; waar na ze ons een maaltijd op hunne wijze lieten toerichten.

Ter zelver tijd deeden ze hunne gebuuren onze komst verwittigen. En terwijl we in de grootste van hunne Kabaanen zaten en aaten / zagen we veele Wilden in geleederen tot ons in treeden / die ons zulken goeden onthael deeden als ze konden bedenken. En 't scheelden weinig of onze twee Zoldaaten zouden by deze Natie verbleeven hebben : en daar was niet als de koopmanschappen / die wy verborgen hadden / 't welk hen dit Volk dee verlaaten. Dit was ook de verborge beweegrede / de welke ik had gehad / om hen de zelve te doen verbergen / op dat ze niet zouden trachten als om onzen weg te vervolgen. Deze laatste Wilden hadden ons zo veel levens voorraad gegeeven / als we begeerden. En hen eenige vereeringen gedaan hebbende / scheiden wy van hen.

De *Kanoosvoerders* genegen om by deze *Natie* te verblijven.

Wy vertrokken den 4. April, en spoeiden onze Reize / nu door goede spijze versterkt zijnde / dapper voort : en kwaamen eindelijk te Koroa. Deze Volkeren waren nu gelijk de eerstemaal / over onze komste niet verwonderd. Ze ontfingen ons op een geheel ongemeene wijze : want ze droegen onze Kanoo in triumph

De tweede zeldzaame en deftige onthaalinge van de

op

Koroa aan den *Auteur* gedaan.

op hunne schouderen; daar waren twaalf of dartien Mannen die voor ons gingen / met veeder-bossen in de hand danssende. Alle de Vrouwen van't Dorp volgden met haare Kinderen/ waar van de eenen my by den band van wit Linnen / de welk ik als den Gordel van St. Franciscus droeg / en de anderen by den Tabbaard / of by 't kleed hielden: gelijk ze ook de twee Mannen deeden / die my vergezelschapten; ons alzo na onze geschikte verblijf plaats geleidende.

Deze plaats vercierden ze met Matten van tweederhanden koleuren geschilderd / en met witte Deekens van baste van boomen zeer fray gesponnen / gelijk wy hier vooren hebben aangehaald. Na dat wy van al 't geen deze Volkeren ons hadden aangebooden / om ons te onthaalen / verzadigd waren / lieten ze ons in vryheid om van onze vermoeidheid uit te rusten.

't Koorn word'er in 60. dagen rijp.

Wy waren verwonderd op deze plaats te zien / dat het Indiaansche Koorn / 't welk toen wy'er de eerstemaal passeerden, niet boven de twee voeten hoog was / nu reets in zijn volkome aairen / en goed om te eeten was. Wy verstonden van de gebuurige Natien van dit climaat, dat 'er 't Koorn in zestig dagen rijp word. We zagen 'er ook ander Koorn 't welk reets drie of vier duimen hoog uit de Aarde was.

KAPITTEL XL.

Vertrek van *Koroa*, op de Rivier *Meschasipi*.

Wy vertrokken des anderen daags zijnde den 5. April van Koroa: en indien ik mijn Volk de reden had konnen doen plaats geeven / ik zou niet in gebreeken zijn gebleeven / kennisse te neemen van verscheidene Natien, die aan de Zuid-zijde dezer Riviere woonen: maar ze dachten niet als om zich na de Volkeren van 't Noorden te begeeven / en zo veel Pelterpen / als ze in verwisselinge der Koopmanschappen / de welke ze beneden Akansa hadden gelaaten / zouden konnen bekomen/by malkander te verzamelen. De groote begeerte tot de winst vervoerden hen zodanig / dat ik genoodzaakt was hen te volgen / dewijl 't niet raadzaam was onder de Natien, zo ver van Kanada geleegen / alleen te verblijven. Ik moest dan geduld neemen / en noch een goed gelaat toonen: want wat sterke poogingen

ik dee om hen te overreeden / dat men 't Gemeene-best boven 't byzonder voordeel moest stellen / zo behielden ze nochtans op my de overhand; en ik was genoodzaakt (als niet anders konnende doen) hun begeerte te volgen. Ondertusschen konden we niet eer als den 7. April te Taensa komen.

Deze Wilden hadden reets booden ontfangen / die hen van onze wederkomst hadden bericht. Dit was de oorzaak dat ze veele hunner Gebuuren die diep in de Landen van 't Oosten en 't Westen woonden by hen deeden komen / om indien 't mogelijk was eenige onzer Koopmanschappen te mogen hebben; om dat deze Barbaaren sig niet genoeg over de zelve konden verwonderen. Ze hadden ook aan verscheyde andere noch verder afgelegene Natien, booden gezonden / met de welke zy in alliantie zijn.

Uitneemende verwonderinge van de *Taensa* over de *Europische* Koopmanschappen.

Zy deeden al wat ze konden om ons by hen te houden: Ze booden ons een hunner beste verblijf-plaatzen tot ons gebruik / en Kalumets van swarte / en roode Marber, en van Jaspis aan: maar ons Volk had 't hart al gestadig na de plaats gekeert daar ze hunne Koopmanschappen verborgen hadden / zo dat ze geen acht op all' hunn' aanbiedingen namen. Ze zeiden my dan dat men noodzaakelijk vertrekken moest: maar indien ik niet te min al 't geen my noodig was/ zo wel als de noodzaakelijkheden tot het verrichten van den Godsdienst by my had gehad / ik zou by deze goede Natien, die my zulken hertelijken vriendschap betoonden / verbleeven hebben: Maar 't is een oud spreekwoord dat onze Medgesellen dikmaals onze meesters zijn; zo dat ik genoodzaakt was de meeninge van ons Volk te volgen.

Wy scheepten ons den 8. April weder in; en eenige Taensa kwamen ons in hunne lichte Pyrogen vergezelschappen; om dat ze niet sterk genoeg met de anderen konden voort roeijen om ons te volgen. En wat krachten ze ook met dezen aanwenden / konden ze niet snel genoeg voort vaaren om ons by te houden / zo dat ze genoodzaakt waren ons te verlaaten / en achter te blijven. Wy wierpen hen twee vademen Martinischen Tabak toe / om hen te verplichte aen ons te gedenken. Deze Wilden verwonderden zich in 't weg gaan / hoe dat wy drie of vier Endvogels door eene schoot van 't Snaphaan konden dooden / 't welk hen van verwondering eenig geroep en geschreeuw dee maaken. Na dat mijn twee byhebbende Mannen hen met groote beweeginge hunner Hoeden gegroet hadden/ verdubbelden ze hunne krachten in 't roeijen / om aan deze Barbaaren te betoonen/ dat ze tot meer dingen bekwaam waren / als tot 't geen ze hen hadden zien doen.

Den 9. kwamen we twee uuren na der Zonnen opgang te Akansa. 't Scheen ons (na dat we met zo veel vriendschap van

De bescheidentij

Q all'

heid en beleeft-heid van de *Akansa.*

all' deze Natien, de welke door hunne zachtzinnigheid meer de naam van beleefde Volkeren / als die van Barbaaren verdienen / geen de minste reden van vreeze of mistrouwen meer hadden ; en dat we onder hen in zo grooten zeekerheid waren / als of we door de Steden van Holland reisden / daar men niets te vreesen heeft. Wy waren nochtans niet zonder onrust / als we ons ter plaatze bevonden daar we de Koopmanschappen verborgen hadden : want de Wilden hadden de Boomen daar wy kruissen op gemaakt hadden / om de plaats onzer verborgentheid te kennen / verbrand ; 't welk ons Volk van vreeze dee verbleeken ! als duchtende dat men hun schat had weg genomen. Ze lieten dan geen tijd verlooren gaan ; maar liepen met'er haast na de plaats daar men de waarheid hier van moest ontdekken.

Hoe naauw men de plechtelijkheden van den *Kalumet* moet in acht neemen.

Voor wy ik bleef op den Oever der groote Riviere, om onze Kanoo daar 't water aan verscheidene plaatzen in liep / te vergommen. Pikard du Guay kwam met'er spoed weer by my / om zich met my te verheugen over dat ze 't verborgene in een goeden stant hadden gevonden. Hy zei me dan met groote vervoeringe van blijdschap / dat'er alles zodanig was als wy 't 'er gelaaten hadden. Doch op dat de Akansa die met geheele Troupen by ons kwamen / hen niet bezig in 't ontdekken hunner Koopmanschappen mochten vinden / nam ik den Vreden-Kalumet, en ik hield hen met rooken op. 't Is een onverbreekelijke wet onder hen om in een diergelijke gelegendheid te rooken ; om dat by aldien men hen dit weigerden / men gevaar zou loopen / van door de Wilden, die een uitneemende groot-achtinge voor den Kalumet hebben / gedood te worden.

Terwijl ik de Wilden ophield / kwamen mijne twee Mannen de Kanoo haalen die ik vergomt had / en lagen'er de Koopmanschappen in die ze uit hun schuilhoek gehaald hadden;en kwamen vervolgens ter plaatze daar ik met de Wilden was. Ik onderhield deze Barbaaren met teekenen / mijn gedachten op 't Zand afbeeldende / om hen de zelve daar door te doen verstaan : want ik wist niet een woord van hunne spraake / die geheel verscheiden was / van die der Volkeren met de welke wy voor en na deze Reize hebben omgegaan.

Wy voeren de Riviere zeer vrolijk op ; en spoeiden door de kracht van 't roeijen met zulken snelheid voort / dat de Akansa die te Land gingen genoodzaakt waren hunne treeden te verdubbelen / om ons te volgen. Een van hen gaauwer als d'anderen / liep na 't Dorp ; daar wy noch met grooter tekenen van vreugde als de eerste reis ontfangen wierden. Dit geschieden alles van hen uit inzichte om voordeel aan onze Koopmanschappen te

doen /

doen / de welke onder deze Volkeren voor groote schatten en rijkdommen gehouden worden.

't Zou onnoodig weezen all' de omstandigheden van 't geen'er in de danssen / en op de Gastmaalen de welke deze Wilden voor ons deeden en aanrichten / voorviel. En mijn Volk ziende / dat ze zich by deze Volkeren door den Koophandel van de Pelteryen niet konden verrijken / dewijl ze nooit met de Europeërs gehandeld hadden / en dat ze zich noch met de Beevers of de Huiden van andere wilde Dieren / waar van ze 't gebruik niet wisten / bekommerden; drongen my om me met'er haast na de Volkeren van 't Noorden te begeeven / daar ze van deze Koopmanschappen in overvloed hoopten te vinden. En in der daad / de Wilden die na den oorsprong van de Riviere Meschaſipi woonen / begonden na de zijde van 't Boven-Meer by de Volkeren die met de Europeërs gemeenschap hebben / te handelen. Wy lieten de kenteekenen van onze vriendschap by de Akansa, door eenige vereeringen die we hen deeden / en maakten ons reis-vaardig.

Wy vertrokken den 11. April, en vonden in de uitgestrektheid van omtrent zestig Mijlen vaarens geen Wilde Chikacha, of Missorites. Zy waren vermoedelijk alle (volgens hunne gewoonten) met hunne Huisgezinnen op de Jagt; of misschien door de vreeze de welke ze voor de Natien der Wilden hebben / die door de Bewoonders dezer Landstreeken de Tintonha genaamt worden / 't welk hunne gezwoore vyanden zijn / gevlucht.

Wy waren zeer gelukkig op onze Reize / nademaal wy allerwegen Wild in overvloed vonden. Ondertusschen bejegenden wy voor onze komst ter plaatze daar zich de Rivier Illinoois in de Meschaſipi werpt/een Troup Wilde Missorites, die van 't hooger einde dezer groote Riviere kwamen: maar dewijl ze geen Pyrogen hadden om by ons te komen / zo voeren we na den anderen Oever van de zijde van 't Oosten over: en uit vreeze van gedurende de nacht overvallen te worden / hielden we ons nergens stil. Wy vergenoegden ons dan met het Meel van gebrand Indiaansch Koorn / en gedroogd Vleesch te eeten; om dat wy geen vuur dorsten maaken / uit vreeze van door eenige hinderlaagen der Wilden ontdekt te worden / die ons buiten twijffel voor vyanden gehouden / en om 't leven zouden gebracht hebben / eer dat ze ons gekent hadden. Deze voorzorge dee ons gelukkiglijk 't gevaar vermijden / 't welk wy zonder 't zelve zouden geloopen hebben.

Ontmoetinge van een Troup *Missorites.*

Ik had by na vergeeten te verhaalen / 't geen de Illinooizen

Vreemde

verdichtzelen der Wilden van vreeselijke Monsters en gesichten by de *Kaap St. Antoni.*

terwijl ik op de groote Riviere Meschasipi Reisde / ons dikmaals gezeit hebben / en 't welk wy door vertellingen van tijd-kortinge of vermaak hielden. Te weeten / dat men by na omtrent de plaats in de Kaarte de Kaap van St. Antoni genaamt / niet verre van de Natie de Messorites, Tritons en geschilderde Zee-gedrochten ziet / de welke de kloekmoedigste Mannen niet durven aanzien / om dat 'er eenig betooveringe en iets boven natuurlijks in is. Ondertusschen zijn deze gewaande Gedrochten en Monsters inder daad anders niet als een kwalijk geschilderd Paard met varwe van een roode coleur geschilderd / en eenige Wilde beesten door de Wilden gekrabbeld of wanschikkelijk afgebeeld: die 'er noch byvoegen dat men 'er niet bykomen of de zelve kan aanraaken. Maar indien wy geen haast hadden gehad / om eenige overrompelinge der Barbaaren te ontwijken / zo zouden we 't zelve lichtelijk hebben konnen doen : want de gemelde Kaap van St. Antoni is zo stijl noch zo hoog niet als den zamen-gevoegden reeks-bergen die aan de zijde van den Water-val van St. Antoni van Padua na den oorsprong van de Meschasipi zijn. Deze Barbaaren voegden 'er daer-en-boven noch by / dat de Rots daar deze Monsters geschilderd waren / zo stijl was / dat de Reisigers daar niet konden gaan. En in der daad de gemeene traditie of overleeveringe onder deze Volkeren is / dat 'er aan deze plaats van de Meschasipi eertijds veele Miamis, door de Matsigamea kloekmoediglijk vervolgt / verdronken zijn. Zedert welken tijd de Wilden, die door deze plaats passeeren / gewoon zijn te rooken / en deze mismaakte beeltenissen / die zeer plomp en ruw geschilderd zijn / Tabak aan te bieden ; en dit zeggen ze / om de Maniton te bevredigen: 't welk volgens de spraake van de Algonquins en van de Acadie, een kwaade geest beteekend / de welke de Irokooizen Othon noemen ; 't welk een soort van Toverye / en een kwaade geest is / welkers boosheid zy niet en kennen.

Ze bieden de zelve *Tabak* aan om ze te bevredigen.

Terwijl ik te Quebek was / zei men my / dat de Heer Jolliet voor dezen eens op deze Rivier Meschasipi was / en dat hy genoodzaakt had geweest weer na Kanada te keeren / om dat hy tegen over deze Monsters niet had konnen passeeren ; eensdeels om dat hy'er door verschrikt was geweest : en ten anderen / om dat hy ook vreesde door de Spanjarden gevangen te worden. Maar ik moet hier zeggen / dat ik met dezen Jolliet in de Kanoo dikmaals op de Rivier St. Laurens heb gevaaren / en zelfs ook ter oorzaake van de sterke winden / op gevaarlijke tijden ; daer wy nochtans tot groote verwonderinge van al de wereld gelukkig afkwamen / om dat hy een zeer goed Kanoos-voerder was. Ik heb dan gelegendheid gehad om hem verscheidemaal te vraagen / of hy in der daad te Akansa had geweest?

Deze

Deze perzoon die veel achting voor de Jesuyten had / en een Normandyer van geboorten was / stond my toe dat hy meenigmaal van deze Monsters by de Outtaouats had hooren spreeken: maar dat hy nooit tot daar toe was geweest: en dat hy by de Hurons en de Outtaouats tot den handel van de Beever-huiden en andere Pelteryen was verbleeven. Doch dat deze Volkeren hem dikmaals gezeit hadden / dat men deze groote Rivier ter oorzaaze van de Spanjarden, die men hem zeer had doen vreezen / niet kon afvaaren. Maar ik kon aan deze redenen van de Heer Jolliet geen geloof geeven / als zelfs op onze geheele Reize op de Rivier Meschasipi geen 't minste teeken gevonden hebbende / 't welk ons kon te kenne geeven / dat de Spanjarden de gewoonten hebben van aldaar te Reizen / gelijk wy zulks in ons tweede deel zullen aantoonen.

Deze Volkeren aan de *Meschasipi* hebben geen kennisse of handel met de *Spanjarden.*

KAPITTEL XLI.

Beschrijvinge van de schoonheid en bekwaamheid van de groote *Riviere Meschasipi:* van de Landen die 'er van d'een en de andere kant om en aangelegen zijn; en van de bekoorlijkheid der zelven: als mede van de *Kooper* en *Loot-mijnen* en van de *Steenkoolen* die men daar vind.

ALs men 20. of 30. Mijlen beneden de Maroa komt / zijn de Oevers van deze Rivier Meschasipi tot aan de Zee toe vol riet. Men vind ondertusschen omtrent dartig of veertig plaatzen daar zeer goede Heuveltjens met gemakkelijke en breede ontschepingen zijn. De overvloeijng dezer groote Riviere strekt zich niet ver uit; en achter deze ondergeloopene Oevers / ontdekt men / geduurende de lengte van wel twee honderd Mijlen / de schoonste Landen van de wereld / daar we ons niet genoeg over konden verwonderen! Men heeft ons verzekerd dat dit allerwegen ook in de breete wijd uitgestrekte Velden zijn / van plaats tot plaats door zeer vermaakelijke en lustige Heuveltjens hoogstammige boomen en veele Boschjens omzet / en door de natuur verciert; daar men gemakkelijk zelfs te Paard kan komen / om dat de wegen zuiver en zonder eenige belemmeringe zijn.

De schoone Landen by de *Meschasipi.* Vermaakelijke Heuveltjes in Boschen.

De groote Visch-vangst in de zelve.

Deze kleine Boschen omzoomen ook de Rivieren, de welke deze Velden op verscheidene plaatzen doorsnijden / en die zo overvloedig in Visschen als de Meschalipi zijn. Vorder zijn de Krocodillen daar zeer te vreezen / wanneer men onachtzaam is. De Wilden zeggen dat ze zomtijds eenigen van hen weg-sleepen die ze maar betrappen konnen: doch dit gebeurt zeer zelden: want daar is in 't algemeen geen dier / van hoe grooten sterkte 't zelve ook mag weezen 't welk den mensch niet vreest.

Menigte van Wild.

De Velden dezer wijd uitgestrekte Landen zijn vol alderhande grof en fijn Wild: want men vind 'er geduurende meer dan honderd en vijftig Mijlen ver / Wilde Stieren, Herten, Rhee-bokken, Beeren, Indiaansche Hoenderen, of Kalkoenen, Wachtels, Papegayen, Houtsnippen, Tortelduiven, Houtduiven, Beevers, Otters, Maarters, en Wilde Katten: Wy hebben nochtans niet konnen merken dat men de Zee naderende Beevers vind. We hoopen van alle deze dieren / die wy op onze Reize gevonden hebben / te spreeken / en 'er een omstandiger verklaaringe van te geeven. Ondertusschen hebben we gedacht / dat men 'er eenige van de onbekendsten / om de leezer te vermaaken / behoorde te beschrijven.

Van een dier als een Rot, van de groote als een Kat.

Daar is een klein dier / daar ik reets in 't voorby gaan van gemeld heb / 't welk aangaande de gedaante / genoegzaam na een Rot gelijkt. 't Is zo groot als een Kat, en heeft zilverachtig hair met swart doormengd. Zijn steert is kaal en zonder hair / zo dik als een goede vinger en omtrent een voet lang; daar 't zich van bediend om zich aan de Takken der Boomen te hangen. 't Heeft een soort van een zak onder aan den buik / in de welke 't zijne jongen draagd / als men het vervolgd.

Van 't vreeselijke dier Michibichi.

Daar is geen Wild dier in deze Landen gevaarlijk voor de menschen. Dezen die men Michibichi noemt / tasten de menschen nooit aen hoewel ze all' de dieren / hoe sterck de zelve ook mogen weezen / verslinden. Hun hoofd gelijkt niet kwalijk na dat van een Lucht; maar is veel grooter. Ze hebben een lang lijf zo groot als een Rheebok; maer dunder: Hunne beenen zijn ook korter; en ze hebben pooten als de Katten, maar veel dikker en grooter: de klaauwen zijn sterk en lang / daar ze zich van bedienen om de beesten te dooden / die ze willen verslinden: Kort na dat ze de zelve bekomen hebben eeten s' 'er van / en draagen ze vervolgens op den rugge weg en verbergen ze onder de bladeren; zonder dat 'er gemeenlijk andere vleesgierige dieren aanraaken. Hun hair en steert gelijken niet kwalijk na die van een Leeuw; daar ze ook niet van verscheelen! als in de dikte / uitgenomen 't hoofd / 't welk aangaande de gedaante / even als dat van een Lucht is.

In

In de Landen die ten Westen van deze Riviere Meschasipi zijn / vind men dieren die de menschen draagen. De Wilden hebben 'er ons ontvleesde voeten van getoond ; 't welk in der daad Paarde-voeten waren.

Dieren die de menschen dragen.

Men vind in all' deze Landen Boomen van alderhande slag / die wy kennen en tot 't gebruik van al 't geen daar men ze toe van nooden heeft / bekwaam zijn. Men ziet'er de schoonste Ceeder-boomen van de wereld ; en een ander slag van een Boom die zulken aangenaamen gomme uitwerpt / dat het in reuk de ruikballen van Europa overtreft. De Katoen-boomen zijn'er zeer groot ; en de Wilden maaken'er Kanoos of Pyrogen van die veertig of vijftig voeten lang zijn ; de welke zy met vuur uithoolen. Wy hebben'er verscheide in hunne Dorpen gezien / die honderd voeten en meer in de lengten hadden. Daar zijn ook bekwaame Boomen om groote Schepen te bouwen. Wy hebben ook reets gezegt / dat men Hennip in de Velden vind/ die'er natuurlijk voortkomt. Men kan'er ook / en voornamentlijk na de Zee toe aan / Teer maaken.

Boomen die een kostelijke welriekende Gomme uitwerpen.

Pyrogen of *Kanoos* van 100. voeten lang.

Hennip en Teer.

Ik heb in de beschryvinge van mijn Louisiane te kennen gegeeven / dat men allerwegen Weiden vind / die onderscheidentlijk en van plaats tot plaats van vijftien of twintig Mijlen breet / en vijf of zes Mijlen diep / en die geheel bekwaam zijn om beploegd te worden : want de aarde is'er swart en zeer goed om 't onderhoud van groote Kolonien, die zich aldaar zouden bevestigen / uit te leveren. De Boonen wassen'er natuurlijk zonder de zelve te zaaijen ; en de struik duurt en draagd veele Jaaren vruchten. Ze word zo dik als een arm / en klimt als de Eiloof tot den top der hoogste Boomen op. De Perzikke-boomen zijn 'er gelijk die van Europa , en dragen'er zeer goede vruchten / en in zulken overvloed / dat de Wilden dikmaals genoodzaakt zijn om ze met gaffels te ondersteunen.

Verwonderenswaardige vruchtbaarheid der Landen.

Aangaande de Boomen die ze in hunne Wildernissen aankweeken ; men ziet'er heele Bosschen van Moerbesse-boomen , welkers vruchten in de Maand van May geplokken worden. Daar zijn oock veel Pruime-boomen , welkers vruchten Muskeljaat zijn. Men vind'er allerwegen Wijngaarden , Granaat-appel-boomen , en Kastanje-boomen. Den Oest van 't Indiaansch Koorn valt'er drie of viermaal in't Jaar. Ik heb reets gezeid/dat wy'er vonden 't welk rijp was ; en weder ander dat opkwam. Men verneemt 'er by na geen Winter als alleen door den regen.

Geheele Bosschen van veelderlei Vrucht-boomen.

Drie of vier Oesten in een Jaar.

Wy hebben geen tijd gehad om Mijnen te zoeken ; maar alleenlijk aan veele Oorden Steenkoolen gevonden. De Wilden die Koper en Loot hebben / geleiden ons op plaatzen daar men 't in.

Mijnen van Koper, Loot, en

kostelijke steenen.

't in zulken grooten overvloed kan vinden/ dat men'er een geheel Koningrijck mee zou verzien. Daar zijn ook Steen-groeven van zeer kostelijke Steenen / als van wit en swart Marber, en Jaspis; daar zich de Wilden (gelijk wy gezegt hebben) gemeenlijk niet van bedienen / als om'er Kalumets van te maaken.

De eerbiedigheid van deze Volkeren aan de Zon.

Deze Volkeren (hoewel ze Barbaaren zijn) schijnen in 't gemeen van een goeden inborst te weezen. Ze zijn spraakzaam / beleeft / en leerzaam. In 't tweede deel dezer Ontdekkinge zullen we / met de hulpe Gods / de gewoontens van soo veel onderscheidene Natien, die we gezien hebben / omstandelijker te kennen geeven. 't Schijnd niet dat dezen / by de welke wy ten tijde als ik in 't voorgaende Kapittel heb aangehaald/ zo wel als de anderen eenig waarachtig gevoelen van Godsdienst hebben: want men ziet'er geen de minste geschikten dienst onder deze menschen vast gesteld: maar men bespeurt'er alleen eenige zeer verwarde denkbeelden en gedachten; en eenigen schijn van eerbiedigheid voor de Zon / de welke zy (doch alleenlijk in 't wild) voor die geene erkennen die alles heeft gemaakt / en onderhoud.

Bieden de zelve des morgens een Pijp met *Tabak* aan.

Hierom is 't / dat / wanneer de Nadouessans, en de Issati de Tabak neemen / hunne oogen op de Zon slaan / de welke zy in hun spraake Louis noemen. En ten einde de achting / die ze de zelve toedragen / te betoonen; en ze als een soort van aanbiddinge te doen / bieden ze hun Kalumet of Pijp / zo haast zy de zelve hebben aangesteeken/ deze groote Sterre met deze woorden aan: Tchendiouba Louis, dat 's te seggen / Zon rookt.

Vorder gaf my de ontmoetinge van dit woord Louis, 't welk dikmaals in de mond dezer Barbaaren is / eenige hoop van een goed gevolg mijner onderneeminge / om dat dit de naam mijner Religie is / en dat ze 't zelve gestadig gebruikten. Ze volharden ook in der daad niet met te rooken / voor dat ze alvoorens onder de benaaminge van Louis hun eerbiedigheid aan de Zon beweezen hebben. En wanneer ze de naam van de Maan willen uitdrukken / noemen ze de zelve Louis Basatsche; als of men zei / de Zon die zich geduurende de nacht vertoond: zo dat by deze Barbaaren de naam van de Zon en van de Maan door dit zelve woord Louis word uitgedrukt: maar om onderscheid tusschen d'een en d'andere te maaken / voegen s' 'er 't woord Basatsche by / om de Maan te kennen te geeven. Uit dit alles kan men nochtans niet besluiten dat ze de Zon waarlijk voor de geenen erkennen die alles heeft gemaakt / en onderhoud.

Prezentee-

De Zon is de heerschende Sterre onder all' deze Natien, die langs

langs de Rivier Meschasipi woonen. Ze bieden de zelve dikmaals in de Kabaan van hun Opperhoofd 't beste en 't smaakelijkste van hun Wild aan / die 'er meer genot als de Zon van heeft. Ze mompelen gemeenlijk in 't opgaan van dit Hemels-licht eenige woorden; en zenden 'er den eersten rook van hunne Kalumets na toe: daar na drijven ze den rook die uit hun mond gaat na de vier gedeeltens des Werelds. ren ze ook 't beste Wild. enz.

KAPITTEL XLII.

Beschrijvinge van verscheidene spraaken deser Volkeren; van hunne onderdaanigheid aan hunne Opperhoofden; van de onderscheidene manieren der *Natien* by de *Meschasipi*, met die van de *Wilden* van *Kanada*; en van de kleine vrucht die 'er van de *Christelijke Religie* onder hen te verhoopen is.

'T IS vreemt / dat 'er onder zo veele Natien die men in Amerika vind niet een is / alwaren ze zelfs maer tien Mijlen van malkanderen gelegen / die haar byzondere spraake niet geheel d'een van d'ander verschillende heeft. Men heeft dan een Tolk van nooden om met hen te spreeken / om dat 'er geen spraak is die men algemeen kan noemen; gelijk wy by voorbeeld zien dat de vrye spraake door de geheele Levant of 't Ooster gedeelte des Wereldts / en de Latijnsche d'algemeene onder de geleerden is. Dezen die 't naast by eenige byzondere Natie gelegen zijn/konnen malkander nochtans verstaan. Vorder heeft ieder Natie zijn Taalman / de welke by de geenen hunner gebuuren verblijft / die met hen verbonden zijn; en die zich daar in de hoedanigheid als Resident ophoud. Geen algemeene spraak in Amerika.

Deze Wilden zijn geheel verschillende van de Volkeren van Kanada, in hunne Kabaanen / Zeeden / neigingen / gewoontens / en zelfs in de gedaante des hoofs: want de Volkeren die langs de Meschasipi woonen / hebben zeer platte hoofden. Zy hebben ons dikmaals gezeid / dat 'er na de andere zijde van hun Land menschen zijn / die 't hoofd twee of drie vingeren hooger en spitser hebben als zy. Platte hoofden der *Natien* by de *Meschasipi*.

Deze Natien van de Meschasipi hebben zeer groote openbaare Groote

Speel-plaatzen en Vergader-plaatzen. Ze zijn levendig van geest en heel werkzaam. Hunne Opperhoofden hebben een onbepaalder macht als die der andere Wilden, de welken niets als door krachtige beden, en overredingen konnen verwerven. Men zou tusschen 't Opperhoofd dezer Natien die aan 't laager einde dezer groote Riviere woonen / en den Fakkel, die men in zijn tegenwoordigheid ontsteekt; en die hy voor hem uit laat draagen / niet durven doorgaan: maar men moet'er met byzondere treden met plechtelyke beleeftheid vergezelschapt / buiten omgaan. Daar zijn Wilden die hem als knechten dienen / en Officieren die hem oppassen / en allerweegen volgen. Ze deelen hunne geschenken en begunstigingen na hun wel-gevallen uit. Met een woord / men vind'er zeer redelyke menschen / die zich heel wel van hunne natuurlyke kennisse weeten te bedienen.

plechtelijkheid hunner Opperhoofden, als ze te voorschijn komen.

Wy hebben geen Wilde by deze Rivier gezien / die eenige kennisse van 't Vuur-geweer of van Staal of Yzer gereetschap had: want ze bedienen zich van ondeugende Steene-byjlen en Messen. Hier in heeft ons de ervaarentheid t'eenemaal het tegendeel doen zien / van 't geen men ons aangaande deze Volkeren had gezeid: te weeten / dat ze niet verder als dartig of veertig Mylen van de Spanjarden van nieuw Mexico en van die de welke na de Kaap van Florida woonen / gelegen waren; en dat ze derhalven Byjlen / Snaphaanen en all' de andere gereetschappen hadden / die men in Europa vind. Wy hebben van dit alles niets gevonden / uitgenomen een soort van Postelein op de wyjze van pypjes gemaakt en tot de vercieringe der Vrouwen / aan malkanderen geregen; en eenige arm-banden van goede Paarlen / die door 't vuur / daar ze zich van bedienen om de zelve te doorbooren / en ze aan de ooren van de Meisjes en Jongens vast te maaken / bedorven zijn. De Wilde Kryjgslieden hebben ons te kennen gegeeven / dat ze de zelve na de Zuider Zee zeer verre van daar / in verwisselinge van hunne Kalumets van Jaspis, van zekere Natien, die na alle vermoeden aan de zyjde van Florida woonen / af haalen en mede-brengen.

Ruilen van zeekere *Natien* haar *Jaspis* voor Paarlen en Postelein.

Ik zal hier niets zeggen van de bekeeringe der Wilden van Amerika, om dat ik'er een omstandig verhaal in een darde deel van dit werk van zal doen / 't welk een groot getal menschen van verscheidene valsche meeningen / daar ze mee ingenomen zyjn / zal verlossen. Wel eer hadden de Apostelen slechts de mond in de Landen te openen / werwaarts de voorzienigheid hunne voet treeden bestierde / en terstond deeden s' 'er wonderlyke overwinningen en bekeeringen. Ik merk my niet anders als een uitneemend swak werktuig tot de voortplantinge des Evangeliums aan/

en voornamentlijk in vergelijkinge van deze groote Mannen / de welke God heeft gebruikt om 't Christendom in de wereld op te richten / en 'er zijn Kerke te stichten: maar men moet toestaan dat God de genade of de zalvinge van zijn geest niet meer aan onze hedensdaagsche Kerk-diensten bind / om deze wonderlijke bekeeringen als in de eerste Eeuwen te verhoopen: doch hy bediend sich van de gemeene en gewoonelijken weg / om de menschen dan / en wanneer 't hem believd / te bekeeren.

Ik vernoegde my dan / zo goed als ik volgens mijne krachten en verlichtingen kon / de voornaamste waarheden van 't Christendom aan de Volckeren / met de welke ik gemeenschap gehad hebbe / te verkondigen. Ik heb gezegt / dat alle deze Natien verscheide spraaken hebben. Ik verstond de beginzelen van de Irokooische spraake; en ik leerden daar na die van Issati of van de Nadouessans: doch dit alles was my van kleinen dienst onder de andere Wilden; want ik kon my by de zelve niet anders als door gebeerdens en eenige woorden van hunne spraake / die ik allenskens met groote moeite en tijd leerde / doen verstaan. Moeijelijkheid hunner spraaken.

Ik zou niet durven verzekeren / dat mijne geringe poogingen tot de voortplantinge en verbreidinge des Evangeliums aanmerkelijke vruchten onder deze Volkeren hebben voortgebracht: want niemand als God / kend de verborgene uitwerkingen van zijn Woord en Genade. En al wat ik ten dezen opsichte kan zeggen / is dat het zekerste voordeel 't welk ik 'er heb konnen doen alleenlijk in den Doop bestaat / de welke ik aan eenige Kinderen / van welkers sterven ik menschelijker wijze verzekerd was / heb gedaan. Vorder heb ik niet konnen werken als om den staat der Natien te kennen / en om den weg voor de Missionarissen of Sendelingen te openen / die zich in deze groote uitgestrekte Landen mochten begeeven. En dewijl ik de eer heb gehad van hen als een voorganger te dienen / zo zou ik 'er my / wanneer men zulks begeerde ook weer na toe durven begeeven. Ik zou 'er mijn dagen / met tot mijn zaligheid en tot die dezer arme Volkeren te werken / die tot noch toe van 't licht der Christelijke Religie zijn berooft geweest / met goeder herte eindigen. Doch om den Leezer niet verdrietig te vallen / zo is 't tijd om onze Reize tot den oorsprong van de Rivier Meschasipi te vervolgen.

KAPITTEL XLIII.

Beſchrijvinge van de Viſch-vangſt, de welke wy van groote *Steuren* deeden: Van de vreeſe van ons Volk die in 't weder-opvaaren dichte by de mond van de Riviere *Illinois* niet wilden paſſeeren: en van de veranderinge der Landen, en 't *Klimaat* als men na 't Noorden komt.

Wy ſcheepten ons den 24. April in; en 't Indiaanſche Koorn of groote Geers en 't gedroogde Vlees begon ons te ontbreeken / zo dat we geen ander middel hadden om te beſtaan als door de Jagt en de Viſch-vangſt. 't Wild was ter plaatze daar wy toen waren zeer ſchaars; om dat de Illinooizen daar dikmaals komen/en de Jagt bederven. Wy vonden by geluk een menigte Steuren met lange bekken/ daar wy hier na van zullen ſpreeken / die we met Bijl-ſlaagen of met Degens aan Stokken vaſt-gemaakt dooden / waar van we ons in dit geval bedienden / om ons Kruid en Loot te ſpaaren. 't Was toen in de tijd dat deze Viſſchen kuitſchieten; tot welken einde ziet men de zelve gemeenlijk dichte by den Oever dezer Riviere komen. We dooden ze dan gemakkelijk met de Bijl-ſlaagen of Degens / zonder ons in 't water te begeeven. En dewijl w' 'er zo veel kreegen als we wilden / namen wy 'er niet als den buik en de beſte ſtukken van / en verwierpen 't overige.

Steuren op een ſonderlinge wijſe gevangen.

Hadden onze Zoldaaten eenige voldoeninge van deze overvloedige Viſchvangſt / ze waren aan de andere zijde in een groote vreeze voor 't Volk 't welk wy op de Sterkte van de Illinooizen of van Crevecœur gelaaten hadden. Ze vreesden niet tegenſtaande wy 'er noch meer als honderd Mijlen van daan waren / de welke ter oorzaake van de ſnellen vaard die men met de Kanoos van Baſten van Boomen doet / van geen groot belangen zijn / dat 'er eenig Volk van deze Sterkte mocht komen / en ziende dat ze hunne Koopmanſchappen met de Natien van 't Noorden niet geruild hadden / hunne effecten of Koopmanſchappen zou afhandig maaken. Ik ſtelden hen voor geduurende den nacht te vaaren / en des daags op de Eilanden waar mee deze Rivier is verVuld / en die wy op onzen weg zouden bejegenen / ons verblijf in Hutjens te neemen.

Deze Rivier is vol Eilanden / en voornamentlijk van de mond der Riviere Illinoois tot den Water-val van St. Antoni van Padua daar wy hier na van zullen spreeken. Deze uitvindinge geluk-ten wel: want na dat wy den geheelen nacht hadden gevaaren / bevonden we ons 't Noorden naderende ver genoeg van deze Mond. Vorders scheenen ons de Landen niet meer zo vrucht-baar / noch de Boschen zo schoon als die / de welke wy in de Landen / die aan 't beneden einde der Riviere Meschasipi zijn / ge-zien hadden.

KAPITTEL XLIV.

Korte beschrijvinge van de *Rivieren*, de welke haare naamen in de *Meschasipi* verliesen: van 't *Meer* van de *Kryters*: van den Water-val van *St. Antoni* van *Padua*, van een soort van wilde *Haver*; benevens veele omstandigheden van 't vervolg onzer Reize.

DEze groote Rivier, gelijk ik reets gezeid heb / heeft byna over al een Mijl / en aan zommige plaatzen twee Mijlen in de breete. Ze is door een menigten Eilanden verdeeld/ de welke met Boomen verbuld/en met zo veel Wijngaarden door-vlochten zijn / dat men 'er naauwelijks door kan gaan. Ze ont-fangt aan de zijde van 't Westen van de mond der Riviere Illinoois tot aan den Water-val van St. Antoni van Padua, uitgenomen die van de Ottenta en een andere die zeven of acht Mijlen van de gemelden Water-val van 't West-Noord-Westen komt / geen aanmerkelijke Rivieren.

Aan de zijde van 't Oosten vind men terstond een Rivier van weinig belangen: maar wat verder vind men een andere van de Wilden Ouisconsin of Misconsin genaamt / de welke van 't Oosten en van 't Oost-Noord-Oosten komt. Na de zelve zestig Mij-len opgevaaren te hebben / moet men de zelve verlaaten om een overdragt te Land van een Mijl weegs te doen / ten einde by een Rivier te komen / die aan haaren oorsprong uitneemende bochtig loopt / en door 't middel van de welke men sich in de Stinkbay kan begeeven. Ze is by na zo groot als die van de Illinooizen, en

Van de Rivier *Ouisconsin*.

en werpt zich in de Rivier Meschasipi, daar ze haare naam verliest. Ze is honderd Mijlen of daar omtrent boven de Rivier Illinoois gelegen.

Van die van de Nadouessans, of de Swarte Rivier.

Tot vijf-en-twintig Mijlen de Meschasipi hooger opvaarende, aan de zelve zijde van 't Oosten vind men de Riviere van de Nadouessans of Issati, Chebadeba of Chabaouadeba, dat 's te zeggen de Swarte Rivier, genaamt. Wy hebben de zelve niet als aan haare Mond opgenomen; en ze scheen ons van klein belangen te weezen.

't Meer van de Kryters, waarom alzo genaamt.

Dartig Mijlen hooger vind men 't Meer van de Kryters, alzo van ons genaamt, om dat dit Volck op de komst der Reizigers die van verre komen, gewoon zijn eenigen tijd te schreijen, dewijl hen dit de dood van hunne Ouders te binnen brengt; die ze gelooven op een verre Reize te zijn, en die ze altijd weer verwachten: als mede om dat eenigen van de Wilden die ons (gelijk we in 't vervolg zullen zien) gevangen namen, en ons 't hoofd in stukken wilden slaen, den geheelen nacht over ons schreiden, om de anderen tot onze dood te doen bewilligen. Dit Meer door de Rivier Meschasipi geformeert, heeft zeven Mijlen in de lengte, en doorgaans in de midden drie Mijlen in de breedte. 't Heeft gelijck 't ons voor kwam geen aanmerkelijken loop als alleenlijk aan zijn in- en uitgang.

De Rivier van de wilde Stieren.

Aan de zijde van 't Oosten, een groote Mijl weegs van 't Meer van de Kryters, is de Rivier van de wilde Stieren, de welke met een uitneemende meenigten Schild-padden vervuld is. Alzo genaamt om 't groote getal wilde Stieren die men 'er gemeenlijk vind. We vervolgden deze Rivier tien of twaalf Mijlen ver; die zich snellijk en met een geweldigen loop in de Meschasipi ontlast: maar de zelve opvaarende vind men ze gelijk en zonder sterken drift. Ze is met hooge Bergen omzet, die op sommige plaatzen ver genoeg op malkanderen zijn, om goede Weiden te maaken. Haare Mond heeft ten weder zijden Bosschen; en ze is zo diep en breet als de Rivier Illinoois.

Van de Rivier de Tombeau, of van 't Graf genaamt.

Veertig Mijlen hooger vind men een Rivier vol sterke Vloeden door de welke men na 't Noorden opvaarende in 't Boven-Meer kan komen; 't welk (gelijk wy gezegt hebben) tot aan de Rivier Nissipikouet zich aan geene zijde in 't zelve Meer stortende, grooter als 't Koningrijck van Vrankrijk is. Wy hebben de eerste onbenaamde Rivier Tombeau, of de Rivier van 't Graf genaamt; om dat de Issati aldaar een Lijk van een haarer Zoldaaten, van een Bel-slang gebeeten, gelaaten hebbende, ik volgens de gewoonte een wit Kleed over 't zelve lei. Deze liefdens daad dee my erkentenisse van die zijner Natie ondervinden, gelijk ze my zulks

door

door een groot Gastmaal / op 't welke wel honderd Wilden genodigd waren / betoonden.

Deze Rivier Meschasipi noch tien of twaalf Mijlen opvaarende / word'er de Schipvaart door een Water-sprong / de welke wy die van St. Antoni van Padua hebben genaamd / en die wy voor den Patroon van onze Reize genomen hadden / verhinderd. Dezen Water-sprong is van vijftig of zestig voeten hoog / hebbende een Steenrotzig Eilandjen in de gedaante van een Pyramide, of als een kantige Naald in 't midden van zijn val of nederstortinge. *Den Water-val van St. Antoni van Padua.*

De groote Bergen de welke deze groote Rivier aan beide de zijden bezetten / duuren niet verder als tot de Riviere van de Ouiskonzin, zijnde omtrent honderd en twintig Mijlen. Ze begind aan deze plaats na 't Westen en 't Noord-Westen te loopen / zonder dat wy van de Wilden, die de zelve zeer ver hebben opgevaaren / konden verstaan ter wat plaatze deze Rivier haaren oorsprong neemt. Ze hebben ons nochtans te kennen gegeeven / dat maar twintig of dartig Mijlen hooger een tweeden Water-sprong is / aan de welke eenige Dorpen van de Barbaaren zijn / die geduurende een zekeren tijd van 't Jaar aldaar woonen; en die men de Tintonha of de Natie der Weiden noemt. *Van de Tintonha.*

Acht Mijlen boven den Water-sprong van St. Antoni strekkende na de rechter zijde / vind men de Rivier van de Issati of Nadouessans. Ze is eng aan haaren ingang: maar men vaart ze na 't Noorden omtrent zeventig Mijlen tot het Meer van de Issati op / daar ik door deze Barbaaren tot een Slaaf wierd gemaakt. 't Is van daar dat deze Rivier, de welke wy die van St. Franciscus hebben genaamd / haaren oorsprong neemt. Dit laatste Meer stort zich in de groote Moerassen, daar een soort van wilde Haver in wast / gelijk ook op verscheidene andere plaatzen tot het einde van de Stink-Bay.

Deze wilde Haver is een Zaad 't welk in de Moerassige Landen wast / en zelfs in de Meeren die ondiep en maar twee of drie voeten water hebben / zonder dat men 't 'er zaaid. 't Gelijkt na de Haver; maar 't is van beter smaak / en 't heeft veel langer halm en uitspruitzels.

De Wilden verzamelen 't als 't rijp is. De Vrouwen binden veele halmen met Basten van witte Boomen te zaamen / om te verhinderen dat een meenigten Endvogels, Teelingen, en Swaanen, die men'er gemeenlijk vind / 't zelve niet geheel op-eeten. De Wilden doen'er haaren voorraad van op / om'er een gedeelte van 't Jaar door te bestaan; en kooken 't zelve buiten de Jagt-tijd als Kinder-pap. *Hoe de Wilden de wilde Haver inoogsten.*

't Meer

Van 't *Meer* van de *Issati.*

't Meer van de Issati is omtrent zeventig Mijlen ten Westen van 't Boven-Meer gelegen. 't Is ter oorzaake van de Moerasachtige en beevende Landen / die tusschen beide gelegen zijn / onmogelijk van 't eene tot 't andere te voet te gaan: maar men kan 't zelve als'er Sneeuw is / met behulp van de Raketten doen. Ondertusschen volbrengd men de Reize te water niet als met groote moeiten / om dat'er veel overdrachten te Land moeten gedaan worden; en ten anderen / dat men ter oorzaake van de bochten en kromtens meer als honderd en vijftig Mijlen weegs moet reizen.

Vreemde maniere in 't begraven der dooden.

Om'er te gemakkelijker van 't Boven-Meer met de Kanoo na toe te vaaren / moet men door de Riviere de Tombeau, of de Rivier van 't Graf passeeren. Wy namen dezen weg / en vonden'er niet anders als de beenderen van 't doode ligchaam van dien Wilden, daar ik hier vooren gewag van gemaakt heb: want de Beeren hadden'er al 't Vlees afgegeeten / na dat ze alvoorens met hunne klauwen de paalen de welke de Ouders van den gestorven in de forme van een heerlijk Graf in de aarde hadden vast gezet / omver gerukt hadden. Een onzer Kanoos-voerders vond 'er een Kalumet van Oorlog / de welke ter zijden 't Graf was / en een aarden omgekeerde Pot / in de welke de Wilden het Vlees van een wilde Stier of Koey gelaaten hadden; om aan den dooden (gelijk zy zeggen) de Reize te lichter te maaken / die hy moet doen / om zich in 't Land der Zielen te begeeven.

Van de *Ouadebathon*; *Chongasketon*, en andere *Natien.*

In de Landen omtrent 't Meer van de Issati gelegen / zijn veel gebuurige Meeren, daar verscheide Rivieren uit voortkomen; en op de Oevers van de welken de Issati, de Nadouessans, de Tintonha, 't welk 't Volk van de Weide te zeggen is; de Ouadebathon, of 't Volk van de Rivier; de Chongasketon, of de Hond, of Wolf Natie, woonen: want 't woord van Chonga betekend by deze Volkeren een Wolf of een Hond, en verscheidene andere Natien, die wy alle onder de naam van Nadouessans of Nadouessious bevatten. Deze Barbaaren konnen acht of negen duizend Krijgslieden uitmaaken; 't welk altemaal dappere Zoldaaten / snelle loopers / en zeer goede Boog-schutters zijn. 't Was een party dezer Natien, de welke my gevangen namen / en my benevens onze twee Kanoos-voerders (op de wijze als ik in 't volgende Kapittel zal verhaalen) na 't boven einde der groote Riviere Meschasipi brachten.

KA-

KAPITTEL XLV.

Den *Autheur* word met zijne twee *Kanoos-voerders* door ses-en-twintig *Wilden* aangehouden, die na veele onderneemingen op hun leven, hen eindelijk na 't boven einde van de *Rivier Meschasipi* brengen.

Wy waren gelijk ik hier vooren heb aangehaald / gewoon/ onze gebeden driemaal des daags te doen : in de welke ik altijd van God verzocht dat ik de Wilden des daags mocht ontmoeten : want hun gewoonten is / al de geenen de welke ze des nachts vinden / als vyanden te dooden ; en dat met 't voorneemen om aan hun goederen / als van Bijlen / Messen / en diergelijke dingen / die ze meer achten als wy 't goud en 't zilver / hun voordeel te doen. Ze maaken selfs geen swaarigheid om hunne bond-genooten om 't leve te brengen/ als ze hunne dood maar konnen verborgen houden ; om sich t'eeniger tijd te mogen beroemen / menschen gedood te hebben / en alzo voor Zoldaaten en lieden van dapperheid door te gaan. Wilden zijn des nachts zeer gevaarlijk te ontmoeten.

Wy hadden met veel vermaak de groote Rivier Meschasipi de zelve na 't Noorden opvaarende bezichtigd / en dat zederd den eersten April tot nu toe. Niets had ons verhinderd te onderstaan of ze aan 't hooger en laager einde bevaarbaar was. We hadden op onzen weg zeven of acht groote Kalkoensche of Indiaansche Haanen geschooten; welke dieren gelijk ook all' de andere wilde beesten in die Land-streeken / van sich zelven zeer vermenigvuldigen. Ons ontbrooken geen Visschen / Wilde Ossen, Rhee-bokken, noch geen Beevers , of Beeren, de welke wy dooden / als deze dieren met swemmen de groote Rivier passeerden.

Ik had met diepe overweegingen van de vrucht des Gebeds / en andere Christelijke overdenkingen bezig geweest / wanneer op den zelven dag zijnde den 12. April, terwijl mijn twee Kanoos voerders besig waren met een Kalkoenschen Haan te kooken / en ik op den Oever van deze groote Rivier onze Kanoo vergomde / op 't onverwachtst omtrent ten twee uuren des na de middags vijftig Kanoos van schorssen door honderd-en-twintig Wilden bestierd / die geheel naakt waren / gewaar wierd ; de welken met een zeer groote snelligheid op deze Rivier kwamen afzakken / om Ongelukkige ontmoeting van vijftig *Kanoos* met *Wilden*.

S de

de Miamis de Illinooizen en de Maroha te gaan beoorlogen.

Wy wierpen 't nat van de Kalkoen of Indiaanschen Haan die wel lieten kooken weg / en scheepten ons spoedig in / en voeren hen te gemoed ; al roepende Mistigouche en Diatchez 't welk in de Irokooische en Algonkinsche spraake te zeggen is / Kamaraden, wy zijn de Mannen van de Houte Kanoos ; want zodanig noemen ze ons / als wy op de groote Schepen zyn. Dit geroep was ons onnut ; nademaal deze Wilden ons niet verstonden. Ze omcingelden ons dan / en schooten van verren eenige Pijlen op ons : en om dat de ouden ons naderende / my met den Vreden Kalumet in de hand zagen / beletten ze hunne jongelingen ons te dooden.

Neemen den *Auteur* en de sijne met een yssélijk geweld en geschreeuw gevangen.

Deze menschen veel woester als die van 't neder einde der Riviere, sprongen voor een gedeelte op 't Land / en de anderen in 't Water / en kwamen ons met een verschrikkelijk geroep en geschreeuw aanboord. En wy deeden geen de minste tegenstand / dewijl wy maer met ons drien tegen zulken grooten menigten waren. Een van hen ontrukte my den Vreden Kalumet die ik in de hand had / terwijl onze Kanoo en de hunnen aan den Oever dezer Rivier waren vast gemaakt. Wy booden hen terstond eenige stukken Martinischen Tabak aan / dewijl ze beter als de hunne was. De Oudsten onder hen brachten deze woorden voort Miamiha Miamiha. Doch wy verstonden niet wat s' 'er mee zeggen wilden. Wy toonden hen dan door tekenen met onzen Riem op 't Zand/dat de Miamis hunne vyanden de Rivier Meschasipi waren gepasseert / en de vlucht genomen hadden / om zich by de Illinooizen te vervoegen.

De ouden schreijen over 't hoofd van van *Auteur*.

Als ze zich dan ontdekt / en by gevolge buiten staat zagen/ om hunne vyanden te overrompelen / lagen drie of vier Ouden de handen op mijn hoofd / en begonden met een uitneemende weeklaagend geluit te schreyen ; en ik droogden hunne traanen met een slechte Neusdoek van Armenisch Linnen, de welke my noch overig was. Doch dit alles was nochtans onnut : want ze gaven te kennen / dat ze voorgenomen hadden ons om 't leven te brengen ; om dat ze nooit uit den Vreden Kalumet wilden rooken. Ze deeden ons dan de Rivier, met groot geschreeuw / 't welk ze te gelijk uitgalmden / dat het een weerklank gaf / overvaaren / en de Riem slaagen / voor hen uitvaarende / verdubbelen / om te snelder voort te spoeden ; terwijl wy zulken vervaarlijken gehuil en geschreeuw hoorden / 't welk bekwaam was om de dappersten te verschrikken. Op den anderen Oever der Riviere voet aan Land gezet hebbende / ontladen we onze Kanoo, van onze uitrustinge / waar van men ons reets een gedeelten outnomen had.

Wy

Wy lieten in dezen toestant van zaaken nochtans niet na vuur te ontsteeken / om 't kooken van onzen Indiaanschen Haan of Kalkoen te volbrengen: en we gaven 'er twee die wy geschooten hadden aan deze Wilden. Deze Barbaaren een vergaderinge gemaakt hebbende / om te beraadslaan / over 't geen ze met ons doen zouden / kwamen twee hunner voornaamste Opperhoofden by ons / en gaven ons door tekenen te kennen dat hunne Zoldaaten ons 't hoofd wilden in-slaan. Dit dee my / terwijl een onzer Kanoos-voerders onze uitrustinge bewaarde / met den anderen by hunne Opperhoofden gaan. Ik wierp in 't midden van hen zes Bijlen / vijftien Messen / en zes vademen swarten Tabak; daar na 't Hoofd bukkende / gaf ik hen met een Bijl daar een steel in was te kennen / dat ze ons konden dooden als ze wilden.

Beraadslaan of se den *Autheur* en de zijnen willen dooden.

Door wat middel daar van verlost.

Deze vereeringe bevredigden veele onder hen. Ze booden ons dan 't Vlees van Beevers aan om te eeten; ons volgens hun gewoonten de drie eerste stukken / na dat s' 'er op geblaazen hadden om dat 't Vlees heet was / in de mond steekende. Daar na zetten ze ons de Schotel van Basten voor / om 'er na ons welgevallen van te eeten. Dit alles verhinderde niet / dat we de nacht met geen groote ongerustheid doorbrachten; om dat ze ons des avonds voor de nacht ruste onzen Vreden Kalumet hadden weder-gegeeven. Onze twee Kanoos-voerders waren nochtans van een vast voorneemen hun leven duur te verkoopen / en zich dapper te verdedigen / ingevalle men ons kwam aantasten. Wat my aanging / ik zei hen dat ik voorgenomen had / om my zonder wederstand te laaten dooden; ten einde onzen Verlosser en Zaligmaaker na te volgen / die zich gewilliglijk onder de handen zijner Beulen had gesteld. Wy maakten by beurten / om in den slaap niet overvallen te worden.

KAPITTEL XLVI.

't Besluit welk de *Barbaaren* namen, om den *Auteur* met zijne twee Mannen in hunne Landen na 't hooger einde der *Riviere Meschasipi* geleegen, mee te voeren.

DEn 13. April des smorgens heel vroeg kwam een Kapitein Narrhetoba genaamt / zijnde een uit 't getal van de geenen de welke ons wilden dooden / en die 't ligchaam geschilderd had / my mijn Vreden Kalumet afeischen. Hy vulden ze met Tabak van hun Land ; waar na hy 'er all' die van zijne bende / en vervolgens all' de anderen die beslooten hadden ons om 't leven te brengen / uit liet rooken. Hy gaf ons een teken / om met hen in hunne Landen te gaan ; en ze keerden ook weer met ons te rug. Dusdanig de onderneeminge tegen hunne vyanden verbrooken hebbende / zo bevond ik my in deze gelegendheid niet verdrietig van met deze Volkeren onze Ontdekkinge te konnen vervolgen.

De voornaamste mijner ontrustinge was / dat ik beswaarlijk mijn Godsdienst en Gebeden in de tegenwoordigheid dezer Barbaaren kon doen. Veele onder hen mijn de lippen ziende beweegen / zeiden met een barsse stem tegen my / Ouakanché : maar dewijl ik niet een woord van hunne spraake verstond / zo geloofden ik dat ze zich vergramden. Michiel Ako mijn Kanoos-voerder zei my geheel verbaast / dat by aldien ik volharde met mijn getyen te leezen / deze menschen ons zonder medogentheid om 't leven zouden brengen : En Picard du Gay mijn anderen Kanoosvoerder bad my in 't heimelijk dat ik doch ten minsten mijn gebeden in 't verborgen zou doen / om deze Barbaaren niet tot toorn te verwekken. Ik volgden den raad van den laatsten : maar hoe meer ik my verborg / hoe meer Wilden my vervolgden : want als ik in de Boschen ging / dachten ze dat ik 'er eenige Koopmanschappen onder de aarde wilde verbergen ; zo dat ik niet wist werwaarts ik my tot het doen van mijn Godsdienst zou wenden ; want ze hielden my gestadig in 't oog.

Dit noodzaakten my eindelijk tegen mijn twee Mannen te zeggen / dat ik my niet kon ontslaan van mijn Godsdienst te doen ; en mijn getyen te leezen ; en dat / by aldien ze ons daarom kwamen te vermoorden / ik zo wel de onnoozele en onschul-

dige oorzaak van hun dood als van de mijne zou weezen; en ik derhalven met hen 't zelve gevaar had uit te staan: maar dat dit perijkel my van mijn schuldigen plicht niet moest ontslaan. Voorder wilden deze Barbaaren, gelijk ik naderhand my by hen bevindende heb geleerd, door dit woord Ouakanche zeggen, dat het Boek daar ik in las, een kwaade geest was. Ik bemerkten ook aan hunne gebeerdens dat s' 'er eenigen afkeer van hadden. Ten einde hen'er dan aan te doen gewennen, zong ik met het open Boek geduurende de Reize de Litanien of de Roomsche Kerkgezangen. Ze geloofden dat mijn Getye-boek een geest was, de welke my leerde zingen om hem te verlustigen. All' deze Volkeren beminnen 't zingen uit de natuur.

Vreemde gedachten der *Wilden* over den Godsdienst der *Christenen.*

KAPITTEL XLVII.

Bespringingen en mishandelingen, de welke de *Wilden* ons deeden, voor dat ze ons in hun Land brachten; en hoe dikmaal zy na ons leven stonden.

DE bespringingen de welke deze Barbaaren ons onderwegen deeden, zijn boven alle verbeeldingen die men'er van maken kan. Onze Kanoo was grooter en meer belaaden als de hunne. Wat hen aangaat, ze hebben gemeenlijk niet als een Pijl-kooker met Pijlen vervult, een Boog, en een ondeugende bereide Beesten Huid, de welke hen de meesten tijd tot een Deeken voor twee Perzoonen diend. De nachten zijn'er in dat Zaizoen van 't Jaar noch tamelijk kout, voornamentlijk dewijl we gestadig 't Noorden naderden; zo dat men van nooden heeft zich des nachts wel te dekken.

Dit Volk ziende dat wy zo haastig niet konden voort komen als zy, lieten drie Zoldaaten in onze Kanoo komen: den eenen zetten zich aan mijn slinker zyde, en de twee anderen schikten zich nevens mijn Volk, om ze te helpen roeijen, op dat we hen zouden konnen volgen. Deze Barbaaren doen zomtijds dartig Mijlen op eenen dag, als ze genoodzaakt zijn ten Oorlog te gaan, of dat ze voorgenomen hebben hunne vyanden te overrompelen. Dezen waren van verscheide Dorpen, en in hunne gevoelens ten onzen opzichte zeer verdeeld. Wy namen alle avonden onze nacht-rust by dien jongen Kapitein die onzen Vre-

den-Kalumet had verzocht; hem daar door te kennen geevende / dat we ons onder zijne bescherminge stelden.

Maar daar kwam haat en tweedracht onder de Wilden. Het Opperhoofd genaamt Aquipagetin, wiens eenen Zoon door de Miamis was gedood geweest / ziende dat hy zich over deze Natie niet kon wreeken / keerden al zijn wraakzucht tegen ons. Hy schreiden geheele nachten over zyn Zoon die hy in den Oorlog verlooren had; als denkende die van zijne Benden daar door te beweegen / om hem te wreeken / met ons te dooden / en zich van all' onze uitrustinge en goederen meester te maaken / om in 't verbolg zijne vyanden te konnen vervolgen. Maar de andere Wilden, door onze Koopmanschappen van Europa bekoord / waren verblijd / en genegen om ons in 't leven te behouden / ten einde meer andere Europeërs by hen te lokken. Ze wenschten boven al Yzer te mogen hebben / 't welk hen zeer waardig was; en waar van ze 't gebruik gezien en ondervonden hadden / wanneer een onzer Kanoos-voerders drie of vier Trapganzen, of Kalkoensche Haanen met een schoot van 't Snaphaan gedood had! te meer om dat ze ieder reis niet als eene Vogel met hunne Pijlen konden treffen.

Noemen 't Vuurgeweer kwaade geesten; en waarom.

Wy hebben daer na verstaen / dat de woorden Manza Ouakanche Yzer betekend / 't welk een kwaade geest heeft: want zodanig noemen ze een Snaphaan of Vuur-roer / 't welk de beenderen van een mensch vermorzeld / in plaats dat hunne Pijlen niet doen / als in 't Vlees en de muskelen te dringen / die ze doorwonden / zonder als zeer zelden de beenderen te verbreeken of te kwetzen. Hierom is 't dat deze Volkeren / veel lichter de wonden die door Pijl-schooten gemaakt worden / geneezen / als wy die de welke door onze Snaphaanen veroorzaakt zijn.

Hun onvermoeidheid in 't roeijen met de *Kanoos*.

Toen we door deze Barbaaren gevangen wierden / hadden we niet meer als honderd en vijftig Mijlen / de Meschasipi van de Riviere der Illinooizen opgaande / gevaaren. Wy voeren met hen geduurende de tijd van negentien dagen / dan eens na 't Noorden / en dan weder na 't Noord-Westen / na de streeken van de wind / en na 't oordeel 't welk wy'er volgens 't Compas van maakten: zo dat we zederd deze Barbaaren ons gedwongen hadden hen te volgen / meer als twee honderd en vijftig Mijlen op de Meschasipi waren. Deze Wilden gaan met een groote kracht met de Kanoo voort: want ze roeijen van de morgen tot den avond zonder ophouden; en houden zich des daags naauwlijks stil om te eeten.

Om ons te noodzaaken hen te volgen / gaven ze ons gemeenlijk vier of vijf Mannen; ten einde ons gauwer te doen voortvaaren.

vaaren. Onze Kanoo was grooter en meer belaaden als de hunnen / zo dat wy de zelve van nooden hadden / om zo snel voort te gaan als sy deeden. Wy namen gemeenlijk ons verblijf in Hutten of Kabaanen als 't regenden ; maer als 't goed weer was sliepen we op de aarde / zonder onder 't dak te weezen ; waer door we gelegentheid hadden van de Sterren en de Maan / wanneer ze scheen / te aenschouwen. En niet tegenstaende de ongemakken en den swaren arbeid des daags / gingen de jongste Krijgslieden dezer Wilden by vier of vijf van hunne Officieren tot des midder nachts toe den Kalumet danssen. Den Kapitein by den welken zy gingen / zond met plechtelijckheid een Krijgsman van zijn Huisgezin na de geenen de welke zongen / om ze d'een na d'ander uit sijn Kalumet van Oorlog / door de verscheidenheid der Pluimen van die der Vreden afgezonderd / te laaten rooken.

Het einde van dit soort van een Joodschen Vier-dag / geschieden alle daag door de twee jongsten van de geenen / welkers naaste Vrienden in den Oorlog gedood waren. Ze namen veele Pijlen / die ze met de spitsen kruiswijs over malkanderen geleid / bitterlijk schreijende hun Opperhoofden aanbooden ; en die ze hen niet tegenstaende hun geschreeuw te kussen gaven. Vorder verhinderen de ongemakken des daags en de nacht waaken geenzints / dat de Ouden by na al te zamen / uit vreeze van door hunne vyanden overvallen te worden / niet met het krieken van den dag ontwaakten. Zo haast den dageraad verscheen / maakten een van hen 't gewoonlijk geschreeuw : en in een oogenblik gingen de Krijgslieden in hunne Kanoos. Sommigen voeren rontom de Eilanden om eenige wilde Beesten te schieten ; en de gauwsten gingen te Land / om door den rook de plaats / daar hunne vyanden zich onthielden / te ontdekken.

Vreemde plechtelijkheid van die geenen welkers Vrienden in den Oorlog zijn omgekomen.

KA-

KAPITTEL XLVIII.

De voordeelen, de welke de *Wilden* van 't Noorden boven die van 't Zuiden in den Oorlog hebben; en de *Ceremonie* of plechtelijkheid, de welke een der *Kapiteinen* dee, toen hy ons na 't Zuiden liet ſtil ſtaan.

Die van 't Zuiden zo gauw niet met de *Kanoos* als die van 't Noorden; en waarom.

GEduurende dat de Wilden van 't Noorden in Oorlog zijn/
hebben ze de gewoonte van zich altijd op de Punt of Hoek
van eenige dezer Eilanden / waar van de Meſchaſipi ver=
buld is / te poſteeren ; ten einde aldaar in zekerheid te weezen :
Die van 't Zuiden / hunne vyanden / hebben niet als Pyrogen of
Kanoos van hout met de welke zy niet zeer ſnel konnen voortko=
men / om dat ze zeer ſwaar zijn. Daar zijn niet als de Natien
van 't Noorden / die Berke-boomen hebben om 'er Kanoos van
ſchorſſen van te maaken ; en de Volkeren van 't Zuiden zijn van
dit voordeel t'eenemaal ontzet : zo dat die van 't Noorden een
wonderlijcke lichtigheid en gemakkelijkheid hebben van Meer tot
Meer, en van Rivier tot Rivier te vaaren / om hunne vyanden
aan te taſten. Zoo haaſt zy zich ontdekt zien / zijn ze ook in ze=
kerheid / wanneer ze de tijd maar hebben / van zich weer in hun=
ne Kanoos te begeeven : want die hen te Land of in de Pyrogen
vervolgen / konnen hen niet ſnel genoeg na jaagen / om ze te
achterhaalen.

Wat aangaat den Oorlog in Boſſchen of hinderlaagen te
doen ; daar in gaan de Wilden van 't Noorden / om dat ze zeer
geduldig zijn om den honger en de grootſte ongemakken der tijden
uit te ſtaan / alle Natien des wereldts te boven. Ze gaan niet
als gewis in de hinderlaagen : want ze zijn altijd van de hulpe
van drie of vier hunner Vrienden verzekerd / in gevalle hunne
vyanden hen aantaſten. Ze komen dan altijd tot hun voornee=
mens / behoudens zy door geen groote meenigte / de welke
hen verhinderd in hunne Kanoos te komen / of 't met de vlucht
te ſalveeren , overvallen worden.

Geduurende een van de negentien dagen onzer Schipvaart /
de welke zeer moeijelijk was / vond den Overſten (Aquipaguetin
genaamt) goed ; die my (gelijk wy in 't vervolg zullen zien)
voor zijn Zoon aannam / in een groote Weide ten Weſten van
de Meſchaſipi ſtil te houden. Dezen Overſten een grooten en zeer
vetten

vetten Beer gedood hebbende / noodigden de voornaamste Bevelhebbers der Krijgslieden op een Gastmaal. Deze Wilden alle in 't aangezicht getekend / en op 't ligchaam geschilderd / zijnde ieder door een afbeeltenisse van eenig Dier / volgens hun aard en neiginge onderscheiden ; hebbende hun haair met Beeren smout of Olie gewreeven / en met witte en roode Vederen bestrooit / en 't hoofd met Dons of kleine Vederen belaaden / begonden in deze vreemde gestaltenisse te danssen ; houdende alle de vuisten in de zyde / en sloegen met 't onderſten der voeten met zulken grooten geweld en kracht tegen de aarde / dat'er zich de tekenen van vertoonden. Geduurende deze zeldzaame gebeerdens / gaf een der Zoonen van den Meester dezer plechtelijkheid / terwijl hy zeer bitterlijk weenden / aan al dit Volk uit den Kalumet van den Oorlog te roocken. De Vader die deze treur-plechtelijkheid bestierde / vergezelschapten de zelve met een wee-klaagende stemme / door hikken en zuchtingen verbrooken en vermengd / die bekwaam waren om 't hartste herte te vermurwen ; en maakte zijn geheele ligchaam met zijne traanen nat. Waar na hy zich dan eens na de Krijgslieden / en dan weer na my begaf ; zijne handen op mijn hoofd leggende / gelijk hy ook 't zelve aan onze Kanoos-voerders dee. Zomtijds sloeg hy zijne oogen ten Hemel / en bracht het woord Louis voort : 't welk in hunne spraake de Zon betekend ; zich aan deze Sterre of dit Hemels licht over de dood van zijn Zoon beklaagende / en al zijn Volk daar door trachtende te beweegen en te verplichten / om zich over zijne vyanden te wreeken.

Een dans met een belagchelijken toestel onder deze *Wilden* gebruikelijk.

Ceremonie aan de Zon om hen over 't verlies haarer Vrienden te beklaagen.

Wat ons aanging / voor zo veel wy uit deze plechtelijkheid konden oordeelen / geloofden we dat dit alles diende om ons te doen omkomen. En in der daad wy hebben daar na verstaan / dat dezen Barbaar dikmaals na ons leven had gestaan : doch den weerwil van de andere Hoofden ziende / die'er zich tegen stelden / dee hy ons weer in-schepen / en bediende zich van andere listen om de Koopmanschappen van ons Volk allenskens te bekomen / en na zich te trekken : want hy dorst de zelve niet openbaarlijk neemen / gelijk hy had konnen doen / om dat hy vreesde / dat die van zijne Natie hem van lafhertigheid zouden beschuldigen ; zijnde een gebrek waar van de alderwoeste en wreedste menschen een grooten afkeer hebben.

KAPITTEL XLIX.

Liſten en konſtgreepen van *Aquipaguetin* om behendiglijk de Koopmanſchappen van onze twee *Kanoos-voerders* te bekomen, benevens veele andere voorvallen en uitkomſten van onze Reize.

'T IS door al 't geen we gezegt hebben lichtelijk aan te merken / dat Aquipaguetin zeer liſtig was. Hy had de beenderen van iemand zijner naaſte Bloedverwanten by hem / de welke hy met groote zorge in een bereide Huid / met verſcheidene roode en ſwarte boordzels van Eegels haair verçierd / bewaarden. Hy liet zijn Volk dan van tijd tot tijd vergaderen / om hen te rooken te geeven; en daar na liet hy ons d'een na d'ander komen/ om ons te verplichten de beenderen van den overledenen met eenige Koopmanſchappen uit Europa te bedekken / en de traanen die hy over den zelven / en over zijnen Zoon die door de Miamis was gedood had geſtort / af te droogen.

Om dan dezen liſtigen Ouden te bevredigen / wierpen we over deze doods-beenderen verſcheide vademen Martiniſchen Tabak, Bijlen / Meſſen / Getſteen / en eenige arm-banden van witte en ſwarte Porcelein. Ziet hier hoe dezen Barbaar ons door beweegredenen en middelen uitputte / daar men niets over te zeggen had. Hy dee ons verſtaan / dat 't geen hy aldus van ons eiſchte/ niet als voor den dooden was / en om aan de Zoldaaten / die hy met zich genomen had / te geeven. En in der daad hy deelden alles aan hen uit / 't welk wy hem gaven. Ons hier door te kennen geevende / dat hy als een Kapitein niets voor hem nam / als 't geen we hem van goeder wille gaven.

Hoe ze malkander helpen ſchreijen.

Geduurende de voorgemelde dagen onzer Schipvaart / kwamen we ook aan 't Punt of den Hoek van 't Meer van de Kryters, daar dezen Kapitein den gantſchen nacht ook bitter ſchreide : En toen hy'er vermoeit van was / dee hy een zijner Zoonen komen die in zijn plaats ſchreyde. Zijn voorneemen hier in was de medogendheid zijner Zoldaaten te verwekken / en de zelve te verplichten / om ons om 't leven te brengen; hunne vyanden te vervolgen / en alzo de dood van zijn Zoon / die hy zo ongelukkig verlooren had / te wreeken.

Deze

Deze Wilden zonden zomtijds hunne snelste loopers te Land; en dit Volk joeg op de wilde Stieren, en dwongen ze de Meschasipi met swemmen te passeeren. Ze dooden'er zomtijds wel veertig of vijftig / daar ze niet als de Tong en de beste stukken van namen; 't overige (daar ze zich niet mee wilden belaaden) achter laatende; ten einde te spoediger te konnen voort vaaren / en ons te eer in hunne Dorpen te brengen.

Groot gebrek der Reisigers.

't Is waar dat wy 'er wel goede stukken van aten; maar we hadden noch Brood / noch Wijn / noch Zout / noch Kruiden of eenige andere toe-spijs; en dit geduurden ook zo de vier laatste / van de by na twaalf Jaaren / die ik in Amerika geweest ben. In onze laatste Reize bestonden we ook op de zelve weize; hebbende op zommige tijden overvloed / en op andere gebrek van alle dingen; in-voegen wy dikmaals in vier-en-twintig uuren en meer niet en aten. De reden hier van is / dat men zich in deze kleine Kanoos van schorssen met geen veel dingen kan belasten: zo dat men sich / hoe groote voorzorgen men heeft / dikmaals van alle noodzaakelijkheden tot 't onderhoud des levens behoorende / ontblood ziet. En waarlijk indien onze Geestelijken in Europa zo veele ongemakken en arbeid uitstonden / en onthoudingen / met de geenen gelijkende die we zo langen tijd in Amerika hebben gedaan / deeden / men zou geen andere bewijzen begeeren of eischen om hen te Kanoniseeren of na hun dood onder 't getal der heiligen te stellen. Maar men moet ook zeggen / dat 't geen de waarde onzer vastingen wegneemt / is dat indien wy in diergelijke gesteldheid van zaaken leeden / onze leidingen niet t'eenemaal gewillig waren: want wy maakten (gelijk men gemeenlijk zeit) van de nood een deugd.

KAPITTEL L.

De Ouden schreyen om ons geduurende de nacht. Nieuwe bespringingen van *Aquipaguetin*: mitsgaders van de maniere op de welke de *Wilden* 't vuur met woelen of wrikken ontsteeken.

Seldzame maniere van schre-

Veele nachten geduurende / waren 'er Ouden die zeer bitterlijk over ons kwamen schreyen. Ze vreeven ons dikmaals de armen en 't geheele ligchaam met hunne handen / die

yen met 't op leggen der handen.

die ze ons vervolgens op 't hoofd lagen. Dit schreyen maakte my veel onrust. Ze verhinderden my te slaapen; en wy hadden na de groote ongemakken des daags wel rust van nooden: behalven dat ze my veele bekommeringen gaven. En ik wist niet wat ik 'er van denkken zou. 't Scheen my dat deze Barbaaren kreeten om dat eenigen hunner Krijgs-lieden hadden voor-genomen ons om 't leven te brengen. En ik beelden my ook zomtijds in / dat ze schreyden door een uitwerkinge van medogentheid / de welke zy over de kwaade handelinge hadden die men ons aandee: Zo dat my deze traanen groote bekommeringe veroorzaakten.

By een andere gelegendheid keerden Aquipaguetin weer tot zijn moeyelijken inborst. Hy had 't grootste gedeelte der Krijgs-lieden zo wel weeten te winnen / dat wy op zekeren tijd by den Kapitein Narhetoba, die ons onder zijn bescherminge hield / ons niet konnende nederslaan / en genoodzaakt zijnde ons met de Kanoo en de vordere uitrustingen aan 't einde der Leger-plaatze ter neder te zetten; terstond van deze Barbaaren verstonden / dat dezen Kapitein, volkomentlijk had beslooten / om ons 't hoofd in stukken te slaan. Dit noodzaakten ons noch twintig Messen / en eenigen Tabak uit een Kasjen of Koffertjen te neemen / 't welke wy geheel vergramt in 't midden der misnoegden wierpen.

Edelmoedigheid van een jongen Kapitein der *Wilden*.

Dezen rampzaaligen zijn Volk d'een na d'ander aanziende / en schijnende te twijffelen / vroeg hun goed-vinden om te weeten / of hy onze vereeringe zou weigeren of aanneemen? Als we nu 't hoofd bukten / en hem een Bijl in de hand gaven om ons te dooden / nam ons den jongen Capitein, die zich uiterlijk geliet onzen beschermer te weezen / en die 't mogelijk ook inder daad was / by de armen / en leiden ons met groote gramschap in zijn Kabaan of Hutte. Een van zijne Broeders nam eenige Pijlen / en brak de zelve in onze tegenwoordigheid in stukken; om ons daar door te verzekeren / dat men ons niet zou dooden.

Seldzaam teken om den Auteur in 't leven te spaaren.

Des anderen daags lieten ze ons alleen in de Kanoo, zonder gelijk ze tot die tijd toe gedaan hadden / eenige Wilden te zenden om ons te helpen; maar ze bleeven alle achter ons. Na vier of vijf Mijlen vaarens kwam 'er een ander Kapitein, en dee ons ontschepen. Daar na trok hy 't Gras uit de grond / en maakten drie kleine Heuveltjes / op de welke hy ons liet neder-zitten. Vervolgens nam hy een stuk Cederen hout vol kleine ronde gaatjens / in een van de welke hy een rond stokjen harder als 't Cederen hout stak: toen woelden en wrikten hy dit stokjen zeer stark en snel tusschen de palmen van zijne handen; en maakte door dit middel vuur; van 't welk hy zich bediende om den Tabak van

zijn

zijn grooten Kalumet te ontsteeken. En na dat hy eenigen tijd geschrept / en ons de handen op 't hoofd had geleid / gaf hy my uit een Vreden Kalumet te rooken; en gaf ons te kennen / dat wy in zes dagen in zijn Land zouden zijn.

KAPITTEL LI.

Ceremonien of plechtelijkheden der *Barbaaren*, wanneer ze de gevangenen deelen: en de vervolginge der Reize te Land.

NA dat wy dan dusdanig negentien dagen met de Kanoo hadden gevaaren / kwamen we eindelijk tot vijf of zes Mijlen van den Water-val van St. Antoni, gelijk wy zedert dien tijd gelegendheid hebben gehad om den zelven te kennen en op te neemen. Deze Barbaaren deeden ons in een Erm van de Meschasipi voet aan Land zetten; waar na ze by den anderen vergaderden / om zich te beraden over 't geen ze met ons zouden doen. Eindelijk verdeelden ze ons / en gaven ons aan drie hoofden van Familien in plaatze van drie hunner kinderen die in den Oorlog waren omgekomen. Daar na maakten ze zich meester van onze Kanoo, en namen all' onze uitrustinge. Ze sloegen onze Kanoo in stukken / uit vreeze dat wy 'er ons van mochten bedienen om tot hunne vyanden weder te keeren: en ze verborgen de hunnen in de Elze-bosschen / om ze te gebruiken / wanneer ze op de Jagt zouden willen gaan. En hoewel wy gemakkelijk te water in hun Land konden komen / zo dwongen ze ons nochtans sestig Mijlen te voet te doen.

Den Autheur en zijne Kanoosvoerders als Slaaven onder de *Wilden* verdeeld.

Ze deeden ons gemeenlijk van 't aanbreeken des daags tot twee uuren in den nacht gaan: en we passeerden de Rivieren met swemmen. Deze Barbaaren die voor 't meeste gedeelte van een meer als gemeene groote zijn / droegen onze kleederen en uitrustinge op 't hoofd; en onze twee Kanoos-voerders, kleinder als ik / om dat ze niet swemmen konden / op hunne schouderen. Uit het water komende / 't welk zomtijds heel vol ys was / nademaal wy gestadig na 't Noorden gingen / kon ik naauwlijks op mijn beenen staan. 't Vroos in dit zaisoen van 't Jaar noch alle nacht. Wy hadden dan geheel bebloede voeten na de veelheid van 't ys 't welk wy verbraaken / en de Rivieren en Meeren die we doorwaaden. Wy aten niet als eens in vier-en-twintig uuren;

Zy doen ze de Rivieren die by na heel bevroosen waren doorwaaden en overswemmen.

ren; en dit was noch anders niet als van eenige brokken gedroogd Vlees de welke deze Wilden ons noch onwillig en met weerzin gaven.

Dwingen ze door 't inbrand steeken van 't dorre Gras snel voort te gaan.

Ik was zo slap dat ik dikmaals op de aarde ging nederleggen/ met voornemen van liever te sterven als deze Wilden te volgen/ die met zulken uitneemenden snelligheid voort-traden/ de welke de krachten van de Europeërs ver te boven ging. En ten einde onze gang te doen verhaasten/ staken deze Barbaaren 't vuur dikmaals in 't drooge Gras der Weiden door de welke wy gingen; zo dat we met geweld gedwongen waren te gaan of te verbranden. Ik had een hoed de welke ik genomen had om my geduurende de Zomer voor de hette der Zonne te beschutten/ die ik dikmaal in 't vuur liet vallen/ om dat ze niet vast op mijn hoofd stond. Deze Barbaaren namen de zelve daar weder uit; en gaven my de hand om my voor 't vuur te bewaaren; 't welk zy aldus om onzen gang te verhaasten/ en om de hunnen van haare wederkomst te verwittigen/ hadden aangesteeken. Ik moet ook zeggen/ dat by aldien Picard du Gay my niet dikmaals op deze moeijelijke en verdrietige Reize had versterkt en geholpen/ ik gewisselijk onder deze ongemakken zou besweeken hebben/ om dat my levens-middelen en krachten ontbraken.

KAPITTEL LII.

Geschil van de *Wilden* over de verdeelinge onzer Koopmanschappen en uitrustinge; als mede over mijne *Priesterlijke cieraaden* en mijn Koffertjen.

Groot geschil der *Wilden* over de Koopmanschappen der *Kanoosvoerders* en de *Priesterlijke Cieraaden*.

NA dat wy ontrent sestig Mijlen weegs gedaan/ en honger/ dorst/ en duisend overlasten en verongelijkingen van wegen de Barbaaren hadden uitgestaan; dag en nacht zonder ophouden gegaan; de Meeren en Rivieren doorwaaid/ en dikmaals ook met swemmen gepasseert waren; en eindelijk de Dorpen dezer Volkeren in moerasachtige en ontoegankkelijke plaatsen voor hunne vyanden bewoond/ naderden/ zo verdeelden ze onder hen all' de Koopmanschappen van onze twee Kanoosvoerders; en 't verscheelde weinig of ze zouden malkander om den rol Martinischen Tabak/ de welke noch omtrent van vijftig ponden was/ en waar van deze Natien meer werk maaken als de Eu-

Europeërs van 't goud / om 't leven hebben gebracht. Ze hebben in hun Land heel goeden Tabak : maar die wy hadden was zo wel gesponnen / en in zulke goede en gladde einden gedraaid / dat z' 'er uitneemende toe gezind waren. De redelijkste onder hen gaven ons door tekenen te kennen / dat ze onze twee Kanoos-voerders, voor 't geen ze ons af namen / een deel Beever-huiden zouden geeven. Maar de andere ons als Slaaven genomen hebbende / om dat wy (gelijk ze zeiden) Wapenen na hunne vyanden brachten / hielden staande en oordeelden / dat ze niet verplicht waren iets voor de dingen weder te geeven / die ze ons ontnomen hadden.

den van den Auteur.

Dit alles geschiede zodanig / om dat dezen Troup uit twee of driederley Volkeren bestond. De ver gelegenste vreezende / dat de anderen in de eerste Dorpen daar ze passeeren moesten / all' de Koopmanschappen mochten houden / wilden'er alvoorens hun gedeelte van neemen.

Deze Barbaaren maakten geen meer onderscheid / voor 't geen my behoorde / als voor de Koopmanschappen van onze twee Kanoos-voerders. Ze namen dan ook mijn Kazuiffel van gebloemde stoffe / en all' de verciercelen die ik tot het verrichten van mijn Godsdienst by my had / uitgenomen den Kelk die ze niet dorsten aanraaken : want ze zagen dat dit Zilver vergulde Vat een weerschijn gaf. Ze slooten dan de oogen toe ; en gaven ons daar na te kennen dat het een geest was / die hen zou doen sterven. Ze wilden ook een Koffertjen 't welk ik had / en dat met een Sleutel geslooten wierd / in stukken slaan : en gaven my te kennen / dat / by aldien ik 't niet openden / of 'er 't Slot afbrak / zy 't zelve met puntige steenen uit de Rotzen (die ze my vertoonden) zouden doen. De oorzaak van dit geweld kwam hier uit voort / dat ze (geduurende de Reize) dit Koffertjen niet hadden konnen openen / 't welk ze verscheidemaal hadden onderstaan / om te sien wat'er in opgeslooten was / doch te vergeefs ; want ze hadden geen de minste kennis van Sleutels of Slooten. Daar beneven wilden ze zich niet met dit Koffertjen / maar alleen met de goederen die'er in waren / belasten. Ik openden 't dan ; en als ze zagen dat'er zo weinig in was / en dat'er niet als Boeken en Papieren in gevonden wierden / zo lieten ze 't leggen.

Haar verschrikkinge voor den *Kelk* ; en waarom.

KAPITTEL LIII.

Den Troep naderd het Dorp. Raad van de *Wilden*, om te weeten of ze ons zouden dooden, of dat ze ons, voor hunne Kinderen aanneemende, in 't leven zouden behouden. 't Onthaal 't welk ons deze Volkeren deeden; en 't gebruik 't welk ze van myn *Kazuyfel* maakten.

Schrik van den *Auteur* over den aanstaanden toeleg van de *Wilden* om hem te verscheuren.

NA vijf harde groote dagreizen gaans te Land, zonder als zeer weinig gehouwende de nacht onder den blauwen Hemel te rusten; wierden we eindelijk een menigte Dyanen en Kinderen gewaar, die ons kleine Leger te gemoet kwamen. Alle de Ouden van deze Natie vergaderden over onze zaak. Wy zagen Lichamen aan welkers hijlen wisschen van Sieraad; en een groot lang Paar waren; daar deze Barbaren gewoon zyn hunne Slaaven die ze in hunne Oorlogen hebben gevangen, mee vast te binden en te verscheuren. Te dertien Picard de Gey (een onzer Kanoo-voerders) gegeen, bevindende een Calbas met eenige steentjes gevuld in zyne handen, de welke hy schudde en sterk bewoogden. Hy zag ons dat zyn aangezicht en haairen met verscheide couleuren geverft waren; en dat men een bos witte Pluimen of Vederen aan zyn hoofd had vast gemaakt. Toen geloofden we met groote reden dat ze voorgenomen hadden, om ons te dooden, en we hadden er sterke en gewigtige merktekenen toe; maar ze gebruikten in der daad deze plechtigheden als ze hun gewoon zyn, wanneer ze hunne vyanden willen verslynden.

Doen hem daar na een redelyk onthaal.

Het kwaadaardig en morgenpligte in dit alles was, dat niemand van ons zich aan deze Wilden kon doen verstaan. Ondertusschen na veele gebaarden en geschreeuw, de welke de Christenen in hunne gebeden voor of na aan God moeten doen, gaven deze Barbaren ons een soort van wilde Haver, maar men is genoeg heb gemaakt, te eten, de welke ze ons in groote Schotels van Berken-boome hadden aangebragt. De Wilde Dyanen hadden de zelve met Kakebeenen gemengd; zynde van een swarte couleur, de welke ze des Zomers in de Zon laaten droogen, en die ze goed als de Krenten zyn.

Gedurende deze Gasterye (dat 't beste Maal was 't welk we gehad hebben zedert wy van deze Barbaren gevangen waren) hadden gedaan, een-

ontstonden 'er groote geschillen tusschen Aquipaguetin en de anderen over de verdeelinge de welke zy van onze twee Kanoos-voerders en my onder hen wilden maaken.

Doch eindelijk behield Aquipaguetin als 't Hoofd zijner partyen de overhand; en sich na een der voornaamste Opperhoofden keerende / bood hy my aan om uit zijn Vreden Kalumet te rooken; en hy ontfing ter zelver tijd de geene die wy mee-gebracht hadden / als een Geloofs-teken van de vereeniginge de welke van nu af aan tusschen ons en deze Barbaaren moest weezen. Hy nam my dan in plaats van den geenen die hy in den Oorlog had verlooren / tot zijn Zoon aan. *Aquipaguetin neemt den Auteur tot zijn Zoon aan.*

Den Kapitein Narthetoba, en een anderen deeden van gelijke met mijn twee Kanoos-voerders. Deze verdeelinge en scheidinge hoewel met eenig genoegen vermengd over dat ze ons in 't leven lieten / was ons zeer gevoelig. Picard du Gay trok my aan een zijde om te biegten / om dat hy zich van zijn leven noch niet kon verzekeren; maar in 't tegendeel door de handen dezer Barbaaren vreesden om te komen. Dit verplichten hem my hartelijk te omhelzen; en my (na dat hy 't eerst van God had verzocht om vergiffenisse van 't al 't voorledene te verzoeken? En ik zou ten hoogsten verbleid hebben geweest Michiel Ako in diergelijken gesteldheid te zien. Ik liet nochtans niet na / aan den eenen en den anderen de teekenen van de uiterste tederheid te betoonen. *Gelijk de Kanoos-voerders ook van anderen worden gedaan.*

Eindelijk / geleiden deze Wilden ons ieder na hunne Dorpen / en scheiden ons al zo van malkander. Wy gingen over de Moerassen tot het midden van onze beenen toe een Mijl weegs geduurende door 't water: ten einde van 't welke my vijf van de Vrouwen van Aquipaguetin die my had aangenomen / in een van de drie Kanoos van Basten / die ze mede gebracht hadden / ontfingen; en my een kleine Mijl van daar in een klein Eilantjen brachten; in 't welke hunne Kabaanen waren. *Den Auteur word in deze hoedanigheid van 5 Vrouwen van zijnen nieuwen Vader ontfangen.*

KAPITTEL LIV.

Onthaal van de naaste vrienden van *Aquipaguetin* aan den *Auteur* gedaan. Ze doen hem sweeten, om hem van zijn vermoedheid te geneezen. 't Gebruik 't welk zy van zijn Geestelijken toestel en cieraaden maaken.

Dagen en nachten van America verscheelen 7. of 8. uuren van die van Europa.

Ik kwam in den beginne van de Maand May 1680. in deze plaats. Ik en kon den dag eigentlyk niet aantekenen / om dat de Wilden die my geduurende de Reize zeer hadden gekweld en afgemat / my verhinderden all' de kleine aanmerkingen / gelijk ik wel gewild had / te maaken. Ten anderen zo is 'er ook tusschen de dagen en nachten van Europa en die van Amerika wel zeven of acht uuren onderscheid. Wy hadden van Rochel tot Quebek toe gestadig de streek na 't Westen; en van Quebek tot dat wy aan de Meschasipi waren gekomen / na 't Zuid-Westen gehad: 't welk een aanmerkelijke Variatie op 't Compas maakte.

Wonderlijke Variatie op 't Compas.

Deze Variatie bestaat in een onvaste beweeginge van de Compas-naald, de welke in zommige streeken van 't Noorden na 't Noord-Oosten wijkt; en in anderen sich weer van 't Noorden na 't Noord-Westen keerd. Wy konden in de lange Reize nooit rekenen hoe ver wy gereist of gekomen waren / ten waare men van den weg verzekerd was / de welke onze Schepen of Kanoos dagelijks konden doen / en hoedanig de Variatie van de Compas-naald in ieder streek was: Want wy vonden veele Minuten van Variatien na de streek van de wind de welke wy namen.

Vreemd onthaal aan den Auteur in de Kabaan van zijn nieuwen Vader.

Om de waarheid te zeggen perzoonen van meer bekwaamheid als ik / zouden in diergelijke moeijelijke verwarringe van zaaken gelijk ik gehad heb / de gehcugenisse van veele dingen hebben verlooren.

Aan den ingang der Kabaane van den Kapitein Aquipaguetin die my tot zijn Zoon had aangenomen / bood ons een dezer Barbaaren, die my van een uitgeleefden ouderdom scheen te weezen aan / uit een grooten Kalumet te rooken; en kreef my 't hoofd en de armen / terwijl hy zeer bitter schreyde; my daar door 't medelijden betuigende 't welk hy had / van my zo afgemat te zien. En inder daad ik had twee Mannen van nooden om my te hel-

pen

pen oprechten / en te onderſteunen. Daar lag een Beeren-huid by den haard op de welke my den jongſten knecht van de Kabaan dee nederleggen; die my vervolgens de dyen / de beenen en 't onderſte van mijne voeten met het vet van wilde Katten ſmeerde / en zalfde.

De Zoon van Aquipaguetin die my zijn Broeder noemde/ droeg mijn Kazuiffel van gebloemde ſtoffe geheel naakt en als in triumph op zijn rugge. Hy had 'er de beenderen van een aanzienelijk man van hun Natie, voor de gedachteniſſe van den welken deze Barbaaren veel achtinge en eerbiedigheid hadden / ingewonden. Den Prieſterlijken Gordel van roode en witte wolle met twee kwaſten aan de einden / dienden hem voor een draag koorde; en hy droeg dit alles in triumf, en noemden 't Louies Chinnen: 't welk gelijk ik daar na leerde / den Tabbaard van den geenen / die ſich de Zon noemde / betekend. Na dat deze Wilden ſich met den Kazuiffel in hunne grootſte plechtelijkheden om de beenderen van hunne geſtorvene te bedekken / hadden bediend / gaven ze de zelve tot een vereeringe aan de Volkeren die met hen in Alliantie zijn / en die tot vier of vijf honderd Mijlen ten Weſten van hun Land woonen. Ze waren in Ambaſſade by hen gekomen / en hadden 'er den Kalumet gedanſt. Draagen zijn *Kazuiffel* op een zeldzaame wijze in triumf.

Des anderen daags na onze komſt bedekte my Aquipaguetin, die 't hoofd van een groot geſlacht was / met een bereiden Lederen Tabbaard van den buik van een Wilden Stier: hy gaf my ook een tweeden / de welken van tien groote Beevers-huiden gemaakt was. Dezen Barbaar toonden my zes of zeven zijner Vrouwen: want de Poligamie of het huwelijk van een Man met veele Vrouwen is gemeen onder deze Volkeren. Hy zei haar / na 't geen ik naderhand leerden en verſtond / dat ze my als een van haare Zoonen moeſten aanmerken. Daar na zetten hy my een Schotel van Baſten voor / in de welke Braaſſems en andere blankke Viſſchen waren. Hy gaf bevel aan de geenen die 'er tegenwoordig waren / my met de naam te noemen / de welke ik volgens den rang die ik in deze nieuwe Maegſchap hield / moeſt hebben. Het veel Wijfſchap onder deze Natie gemeen. Den *Auteur* word als een nieuwen Zoon getracteert, en ontfangt een nieuwe naam.

Dezen nieuwen Vader ziende dat ik my niet als met de hulpe van twee perzoonen van de Aarde kon oprechten / liet een Stoove maaken in de welke hy my benevens vier Wilden geheel naakt dee ingaan / die voor dat ze begonden te ſweeten de voorhuid met banden bonden van de ſchorſſen van wit hout gemaakt. Hy liet deze Stoove met Wilde Stieren huiden dekken; en deed 'er heel gloeijende Kezel-ſteenen / en brokken van Steen-rotzen in leggen. Daar na gaf hy my een teken dat ik zomtijds mijn adem Word op een vreemde wijze van zijne doodelijke vermoeitheid geneezen.

zou in-houden; 't welk ik dee / gelijk ook de Wilden die by my waren. Vorder vergenoegden ik me van my met een neusdoek te dekken.

Zo haast deze Barbaaren hun adem geweldig genoeg hadden uitgeborzemd / begon Aquipaguetin met een harde en bulderende stem te zingen; en de anderen kwamen hem in deze oeffening ook te hulp / en lagen alle de handen op mijn ligchaam / my vryvende en bitterlijk schreyende: doch ik begon flauw te worden: en dit nootzaakten my uit de Stoove te gaan. Ik was zo swak dat ik naauwlijks mijn kleed van St. Franciscus kon neemen om my te bedekken. Zy volharden met my op de zelve wijze driemaal des weeks te doen sweeten: en dit gaf me weer kracht; en ik bevond me wel haast zo gezond en sterk als van te vooren.

KAPITTEL LV.

Den honger de welke den *Auteur* onder de *Barbaaren* lijd. Zy verwonderen zich over zijn *Zee Kompas*, en over een yseren Ketel de welke hy had. Hy maakt een klein woorden boek, en onderwijst de *Wilden* over den Godsdienst, de *Poligamie* of veel Wijfschap, en den ongehuwden staat.

Lijd veel gebrek, en moet vreemde spijse eeten.

Ik bracht dikmaals kwaade uuren by deze Wilden door: want Aquipaguetin die my had aangenomen / gaf my niet als vijf of zesmaal ter week een weinig Wilde Haver en Kuit van gedroogde Visch om my te voeden; 't welk de Vrouwen te zamen in aarde potten kookten. Daar-en-boven bracht hy my met zijne kinderen / knechts en Vrouwen in een gebuurig Eiland / om 'er met een Spade en een kleine scharpe Schup / de welke ik uit de handen van die geenen genomen en behouden had / de welke ons beroofd hadden / de Aarde om te spitten. Wy zaaiden 'er Tabak en Pluk-vruchten van Europa, die ik had mede gebracht/en daar Aquipaguetin zeer veel werk van maakte.

En swaaren arbeid doen.

't Oordeel en ver-

Dezen mensch / om sich aanzienelijker by zijn Natie te maaken / vergaderden dikmaals de Ouden van zijn Dorp / en eisten my

my in hun tegenwoordigheid mijn Zee-compas, 't welk ik by my bewaard en behouden had. Zo haast als ik dan de Naald met een sleutel dee omdraaijen / zei hy met reden / dat wy Europeërs door dit werktuig de geheele wereld wierden doorgeleid. Dit Opperhoofd de welke een bekwaam redenaar was / maakten al zijn Volk wijs en dee hen vastelijk strijk gelooven / dat wy geesten waren; en dat we bekwaam waren dingen te doen / die hunne krachten te boven gingen. Op 't einde van zijn redeneeringe / de welke zeer beweeglijk was / schreyden all' de Ouden over mijn hoofd; in my verwonderende 't geen ze niet konden verstaan. *Wondering der Wilden over zijn Zee-Compas.*

Ik had een Kook-ketel van drie voeten groot / in de gedaante van een Leeuw, daar wy ons op de Reize bedeinden om ons Vleesch te kooken. Dit Vat was 't breeken zo niet onderworpen als de gewoonlijke Ketels die broozer zijn; invoegen dat wy ons zonder Ketelmaaker ziende / om de zelve in noodzaakelijkheid te herstellen / deze Ketel genomen hadden. Deze Barbaaren dorsten 'er nooit met de hand aan raaken / zonder de zelve alvoorens met een Beever-huid te hebben omwonden. Ze gaven'er hunne Vrouwen zulken schrik voor / dat ze de zelve aan de Takken van een Boom lieten vast maaken: want zy zouden zich in haare Kabaanen niet hebben derven begeeven / of slapen / indien de zelve daar in had geweest. Haare verschrikkinge voor zijn Ketel.

Wy wilden ze aan eenige Opperhoofden vereeren: maar ze begeerden de zelve niet aan te neemen / of 'er zich van te bedienen; om dat ze geloofden dat'er eenige kwaade geest in verborgen was / die hen zou hebben doen sterven. All' deze Volkeren zijn aan diergelijke bygeloovigheden onderworpen: en de Kokelaars doen hen gelooven al wat ze willen. Ik was eenigen tijd by hen / zonder my te konnen doen verstaan: maar den honger my beginnende te drukken / begaf ik my door 't middel haarer Kinderen tot het maaken van een Woorden-boek van haare spraake: en ik maakten my zo gemeenzaam met hen als my mogelijk was / ten einde my te onderwijzen en haare spraake te leeren. En haare zeldzaame gedachten over de zelve.

Zoo haast als ik 't woord Taketchiabien had geleerd / 't welk in hunne spraake betekend / hoe noem je dat? zo was ik wel haast in staat om van de gemeenste dingen met hen te spreeken. Dit was my in den beginne moeijelijk genoeg / om dat'er geen Tolk was die de twee spraaken verstond: zoo dat ik by voorbeeld om 't woord loopen te vragen / mijne treden verdubbelden / en van 't een na 't ander einde van de Kabaan liep; ten einde daar na 't woord van haare spraake in mijn Woorden-boek te komen

 stellen.

De *Wilden* zijn zeer onkuisch in 't spreeken.

stellen. De Hoofden dezer Barbaaren mijn genegentheid ziende om hunne spraake te leeren / zeiden my dikmaals Vatchison égagahé, dat 's te zeggen / Geest gy neemt wel veel moeiten; Zet 't swart op 't wit. Door dit zeggen deeden ze my dikmaals schryven. Ze noemden my op een tijd all' de gedeelten van 't menschelijke ligchaam: maar ik wilde zekere schandelyke woorden / waer van deze Volkeren zich niet schaamen t'aller tijd te bedienen / niet op 't Papier stellen. Ze herhaalden my dikwils 't woord d'égagahé, om my te zeggen / Geest steld ook dit woord gelijk de anderen.

Geloofden 't Papier daar den *Autheur* op schreef een Geest te zijn, enz.

Dus namen ze met my hun tijdverdrijf: en zeiden dikmaals tegens malkanderen / wanneer wy den Vader Louies iets vragen (want dusdanig hadden ze my van onze twee Kanoos-voerders hooren noemen) geeft hy ons geen antwoord: maar zo haast hy heeft gezien dat wit is (om dat ze geen woord hebben om 't Papier uit te drukken) antwoord hy / en doet ons zijne gedachten verstaan: 't moet weezen (voegden s' 'er by) dat dit witte ding een Geest is / die hem al 't geen wy tegen hem zeggen / te kennen geeft. Ze trokken hier een gevolg uit / dat onze twee Kanoos-voerders zo veel geest niet hadden als ik / om dat ze gelijk als ik op 't geen dat wit is niet konden werken. Aldus deed hen dit schrift gelooven dat ik alles kon.

Willen dat hy den regen zal doen ophouden.

Wanneer deze Wilden zagen dat den regen in zulken grooten overvloed viel / dat zulks hen verhinderden op de Jagt te gaan / zeiden ze my dat ik het zou doen ophouden. Ik wist reets genoeg van hunne spraake om hen te antwoorden. Ik zei dan / (hen met de vinger de Wolken toonende) dat die geene de welke den grooten Kapitein des Hemels was / den Meester van den regen en 't goede weer was; en dat hy in 't algemeen van alle de uitkomsten en gevallen van den mensch / en van de geheele Wereld na sijn welgevallen handelde en schikte: dat 't geen ze zeiden dat ik zou doen / van den eersten Beweeger en niet van my afhing: dat hy my by hen had gezonden om hem aan hen als hun Schepper en Verlosser te doen kennen / en te openbaaren.

Rekenen de Jaaren na de Winters.

Deze Wilden my door mijne Kleederen van die onzer Kanoos-voerders onderscheiden ziende / en geen kennisse van den ongehuwden staat hebbende / vraagden my dikmaals hoe oud dat ik was? en hoe veel Kinderen ik had? Ze zijn gewoon de Jaaren na de Winters te rekenen. Deze menschen (die zonder verlichtinge en onderwijzinge zijn) waren verwonderd over 't antwoord 't welk ik hen gaf! want ik zei (hen onze twee Kanoos-voerders toonende / die ik drie Mijlen van ons Dorp was gaan be-

bezoeken) dat een Man onder ons niet meer als eene Vrouw kon trouwen / en de welke hy niet als door de dood kan verlaaten: en dat ik aan den grooten Meester des levens had beloofd zonder Vrouw te leeven; en onder hen te komen woonen / om hen den wille van dezen grooten Meester van Hemel en Aarde te kennen te geeven; en ver uit mijn Land / daar alderhande soort van goederen in overvloed zijn / armelijk met hen te leeven.

't Is waar (zei'er een van deze Barbaaren) dat we in deze plaats geen Wild hebben / en dat je veel moet lijden; maar verwacht den Zomer; wy zullen in de heete Landen wilde Stieren gaan dooden / en dan kon je u van den kwaaden tijd die je doorbrengt u vergoeden en weer herstellen. Ik zou wel te vreeden zijn geweest / indien ze my gelijk hunne Kinderen hadden te eeten gegeeven: maar ze verborgen 't zelve voor my / en stonden des nachts op om buiten mijn weeten te eeten: en hoewel de Vrouwen allerwegen meer tederheid en medelijden als de Mannen hebben / zo bewaarden ze nochtans de weinige Visschen die ze hadden / om haare Kinderen te voeden: want ze aanmerkten my als een Slaaf / den welken haare Krijgslieden in 't Land hunner vyanden hadden gevangen; en stelden derhalven 't leven hunner Kinderen voor 't mijne / daar ze ook in der daad gelijk in hadden.

Daar waren Ouden die dikmaals op een zeer droevige wijze over mijn hoofd kwamen schreyen. D'een noemde my zijn kleinen Zoon / en d'ander zijn Neef / en ze zeiden my eenpariglijk; Ik heb medelijden van u zo lang zonder eeten te zien; en te verstaan dat je zo kwalijk op uwe Reize zijt gehandeld geweest: Het zijn jonge Krijgslieden zonder verstand die u hebben willen dooden / en alles dat je had / hebben afgenomen: indien je Tabbaarden van Beevers, of wilde Stieren wild hebben om uwe traanen af te droogen / wy zullen ze u geeven: maar je hebt niets willen hebben / van 't geen we u hebben aangebooden.

Zelzaame betoonin-ge van medelij-den van de Ouden der *Wilden* over den *Autheur*.

KA-

KAPITTEL LVI.

'T Voornaamste Opperhoofd van de *Issati* en van de *Nadouessans*, doet groote verwijtinge en bestraffingen aan die geenen, de welke ons gevangen hadden. Den *Autheur* doopt de Dochter van *Mamenisi*.

DEn Oversten Ouasikoude genaamd / dat's den doorstee-
ken Pijn-appel te zeggen / zijnde den wijsten en den voor-
naamsten van all' de Hoofden van de Issati, en de Na-
douessans, dee zijn gevoelen en gramschap tegen 't krijgsvolk
blijken / 't welk ons zo kwalijk gehandeld had. Hy zei in de
volle vergadering / dat de geenen de welke ons all' onze byheb-
bende goederen hadden ontstoolen / de verhongerde Honden gelijk
waren / die een stuk Vlees uit een Schootel steelen / en'er mee
weg vluchten : dat die geenen / die zich zodanig ten opzichte
van ons hadden gedraagen/ verdienden / dat men ze als Honden
aanmerkten ; nademaal ze zulke uitneemende groote beledіginge
aan menschen hadden gedaan / de welke hen yzer en Koopman-
schappen brachten / daar ze tot noch toe geen kennisse van gehad
hadden / en die hen nochtans zo noodig waren : dat hy noch
t'eeniger tyd 't middel zou vinden van zich over die te wreeken /
de welke ons dit ongelijk en overlast veroorzaakt had. Deze be-
straffinge was waardig voor een voornaam en aanzienlijk Over-
sten als Ouasikoude. Deze edelmoedige daad was in 't verbolg
zeer nut voor de geheele Natie, gelijk wy in 't verbolg zullen
zien.

Den *Autheur* doopt een Kind ven de *Wilden*.

Dewijl ik dikmaals de Kabaanen ging bezichtigen en 't Volk
bezoeken / von ik op zekeren tijd het Kind van zeker Perzoon
Mamenisi genaamt heel ziek : en ik zag dat dit Kind van deze
ziekten niet zou opkomen. Ik bad dan onze twee Kanoos-voer-
ders my hun meeninge hier over te zeggen ; en gaf hen te kennen
dat ik geloofden volgens mijn gemoed verplicht te zijn 't zelve te
doopen. Michiel Ako wilde met ons in de Kabaan niet komen /
daar dit Kind ziek lag. Hy zei tegen my (om zich te verontschul-
digen) dat ik wel wist / dat wy (ter oorzaake ik niet had wil-
len na-laaten mijn getyden te leezen) gevaar hadden geloopen
van door de Wilden vermoord te worden ; en dat het derhalven
ook

ook te duchten was / dat den Doop die wy gingen doén / ons in 't zelve gevaar zou stellen.

Desen rampsaligen wilde liever eenige bygeloovigheden der Barbaaren toestemmen / als my in zulken prijselijken voorneemen te helpen. Daar was niemand als Picard du Gay, die my volgden om voor Peet, of liever voor getuige van desen Doop te dienen. Ik gaf dit kind de naam van Antonia, ter oorsaake van St. Antoni van Padua; en te meer om dat den gemelden Picard du Gay Antoni Auguelle was genaamt / geboortig van Amiens, en een neef van de Heer Kauroi Procureur Generaal van de Augustijner Monnikken in 't wit gekleed; en daar na Abt van Beaulieu, aan den welken ik hem op onse wederkomst van Kanada wedergaf. Ik nam dan by gebrek van andere gereetschappen / *een kleine Schotel van schorssen / en ik dee 'er gemeen water in / en storten 't op 't hoofd van dese Wilde Dochter; en sprak dese woorden; Schepzel van God, ik Doop u in de naame des Vaders, des Zoons, en des Heyligen Geestes. Ik nam de helft van een kleed van den Altaar, 't welk ik uit de handen van een Wilden had gerukt / die 't my ontstoolen had / en spreiden 't over 't ligchaam van dit kind.

Vorder vergezelschapten ik dezen Doop met geen andere plechtelijkheid / nademaal ik niet meer in staat was de Misse te doen / en dat ik geen Priestelijke verciercelen meer had. Ik dacht dat dit Lijnwaat tot geen beter gebruik kon dienen / als om 't eerste kind van dat Land / 't welk met den Heiligen Doop was vereerd geweest / te begraaben. Ik weet niet of de zachtheid en gemakkelijkheid van dit Linnen dit nieuw gedoopte kind eenige verkwikkinge of verlichtinge heeft veroorzaakt: want 't lachten des anderen daags tusschen de armen van zijn Moeder / de welke geloofde dat ik haar kind geneezen had. Ondertusschen kwam 't eenigen daar na te sterven; 't welk my groote voldoeninge en vreugde gaf. De Moeder schrijft de gezondwerdinge van dit Kind den Doop toe.

't Was zeer te vreezen / by aldien dit kind tot gezondheid had gekomen / dat het de voetspooren van zijne Ouders gevolgd / en by gebrek van Predikant of Leeraar om het te onderwijzen / in hunne schandelijke bygeloovigheden zou gebleeven zijn. En inder daad / indien die van haare Natie in de duisternissen der onweetentheid blijven / en volharden zonder de Wet te zondigen, die zullen, gelijk den Apostel zeit / ook zonder de Wet vergaan. Ik was dan zeer verblijd dat God dit nieuw gedoopte kind uit de Wereld had weg genomen / uit vreeze dat het in verzoekinge zou vallen / als het weer kwam te geneezen; en dat dit mocht dienen om het in de dwaalingen en zonden in te wikkelen. Ik heb dik-

maals in 't midden der groote gevaaren die ik heb uitgeſtaan / mijn behoudeniſſe / aan de zorge die ik genomen had om dit Kind te doopen / toegeſchreven.

KAPITTEL LVII.

Ambaſſade door de *Wilden*, die ten Weſten van deze Volkeren woonen, aan de *Iſſati* geſonden: 't Welk doet zien en klaarlijk vertoont, dat'er geen Straat van *Aniam* is; en dat *Japan* in 't zelve vaſte Land als *Louiſiane* geleegen is.

Onze Vaders Recollecten zijn onder de regeeringe van den Keizer Karolus den vijfden alder eerſt door zijn bevel in de hoedanigheid van Sendelingen in nieuw Mexico gezonden/ en van dien tijd af zijn ze aan geene zijde van de roode Zee geweeſt. De byſonderſte en de voornaamſte aanmerkingen van de Straat Aniam, was ten tijde van onzen eerwaardigen Geeſtelijken Martinus de Valence, die den eerſten Biſſchop van de groote Stad Mexico is geweeſt. Wy hebben reets gewag van hem gemaakt.

Bewijs van den Auteur dat'er geen Straat van *Aniam* is.

In 't vervolg van tijd heeft men ondervonden/ dat deze Straat Aniam verdicht was: en veele perſoonen / in groote weetenſchap en geleerdheid uitmuntende / zijn van die meeninge: daar ik hier een bewijs van deſe waarheid by al die van de haaren kan byvoegen. 't Welk is / dat terwijl ik by de Iſſati en de Nadueſſans was/ aldaar vier Wilden van meer als vijf honderd Mijlen van de zijde van 't Weſten / in Ambaſſade kwamen; die ons door de Tolken van de Iſſati te kennen gaven/dat ze vier Maanen (dusdanig noemen ze de Maanden) gegaan hadden. Ze voegden 'er by / dat hun Land ten Weſten was / en dat wy ten aanſien van hunne Landſtreeken ten Ooſten waren; en dat ze geduurende dien tijd geſtadig hadden gegaan zonder ſich ſtil te houden als om te ſlaapen / en op de Jagt eenig wild te dooden om van te leeven. Zy verſekerden ons / dat'er geen Straat van Aniam was; en dat ze zekerlijk en in waarheid op hun weg geen groot Meer (dit is 't woord daar de Wilden ſich van bedienen om de Zee te verbeelden) of eenigen arm van de Zee, ontmoet of gepaſſeert waren.

Zy

Zy verzekerden ons ook / dat de Natie Assenipoualacs, welkers Meer op de Kaarte geteekend staat / en die ten Noord-Oosten van de Issati zijn / niet meer als zes of zeven dagen van ons waren: dat alle de Natien die ze kenden / de welke ten Westen en ten Noord-Westen zijn / geenig groot Meer omstreeks of omtrent hunne groote Landen hadden; maar alleenlijk Rivieren de welke van 't Noorden door de Landen der gebuurige Natien van hunne Land-paalen van de zyde van 't groote Meer (dat is in de spraake der Wilden van de Zee te zeggen) afzakten: dat aldaar Geesten / Pigméen of dwergen waren; om dat ze gelijk de verder gelegene Volkeren hen hadden versekerd / inder daad van een zeer kleine gestalte des ligchaams zijn; en dat all' de Natien na de andere zyde van hunne Landen gelegen / en die 't naast by hen zijn / in Weiden en onmeetelijke Landen woonen / daar men een menigten Wilde Stieren en Beevers vind / die grijzer als die van 't Noorden zijn / welkers haair meer na den swarten trekt, en veel meer andere wilde Beesten / de welke schoone bonten uitleveren. Ongemeene kleine menschen en dwergen.

De vier boven gemelde Wilden, die in Ambassade waren gekomen / hebben ons ook verseker'd dat 'er zeer weinig Bosschen in de Landen zijn / daar ze door gegaan waren / om sich ter plaatse te begeeven / daar wy ons bevonden; en dat ze zomtyds genootzaakt waren om vuur met de Wilde Stieren mist te maaken / om 't Vleesch in de Aarde Potten daar ze sich van bedienen (als geen anderen hebbende / of kennende) te kooken. 't Kooken der spijse over gedroogde Ossen-mist.

All' deze omstandigheden die wy verhaald hebben / geeven te kennen dat 'er (gelijk men zulks gemeenlijk in de Kaarten vertoond) geen Straat van Aniam is: en tot een bewijs van 't geloof en 't vertrouwen dat ik'er van heb / bied ik mijn zelven hier van gantscher herten aan / om 'er met zodanige Schepen weer na toe te gaan / als zijn Britanische Majesteit, of de Hoog Mogende Heere Staaten der vereenigde Provincien zullen goed vinden / derwaarts te zenden / om de volkome Ontdekkinge te doen. Ik heb geen ander oogmerk als de eere Gods; de voortplantinge en verbreidinge des Evangeliums; de onderwijsinge van zo veel blinde en onweetende Volkeren / de welke men zederd zo veel eeuwen verzuimt heeft; en 't voordeel van den Koop-handel / de welke wel geregeld zijnde / meer en meer tusschen de onderdaanen van den Koning van Spanjen mijn Souverein, en die van zijn Britanische Majesteit, en de gemelde Hoog Mogende Heeren, de onderlinge zamenhandelinge / en de geschikte en goede vereeninge / om hen te zamen tot het welweezen van 't gemeene-best te doen werken / zou doen aanwassen en toeneemen. Ik ver- Hy bied zich aan om derwaarts te gaan en 'er de waarheid met 'er daad van te bewijsen.

klaare geen ander voorneemen te hebben; en dat mijne meiningen zuiver en oprecht zijn; en dat ik aan al de wereld tracht dienst te doen / behoudens de gehoorsaamheid de welke ik in 't bysonder aan mijn natuurlijk Prins schuldig ben / als mede aan den Koning van Engeland, en aan haar Hoog Mogende daar ik voor 't goed onthaal 't welk ze my gedaan hebben / zeer veel aan verschuldigd ben: want mogelijk zouden anderen my voor mijne moeijelijke Reizen / in de welke ik my had voorgesteld tot de eere Gods / tot de behoudenisse der zielen / en tot het welweesen van geheel Europa iets toe te brengen / kwalijk beloond hebben. Zederd veele Jaaren hebben de Engelschen en Hollanders, de Volkeren de welke 't meest van all' die van de geheele wereld den Oceaan bevaaren / wat moeiten en arbeid zy ook hebben aangewend / om door de Ys Zee zonder de Linie equinoctiaal te passeeren / na China en Japan te gaan / tot noch toe tot hun oogmerk niet konnen komen. Maar ik hoop dat geheel Europa door 't middel mijner Ontdekkinge zal zien / dat men een bekwaamen weg zal konnen vinden / om sich derwaarts te begeeven. Men zou zekerlijk door de Rivieren bekwaam om groote Schepen te draagen / in de Zuider Zee konnen vaaren; en van daar zou 't gemakkelyk zijn / zonder de Linie Equinoctiaal te passeeren / in China en Japan te komen. Die mijne beschrijvinge leesen / en de Kaarten die men'er by heeft gevoegd / een weinig overweegen en doorzien / zullen lichtelijk de waarheid / van 't geen ik zegge / onderbinden.

KAPITTEL LVIII.

De *Issati* vergaderen over de Jagt van de *Wilde Stieren*. De weigeringe de welke de twee *Kanoos voerders* doen om den *Auteur* in hun *Kanoo* te neemen, om de Rivier van *Sint Franciscus* af te vaaren.

NA twee Maanden of daar omtrent by de Issati en de Nadoueffans kwaade dagen te hebben doorgebracht / vergaderden sich dese Natien over de Jagt der Wilde Stieren. En de Hoofden de plaats vast-gesteld hebbende / verdeelden ze zich / ten einde zy malkander niet zouden verhinderen / in verscheide troupen.

Aquipaguetin zijnde den Kapitein die my tot zijn Zoon had aangenomen / wilde my met omtrent twee honderd Familien na 't Westen brengen. Maar my de bestraffinge / de welke den grooten Oversten Ouasikoude hem over 't kwaad onthaal 't welk hy my had gedaan / te binnen brengende / vreesden ik dat hy zich daar over op my mocht wreeken / wanneer wy ver van daar zouden zijn. Ik antwoorden hem dan / dat ik aan de Rivier Ouisconsin die sich in de Meschasipi ontlast / Geesten ('t welk in hunne spraake Europeërs te zeggen is) verwachte; en dat zy aldaar volgens de belofte de welke my door de Heer de la Salle was gedaan/met yzer en andere Koopmanschappen die hen onbekend waren / moesten komen; en dat ik verblijd zou zijn/ indien hy sich na die kant wilde wenden. Hy zou 'er gewillig gekomen hebben; maar die zijner benden verhinderden 't zelve.

Wy zakten dan omtrent het begin van de Maand July 1680. met den grooten Kapitein Ouasikoude, en omtrent 80. Kabaanen van hondert en dartig Huis-gesinnen / en twee hondert en vijftig Krijgs-lieden na 't Zuiden. De Wilden die niet als oude Kanoos hadden / konden my geen plaats geeven / uit vreeze van my te verveelen. Zy gingen dan tot vier dag Reisen laager af om 'er Berken-boomen te haalen / ten einde een grooter getal Kanoos te maaken. Ik groef een gat in de Aarde / om'er mijn zilveren verguldEN Kelk met mijn kleine Boeken en Papier tot de wederkomst van de Jagt in te leggen; en ik behield niet by my als mijn Getijboek om niet overladen te zijn. De *Wilden* gaan met den *Auteur* met een uitneemende menigte na 't Zuiden op de *Wilde Stieren* Jagt.

Ik verv oegden me op den Oever van een Meer, 't welk de Rivier van St. Laurens maakt / daar ik mijn armen na de Kanoos-voerders uitstrekte / die zeer snel d'een na d'ander voorbvoeren / om hen te bidden van my met hen te neemen. Onze twee Europeërs voerden een Kanoo, de welke de Wilden hen gegeeven hadden: maar ze wilden'er my nochtans nooit in laaten. Michiel Ako antwoorden my onbeleefdelijk / dat hy mijn lang genoeg had gevoerd. Dit onbeschofte en onbetaamelijke antwoord veroorzaakte my veel hertzeer; als ziende dat ik door Lieden van mijn Natie en Godsdienst verlaaten was / aan de welke ik nooit anders als goed had gedaan / gelijk ze zulks dikmaals zelfs aan Perzoonen van den voornaemsten rang en hoedanigheid hebben bekend en verklaard / by de welken ik met alderhande kenteekenen van een uitneemende beleeftheid (terwijl men hen aan de deur liet staan) ontfangen wierd. De *Kanoosvoerders* verlaaten den *Auteur*.

God die my door zijn genade nooit op mijn Reize heeft verlaaten / gaf twee Wilden in/van my in hun Kanoo te neemen / hoewel ze kleinder als die van onze Europeërs was. Ik vond'er ge-

stadig bezigheid om'er 't water met een Schotel van basten uit te werpen / om dat het'er door veel kleine gaatjens in liep ; daar ik genoeg moeiten en verhinderinge mee had / nademaal ik niet kon vermijden my nat te maaken. Ondertusschen moest men geduld neemen. Men kon van dit kleine Schuitjen met reden zeggen / dat het ter oorzaake van zijn broosheid en kleine waarde / een Dood-kist was : want dit slag van Kanoos weegen gemeenlijk niet meer als omtrent vijftig ponden ; en men doet ze door de minste beweeginge des ligchaams omslaan / als men'er zich van langer hand niet aan gewend heeft.

Des avonds in onze ontschepinge kwam Picard du Gay my zijn verontschuldiginge doen / over dat hy my niet in zijn Kanoo had genomen / onder voorgeeven dat de zelve half verrot was / en zekerlijk verbrijzeld zou hebben / indien wy'er met ons drien hadden in geweest ; en dat we derhalven onderwegen zouden hebben moeten blijven. Doch niet tegenstaande deze verontschuldiginge zei ik hen ; dat ze Christenen zijnde op zulken wijze niet behoorden te handelen / en voornamentlijk dewijl wy ons onder deze woeste Volkeren bevonden : dat ze my ter ongelegener tijd hadden verlaaten / my meer als acht honderd Mijlen (die men ter oorzaake van de omwegen die men doen moet / van de wooningen van Kanada) alleen laatende : dat indien ze eenig goed onthaal van de Wilden hadden ontfangen / 't zelve niet als ter oorzaak van de Aderlaatinge was / die ik aan eenige engborstigen dee / en van den Orvietaan , en eenige andere remedien , de welke ik zorgvuldig bewaarde.

Waar door den *Autheur* de gunst der *Wilden* wind.

Ik voegden by dit alles / dat ik daar door gelegendheid had gehad / 't leven van eenige Barbaaren , die van Bel-slangen gebeeten waren / te behouden : als mede dat ik de kruin de welke de Kinderen der Wilden tot den ouderdom van achtien of twintig Jaaren droegen / behendig schoor ; 't welk deze Barbaaren niet als met groote moeiten en afbranden van 't haair met platte Kezelsteenen / die ze in 't vuur gloeijende hebben gemaakt / konden doen : dat ik niets tot hun eeuwig heil ter oorzaake van hun natuurlijke bottigheid hebbende konnen winnen / 't zelve daarom door 't ligchamelijke had moeten onderstaan : en eindelijk dat ik hun gunst door de diensten aan hen gedaan had gewonnen : dat ze ons buiten twijffel na ons veel te hebben doen lijden / om 't leven zouden hebben gebracht / indien ze niet hadden gezien / dat ik hulpmiddelen had om de Zieken hun gezondheid weer te geeven.

Een Oversten dezer

Niemand als Picard du Gay die my in 't gaan na zijnen Huiswaard bad / dat ik hem wilde verontschuldigen. Maar den grooten

ten Kapitein Ouasikoude de onbeleefde daad van onze twee Kanoos-voerders verstaan hebbende / dee hem in den Raad komen ; en zei hen ; dat hy my van nu aan / niet uit de handen van Aquipaguetin die dikmaals na mijn leven gestaan hebbende / my had aangenomen / zou verlossen / maar uit het geselschap dezer rampsaligen / die my laf hertelijk verlaaten hadden. En indien ik niet te rade was geworden in de tegenwoordigheid van dezen braven Oversten drie Pijlen te breeken / hy zou ze zekerlijk aanstonds hebben doen dooden. Ik zal nooit de beleeftheid van dezen grooten Kapitein vergeeten / die my altijd in alle dingen zo gunstelijk handelde. Onze twee Zoldaaten hier over verwonderd en verbaast / beloofden my in 't verbolg in alle dingen een volkome getrouwigheid.

Wilden drijgt de *Kanoos-voerders* over 't verlaaten van den *Autheur* te dooden. Worden'er op een vreemde wijze door den *Autheur* van verlost.

KAPITTEL LVIX.

De *Wilden* houden stil boven den Water-val van *St. Antoni* van *Padua*. Ze vinden zich in gebrek van levens-middelen. Den *Autheur* gaat met *Picard du Gay* na de *Rivier Ouiscousin*. Vreemde voorvallen en bejegeningen op hunne Reize.

VIer dagen na ons vertrek om op de wilde Stiere Jagt te gaan / hielden de Barbaaren acht uuren boven den Water-val van St. Antoni van Padua op een hoogte stil / de welke recht tegen over de Rivier van St. Franciscus was. De Wilde Vrouwen bereiden de Timmer-plaats / terwijl ze die geenen verwachten / de welke de schorssen moesten aanbrengen om 'er Kanoos van te maaken. Ondertusschen gingen de Jongelingen op de Harten, Rhee-bokken, en Beever Jagt. Maar ze dooden zo weing wilde Beesten voor zo veel menschen / dat'er ieder naauwlijks een stuk Vlees van kon hebben : zo dat men zich moest vernoegen met eens in vier-en-twintig uuren van 't nat te drinken.

Harten, Rheebokken, en *Beevers.*

Dit noodzaakten Picard du Gay en my / Slee-pruimen, Kruisbezien, en kleine wilde Vruchten te zoeken / de welke ons dikmaals meer kwaad als goed deeden. Ik ben verseekerd dat wy

zonder

zonder 't poeder Orvientaan, daar wy ons van bedienden om 't
kwaade voedsel te verbeteren / grooter gevaar aan 't leven zouden
geloopen hebben. Deze uitneemende noodsaakelijkheid en gebrek
dee ons op de weigeringe van Michiel Ako om met ons te gaan /
besluiten / in een ondeugenden Kanoo na de Rivier Ouisconsin te
gaan / daar wy omtrent honderd en dartig Mijlen van daan
waren; om te zien of de Heer de la Salle ons zijn woord had ge-
houden: want hy had ons heel vast belooft op de plaats die ik
gemeld hebbe / Soldaaten / Koopmanschappen / en Kruid en
Loot te zenden. Dit is waar van hy ons voor zijn vertrek na
de Illinooizen verzekerd had.

De Wilden zouden ons niet toegelaaten hebben deze Reize
te doen / indien een van ons drien niet by hen had gebleeven.
Deze Barbaaren wilden my volgens de meeninge en 't goed vinden
van den grooten Kapitein Ouasikoude behouden / en aan onze twee
Kanoos-voerders vryheid geeven: maar Michiel Ako vreezende
dat hy op deze Reize veel zou lijden / wilde daar nooit toe bewil-
ligen. Ik dan ziende dat hy een welgevallen in 't leeven dezer
Wilden had genomen / bad ik hun Opperhoofd van my alleen
met den gemelden Picard te laaten gaan? 't welk hy my toe-
stond.

Deze Wlden deedeneen vreemde soort van offerhande aan den Water-val van *St. Antoni* van *Padua*.

Wy hadden tot onze geheele uitrustinge niet meer als vyf-
tien of twintig schooten Kruid / een Snaphaan / een kleinen on-
deugenden aarden Pot / de welke deze Wilden ons gegeeven had-
den; en voor 't gebruik van ons beiden een Mes met een Bever-
huid: en dit alles om omtrent twee honderd en vyftig Mijlen
weegs te doen. In dezen staat verlieten wy ons t'eenemaal op
de voorzienigheid Gods. Toen we aan den Water-val van St.
Antoni van Padua de overdracht te Land van onze kleine Kanoo
deeden / wierden we vijf of zes van onze Wilden gewaar / die de
voortocht hadden genomen. Een van hen was tegen over den
grooten Water-val op een Eiken-boom geklommen. Dezen ar-
men geestelijken blinden schreyden bitterlijk / en had aan de tak-
van dezen Boom een Tabbaard van een bereide Beever-huid vast
gemaakt; die van binnen wit / en met Eegels haair gestoffeert
was.

Haar vreemd gebed en verzoek aan de zelve gedaan.

Dezen Barbaar offerden ze vermoedelijk voor een heiligdom aan
dezen Water-val op / de welke zomtijds verschrikkelijk is / en
zommige zeer verwonderens-waardige uitwerkinge doet. On-
dertusschen komt ze in geen vergelijking met die van Niagara. Ik
hoorden dezen Wilden met heete traanen schreyende / en zich na
den Water-val keerende zeggen; maakt dat die van mijne Natie
hier gerustelijk zonder ongeluk voorby gaan; dat wy een groot
getal

getal Wilde Stieren mogen binden; en dat wy zo gelukkig mogen weezen van onze vyanden te overwinnen en een goet getal Slaaven te maaken; de welke wy hier zullen brengen om ze voor u / na dat wy ze veel zullen hebben doen lyden / te dooden. De Messeneks, dus noemen ze de Natie van de Outtouägamis, hebben van onse Vrienden en Bloed-verwanten om 't leven gebracht: schikt het zodanig dat wy ons over deze beledigingtegen hen konnen wreeken.

Dit gebeurde hen ook onverwacht: want van dese Wilde Stieren Jagt wederkeerende / gingen ze hunne Vyanden aantasten. Ze dooden 'er een goet getal van / en brachten Slaaven te rug / de welke zy voor desen Water-sprong / op de onmenschelykste wyse des wereldts deeden sterven. Vorder hoewel hun voornemen na zodanigen plechtelykheid als ik zo even heb beschreeven / honderdmaal kwam te misslukken / en 't geval hen maar eens gunstig is / dat is genoeg om hen hardnekkig in hunne gewoonlyke bygeloovigheden te maaken. Desen Beever-Tabbaard in dit slag van offerhande dusdanig aangebooden / dienden voor een van onse Europeërs, die 'er zig op zyn te rug komste mee kleeden / en verblyd zou geweest zyn dikmaals zulke ontmoetingen te hebben.

Breugen hunne gevangenen op een onwijze by desen Water val om 't leven om de zelve voor de overwinninge te dankken.

Tot een Myl beneden den Water-val van St. Antoni, was Picard du Gay genootsaakt te Land langs zyn weg weder te rug te keeren / om zyn Kruid-bus te haalen / de welke hy by desen Water-val had vergeeten. Op zyn wederkomst dee ik hem een slang zo dik als een Mans been / en zeven of acht voeten lang zien. Hy hield sich aan een rechten en stylen Berg vast / en klom 'er tegen op. Hy naderden allenskens by veele Swaluwe-nesten om 'er de jongen uit te eeten: want wy zagen aan de voet van desen Berg de Vederen van die de welke hy na alle vermoeden had verslonden en ingeswolgen. Wy deeden dit op den buik kruipende gedrocht met steenworpen in de Rivier vallen. 't Had een tong in de gedaante van een Lancie of Speer / van een uitneemende lengte: Zyn geblaas strekte sich ver uit / en dee ons verschrikken! Den armen Picard sidderden 'er des nachts in zynen droom van; en zei my dat ik hem dienst had gedaan met hem wakker te maaken. En in waarheid desen Man andersints onvertsaagd genoeg / was 't ligchaam zo nat als water / door de schrik van zyn droom. 't Herdenkken van dit Serpent heeft my dikmaals in den slaap ontrust / zulken indruk had dese bejegening in myn geest gedaan.

Uitneemende groote Slangen die de jonge Swaluwen uit de nesten haalen.

Nademaal wy de groote Rivier Meschasipi met een genoegsaame snelheid afvoeren / om dat den loop aan dien oort / ter oor-

Een schrikke-

geweld onder de Wilden over 't recht van de Jagt.

zaake van de nabyheid van den Water-sprong zeer geweldig is / zo vonden we wel haast eenigen onser Wilden op de Eilanden / in Hutten/ en met het wilde Stieren Vlees belaaden; daar ze ons ook zeer mildaadiglijk van aanbooden. Doch omtrent twee uuren na onse ontscheepinge geloofden we dat wy altemaal zouden verplettert worden: want vijftien of zestien Wilden gingen in 't midden van den troup / hebbende hunne knodsen of Hoofd-breekers in de hand. Zy rukten de Kabaan, om ver van de geenen de welke ons genodigd hadden: en namen al hun Vlees / en Beeren-olie de welke sy in de blaasen of in de darmen vonden/daar ze sich van 't hoofd tot de voeten mee wreeven.

Wy dachten terstond dat het Vyanden waren / en 't scheelde niet veel / of Picard du Gay zou den voornaamsten van dese Wilden met zijn Degen doorsteeken hebben. In dese eerste beroerte sloeg ik de hand ook aan twee zak Pistoolen / die my Picard had laaten behouden: maar tot geluk onthield ik my hier van / zonder 't welke 't zekerlijk met ons had gedaan geweest; om dat de Wilden in geen gebreeke zouden gebleeven zijn van de dood der geenen te wreeken / die wy om 't leven zouden gebracht hebben.

Wy kenden in den beginne dese Wilden niet. Ze waren van de geenen / de welke ons boven den Water-val van St. Antoni hadden gelaaten. Een van hen die mijn Oom genaamt wierd / zei tegen my; dat de geenen / de welke ons Vlees hadden gegeeven / kwalijk gedaan hadden / van de anderen zodanig na de Jagt voor te gaan; en dat ze volgens 't gebruik en gewoonten van hun Land/recht hadden/ hen te plonderen / dewijl ze de oorsaak waren / dat de Wilde Stieren de vlucht namen / voor dat de Natie was te zame gekomen. 't Welk een groot nadeel voor 't gemeen veroorsaakte: Want als ze te samen zijn / dooden ze een groote menigte van dese Beesten / om dat ze de selve dan van alle kanten omringen / en hen niet konnen ontvluchten.

KAPITTEL LX.

Van de *Schild-padde* Jagt. De *Kanoo* van den *Auteur* word door een geweldige wind weg gevoerd: 't welk hem benevens zijn Reis genoot in een groote verlegentheid brengt.

GEduurende den tijd van ontrent zestig Mijlen vaarens / dooden we niet als een Rheebok, de welke de Rivier met swemmen passeerde. Thans was de hette zo groot dat het Vlees in vier-en-twintig uuren bedorf. Dit noodsaakten ons op de Schild-padden te jaagen. Wy hadden groote moeiten om ze te vangen / nademaal ze van een zeer scherp gehoor zijnde/ sich op 't minste gerucht met een groote snelheid in 't water werpen. Wy kreegen 'er nochtans eindelijk een veel grooter als de anderen / waar van de Schulp dun / en 't Vlees zeer vet was. Terwijl ik hem 't hoofd trachten af te snijden / dacht hy my met zijne tanden / die zeer scherp en doordringende zijn / de hand af te bijten. *Gevaarlijke list der Schild-padden.*

Geduurende dese oeffening hadden wy onse Kanoo met het einde op 't Land getrokken: maar de slag van een seer onstuimige wind / joeg de selve in 't midden van dit groote water. Picard was met zijn Snaphaan in de Weiden gegaan / om te trachten een Wilden Stier te dooden; zo dat ik alleen by de Kanoo gebleeven was. Dit nootsaakten my metter haast mijn kleed over de Schild-pad te werpen / die ik op den rug had gekeerd / op dat hy 't niet mocht ontkomen: ik lag ook veel Kesel-steenen op mijn kleed om dit Dier te besluiten. Waar na ik my tot het swemmen begaf/ om onse Kanoo te achterhaalen/de welke door den loop van 't water / 't welk aan dien oort ter oorsaake van een aarden punt geweldig genoeg is / weg-gevoerd zijnde/ seer snel afzakte. Na dat ik de selve met veel moeiten had bekomen / dorst ik ze niet doen dompelen / uit vreese van mijn wolle Deeken / daar ik my van bedienden om op te rusten / en 't overige onser geringe uitrustinge / nat te maaken. Ik stuwde ze dan voor my heen / en somtijds hield ik ze weer te rug: en op dese wijse bekwam ik den Oever een half kwartier uurs van de plaats daar ik de Schild pad gelaaten had.

Picard van de Jagt / op de welke hy niets geschooten had/wederkeerende / en niet als mijn kleed over de Schild-pad, en geen

Kanoo vindende / geloofden niet zonder eenige reden / dat d'een of d'andere wilde my alleen gevonden hebbende / had gedood. Wy keerden dan weder in de Weide om van alle kanten te zien of 'er iemand was. Middlerwijl voer ik de Rivier met de Kanoo weer dapper op; en ik had zo haast mijn kleed niet weer bekomen / of ik zag meer als zestig Stieren, of Wilde Koeijen met haare kalven / de welke dit groote water overswommen/om in de Landen van 't Zuiden te komen. Ik verbolgde ze met een Degen in een Stok gesteeken / en vast gemaakt; en ik riep met al mijn kracht om Picard te verwittigen. Hy kwam'er ook op 't gerucht / 't welk ik maakte; en de tijd gehad hebbende om weer in de Kanoo te komen / terwijl den Hond die wy hadden / een troup wilde Beesten met bassen in een van de Eilanden deser groote Riviere had gedreeven / joeg hy s' 'er vervolgens weer uit: en dewijl ze ons voorby passeerden / schoot 'er Picard een met zijn Snaphaan door de kop. Wy trokken hem aan de Strand: en bevonden 't een Wilde Koei te zijn/ de welke vijf of zes honderd ponden woeg. De Stieren zijn Vleesiger / en swaarder. Maar om dat wy de zelve niet geheel op 't Land konden trekken / vernoegden we ons met'er de beste stukken af te snijden; en lieten 't overige in 't water.

Wy hadden by na in tweemaal vier-en-twintig uuren niet gegeeten. Wy ontstaaken dan 't vuur van 't Vlot-hout / 't welk door de wateren deser groote Riviere op 't Zand was geworpen: en terwijl Picard 't Beest vilde / deed ik in onse kleine aarden pot eenige stukken Vlees kooken: daar wy met zulken greetigheid van aten / dat w' 'er beide ziek van wierden; en genootsaakt waren ons in een Eiland te verbergen / en aldaar twee dagen te verblijven / om ons door 't middel van 't Poeder Orvitaan, 't welk ons dikmaals op de groote Reizen van veel dienst was / te herstellen. Terwijl ik 't stuk Vlees droeg / 't welk Picard my gaf/ging ik verscheidemaal/ zonder het te bemerken/ dicht voorby een Bel-slang van zeven of acht voeten lang / geheel in een gekruld of gedraaid in de Zonne slaapende. Daar ik Picard van verwittigden / die hem met een onser Riemen dooden / en vervolgens in 't water wierp.

Ontmoetinge van een schrikkelijken Bel-slang.

Voorder / konden wy ons / ter oorsaake van de kleinheid van onse Kanoo, met niet veel Vlees belasten. Ten anderen zo dee de uitneemende hette 't zelve terstond bederven: zo dat wy 'er ons wel haast van ontset zagen / dewijl 't in een zeer korten tijd van wormen kriemelden. En wanneer wy ons des smorgen in scheepten / zo wisten wy niet wat wy geduurende den dag zouden eeten. Wy hadden ons nooit meer over de voorsienigheid Gods /

Groot gebrek van levens middelen.

Gods / als op dese Reize verwonderd! We vonden altijd geen Wilde Beesten / en konden ze ook niet dooden als wy wilden.

De Arenden, die men in dese groote Landen in overvloed ziet / laaten zomtijds Braassems of groote Karpers en andere Visschen vallen / die ze tusschen hunne klauwen tot voedsel haarer jongen na de nesten voeren. Wy vonden op zekeren dag een Otter, de welke op den Oever deser groote Riviere van een grooten Visch at / die een soort van een Riem of een bek op zijn kop had van vijf duimen breet/ en anderhalve voet lang. Zo haast Picard hem ontdekte riep hy/ dat hy een Duivel onder de klauwen van een Otter zag: Maar dese verwonderinge verhinderden niet dat wy geen goede cier met dese Visch maakte. Ze was heel goed/ en we noemden ze de lang gebekte Steur.

Wonderlijke verlossinge door 't ontvallen aas van een *Arend*.

KAPITTEL LXI.

Wy soeken de Rivier van *Ouisconsin*. *Aquipaguetin* vind ons, en komt ons in dese na soekinge voor. Wy bestaan niet als door een enkele wonderdaad der voorsienigheid.

NA 't doen van zo veel weegs / vonden we nochtans deze Rivier niet. Dit dee ons gelooven dat ze noch veel verder gelegen was. Aquipaguetin die wy dachten meer als twee hondero Mijlen van ons te weesen / kwam sich op 't onverwachste omtrent het midden van July 1680. met tien krijgslieden vergeselschapt / vertoonen. Wy dachten dat hy ons wilde dooden / om dat wy hem verlaaten hadden / hoewel 't met bewilliging van de andere Wilden was geschied. Hy gaf ons Wilde Haver en een goed stuk van een Wilde Stier; en ondervroeg ons / of wy geen Europeërs hadden gevonden / die ons Koopmanschappen moesten toe brengen. Hy vernoegde zich niet met 't geen wy hem zeiden: maar ging zelfs na de Ouisconsin; doch vond 'er niemand. Hy kwam dan niet weder by ons als ten einde van drie dagen / terwijl wy op den weg waren om derwaarts te gaan; dewijl wy ons t'eenemaal van de belofte die wy aan de Heer de la Salle hadden gedaan / om de geenen te ontfangen die hy derwaarts zou zenden / wilden kwijten.

Zo haast Aquipaguetin sich op zijn wederkomst vertoonden / was Picard in de Weiden ter Jagt gegaan / en ik was alleen in een kleine Kabaan gebleeven / die wy gemaakt hadden / om ons aldaar onder onze Deken / de welke my een Wilden had weer gegeeven / voor de Zon / die in dat Zaisoen van 't Jaar brandende was / te verbergen. Aquipaguetin my alleen ziende / naderde my met zyn Hoofd-breeker in de hand. Ik verseekerde my terstond van mijn twee Zak-pistoolen en een Mes / de welke Picard uit de handen der Barbaaren had genomen. Ik had geen voorneemen om dezen Man die my tot zijn Zoon had aangenomen / om 't leven te brengen : maar ik wilde hem alleen bevreest maaken ; en hem verhinderen my te vermoorden / in gevalle hy begeerig was om zulks te doen.

Den Autheur lijd groot gebrek in 't zoeken van de Rivier Ouisconsin.

Aquipaguetin bestrafte my ruwelijk / over dat ik my in diervoegen voor de bespringingen hunner vyanden bloot stelde ; en dat ik my ten minsten tot mijn zekerheid aan de andere zijde dezer groote Riviere moest neerslaan. Hy wilde my met sich neemen ; zeggende / dat hy drie honderd Jagers by hem had / die meer wilde Beesten zouden dooden / als de geenen met de welke ik my had ingewikkeld. Ik zou misschien beter gedaan hebben zijn raad te volgen / als mijn verder tot mijne Reize in te laaten. Niet te min ik vervolgde mijn weg na de Rivier Ouisconsin, daar ik de versterking der Zoldaaten niet en vond / de welke de Heer de la Salle ons had belooft. Picard en ik dachten in honderd verscheide voorvallen van honger te sterven : en wy waren genoodsaakt deze groote Rivier met ongelooffelijken arbeid en moeijelijkheden weer op te vaaren.

En vind'er de verwachte Europeërs niet.

KAPITTEL LXII.

Groot gebrek, daar den *Autheur* zich met zijn Reisgenoot in bevind; 't welk hen noodzaakt hunne gebeeden te verdubbelen. Eindelijk vinden ze de *Wilden* weder op de te rug Reize van de Jagt.

Picard die zeer kwalijk van de Wilden gehandeld was / wilde liever zijn leven wagen als met Aquipaguetin de groote Rivier opvaaren. Wy hadden niet meer als voor tien schooten

ten Kruid. Dit noodsaakten ons 't zelve te bewaren / en wel te gebruiken ; wy verdeelden 't tot twintig schooten / om'er niet anders als Tortel-duiven, en Hout-duiven mee te schieten. En wanneer onze voorraad verteert was / in zulken geval namen wy onzen toevlucht tot drie Visch-angels / daar wy tot aas stukjens van een stinkenden of bedorven Tarbot aan deeden / de welke een Arend had laaten vallen. Wy vingen geduurende den tijd van twee dagen niet mendal ; en zagen ons alzo van alle levens-middelen ontbloot. Wy verdubbelden onze gebeden / gelijk een ieder kan denken / van gantscher herte : maar in 't midden onzer rampen kon sich Picard niet onthouden van eens te zeggen ; dat hy God met beter herte zou konnen bidden / indien hy had om sich wel te voeden.

Ik vertroosten hem en mijn zelven zo goed als ik kon ; en bad hem met al zijn kracht te roeijen / om te trachten eenige Schildpadden te vinden. Des anderen daags 's morgens na een groot gedeelte van de nacht gevaaren te hebben / vonden we een Schildpad, die niet grooter als een gemeen Tafel-bord was ; de welke wy terstond over 't vuur/'t welk wy hadden aangesteeken / lieten kooken. Wy aten'er met zulken greetigheid van / dat ik geen acht sloeg / dat ik de Gal van dit Dier at. Dit vervulde mijn mond met een uitneemende bitterheid. Ik spoelde ze terstond met water uit / en begaf my weer met den zelven iever als te vooren aan 't eeten.

Niet tegenstaande dit groot gebrek / kwamen wy evenwel in de Riviere van de Wilde Stieren. Wy zetten onze Visch-angels uit / daar 't aas van de blanke Visch die den Arend had laaten vallen / aan vast was gemaakt. God die nimmermeer de geenen verlaat / die op hem betrouwen / kwam ons in deze gelegentheid zichtbaarlijk te hulp. Wy hadden onze gebeden met een grooten yver verdubbeld / en onze devotie des avonds omtrent ten tien uuren naauwlijks geëindigd / of Picard hoorden eenig gerucht. Hy verliet dan 't gebed / en liep na onze Visch-angels ; en vond'er twee Visschen / 't welk een soort van Tarbotten waren / en van zodanigen groote / dat ik genoodsaakt was hem te hulp te komen/om ze uit het water te trekken. Wy dachten niet eens om de slijm van deze uitneemende groote Visschen te schrabben / de welke beide meer als vijf-en-twintig ponden woegen. Wy sneden ze en lieten de zelve op de Houts-koolen braden / om dat wy ze (ter oorsaake onze aarden Pot eenigen tijd te vooren gebrooken was) niet konden kooken.

Een soort van *Tarbotten* meer als 12. pond weegende.

Toen wy eenige mooten van deze Visschen gegeeten / en volgens

gens onzen plicht God gedankt hadden / welkers verwonderens-
waardige voorzienigheid ons zo tijdelijk was te hulpe gekomen /
hoorden wy op den Oever der Stiere Rivier, daar we omtrent
twee uuren na middernacht waren / eenig gerucht. Na 't roe-
pen van wie daar? hoorden we dat men antwoorde; Tepatoui
Nika, en 't woord van Nikanage, dat 's te zeggen / mijn oziend
zie daar / dat is goed. Ik berichten Picard dat ik aan de spraak
geloofde / dat het de Illinooizen of de Outouagamis waren / 't welk
de vyanden van de Issati en de Nadouessans zyn. Maar dewijl
't helder Maan-licht was / en den dag zelfs begon aan te bree-
ken / zo wierd ik gewaar / dat het den Wilden Mamenisi was /
de Vader van die kleine Dochter / de welke ik by de Issati gedoopt/
en daar Picard als Peet of getuige over gestaan had. Dezen
Wilden kenden ons; en dewijl hy van de Jagt kwam / die goed
had geweest / gaf hy ons na zyn bescheidenheid; en verzekerden
ons dat all' de Wilden van zyn Natie deze Rivier de welke sich in
de Meschasipi ontlast / affakten / en dat ze haare Vrouwen en
Kinderen by hen hadden.

De *Issati* komen met een geheele Vloot met wilde Ossen vlees belaaden op de *Stiere Rivier.*

All' de Wilden by de welke Michiel Ako dan verbleeben was /
kwamen deze Stieren Rivier met hunne Vloot van Kanoos met
Vlees geladen / afvaaren. Den Kapitein Aquipaguetin had in 't
voorby gaan aan de geheele Natie verhaald / hoe Picard en ik ons
hadden bloot gesteld / met de Reize na de Ouisconsin, in de welke
wy groote gevaaren waren te boven gekomen. De Hoofden
dezer Wilden gaven ons te kennen / dat ze over ons voldaan wa-
ren; en verachten al te zamen de lafhertigheid van Michiel Ako,
die uit vreeze van honger te sterven/niet met ons had willen gaan.
Picard zou niet nagelaaten hebben / hen in de tegenwoordigheid
van all' de Wilden aan te tasten / indien ik zulks niet had ver-
hinderd / zo vergramt was hy op hem/over zyn kleine kloekmoe-
digheid en genegendheid.

KAPITTEL LXIII.

De *Wilde* Vrouwen verbergen behendig haar voorraad van Vlees. Men vaard voor de tweedemaal 't groote water *Meſchaſipi* af. Schranderheid der *Wilden*. Dapperheid van een *Wilden* in 't byzonder.

DE Wilde Vrouwen verborgen haaren voorraad van Vlees op de Eilanden aan de Mond deſer Stiere Rivier, en in hoolen onder de aarde. Deſe Volkeren hebben de voorſichtigheid op deze wijze hun Vlees zonder Zout goed te houden. Wy voeren nochmael de groote Rivier af / met deze meenigte Kanoos jaagende / daar ik reets van geſproken heb; en deeden omtrent tachtig mijlen weegs. De Wilden verborgen van plaats tot plaats hun Kanoos op den Oever dezer groote Rivier in 't Riet / of in de Eilanden; en zy gingen zeven of acht Mijlen aan geene zijde de Bergen in de Weiden / daar ze op verſcheide reiſen tot honderd of honderd en twintig wilde Stieren en Koeijen dooden. Zy lieten altijd eenige van hunne Ouden op de ſpitſen der Bergen / om te trachten hunne vyanden te ontdekken.

Jagt der *Wilden* daar ze eenige honderd Stieren en Koeijen vingen.

Midlerwyl verbond ik een Wilden, die my gemeenlijk zijn Broeder noemde. Daar was een ſtuk van een wortel van een Boom diep in zijn voet geſchooten; en ik lag'er een Plaiſter op / terwijl'er eens klaps een groot alarm in hun Leger-plaats ontſtond. Twee honderd Boogſchutters kwamen toeloopen; en dezen edelmoedigen Wilden, welkers voet ik diep genoeg geopend had / om'er 't hout uit te trekken / 't welk'er met geweld in getreden was / verliet my / en liep ſnelder als de anderen / om deel aan den roem van dit gevecht te hebben. Maar in plaats van vyanden wierden ze omtrent honderd Harten gewaar / die de vlucht namen. Onzen gekwetſten had groote moeiten om weder in de Leger-plaatſe te komen. Geduurende dit alarm zongen de Wilde Vrouwen en Dochters met een zeer treurig en naar geluit.

De *Wilde* Vrouwen en Dochters zingen treurig, terwijl de Mannen op den vyand los gaan.

Picard verliet my om ſich by zijn Huiswaard te verboegen / en ik bleef alleen by een Perſoon genaamt Otchimbi. Maar na de tweede Jagt was ik genoodſaakt een Wilde Vrouw meer als tachtig jaaren oud / in mijn Kanoo te voeren. Deze oude Vrouw

Branden de Kinderen 't haair met gloeijende steenen in de forme als de geschoore *Monnikken.*

liet niet na met de Riemen te roeijen / en met de zelve dikmaals drie Kinderen te slaan / de welke ons midden in de Kanoo zeer verhinderden. De Mannen hadden veel goedheid voor my. Ondertusschen was ik genoodsaakt mijn toevlucht dikmaals tot de Vrouwen te neemen / om dat de spijze in haare macht waren / en dat s' 'er de portien aan ieder van uitdeelden. Ik schoor dan van tijd tot tijd de haair-krans haarer Kinderen; want ze dragen ze by na als onze Geestelijken / en dat tot den ouderdom van zestien of achtien Jaaren: en haare Ouders maaken ze hen / met hun haair met platte gloeijende steenen te branden. Deze Vrouwen wisten my grooten dank / over dat ik haare Kinderen zodanig schoor.

Een onverwachte tijdinge van de komst van eenige andere *Europeërs.*

Wy hadden noch een ander Krijgs-geschrey in ons Leger. De Ouden die op de hoogte der Bergen de wacht hielden / kwamen ons verwittigen / dat ze van verre Krijgslieden zagen. Hier op liepen all' de Boogschutters / als om strijd tegen malkander / na de plaats daar sich 't ontdekte Volk vertoonde / een ieder zijn Metgezel in den strijd trachtende te voorkomen. Maar voor al deze moeiten en ondernemingen brachten ze niet als twee Vrouwen van hun Natie te rug; de welke hen kwamen berichten dat een party van haar Volk / die na 't einde van 't Boven-Meer hadden ter Jagt geweest / vijf Geesten hadden gevonden; dus noemen ze de Europeërs. Zy deeden'er by / dat deze Geesten haar door eenige Persoonen van de Natie, de welke wy gezien en die by de Outouagamis en by de Irokooizen Slaaven hadden geweest / en welkers spraake zy verstonden / hadden gesprooken / en doen verzoeken / hen ter plaatse te geleiden daar wy waren; en dat ze zeer verlangden ons te komen zien / om te verneemen of wy Engelschen, Hollanders, Spanjarden, of Kanadiaanen waren. Zy zeiden tegen deze Vrouwen / dat ze niet konden begrijpen / hoe wy ons door zulken grooten omweg by deze Volkeren hadden konnen begeeven.

Men moet daar-en-boven in 't byzonder aanmerken / dat'er zekere Lieden zijn / die (gelijk ik hier vooren heb aangemerkt) zich meester van alle dingen in Kanada hebben gemaakt. Deze menschen verstoort en nijdig dat wy hen in onze Ontdekkinge waren voorgekomen/hadden ons eenig Volk na gesonden/om den roem onzer Reize mede deelachtig te zijn. Ze dachten sich dan van de kennisse der Natien te bezorgen en te verzekeren / die wy gezien hadden; ten einde tot het doen van den Koophandel derwaarts te gaan; zo haast zy 't middel zouden hebben uitgevonden / om ons weer na Europa te zenden.

KA-

KAPITTEL LXIV.

Arrivement van de Heer *du Luth* in onze Leger-plaatze. Hy verzoekt ons ernstig met hem en zijn Volk na de *Issati* en de *Nadouessans* weder te keeren. Ik wierp mijn Deeken over een dooden; 't welk de *Wilden* wel geviel.

DEn 28. July 1680. begonden wy de Meschasipi voor de derde reis op te vaaren. De Wilden die een groote Jagt gedaan/ en veel Wild gevangen hadden/ besloten weer na hunne Dorpen te keeren; en drongen ons zeer om met hen derwaarts te gaan: ons beloovende/tot de Natien die aan 't einde van 't Boven-Meer woonen/ te geleiden: zeggende/ dat ze door 't middel van ons een Alliantie met deze Volkeren wilden maaken. Daar sich de Heer du Luth met vijf Zoldaaten ten deele met Wapenen/ en ten deele met Koopmanschappen uitgerust/ bevond.

Zy kwamen/benevens de twee Wilde Vrouwen tot op omtrent honderd en twintig Mylen van de Landen dezer Barbaaren die ons gevangen hadden by ons. Zy baden ons (nademaal ik eenige kennisse van de spraake der Issati had) hen te vergeselschappen/ en met hen na de Dorpen dezer Volkeren te gaan. Ik dee gewillig 't geen ze begeerden; voornamentlijk dewijl ik van hen verstond/ dat ze zedert dardhalf Jaar/ de welke zy op de Reise geweest waren/ de Sacramenten niet hadden bygewoond. De Heer du Luth, die als voor Kapitein wierd gehouden/ was ten hoogsten verwonderd my te vinden! Hy zei my in 't byzonder/ by maniere van toebetrouwen/ dat de geenen/ de welke hem hadden gezonden/ niet tot hun oogmerk zouden komen; gelijk hy my zulks by een bekwaamer gelegentheid nader verklaarde. En ziende dat ik de Kinderen der Wilden haair-kranssen maakte; zo liet hy hen zeggen/ dat ik zijn oudsten Broeder was.

Openhertig gesprek van de Heer *du Luth* met den *Autheur.*

Dit alles was de reden/ dat de Wilden my beter handelden als ze ooit hadden gedaan; en dat ze my rijkelijk genoeg onderhoud verschaften; zo dat ik mijn zelven niet besteede als tot de zaligheid dezer Barbaaren te werken. 't Is zeker dat ze genoeg na my hoorden: maar ze zijn zo dom/ plomp/ en onweetende/

 dat

dat men geheele Jaaren onder hen zou moeten verblijven / om'er eenigen voortgang en vrucht te doen.

De Heer du Luth was verwonderd / en als opgetogen / den Watersprong van St. Antoni van Padua te zien ! zijnde de naam die wy aan de zelve gegeeven hebben / en de welke ze na alle vermoeden zal behouden. Ik vertoonden hem de plaats daar de uitneemende groote Slang (daar ik van gemeld heb) tegen de style Rots opklom / om'er de jonge Swaluwen die in hunne Nesten waren / te verslinden. Ik verhaalden hem ook de verschrikkinge / die'er Picard in zijn droom over gevoeld had.

Dewyl ik my nu door de komst van den Heer du Luth , in een volkome vryheid zag / om mijn Godsdienst te doen / vond ik goed om'er naauwkeuriger in te weesen / hem te vragen / wat dag van de Maand wy die tijd hadden ? Hy antwoorden my vrymoedigljjk dat hy my daar in niet kon voldoen / nademaal hy'er de geheugenisse van verlooren had. Ik verhaalden hem de kwaade handelingen van de Wilden aan ons gedaan / van de tijd af dat ze ons gevangen namen / tot dat ze ons verscheidemaal hadden willen dooden ; en dat hy sich derhalven wel kon verbeelden / dat de vreezen en verschrikkingen my den dag der weeke hadden doen vergeeten.

Wy kwamen omtrent den 14. der Maand Augusti 1680. in de Dorpen van de Issati ; daar ik mijn zilveren vergulden Kelk/eenige Boeken / en mijne Papieren weder vond / de welke ik zelfs in de tegenwoordigheid der Wilden in de aarde verborgen had. Dese arme menschen hadden niet eens gedacht / om'er aan te raaken ; want ze zijn zeer vreesachtig en bygeloovig over de werkinge der geesten. Ze blooven dat in't al 't geen ze niet konnen bevatten toverye is. Den Tabak de welke ik voor ons vertrek aldaar had geplant / was door 't Gras half verstikt. En aangaande de kool en andere Tuin kruiden die ik gezaaid had/ de zelve waren van een uitneemende groote. De steelen van de Porcelein waren zo dik als de Indiaansche Rieten. De Wilden dorsten 'er met ons niet van eeten.

Een Gastmaal van naakte menschen.

Een korten tijd na onse wederkomst / nodigden de Wilden ons tot een groot Gastmaal op haare wijze ; daar zich meer als honderd-en-twintig geheel naakte menschen op bevonden. Ouasikoude het Opper-hoofd van de Natie , bloedverwant van den overleden / die ik met een Deeken had vereerd / toen men hem in een Kanoo na 't Dorp had gevoerd / bracht my gedroogd Vlees met Wilde Haver in een Schotel van Basten te eeten ; de welke hy op een bereide en wit gemaakte huid van een Wilde Stier , aan de eene zijde met Eegels-haair en aan de andere zijde met gekrulde wolle gestoffeert / neder zette.

Na

Na dat wy gegeeten hadden / zette my desen Oversten dien rok op 't hoofd / met luider stemme in de tegenwoordigheid van all' die 'er tegenwoordig waren / zeggende ; de geene welkers doode ligchaam gy hebt bedekt / dekt nu uw levendige. Hy heeft nieuwe tijdinge van u in 't Land der zielen gebragt : want dese Volkeren glooven 't overgaan der Zielen na een andere plaats. 't Geen gy ten opsichte van den overledenen hebt gedaan / is van groote waarde ; de geheele Natie prijst en looft 'er u over.

Belagchelijke dankbaarheid van een *Wilden* aan den *Auteur* voor 't bedekken van een dooden *Wilden* gedaan.

Hy dee eenige verwijtinge aan de Heer du Luth om dat hy den dooden niet zo wel als ik bedekt had. Waar op my den gemelden Heer versocht te antwoorden / dat hy niet als de ligchaamen van Kapiteinen als hy was / bedekte. Hier op gaf desen Kapitein weer tot antwoord ; den Vader Louies (want zo had hy my van onse Europeërs hooren noemen) is grooter Kapitein als gy : zijn Tabbaard (want mijn Kazuiffel van gebloemde stoffe spreekende / die men my had afgenomen) de welke wy aan onse bond-genooten / die tot drie Maanen van dese Landen woonen / gesonden hebben / was schoonder / als de geene die gy draagd.

Belagchelijke verheffinge der *Wilden* aan den *Auteur*.

Wanneer dese Wilden van drie Maanen gaans spreeken ; willen s' 'er drie Maanden mee te kennen geeven. De Wilden gaan heel wel / en doen vijftien Mijlen op eenen dag : zo dat den leezer daar aan kan oordeelen / van wat lengte en uitgestrektheid den weg kan weesen / die ze geduurende den tijd van drie Maanden doen.

KAPITTEL LXV.

Den *Auteur* neemt zijn afscheid van de *Wilden* om weer na *Kanada* te keeren. Een aansienelijken *Wilden* word door 't Opperhoofd deerlijk om 't leven gebracht, om dat hy raadhield om ons te dooden. Geschil tusschen de Heer *du Luth* over de offerhande van een dezer *Wilden*.

Op 't einde van September ziende / dat wy geen geschikt gereetschap hadden om een gemakkelijk en bekwaam huis te bouwen / ten einde onder dese Volkeren te verblijven ; en ten anderen / dat we van alle noodsaakelijken voorraad om

aldaar / gelijk wy voorgenomen hadden/ te bestaan / t'eenemaal ontbloot waren / zo beslooten wy hen te kenne te geeven / dat het om yser en andere dingen/ de welke hen zeer nut zouden weezen / noodig was / dat wy na Kanada wederkeerden : en dat ze binnen zekeren tijd/de welke wy hen te kennen gaven/de helft van de weg met Pelteryen zouden doen / en dat wy de andere helft met Koopmanschappen van Europa zouden over reizen / die men hen goede koop zou geeven:dat ze ons twee van hunne Zoldaaten konden toevoegen ; de welke wy met ons na Kanada zouden voeren;en dat wy ze ook in 't volgende jaar weer te rug zouden brengen / om hen verbolgens te gemoed te gaan / en van onse wederkomst te verwittigen ; ten einde ons ter bestemder plaatse te vinden.

Voorstelinge en middel om met deze Wilden te Koopmanschappen.

Dese Barbaaren hielden een grooten Raad om te overweegen / of ze iemand van hun Natie met ons zouden zenden. Daar waren 'er twee de welke goed vonden en oordeelden dat men tot zulken besluit moest komen / en die 'er zich zelfs toe aanbooden : maar ze veranderden op den dag van ons vertrek van voorneemen ; ons voor reden geevende / dat wy genoodsaakt waren verscheidene Natien te passeeren / de welke hun gesworen vyanden zijnde / niet zouden nalaaten zich met geweld van hun Volk meester te maaken / om de zelve te branden / en in pijne te doen sterven. Eindelijk / dat wy 't zelve vermits 't kleine getal / 't welk wy uitmaakten / niet zouden konnen verhinderen.

De *Wilden* houden'er Raad over.

Ik antwoorden hen / dat all' dese Volkeren / die ze vreesden / onse Vrienden en Bondgenooten waren : en dat ze om onsent wil geen 't minste ongelijk aan de geenen van hen zouden doen / die by ons zouden weesen. Dese Barbaaren onbreekt het aan geen geest / of gesonde reden : want ze zeiden ons / dat nademaal wy door Volkeren gingen/ 't welk hun gesworen Vyanden waren / wy de zelve moesten uitroeyen / om wraak te neemen over verscheide overlasten en verongelijkingen de welke zy van hen ontfangen hadden ; en dat ze ons dan Zoldaaten mee zouden geeven om met ons te gaan en weder te komen ; ten einde zy yser en andere Koopmanschappen mochten hebben/die hen nodig waren/ en daar ze zeer gaarn met ons mee zouden handelen. 't Welk klaarlijk doet zien / dat deze Barbaaren vol gevoelen en wraakzucht tegen hunne vyanden zijn ; en daar men in kan aanmerken dat hun hert niet wel gesteld of geschikt is / om 't licht des Evangeliums te ontfangen.

Haar besluit en antwoord.

Eindelijk : Ouasikoude hun grooten Kapitein in de volle Vergaderinge in de te rug-reise bewilligd / en ons op hunne beste wijse onthaald hebbende / gaf eenige maaten Wilde Haver om ons gedun-

Des *Auteurs* afscheid van

duurende dese reise te voeden. Wy hebben reets geseid / dat dese Haver beter en gesonder als de Rijst is. Daar na tekenden hy met een Houts-kool op een blad Papier / 't welk my noch overig was / de streek die wy vier honderd Mijlen weegs moesten houden. Desen Aardrijks-beschryver verbeelden ons zo naauwkeurig den weg / dat dese Kaart / ons zo wel diende / als 't Kompas zou hebbe konnen doen. En inder daad wy kwamen met het zelve stiptelijk te volgen / ter bestemder plaatse / zonder eenigerlei wyse van den weg af te dwaalen.

deze Wilden.

Ouasikoude een groot *Kapitein* der *Wilden* maakt een nette Kaart tot de terug reize van den *Auteur.*

Wy schikten ons dan ten getale van acht Europeërs, die wy toen te zamen uitmaakten / om te vertrekken. Wy zetten ons in twee Kanoos: en na 't lossen van all' de Snaphaanen onser Zoldaaten verlieten wy dese Volkeren: 't welk een groote verschrikkinge aan dese Wilden gaf. Wy zakten de Rivier van Sint Franciscus, en vervolgens de Riviere Meschasipi af. Twee van onse Zoldaaten / namen zonder daar iets tegen ons van te zeggen / de twee Beever-Tabbaarden de welke aan den Water-val van St. Antoni van Padua waren; en die dese Barbaaren als door een soort van offerhande aldaar aan een Boom hadden vast-gemaakt. Dit veroorsaakten eenig geschil tusschen de Heer du Luth en my. Ik prees dese daad van onse twee Zoldaaten / de welken daar in deeden zien en lieten blijken / dat ze de bygeloovigheid deser Volkeren voor kwaad keurden. De Heer du Luth zei in tegendeel / dat men dese Tabbaarden ter plaatze moest laaten / daar de Barbaaren de zelve hadden gesteld / dewijl ze niet zouden nalaaten van zich over de verachtinge / de welke wy in dit geval hen aandeeden / te wreeken: en dat het te vreesen was / dat ze ons mogelijk onderwegen zouden komen aantasten.

Twee Christen Zoldaaten lichten de *Beevers* huiden weg, van de *Wilden* tot een offerhande aan den Water-sprong van *St. Antoni* op gehangen.

Ik beken / dat 'er eenige reden was in 't geen hy zei; en dat hy voor zo veel na de regelen der menschelijke voorsichtigheid sprak: Maar onse twee Zoldaaten antwoorden vrymoedig en rond uit / dat dese twee Tabbaarden hen toebehoorden / en dat ze sich met dese Barbaaren of hun bygeloovigheden niet bekommerden. De Heer du Luth wierd zo vergramd door dese woorden / dat het weinig scheelde of hy zou den geenen die ze gesprooken had / een degen slag gegeeven hebben. Maar ik stelde my tusschen beiden / en lei dit geschild by. Picard, en Michiel Ako voegden sich aan de zijde van de geenen de welke de Tabbaarden, daar 't geschil over was / genomen hadden: en dit zou eenig ongeluk konnen veroorsaakt hebben. Daar na gaf ik de Heer du Luth te kennen / dat de Wilden ons niet zouden durven aantasten / nademaal ik verseekerd was dat hun groot Opperhoofd Ouasikoude altijd ons belangen ter herte zou neemen; en dat men op zijn

Geschil hier over tusschen den *Auteur* en de Heer *du Luth.*

woord

woord en 't groot gesag 't welk hy by zijn Natie had kon betrouwen. De zaak wierd dan in vriendschap bygeleid / en wy voeren d:t groote water / op de Wilde Beesten jaagende / zeer vermaakelijk af.

Wy hielden dicht by de Rivier Ouiskonzin stil / om 't Vlees der Wilde Stieren en Koeijen te droogen / die we onderwegen geschooten hadden. Geduurende 't verblijf 't welk wy tot dien einde genoodsaakt waren te doen / kwamen drie Wilden, van de Natien de welke wy verlaaten hadden / met een Kanoo by ons ; om ons te zeggen / dat hun groot Opperhoofd Ouasikoude verstaan hebbende dat een Kapitein deser Volkeren / ons wilde vervolgen / en dooden / in de Kabaan was gekomen / daar hy met zijne makkers over dese zaak raad hield / en dat hy hem met zulken hevigheid 't hoofd had in stukken geslaagen / dat de herssenen op die waren gesprongen / de welke in dese Vergaderinge tegenwoordig waren / ten einde hun verderffelijk en schadelijk voorneemen te verhinderen. Wy onthaalden dese drie Wilden zeer wel / dewijl we toen een grooten overvloed van Vlees hadden.

Ouasikoude vermoort een anderen *Wilden Kapitein* zeer jammerlijk die Raad hield om den *Auteur* en de zijnen te dooden.

De Heer du Luth onse drie Wilden ziende vertrekken / keerde weder tot zijn voorige vervoeringe en gramschap ; en liet genoegsaam blijken / dat hy vreesden / dat dese Barbaaren ons op onse Reise zouden komen bespringen. Hy had de zaak te hoog op-genomen : Maar ziende / dat onse Zoldaaten hem 't hoofd booden / en van geen humeur waren / hoon en beledigingen te verdraagen / maatigden hy sich weder voor de tweedemaal : en ik bevredigden hem eindelijk t'eenemaal / met hem te versekeren / dat God ons in de nood niet zou verlaaten : en by aldien wy all' ons vertrouwen maar op hem stelden / hy ons van alle onse Vyanden zou weeten te verlossen / dewijl hy den Heer en Meester der menschen en Engelen is.

KAPITTEL LXVI.

De Heer *du Luth* is verschrikt voor een Leger van de *Wilden*, 't welk ons overvalt, voor dat we in de *Rivier* van de *Ouisconsin* waren.

De Heer du Luth had reden gehad te gelooven / dat de drie Wilden, daar wy van gesprooken hebben / zekerlijk verspieders waren / gesonden om ons te erkennen en te ontdek-

dekken. En inder daad / zy wisten dat men de gemelde Beever-Tabbaarden had weg gelicht. Hy kon van zijne verschrikkingen niet bekomen; en hy zei my / dat het goed zou weesen / de geenen de welke dese Tabbaarden genomen hadden / met vriendschap of geweld te verplichten / om de zelve weer ter plaatse te brengen daar ze geweest hadden. Ik voor zag dat den tweedracht ons doodelijk en verderffelijk zou konnen weesen: en ik was weder middelaar van de vrede / en stilden al dit gerucht; met hen te zeggen / dat God die ons in de grootste gevaaren had bewaard / ook in dit geval een bysondere sorge voor ons zou draagen; nademaal de daad deser Zoldaaten in sich zelven goed was.

Twee dagen daar na al 't gedroogde Vlees tot onsen voorraad bekwaam zijnde / schikten wy ons om te vertrekken. Maar de Heer du Luth was wel verbaast zo haast wy een Vloot van honderd-en-veertig Kanoos met omtrent twee honderd-en-vijftig Wilden gewaar wierden / die recht op ons kwamen aansetten! en onse Zoldaaten waren 'er ook zeer over verschrikt! Maar zo haast ze my een Vreden Kalumet, de welke de Issati my in verseke-ring van de beloften aan my gedaan hadden gegeeven / uit onse toerustinge zagen neemen / greepen ze weer moed; en zeiden / dat ze al zouden doen / dat ik goed zou vinden.

Aannaderinge van een Vloot Schepen met *Wilden.*

Ik gebood / dat twee Zoldaaten sich met my in de Kanoo zouden Schepen / om dese Barbaaren te gemoed te gaan. De Heer du Luth versocht my een darden te neemen om te roeyen; ten einde ik in 't midden van de Kanoo blijvende / te beter in staat zou zijn / den Vreden Kalumet te vertoonen / om de Wilden, welkers spraake ik genoegsaam verstond / te bevredigen. Ik liet dan vier van onse Zoldaaten by de Heer du Luth: en ik zei hen / dat ze sich met de jonge Krijgslieden der Wilden, ingevalle zy voet aan Land wilden setten om hen te naderen / niet gemeen moesten maaken; maar dat ons Volk sich op hunne posten stil en bestendig met de Wapenen gereet moest houden. Daar na ging ik recht na dese Barbaaren de groote Riviere Meschasipi op / de welke zy met de Kanoos kwamen affakken.

Den *Auteur* word vriendelijk in dit Leger der *Wilden* ontfangen.

Geen Opperhoofd ziende / riep ik om Ouasikoude; zijn naam met luider stemme dikmaals herhaalende. Eindelijk wierd ik gewaar / dat hy sterk roeyende / na my toekwam. Midlerwijl dee niemand van zijn Volk my overlast; 't welk my een goed voorteken was. Ik bedekten mijn Vreden Kalumet, om hen te meer 't betrouwen 't welk ik op hun woord had / te betoonen. Wy setten voet aan Land / en traden in de Kabaan, daar de Heer du Luth was / de welke hun Opperhoofd wilde om armen; maar dewijl de Wilden niet gewoon zijn sich op de maniere der Franschen

Seldfaam kenteken van de vriend schap of de vyand-schap van de Wilden.

te omhelsen; zei ik hem / dat hy niet meer als 't beste stuk gekookt Vlees / 't welk hy krijgen kon / had aan te bieden; en indien 'er desen Oversten van at / wy versekert konden zijn / dat ons geen 't minste ongelijk zou worden aangedaan.

Dit geluktten; en all' de andere Kapiteinen en Bevel-hebbers van dit kleine Leger kwamen ons besoeken. Dit kosten ons Volk niet als eenige pijpen met Martinischen Tabak, daar de Wilden op versot zijn / niet tegenstaande de hunne van veel beter smaak / sterker / en aangenaamer als die van ons Volk is. Dese Wilden zonder dan eenig gewag van de Beever-Tabbaarden te maaken / onthaalden ons zeer vriendelijk. Den Oversten Ouasikoude zei my / dat ik een vadem Martinischen Tabak aan Aquipaguetin zou vereeren / die my tot zijn Zoon had aangenomen. Dit was van een wonderlijke uitwerkinge onder dese Barbaaren, die ons verlaetende dikmaals met luider stemmen 't woord Louies uitriepen; 't welk / gelijk wy gesegt hebben / de Zon betekend. My dunkt dat ik om dese reden / kan zeggen / dat mijn naam / ter oorsaake van de toevallige over-een-komst deser benaamingen / een langen tijd in de mond deser Barbaaren zal zijn.

KAPITTEL LXVII.

Reize van den *Auteur* met zijne metgesellen van de Mond van de Riviere van de *Ouisconsin*, tot de groote *Stinkbay*.

Vertrek der *Wilden*.

DE Wilden ons verlaaten hebbende / om tegen de Messorites, de Moroha, de Illinooizen, en tegen de andere Natien de welke na 't beneden einde van de Meschasipi woonen / en onversoenelijke vyanden der Volkeren van 't Noorden zijn / ten Oorlog te trekken / kon sich de Heer du Luth, die my in veele gelegentheden / de kentekenen van zijn vriendschap had gegeeven / niet onthouden / van aan onse Soldaaten te zeggen / dat ik de grootste reden van de wereld had / te gelooven / dat den onder Koning van Kanada my een gunstig onthaal zou doen / indien wy voor de Winter by hem konden komen; en dat hy van ganscher herten wenschten / dat hy by zo veel Natien als ik geweest had.

Wy bevonden in 't op-vaaren van de Rivier Ouiskonsin, dat de

de zelve zo breed als die van de Illinooizen was / de welke meer als honderd Mijlen weegs groote Schepen kan voeren. Wy konden ons niet genoeg over de grootheid en bekoorlijkheid der wijt uitgestrekte Landen verwonderen / daar wy door passeerden en die onbebouwt blijven. De schrikkelijke Oorlogen de welke dese Natien malkander aandoen / zijn de oorsaak dat 'er geen Inwoonders genoeg zijn om de zelve te bebouwen. Ten anderen zo verhinderen ook zelfs de menigvuldige Oorlogen in al de gedeelten des Werelds / dat men 'er 't Evangelium niet gaat verkondigen / en groote Volk-plantingen van Christenen oprecht. Ik kan niet nalaaten alhier te zeggen / dat de arme menschen van ons Europa sich in dese schoone Landen moesten ter nederzetten. Door een kleine moeite die ze zouden neemen / om 't Land te ploegen en te bereiden / zouden ze veel beter bestaan als ze tegenwoordig doen : want ik heb 'er Landen gesien die gemakkelijk drie Oogsten in een Jaar konnen uitleveren. De lucht is 'er onvergelijkelijk zoeter en gematigder als in Holland; 't welk zijn voortgang en geluk nooit beter kan vervolgen / als door den grooten Koophandel / de welke het in vreemde Landen kan hebben.

Redenen waarom schoone Landen by de *Ouisconsin* en elders gelegen onbebouwt blijven.

Hoe gemakkelijk 'er de *Europeërs* zouden konnen bestaan.

Na een Schipvaart van omtrent zeventig Mijlen op de Rivier Ouisconsin, vonden wy een Overdracht te Land van een halve Mijl / de welke Ouasikoude ons in zijne Kaarte had afgeteekend. Wy lagen ons daar te rust / en lieten 'er door kruissen die we op de Stammen der Boomen maakten / eenige merkteekenen. Des anderen daags / na dat wy onse Kanoo en kleine uitrustinge hadden overgedraagen / kwamen we in een Rivier de welke by na zo bochtig loopt / als de Rivier Illinois aan haaren oorsprong doet. Na zes uuren vaarens door de kracht der Roeijen / die wy zeer snel beweegden / bevonden wy ons niet tegenstaande all' desen arbeid / noch tegen over de plaats daar wy ons hadden in-gescheept. Een onser Zoldaaten wilde een Swaan in de vlucht schieten ; 't welk de Kanoo dee omslaan : maar ze vond by geluk grond.

Wy waren genootsaakt veele Water-schuttingen van de Beevers te verbreeken / om 'er met de Kanoo te passeeren : andersints zouden we onsen weg niet hebben konne vervolgen / of de overdracht doen / om ons aan de andere zijde deser Water-schuttingen in te schepen. Dese Beesten maaken de selve met zulken verwonderens-waardigen beleid en behendigheid / dat de menschen hen hier in niet zouden konnen gelijk zijn. Wy zullen 'er in ons tweede Deel nader van spreeken. We vonden veel van dese Poelen of staande Wateren met stukken Hout op de wijse als de

De *Beevers* maaken Sluisen of Water-schuttingen, en konstige Water-poelen.

Schoeijnge gestopt en omset; de welke de Beevers daar gemaakt hadden.

Wy passeerden daar na vier Meeren, de welke door dese Rivier geformeert zijn. 't Is hier daar wel eer de Miamis woonden. Wy vonden 'er de Maskoutens, de Kikapous en de Outouagamis, de welke aldaar Indiaans Koorn tot hun onderhoud zaaijen. Dit geheele Land is zo goed en bekoorlijk als dat van de Illinooizen.

Wy deeden daar na de overdracht by een Water-sprong / de welke men de Kak-plaats noemd; om dat de Wilden daar dikmaals hun gevoeg gaan doen; en 'er gewoon zijn met hun aangesicht na de Zon te gaan leggen. Aldus kwamen wy eindelijk na meer als vier honderd Mijlen weegs / zedert ons vertrek van de Landen van de Issati en Nadouessans, aan de groote Stink-Bay, de welke een gedeelte van 't Meer Illinois maakt.

KAPITTEL LXVIII.

Den *Auteur* benevens zijne metgesellen verblijven eenigen tijd by de *Natie* de *Stinkkers* genaamd. Den oorsprong van deze naam. Men doet op deze plaats de *Misse*; en men brengt de Winter te *Missilimakinak* door.

Oorsprong des naams *Stink-Bay*, en die van de *Natie* de *Stinkers*.

Wy vonden in dese Stink-Bay veel Kanadiaanen. Men noemd dese Natie die aldaar woond zodanig; om dat ze voor desen in seekere Moerassige plaatsen vol stinkende wateren woonden / de welke na de kant van de Zuider Zee gelegen zijn: Maar ze zijn 'er door hunne vyanden uitgedreeven / en hebben sich in dese Bay, de welke ten Westen van de Illinooizen is / ter nedergeset. Dese Kanadiaanen kwamen tegen de ordre met de Wilden van dese Bay koopmanschap drijven. Zy hadden noch een weinig Wijn / die ze mede gebracht hadden / en de welke zy in een Tinne-koelvat bewaarden; daar ik my van bediende om de Misse te doen. Ik had toen niet als een kelk en een zeer licht Marber Altaar, doch zeer konstig gewerkt: maar ik kreeg by geluk Priesterlijke cieraaden. Eenige Illinooizen die voor de Irokooizen vluchten / om dat dese laatsten hen geduurende mijne Reise / en terwijl ik een Slaaf by de Barbaaren was/ aangetast / en by na verdelgt hadden / namen de cieraaden van de Ka-

Den *Auteur* bekomt van eenige

pelle

pelle van den Vader Zenobe Mambre, die wy by de Illinooizen hadden gelaaten.

Illinooizen voor een weynig Tabak al de Priesterlijke ornamenten van den Vader Zenobe.

Eenigen van hen kwamen ter plaatse daar ik my bevond / en stelden my all' dese cieraaden, uitgenomen de Kelk, weer ter hand; die ze my ook beloofden weder te geeven. Ze brachten ze my ook in der daad eenige dagen daar na / voor een weinig Tabak, 't welk ik hen moest doen hebben.

't Was meer als negen Maanden dat ik by gebrek van Wijn de Misse niet had gedaan. Wy hadden ze op onze Reise wel konnen maaken / indien we bekwaame Vaaten hadden gehad om de zelve te bewaren: maar wy konden'er ons in onse Kanoos niet mee belasten / die zulken swaarten niet zouden hebben konnen dragen. 't Is waar dat wy veel Druiven in de plaatsen gevonden hadden / daar wy door getrokken waren: daar wy ook Wijn van gemaakt / en in Kalbassen gedaan hadden: maar ze ontbrak ons by de Illinooizen, gelijk wy hier vooren gesegt hebben. Vorder had ik noch Mis-brood / gelijk men 't noemd. Dit was in een blanke ysere Doos / de welke zeer naauw sloot / volkomentlijk wel bewaard en goed gebleeven.

Wy bleeven twee dagen in de Stink-Bay. We zongen'er het Te Deum. Ik dee de Misse, en predikten'er. Onse Zoldaaten bereiden sich om te Communiceeren, en ze deeden 't ook in der daad om God te danken / voor dat hy ons op zo veel dwaelwegen en gevaaren die wy onder de Monsters die wy te overwinnen hadden / en in zo veele Afgronden die wy waren doorgegaan / had bewaard.

Des Autheurs arrivement te Missilimakinak.

Een onzer Kanoos-voerders ruilden een Snaphaan tegen een Kanoo met een Wilden grooter als de onse; met de welke wy ons na een Reise van honderd Mijlen langs den Oever van de groote Stink-Bay te Missilimakinak in 't Meer Huron begaben: Wy waren genoodsaakt aldaar te overwinteren / om dat we in onse Reise gestadig na de Landen van 't Noorden trekkende / het Ys / de koude / en de rym of witte nevel / ons zekerlijk zou hebben doen omkomen.

Daar hy overwinterd.

Ter oorsaake van de streek die wy genoodsaakt waren te neemen / waren we meer als vier honderd Mijlen van Kanada. Ik overbejegenden onder dese Natie de Hurons, met groote vergenoeginge / den Vader Pierson een Jesuyt, de Zoon van den Onfanger des Konings van onze Stad Aath in Heenegouwen. Hy was'er gekomen om de spraake deser Volkeren te leeren / en hy sprak ze reets tamelijke wel. Desen Geestelijken onveranderlijk de oprechtigheid van onsen Landaard behoudende / munten in alle goede deugden uit: en betoonden altijd een vyand van de heimelijke

kuiperyen te weesen; zijn gemoed altijd van deze vlekken onbesmet houdende. Met een woord / hy scheen my zodanig te zijn/ als een ieder goed Christen behoord te weesen. Den Leeser kan zich dan wel verbeelden / dat ik deze Winter (na zo veel ongemakken die ik in onze Ontdekkinge had geleeden) zeer vermaakelijk heb doorgebracht.

Om de tijd wel te besteeden / predikten ik op all' de heilige dagen / de Zondagen in den Advent, en van de Vasten; ten einde onze Zoldaaten / veel andere Kanadiaanen die in onderhandeling waren om Pelteryen te versamelen / de welke zy tot vier of vijf honderd Mijlen van Kanada, onder de Wilden zochten / te onderhouden en te stichten. Ziet hoe eenige Persoonen die 't niet voegd zo begeerig na de aardsche goederen zijn / als eenige menschen van de wereld konnen weesen. De Outtaouacts en de Hurons woonden (in een Kerk met Biesen met eenige Planken gedekt / van de Kanadiaanen aldaar gebouwd) onse Ceremonien dikmaals by. Maar dese Wilden kwamen'er meer uit nieuwsgierigheid / als met een volkomen voorneemen / om na de regelen van de Christelijken Godsdienst te leeven.

Dese laatste Wilden zeiden (van onze Ontdekkinge spreekende) dat zy maar menschen waren; doch dat wy Europeërs Geesten moesten zijn: want dat by aldien zy zo ver hadden geweest als wy / de vreemde Natien niet zouden hebben nagelaaten / hen te dooden: en dat wy niet te min allerwegen zonder vreese gingen: en dat wy de genegentheid van al de geene / de welke ons op de Reise bejegenden / tot ons wisten te trekken.

Vischvangst van Zalmachtige *Forellen* van 40. of 50. ponden swaar in 't *Meer Huron*.

Geduurende dese Winter maakten wy gaten in 't Ys van 't Meer Huron, en door 't middel van veel groote Steenen lieten wy 'er de Netten tot twintig en vijf-en-twintig vademen water in sinken / om'er blanke Visschen te vangen / die wy'er ook in overvloed bekwamen. Wy vongen'er ook Zalmachtige Forellen, de welke dikmaals veertig of vijftig ponden woegen. Dit dienden om 't Indiaansch Koorn / 't welk ons tot een gewoonlijke spijse verstrekte / met meer smaak te eeten. Wy hadden niet om te drinken als 't nat van de blanke Visschen / 't welk wy heel heet dronken.

Geduurende ons verblijf op deze plaats / nam den Vader Pierson dikmaals met my zijn vermaak op 't Ys. Wy reeden op de maniere van de Hollanders met Schaatsen aan onse voeten over 't Meer Huron. Ik had dese konst voor desen te Gent geleerd / van waar men met groot vermaak / wanneer 't Kanaal bevrozen is / in drie uuren te Brugge kan komen.

Men moet (zonder andere Geestelijken te benadeelen) toestaan /

ſtaan / dat de Geeſtelijken van St. Franciſcus uitneemende bekwaam zijn om Kolonien op te richten / als een zeer nauwe beloften van armoede doende / en niets in eigendom bezittende : zo dat een ieder die ons iets geeft / daar van nochtans meeſter blijft / en 't zelve altijd weer kan neemen. Dit is ook 't geen ons van verſcheide Pauſen is belaſt ; en in 't byzonder door onzen Regel / de welke de eenigſte is / de welke men in 't Geeſtelijke Recht-Boek vind ingelijft.

'T Geen'er geduurende deze Winter te Miſſilimakinak voorviel / is een proef der waarheid van 't geen ik gezegt hebbe. Twee-en-veertig Kanadiaanen die aldaar ter oorſaake van den Koophandel met de Wilden gekomen waren / baden my hen den Gordel van St. Franciſcus te geeven. Ik ſtond hun verzoek toe / en t'elkens als ik een Gordel uitdeelde / dee ik een kleine vermaaninge aan die geene / de welke de zelve ontfing ; en ik verbond ze aan de gebeeden van de Ordre. Deze Perſoonen wilden my by hen behouden / en voor mijn een Huis of Verblijf-plaats maaken / daar ze zich van tijd tot tijd by my zouden komen verboegen. Zy beloofden my daar-en-boven / dat ze van de Wilden , nademaal ik geen Pelteryen begeerden / zouden verwerven / dat ze my onderhoud zouden beſchikken / voor zo veel men 't zelve in die Landen bekomen kon : maar de meeſte van de geenen de welke my dit voorſtel deeden / Koopmanſchapten buiten ordre in dit Land. Ik gaf hen dan te kennen dat het gemeene-beſt onſer Ontdekkinge voor hunne byzondere belangens moeſt gaan : en ik bad hen / my tot een zaak van veel grooter aangelegentheid / na Kanada te laaten wederkeeren.

KAPITTEL LXIX.

Vertrek van den *Autheur* van *Miſſilimakinak* ; Hy *paſſeert* twee groote *Meeren*. 't Vangen van een grooten *Beer* : en de byzonderheden van 't Vlees dezer Dieren.

Wy vertrokken van Miſſilimakinak in de Paaſch-week 1681. Wy waren genoodſaakt eenigen tijd onſe Kanoos en levens-middelen over 't Ys te trekken. Dit duurden op 't Meer Huron (welkers zijden noch wel vijf of zes Mijlen Vertrek van den *Autheur* met de

len breet bevroozen waren) wel twaalf of dartien Mijlen weegs. 't Ys ontdooid zijnde / scheepten wy ons na 't Feest van Palm-Zondag in. Wy vierden 't om dat wy een weinig Wijn hadden/ de welke ons een Kanadiaan by geluk had mede-gebracht / en daar wy ons al 't overige der Reise van bedienden. Na honderd Mijlen vaarens langs de Oevers van dit Meer Huron, passeerden wy de Straat of 't Kanaal van dartig Mijlen lang / en 't Meer St. Klara, 't welk in 't midden is ; en kwamen alſo in 't Meer Erié, of van de Kat, daar wy ons eenigen tijd ophielden / en een groote meenigte Steuren, de welke op de Oevers van dit Meer kuit komen schieten / met Bijl-slaagen en Degens in Stokken vast gemaakt / dooden. Wy namen niet als den buik deser Visschen/ 't welk het smaakelijkste gedeelten is / en wierpen 't overige weg.

zijne na Missilimakinak over 't Ys.

Het vliegende noch 't vier-voetige Wild ontbrak ons op deze plaats niet. Wy wierden terwijl we op een groote aarden Punt, sich diep in 't water uitstrekkende / waren / zo ver sich 't oog kon reiken een Beer gewaar. Ik weet niet hoe dit Dier daar gekomen was : 'tis niet waarschijnelijk / dat het van den eenen Oever na de ander / ter plaatse daar wy waren / geswommen had : want het was een overvaart van dartig of veertig Mijlen. 't Was toen een zeer goede kalmte. Twee onser Kanoos-voerders my op een langen aarden Punt gelaaten hebbende / begaven sich met de Kanoo na desen Beer, de welke by na een groot kwartier uurs in 't diep van 't Meer was : en indien ze d'een na d'ander geen twee schooten met 't Snaphaan hadden gedaan / zo zou dit Dier hen zekerlijk te grond hebben doen zinken. Zy waren dan genoodsaakt door de kracht der Riemen van dit Beest te wijken / om hunne Snaphaanen te laaden. Zy keerden vervolgens weer na hem toe / en waren genoodsaakt zeven schooten te doen om hem te dooden.

't Gevaarlijk dooden van een uitneemenden grooten Beer.

Toen ze hem in hun Kanoo wilden laaden / lieten ze na te wenden : 't welk hen ongetwijffeld zou hebben doen omkomen : al dat ze doen konden / was dit Dier aan den dwars-boom / de welke in 't midden van de Kanoo is / vast te maaken : op welke wijse zy hem met groot gevaar van hun leven op den Oever van 't Meer voerden. Wy hadden tijds genoeg om desen Beer schoon te maaken : en 't Ingewand gereinigd hebbende / kookten we den zelven. Ze zijn van zulken goeden smaak / als onze Varkens van Europa. Wy bedienden ons geduurende onse vordere Reise van 't Vlees van desen Beer ; en aaten 't gemenlijk met het magere Vlees van de Rheebokken, om dat het al te vet is. Wy leefden noch omtrent honderd Mijlen weegs / de welke wy deeden / van de Jagt.

KA-

KAPITTEL LXX.

Den *Autheur* bejegend op 't *Meer Erié* een *Kapitein* van de *Outtaouacts*, door den *Intendant* van die zelve naam, *Talon* genaamd; de welke hem veel vreemde voorvallen van zijn *Familie* en *Natie* verhaald. Men onderzoekt en beschrijft nochmaal den grooten Water-val van *Niagara*.

DAar was een Kapitein van de Outtaouacts, die de naam van Talon door den Intendant van die zelve naam/ de welke te dier tijd te Quebek was/ had ontfangen. Desen Wilden begaf zich dikmaals met die van zijne Natie in dese Stad/ daar ze veel Pelteryen brachten. Desen Man deed ons zeer verwonderen/ wanneer wy hem by na van honger gestorven/ meer na een geraamt als een levendig mensch gelijkende/ ontmoeten! Hy zei ons dat de naam van Talon in dit Land zou te niet gaan en uitsterven; nademaal hy 't verlies van zes Persoonen van zijn Familie, die van honger gestorven waren/ niet kon overleeven. Hy dee hier by/ dat de Jagt/ en de Visch-vangst hem van dit Jaar ontbrooken hebbende/ dit zijn Volk van gebrek en elend had doen sterven en vergaan.

Den *Wilden Talon* verzoekt den *Autheur* de verlossinge zijner Vrienden by de *Irokooizen* uit te werken.

Hy zei ons ook dat de Irokooizen hoewel met die van zijn Natie niet in Oorlog/ nochtans een geheel Huisgesin van twaalf Persoonen gevangelijk hadden weg gevoerd. Hy versocht my dan zeer ernstig mijn best te doen/ om de zelve (indien ze noch in 't leven waren) uit hunne handen te verlossen. Tot dien einde wierp hy my twee hals-ketenen een vadem lang/ van swarte en witte Porcelein toe; ten einde ik dese zaak/ de welke hem zo na aan 't herte lag/ niet mocht vergeeten. Ik heb betrouwen op u Naakte-voeten/ zei hy; want zodanig noemen ze ons. De Irokooizen de welke gy in 't byzonder kend/ zullen uwe redenen boven die van all' de anderen gehoor geeven; je hebt ze dikmaals in den Raad de welke men toen in 't Fort van Katarokkouy hield/ daar je een groote Kabaan hebt laaten bouwen/ onderhouden: Indien ik in mijn Dorp had geweest/ toen je'er van 't bezoeken van alle de Natien die je ontdekt hebt/ door passeerde, ik zou mijn uiterste vermogen hebben aangewend/ om'er u in plaats van een Swart-Rok die'er was (dus noemen ze de Jesuyten) te

houden. Ik beloofden met groote verzekeringe aan dezen armen Kapitein by de Irokooizen mijn uiterste best te doen / om zijne metgezellen te verlossen.

Wy voeren langs 't Meer Erié : en na meer als honderd en veertig Mijlen weegs / die wy ter oorsaake van de bochten en Armen die wy genoodsaakt waren moesten doen / passeerden wy weder den grooten Water-sprong van Niagara ; en wy hielden ons een halven dag lang besig / met desen schrikkelijken Waterval op te neemen.

'tIs een wonder van de natuur, dat de geweldige wateren van vier *Meeren* geen groot gedeelte van *Amerika* over-stroomen; en waarom.

Ik kon niet begrijpen / hoe 't mogelijk was / dat vier groote Meeren, waar van de minste vier honderd Mijlen in den omtrek heeft / en die zich d'een in d'ander ontlasten / en welkers wateren eindelijk alle aan dezen grooten Water-sprong stooten / dit groote gedeelte van Amerika niet verdrinken en overstroomen. En dat hier in noch meer te verwonderen is / is dat de Landen van de Mond van 't Meer Erié tot aan dezen grooten Water-sprong toe / zich by na al te maal laag en gelijk vertoonen : zo dat men naauwlijks kan bemerken dat d'eene hooger als d'andere is ; en dat geduurende een spatie van zes Mijlen. 't Welk men aan 't Water met het Land gelijk zijnde / en welkers loop zeer geweldig is / klaarlijk kan zien. En dat noch meer doet verwonderen / is dat aan de andere zijde van dezen grooten Waterval twee Mijlen laager na 't Meer Ontario of Frontenak, de Landen zo even en gelijk zijn / als die boven den zelven na 't Meer Erié, tot dezen verschrikkelijken Water-sprong toe geleegen zijn.

Den Water-sprong is meer als 600. voeten hoog.

Onse verwonderinge verdubbelden boven al / dat men 'er geen Bergen als twee groote Mijlen beneden desen Water-val vind. En nochtans vloeijen en stooten de ontlastingen van zo veele wateren / de welke uit dese zoete Zeën komen aan dese plaats / en springen meer als zes hondert voeten hoog / en vallen vervolgens als in een afgrond neer / die wy niet als met verschrikkinge konden aanschouwen. De twee groote Water-loopen of Watervallen de welke ten wedersijde van een schuins Eiland zijn / vallen zonder gedruis of geweld / en glijen of vloeijen zodanig zonder geraas af. Maar desen grooten overvloed van water om laag komende / maakt een grooter geraas en geluit als den donder.

Vorder is de ontspringinge en opspattinge der wateren zo groot / dat het boven desen afgrond als een soort van wolken maakt ; de welke men aldaar zelfs op den vollen middag en ten tijde van de helderste Zonne-schijn ziet. Wat hette dat het in 't midde des Zomers maakt / men ziet ze altijd boven de Deunen en de hoog-

ste

ſte Boomen / die op dit ſchuins Eiland zijn / door 't middel van 't welke deſe twee groote Water-loopen of Water-vallen/daar ik van geſprooken heb / gemaakt worden.

Ik heb te dier tijd dikmaals gewenſcht / bekwaame perſoonen te hebben / om deſen grooten en verſchrikkelijken Water-ſprong te beſchrijven ; ten einden 'er een rechtmaatig en omſtandig denkbeeld / bekwaam om den Leeſer te voldoen / van te geeven ; en hem in ſtaat te ſtellen/van ſich over deſe zeldſaame uitwerkinge van de natuur na waarde te verwonderen. Ziet hier nochtans zodanigen beſchrijvinge van dit wonder als ik by geſchrift heb konnen doen / om 'er den nieuwsgierigen Leeſer den beſten indruk van te geeven / als my mogelijk zal zijn.

Men moet ſich te binnen brengen / 't geen ik in den beginne mijner Reis-beſchrijvinge in aanmerkinge heb doen neemen ; 't welk men in 't zevende Kapittel van dit Boek vind. Van de mond van 't Meer Erié tot den grooten Water-ſprong rekend men / gelijk ik geſeit heb / zes Mijlen ; en dit maakt het vervolg van de groote Rivier van St. Laurens, de welke uit all' de Meeren, daar wy van geſprooken hebben / voortkomt. Men kan wel begrijpen dat deſe groote Rivier in deſe ſpatie zeer geweldig ſtroomt/ nademaal ze de ontlaſtinge van de groote menigte der wateren / dewelke uit all' deſe Meeren komen / ontfangt. De Landen die aan beide de zijden van deſen ſnellen loop ten Ooſten en ten Weſten zijn / vertoonen ſich geſtadig van 't gemelde Meer Erié af / tot aan den grooten Water-ſprong toe / heel even en gelijk. De kanten of de Oevers zijn niet hoog of ſtijl / en 't water ſtaat by na geſtadig met het Land gelijk. Men ziet wel dat de Landen de welke beneden leggen / laager zijn / nademaal de wateren met een grooten drift loopen : Ondertuſſchen is dit geduurende de gemelde zes Mijlen naauwelijks te bemerken. *De groote laagte der Landen daar omtrent.*

Na zes Mijlen van deſen geweldigen loop / bejegenen de wateren van deſe groote Rivier, een ſchuins Eiland van omtrent een half kwartier uurs lang / en by na drie hondert voeten breed; immers voor zo veel men na 't oog kan oordeelen ; dewijl 't onmogelijk is met de Kanoo van Baſten op 't zelve te komen / zonder ſich / ter oorſaake van 't geweld der wateren/voor een gewiſſe dood bloot te ſtellen. Dit Eiland is vol Cedere en Denne-boomen. Ondertuſſchen zijn de Landen van 't zelve niet hooger / als die de welke aan de twee Oevers van de groote Rivier zijn : maar vertoonen ſich tot by de twee groote Water-vallen toe / die deſen Water-ſprong maaken / t'eenemaal gelijk en effen.

De twee zijden der Kanaalen, de welke ſich aan de ontmoetinge van dit Eiland formeeren / en ten wederſijde loopen / bewate- *Laagte van de Oevers*

der groote Riviere *St. Laurens.*

teren by na de oppervlakte van dit Eiland; en van 't Zuiden na 't Noorden affakkende / ook die de welke aan de twee Oevers ten Oosten en ten Westen deser groote Riviere gelegen zijn. Maar men moet in acht neemen / dat 'er aan 't uiterste einde van 't Eiland / aan de zijde van de groote Water-loopen of Water-vallen een schuinse Rots is / de welke tot den grooten Afgrond of Kolk / in de welke sich dese wateren storten / nedergaat. Ondertusschen word dese schuinse Rots in 't minste door dese Water-loopen of Water-vallen niet bevochtigd; om dat de twee Kanaalen, die door de ontmoetinge van 't Eiland gemaakt zijn / van 't einde van dit Eiland / daar dese groote Water-sprong word geformeert / sich met een uitneemende sterken loop / de eene na 't Oosten / en de andere na 't Westen werpen.

Na dat dese twee Kanaalen dan aan beide de zijden van 't Eiland hebben geloopen / komen ze eensklaps haare wateren door twee groote Water-loopen te werpen / de welke met geweld nedervallen; zonder door de snelligheid van haaren loop ondersteund / de schuinse Rots te bevochtigen; sich vervolgens in een Afgrond / die 'er beneden is / van meer als zes honderd voeten hoog nederwerpende.

Waar door een darden Water val word geformeert.

De wateren die aan 't Oosten loopen / werpen sich met zulken onstuimigheid niet / als die de welke aan de West-sijde zijn. Den Water-loop of val vloeit zachter / om dat de schuinse Rots aan 't einde van dit Eiland aan dese plaats hooger als aan de West-sijde is; 't welk de wateren die aan die sijde zijn / langer ophouden. Maar dese Rots aan de sijde van 't Westen meer afhellende / veroorsaakt / dat de wateren zo lang niet weerhouden wordende / te geweldiger en schielijker nedervallen: 't welk ook komt / om dat de Landen aan 't Westen laager als die aan 't Oosten zijn. Men ziet ook dat de wateren van den Water-loop of val de welke aan 't Westen is / op de wijse van een winkkel haak neervallende / een darde doch een kleinder Water-loop of val maaken; de welke tusschen 't Zuiden en 't Noorden nederstort.

Groote distantie tusschen

En dewijl 'er ten Noorden een verhevene Aarde voor dese twee groote Water-vallen word gevonden; daar desen grooten Afgrond veel breeder als aan 't Oosten is; zo moet men nochtans aanmerken / dat men van de verhevene plaats / de welke tegen over de twee laatste Water-loopen of Water-vallen / die men ten Westen van den grooten Water-sprong vind / tot de grond van dese verschrikkelijken Kolk kan afgaan. Den Auteur deser Ontdekkinge is 'er geweest; en heeft 'er de nederstortinge van dese groote Water-vallen van na by gesien. 't Is van daar dat men een

een aanmerkelijke distantie tusschen den Water-val en de Rots ziet / de welke aan de Oost zijde valt ; zodanig dat 'er vier Karossen op een ry zonder nat te worden / zouden konnen door passeeren. Maar om dat de Landen aan 't Oosten van dese schuinse Rots / daar den eersten Water-val in den Kolk springt/zeer styl en by na als een rechtstandige Lijn opgaan/ zo is'er geen mensch die sich van die kant na de plaats zou konnen begeeven / daar dese vier Karossen op een ry konnen door passeeren zonder nat te worden / of door de menigte en geweldige wateren die na desen Afgrond nedervallen te komen. 't Is derhalven zeer waarschijnelijk / dat het in 't gemelde droogе gedeelten is / daar zich de Bellsingen, die 'er sich door onderaardsche hoolen of gaaten na toe begeeven / verbergen.

den Water val ten Oosten en de Rots.

't Is dan aan 't einde van dit schuins Eiland dat sich dese twee groote Water-loopen of Water-vallen met de darde / daar ik van gemeld hebbe / formeeren: en 't is van daar dat ze springen/ en sich op een verschrikkelijke wijse in desen grooten Kolk van meer als zes honderd voeten hoog werpen / gelijk wy reets hebben aangemerkt. Ik heb ook geseid / dat de wateren de welke aan 't Oosten vallen met minder geweld springen en werpen/ als die aan 't Westen / de welke sich eensklaps nedeerstorten/ en twee Water loopen of Water-vallen maaken ; waar van de eene middelmaatig / en de andere zeer geweldig is. Maar eindelijk dese twee water-vallen maaken een soort van een winkel haak / en springen van 't Zuiden na 't Noorden ; en van 't Westen na 't Oosten. Waar na ze sich weer by de wateren van den anderen water-loop of water-val / die sich aan 't Oosten nederwerpt / verboegen : en dan is 't dat ze beide / hoewel ongelijk en verscheidentlijk met alle bedenkkelijke onstuimigheid door een val van zes honderd voeten hoog in desen verschrikkelijken Afgrond vallen : 't welk den schoonsten / en te gelijk den vreeselijksten water-val maakt / die men in de wereld vind.

Na dat dese wateren sich zodanig in desen ysselijken Kolk hebben neergeworpen / zo beginnen ze haaren loop weer / en vervolgen de groote Rivier van St. Laurens , twee Mijlen geduurende / tot de drie Bergen die ten Oosten van dese groote Rivier zijn/ en tot de groote Rots die aan 't Westen van de zelve Rivier is ; en de welke sich zeer verheven uit het water / tot omtrent drie vademen boven de Aarde vertoond. Den Afgrond in de welke sich dese wateren werpen / geduurd twee Mijlen tusschen twee te zame geschakelde ryen Bergen / die een grooten water-kolk met Rotsen omset maaken / de welke aan beide de zijden van dese groote Rivier zijn.

Beschrijvinge van den Afgrond daar sich deze wateren in storten.

'''t,Schrikkelijk gebrul en gedonder in dezen Afgrond.*

'T Is dan in desen Kolk of Afgrond daar all' dese wateren met
een geweld / als men sich door de schrikkelijke menigte van wa=
teren / en den hoogen val kan verbeelden / nederstorten. 't Is
aldaar dat sich dese donder-slagen / brullingen en huilingen / ont=
springingen / en dese verschrikkelijke opsiedingen des waters / met
den gestadigen wolk / die sich boven de Cedere en Denne-boomen
op 't gemelde schuinse Eiland staande / formeeren. Na dat het
Kanaal door de groote menigte van 't water / 't welk 'er gestadig
valt en verbuld is / en zich beneden desen schrikkelijken Water-val /
door de twee ryen Rotsen daar wy van gesprooken hebben / heeft
geformeert, begind 'er de groote Rivier St. Laurens weer te loopen :
maar 't is met zulken geweld / en haare wateren stooten van de
een en de andere zijde dese Rotsen met zulken schrikkelijken on=
stuimigheid / dat men 'er zelfs met de Kanoo van Basten / met
de welke men nochtans van Land tot Land reisende / de gewel=
digste stroomen weet over te komen / niet kan vaaren.

Dese Rotsen en geweldigen Vloed duuren twee Mijlen van
den grooten Water-sprong tot aan de gemelde drie Bergen / en
de groote Rots. Ondertusschen vermindert dit allenskens na
de maate dat men de drie Bergen en de Rots naderd. En thans
beginnen de Landen met dese groote Rivier water pas te staan /
en dit duurd tot het Meer Ontario of Frontenak toe.

Wanneer men by desen grooten Water-sprong is / en 't oog op
desen schrikkelijken Kolk slaat / zo is men 'er van ontset ! en 't
hoofd swijmeld van all' de geenen / de welke zich ophouden de=
sen gruwelijken val sterk te aanschouwen. Maar desen geweldi=
gen loop eindelijk verminderende / en by de drie Bergen t' eene=
maal te niet gaande / zo beginnen de wateren van de groote Ri-
vier St. Laurens zachter te loopen. De geweldigen stroom ver=
slapt / en de zelve Rivier weer by na met het Land gelijk komen=
de / is voorts tot het Meer Frontenak bevaarbaar ; 't welk men
overvaard om in 't nieuwe Kanaal te komen / dat zich aan de mond
van dit Meer formeert. En dan komt men eigentlijk in de groo=
te Rivier St. Laurens, de welke een weinig daar na / tot honderd
Mijlen van Niagara, den Langen Water-sprong maakt.

Waarom de Irokooizen haare woningen daar omtrent hebben verlaaten.

Ik heb dikmaal van de Water-vallingen des Nyls hooren
spreeken / de welke doof maaken die 'er omtrent woonen. Ik
weet niet of de Irokooizen die wel eer by desen water-val woon=
den / en van de Wilde Beesten leefden / de welke de wateren van
desen water-sprong met zich sleepten / en van zulken uitneemen=
den hoogten deeden af vallen / hen uit de na by wooninge van
dese grooten water-val / uit vreese van doof te worden / hebben
begeeven ; of dat zulks door de schrik / daar ze gestadig voor de
Bel-

Bel-slangen in waren / is geschied ; die zich op dese plaats geduurende de groote hette bevinden / en haar in de hoolen / langs de Rotsen tot aan de Bergen / de welke twee Mijlen laager zijn / verschuilen / daar men ze niet kan betrappen. Gruwelijke Bel-slangen.

Wat 'er van is ; men ziet na de Zuid-zijde tot by 't Meer Frontenak van dese gevaarlijke Dieren. Maar dese Slangen zich niet als geduurende de groote hetten / en zelfs maar wanneer ze uitneemende zijn / vertoonen / zo vreesd men ze zo veel niet als elders. Ondertusschen kan men redelijker wijse genoegsaam gissen / dat het schrikkelijk geraas van desen grooten water-val en de vreese voor dese gevaarlijke Slangen dese Wilden konden genootsaakt hebben / een gemakkelijker woon-plaats te zoeken.

Wy begaven ons na 't Meer Ontario , doende de overdracht van onse Kanoo van den grooten water-sprong van Niagara af / tot aan de voet van dese drie Bergen / twee Mijlen laager tegen over de meergemelde groote Rots gelegen. Dese twee Mijlen weegs geduurende vonden wy geen van dese Bel-slangen.

KAPITTEL LXXI.

Den *Autheur* vertrekt van 't *Fort* 't welk aan de mond van de Rivier *Niagara* is ; en verplicht de *Irokooizen* in den vollen Raad de *Outtaouacts* die zy gevangen en tot Slaaven hadden gemaakt, weder te geeven.

Wy vonden geen Wilden in het kleine Dorp / dicht by de mond van de Riviere Niagara gelegen. Dese Volkeren zaayen 'er gemeenlijk niet als zeer weinig Indiaans-Koorn ; en houden hun verblijf in dit Dorp niet als ten tijde van den Oogst die s' 'er van doen / of in de Vischvangst van de Steuren of blankke Visschen / de welke aldaar zeer overvloedig zijn. Wy geloofden ook Kanadiaanen in 't Fort te vinden / 't welk wy in den beginne onser Ontdekkinge hadden afgeteekend en begonnen. Maar all' dese Fortressen die men zich had gelaaten te willen ophouwen / dienden inder daad niet als om den heimelijken handel der Bonten of Pelteryen die men met de Wilden dee / te verbergen ; en de groote hoop en verwachtinge de welke de Heer de la Salle

Salle aan 't Fransche Hof had gegeeven / te ondersteunen / en staande te houden.

'T Is dan waar / hier te zeggen / dat de gemeenen diergelijke Ontdekkingen / als boven hunne krachten en vermogen zijnde / niet konnen onderneemen ; maar noodsaakelijk door 't gesag der Souvereinen moeten ondersteund worden : want de goede voortgangen en gelukken van de zelve hangen van haare hulpe en bescherminge af. Dit had de Heer de la Salle bewoogen / zich van 't Fransche Hof te laaten volmachtigen ; terwijl hy inder daad geen ander oogmerk als zijn eigen belangen had ; en daarom was 't / dat hy zijn onderneeminge met all' de Sterkten en bevestigingen niet stijfde / die bekwaam waren geweest / om ze staande te houden. Hy maakte wel eenigen uitwendigen schijn / maar hy dacht inder daad niet als op zijn bysonder voordeel.

Wy vonden dan niemand in dese Sterkte van de Riviere Niagara. Wy zagen zelfs niet als een groote ledige verblijf plaats van Paalen en Plankken gemaakt / en met de laatste gedekt/ in plaats van een Sterkte. Wy begaven ons langs de Zuid-zijde van 't Meer Ontario of Frontenak na dartig Mijlen vaarens in 't groote Dorp van de Irokooizen Tsonnontouans. Wy kwamen 'er omtrent 't Pinxter Feest van 't Jaar 1681.

Elendigen toestel van een Auteur op zijn wederkomst by de *Irokooizen Tsonnontouans.*

Dese Barbaaren ons geheel door de Zonne gebrand / en mijn kleed van St. Franciscus met lappen van Stieren-huiden versteld / doch andersints vrolijk en wakker genoeg ziende / liepen ons alle te gemoed ; dikmaal met luider stemme 't woord d' Otchitagon herhaalende / om te zeggen / de Naakt voet is van de groote reise de welke hy ondernomen had / om de Natien die aan geene zijde van de Riviere Hohio, en de groote Rivier Meschasipi zijn te gaan besoeken / weder-gekomen. Zy geleiden my benevens mijn twee Zoldaaten of Kanoos-voerders in de Kabaan van een hunner voornaamste Officieren.

Zy ontfangen den *Auteur* op haare wijze met groote pracht en statie.

Zy vergaderden den Raad der Ouden / die zich ten getale van meer als dartig by malkander voegden / hunne Tabbaarden van alderhande huiden van Wilde Beesten om hun armen gewonden / staatelijk draagende / houdende den Kalumet in de hand. Zy gaven last/ dat men ons op hun weise zou onthaalen ; terwijl ze alle rookten zonder te eeten.

Den *Auteur* versoekt volgens de

Na de maaltijd liet ik hen door een Kanadiaan die haare spraake lichter als ik sprak / niet tegenstaande ik de zelve eenige Jaaren voor mijn vertrek had geleerd / zeggen ; dat hunne krijgs-lieden twaalf Outtaouacts de welke zo wel hun Bond-genooten als Ontio waren / (dus noemen dese Volkeren den onder Koning van

van Kanada) als Slaaven tot hen hadden gebracht. Ik liet hier by voegen / dat Onontio de zelve zo wel als de Irokooizen als zijne kinderen aanmerkte; en dat ze door dit geweld de vrede verbraaken / en tegen geheel Kanada den Oorlog verklaarden. En ten einde hen te verplichten dese Outtaouacts weer te geeven / die by geluk noch altemaal in 't leven waren / wierpen we de twee Posteleine Hals-ketenen / de welke den Kapitein Talon ons had gegeeven / in 't midden der vergaderinge. Dit is de gewoonte die men onder dese Volkeren gebruikt / om tot de verhandelinge der zaaken te komen.

beloften aan den *Wilden Kapitein Talon* gedaan, sijne vrienden weder van de *Irokooizen*.

Den Raad des anderen daags vergaderd zijnde / beantwoorden de Irokooizen my door twee andere ketenen van Postelein; en zeiden dat de geenen de welke dese Slaaven hadden gemaakt / jonge krijgs-lieden zonder geest waren: dat wy Onontio, 't welk te dier tijd den Graave van Frontenak was / konden verseekeren dat hun Natie hem in alle dingen eer en achting zou bewijsen; dat ze met hem als rechte kinderen met hun Vader wilden leeven; en dat ze die de welke te onrecht gevangen waren / zouden wedergeeven.

Sy bewilligen in zijn verzoek.

Een der Hoofden genaamt Teganeot, die in dese Vergaderinge 't woord voor de geheele Natie voerde / dee my een vereeringe van Huiden van Otters, Maarters, en Beevers, de welke meer als dartig Rijksdaalders waardig was. Ik ontfing de zelve met de eene hand / en gaf ze met de andere weer aan zijn Zoon / die hy tederlijk beminde. Ik zei dat ik hem dese vereeringe dee / ten einde hy de zelve tegen Koopmanschappen van Europa zou rullen; daar by doende / à Teganeot, dusdanigen gebruik hebben onse Naakte voeten; want zo noemen ze ons: Wy willen geen Beevers, Otters noch eenige vereeringe hebben. 't Is door geen verachtinge dat wy de zelve weigeren / daar wy niet op denken; maar om dat we zo onverschillende in alle dingen zijn. Vorder zal ik uw goede vriendschap aan den Gouverneur te kennen geeven.

Vereringe van deze *Natie* aan den *Auteur* gedaan.

Desen Oversten van de Irokooizen was verwonderd over de weigering die ik hem van zijn vereeringe dee / en ziende dat ik daar na noch een klein spiegeltjen / 't welk my overig was / en waar van ik my bediende om my te scheeren / aan zijn Zoon gaf / zei hy tegen die van zijn Natie, dat de andere Kanadiaanen zo niet en deeden. En dit is 't welk dese Barbaaren bewegd / ons van tijd tot tijd 't Vlees van hun Wild te zenden; zeggende / dat dewijl wy gelijk als zy met naakte voeten gaan / en dat we hunne kinderen de gebeden in hunne spraake leeren opseggen / het ook redelijk is / dat s' 'er erkentenisse voor hebben; en ons 't

 zelve

zelve by gelegentheid betoonen. Na dat dese Wilden ons verseekerd hadden / dat ze in een goede onderlinge vriendschap met ons wilden leeven / namen we ons afscheid van hen; en stelden ons in staat van te vertrekken / om onse reise te vervolgen.

KAPITTEL LXXII.

Den *Auteur* verlaat de *Irokooizen Tsonnontouans*, en komt op de Sterkte *Frontenak.*

MEn moet toestaan / dat het wel zoet en vermaakelijk is uit de slavernye / en de handen der Barbaaren verlost te worden; en op de voorledene kwaaden / daar men zich gelukkig van verlost ziet / te denkken; voornamentlijk als men tot zijn Vrienden wederkeert / en in staat is zich van zijn arbeid en vermoeitheden te verkwikken en uit te rusten. 't Is onmogelijk dat men zich over de onverwachte hulpe der voorsienigheid niet verwonderd / en met geen uitneemende voldoeninge aan de voordeelen en gelukken / die men 'er in de nood van getrokken heeft / gedenkt.

Wy hadden noch ontrent tachtig Mijlen weegs over 't Meer Ontario te doen / om ons na 't Fort van Katarokkoui of van Frontenak te begeeven. Wy deeden dese Schipvaart zeer vermaakelijk. Ik had mijn best gedaan om Michiel Ako en Picard du Gay, tot versachtinge der geheugenisse van all' de moeijelijkheden en ongemakken die ze op dese Reise hadden uitgestaan / eenige Pelteryen te doen hebben. Ze voerden met my een Kanoo, door de kracht der Riemen / de welke veel grooter was als die / waar van wy ons / de Issati en de Nadoessans verlaatende / hadden bediend. Wy kwamen dan in vier dagen op dese Fortresse, en deeden onderwegen eenige Trapganzen en Teelingen; en hadden toen geen gebrek meer van Kruid of Lood. Wy schooten by alle gelegentheid op 't klein vliegend wild 't welk wy bejegenden / als Tortel-duiven en Hout-duiven, de welke te dier tyd met zulken grooten menigten uit de vreemde Landen kwamen / dat dese Vogelen / welkers Vlees zeer smaakelijk is / zich in dat zaisoen zo dicht als de wolken vertoonden.

Ontmoetinge van een verwonderens waardige menigte vliegend wild.

Wy zagen een zaak alle verwonderinge waardig: te weeten / dat de Vogelen die voor de anderen vloogen / zich weer dikmaals na achteren begaven / om die van hen te verlichten en te ondersteu-

Groote behulpsaamheid

steunen / de welke vermoeit waren. Dusdanig helpen dese kleine Dieren malkander : 't welk de menschen te recht doet zien / dat ze malkander in de nood moeten te hulpe komen. Den Vader Lucas Buisset en den Sargiant genaamt la Fleur, de welke in 't afweesen van de Heer de la Salle 't oppergebied had / ontfingen ons in ons Huis van de Zendelingen / 't welk wy te zamen hadden gebouwt.

dezer dieren aan malkander.

Ze waren zeer verwonderd ons te zien ! want men had al twee Jaaren geleeden 't gerucht doen loopen dat de Wilden my aan den gordel van St. Franciscus hadden opgehangen. All' de Inwoonders van Kanada en all' de Wilden de welke wy tot ons getrokken hadden / om by de Fortresse Frontenak te woonen / en 'er de Landen te bebouwen / deeden my een uitneemend goed onthaal / en betoonden veel vreugde van my weder te zien. De Wilden de hand op de mond leggende / herhaalden dikmaal 't woord d'Othon, om te zeggen / De Naakt voet is een Geest / om dat hy zo veel weegs gedaan / en zo veel Natien is ontkomen / de welke hen indien s' 'er geweest hadden / om 't leven zouden gebracht hebben. Hier konden ze zich niet genoeg over verwonderen. Men dee ons in dese Sterkte alle bedenkkelijke vriendschap. Maar onse twee Kanoos-voerders hadden een grooten trek en genegentheid om zich na Kanada te begeeven. Ik bewilligden in hun begeerte ; te meer dewijl ik na zo veel gevaaren te gelijk met hen uitgestaan hebbende / verblijd en genegen was / met hen de Reise te eindigen. Wy namen dan ons afscheid van den Vader Lucas Buisset, en van al ons Volk / 't welke in dese Sterkte woonden.

Vriendelijk onthaal van de Geestelijken op 't *Fort Frontenak* aan den *Auteur* gedaan.

KAPITTEL LXXIII.

Den *Auteur* vertrek van 't *Fort Frontenak*, en passeert den schrikkelijken Water-vloed, de welke men den Langen Water-sprong noemd. Hy word te *Montreaal* door *Monsieur* den Graave van *Frontenak* minnelijk ontfangen.

Wy begaaben ons eer in de Kanoo als ik gedacht had / om dat onse twee Kanoos-voerders my niet eer in rust lieten. Wy besichtigden de Mond van 't Meer Ontario

Ontelbaare Eilanden by de Mond van 't Meer *Ontario* of *Frontenak.*

rio of Frontenak met meer naauwkeurigheid als we te vooren gedaan hadden. Dese plaats word de Duisend Eilanden genaamd; om dat 'er zulken grooten menigten zijn / dat men ze niet tellen kan. Den loop van 't water is 'er zeer sterk / en dese geweldigen drift vermeerderd zich op een schrikkelijke wijse / zo haast desen grooten overvloed van water / 't welk uit all' dese Meeren of zoete Zeën komt / daar ik van gesprooken heb / door de groote menigte Rivieren die zich in dit Meer werpen / vermeerderd word; die alleen bekwaam zouden zijn een groote Rivier te maaken.

Den langen water-sprong zo geweldig als die van *Niagara.*

Maar als ze zich ter plaatse vereenigen de welke men den langen Water-sprong noemd / dan schijnen ze al zo verschrikkelijk / als den grooten Water-sprong van Niagara te zijn.

En inder daad de snelle water-loopen zijn 'er / door den overvloed des waters / en haaren grooten drift om in den boesem deser groote Riviere in te storten / zeer geweldig. Daar-en-boven ziet men aan de Oevers en in 't midden der zelve groote Riviere St. Laurens, omtrent acht of tien Mijlen boven dit Meer na Kanada afgaande / Rotsen van alderhande hoogten / zodanig boven den loop van desen water-vloed verheven / dat de driftige wateren door dese Rotsen gestuit / een groot geraas maaken / en gestadig op zulken geweldigen wijse bruissen en donderen / als aan den grooten Water-sprong van Niagara. Dese ysselijke water stortingen / de welke zo geweldig tegen de Rotsen slaan / duuren omtrent twee Mijlen ver; en haar water-golven springen meer als vijf of zes Roeden hoog na de lucht; en vertoonen als een soort van groote Sneeuw-ballen / Hagel en Regen met verschrikkelijke donderen; de welke met het geblaas en 't gebrul der booste Geesten schijnen vermengd te zijn. 't Welk alleen door 't geweld geschied / met het welke de wateren dese Rotsen slaan. Ik geloof vastelijk / dat men doof zou worden / indien men lang op dese plaats bleef / zonder hoop van ooit geneesen te konnen worden / zo ysselijk is 't slaan en 't gebrul der wateren.

Vreeselijk gedonder door 't slaan der wateren tegen de Rotsen. En vreemde gesichten daar door veroorsaakt.

Den *Auteur* vaard met de Kanoo over desen geweldigen vloed.

Op dese plaats wilden onse Kanoos-voerders de overdracht te Land van de Kanoo noch de Pelteryen die ze by malkander verzameld hadden / niet doen. Ik had reets voor desen den sterken loop van desen langen Water-sprong met de Kanoo afgevaaren. Ik waagden 't dan dese Reise nochmaal / benevens onse twee Zoldaaten / met een wakker gemoed. Ik had door een bysonderen zegen Gods een groot getal gevaaren uitgestaan / zo dat ik hoopte dat hy my weder de gunst zou doen / van desen kwaaden weg voor my te baanen. Dese Kanoo voer dikmaal tusschen twee Rotsen / daar by na geen grooter tusschen wijte / om door te passeeren als de breete van 't Kanoo zelfs was; en dat met zulken

ken grooten snelheid / dat wy de Boomen naauwlijks konden tellen die aan den Oever van de groote Rivier staan. Wy deeden over desen verschrikkelijken snellen loop des waters / in zulken korten tijd dat het onbegrijpelijk is / twee Mijlen weegs.

Men moet zich dan niet verwonderen / dat wy in minder als twee dagen / van de Sterkte van Frontenak, te Montreaal kwamen; hoewel 't van de eene plaats tot de ander meer als zestig Mijlen vaarens is. Voor dat wy te Montreaal voet aan Land zetten / baden my onse twee Kanoos-voerders dat ik hen met hunne Pelteryen in een gebuurig Eiland zou laaten / ten einde 't betaalen van zekere Tollen te vermijden / of veel eer dat 'er zich de Crediteuren van de Heer de la Salle geen meester van zouden maaken. Dese arme menschen waren zeer verblijd dit kleine voordeel / 't welk al was dat ze van de groote Reise / de welke zy met my ter oorsaake onser aanmerkelijke Ontdekkinge gedaan hadden / mede brachten / voor zich te bewaaren.

Nademaal ik dus alleen in de Kanoo was / wierd den Graave van Frontenak onder Koning van Kanada, die te Montreaal was / my van verre door een Veinster gewaar; en dacht dat het een onser Recollecten was / genaamt Lucas Fillatre, een Normandyer van gebooren / die hem / ten tijde van den Koophandel / de welke de Wilden alle Jaar te Montreaal doen / als Kapellaan diende. Maar een zijner Lijf wachten my kennende / verwittigden 'er desen Heer van; die de goetheid had van my te komen ontfangen. Hy dee dit met all' de kentekenen van tederheid de welke een Sendeling van een persoon van zijn rang en hoedanigheid kon verwachten. Hy had gedacht / dat ik al over twee Jaaren door de Wilden was vermoord geweest. Dit hield hem noch eenigen tijd in twijffeling en zonder spreeken; gestadig denkkende dat het een anderen Geestelijken was / die mogelijk van Virginien kwam / daar wy Engelsche Recollecten hebben. Doch eindelijk wierd hy my kennende / en ontfing my zeer hertelijk.

Den Auteur van den Graave van Frontenak zeer minnelijk te Montreaal ontfangen.

Desen Heer was verwonderd / my mager / ongedaan / ontvleest / afgemat / en t'eenemaal door de Zonne gebrand / te zien! geen Mantel hebbende / dewijl de Issati my de zelve ontstoolen hadden; en niet gedekt zijnde / als met een ondeugend Kleed met lappen van Wilde Ossen-huiden versteld. Hy geleide my met hem / en hield my twaalf dagen in zijn Huis / om my weer te herstellen. Hy verbood aan al zijn Volk my niets buiten zijn byzondere ordere te eeten te geeven; maar gaf my zelfs 't geen hy goed vond; nademaal hy breesde dat ik ziek zou worden / indien men my na zo veel zobere en magere dagen / na mijn welgevallen liet eeten.

Sorge van den selven Graaf tot herstellinge van den Auteur.

Aan de lekkere Tafel van desen Heer dan gematigd leevende / nam hy groot vermaak / met my veele voorvallen en uitkomsten te hooren verhaalen / de welke my op de Reise onder het groot getal onderscheidene Natien, die ik gezien had / gebeurd waren. Ik gaf hem de groote voordeelen te kennen / de welke men van onse Ontdekkinge kon trekken. Ik aanmerkten dat hy my eenige dagen daar na de zelve vraagen / die hy my gedaan had / herhaalde. Ik gaf hem dan tot antwoord ; dat ik hem den eersten dag mijner komste 't wesentlijkste en 't bysonderste / van al 't geen ik wist / had geseid : dat ik niet twijffelden / of de Heer de la Salle, die weer na Vrankrijk moest gaan / om zich over dese saaken aan 't Hof te begeeven / zou hem geseid hebben 't geen hy 't aanmerkelijkst op de Reise had ondervonden / de welke wy te zamen gedaan hadden / tot de tijd toe dat hy genoodsaakt was ons te verlaaten / om na Kanada weder te keeren.

Waarom den *Auteur* 't bysonderste zijner Ontdekkinge versweeg. En waarom de *Kanoos-voerders.*

Ik had toen reden / om my binnen te houden / en omsichtig te zijn : want ik had al eenige heimelijke voorkennisse van 't geen my daar na gebeurde. De Heer de la Salle was een Man die 't my nooit zou hebben vergeeven / indien ik 'er te veel van geseid had. Ik had dan macht genoeg over mijn zelven / om 't geheim van de volkome Ontdekkinge / de welke wy van de groote Rivier Meschasipi hadden gedaan / te bewaaren. Onse twee Kanoos-voerders hadden zo veel belangen als ik om dese Reise verborgen te houden ; om dat men ze zekerlijk zou hebben gestraft / over dese onderneeminge tegen de Ordonnantien te hebben onderstaan. Men zou ook niet hebben nagelaaten zich van alle de Pelteryen meester te maaken / de welke zy met de Heer du Luth van de Issati komende / die door bysondere ordere by de Outtouacts was gebleeven / versameld hadden.

Den gemelden Graaf vertoonden my op zekeren tijd van ter zijden af een Brief / de welke den gemelden Heer du Luth hem door een Huron dichte by de Outtouacts woonende / gesonden had. Hy liet hem onder anderen weeten / dat hy van my of onse twee Kanoos-voerders nooit iets van onse Reise had konnen verstaan. Ik kon my toen niet onthouden te zeggen / dat hy geloofde dat den gemelde Heer du Luth zich t'eenemaal tot zijn dienst had overgegeeven ; maar dat ik hem nochtans kon verseekeren / dat het belangen van eenige persoonen / die zijn partyen waren / gemelden Heer du Luth de mond had gestopt: dat ik verseekerd was/ dat dese Lieden hem met een heimelijke ordere hadden gesonden / om iets nieuws van my te verstaan : dat dit alles door 't heimelijk bestek en belangen van zekere persoonen geschieden/de welke mijn Ampt en de Christelijke liefde my verbood te noemen ; hoewel

veele van hen in eenige bysondere voorvallen zich zodanig tegen my niet hadden gedraagen: Maar dat ik dit alles aan God liet / die niet zou nalaaten een ieder na zijne werken te handelen en te beloonen.

Terwijl ik met den gemelden Graave van Frontenak na Quebek ging / kwam de Heer Franciscus de la Val Opper-Bisschop van Quebek langs de groote Rivier St. Laurens de visite doen. Wy bejegenden hem toe wy in de Rivier kwamen / om na 't Fort Champlein te gaan; 't welk men / om 't in-loopen en 't stroopen van de Irokooizen te verhinderen / had versterkt. Den gemelden Graaf vraagde my zeer vermaakelijk of ik de koors niet en had? en daar na die van zijn gevolg aansiende / zei hy dit spreekwoord tegen hen; Guillot en Finot laaten niet na de koorts van hunne zieken te verdubbelen / als zy ze de Pols voelen. Hy wilde my daar door te kennen geeven / dat men voorgenomen had / my rond uit te doen zeggen / 't geen my op 't herte lag.

Den *Auteur* ontmoet den Bisschop van *Quebek.*

Na eenigen tijd een vriendelijken ommegang met den gemelden Bisschop gehad te hebben / versocht ik zijn Bisschoppelijken zegen? nademaal ik zag dat het niet zeer nodig was / en dat ik my ook in conscientie niet verplicht vond / hem alles te zeggen 't geen ik wist. Ik zei dan by dese ontmoetinge niet als 't geen ik aangaande onse groote Ontdekkingen moest zeggen. Wy waren over dese zaaken in gesprek / wanneer den gemelden Graaf ons kwam stooren / om den zelven Bisschop op 't middagmaal te nodigen: en dit alleen om my 't middel te geeven van 't geheim met eere te verbergen.

Hoe hy 't ontleid, van hem 't geheim dezer Ontdekkinge te openbaaren.

Den Degen in dese gelegentheid voor den Tabbaart wijkende / en den Heer Bisschop als 't hoofd van dit geselschap zijnde / vond ik my zeer verlegen / dewijl ik veel dingen in acht had te neemen / om twee persoonen van desen rang / de welke ik alle eerbiedigheid schuldig was / te behaagen en te voldoen. Ik redde my nochtans behendig uit dese moeijelijkheid / en verhinderde dat dit onderhoud op geen stoffen mocht vallen / die my door verdrietige vraagstukken ongemak zouden hebben konnen maaken. Ik zei dan tegen den gemelden Bisschop / dat den Heere Graave van Frontenak de goedheid had gehad / my een naauwen levens-regel voor te schrijven / om te voorkomen dat ik na 't kwaad voetsel 't welk ik by de Wilden had gehad / en na alle de ongemakken die ik had doorgestaan / tot geen ziekte mocht komen te vervallen: dat ik derhalven den gemelden Heer Bisschop bad my toe te staan met hem weer na ons Klooster van Quebek te keeren / om aldaar in stilte te leeven: en dat ik noch in geen staat was de kinderen te Katechizeeren of in de Geloofs Artijkelen te onderwijsen/

of

of de plichten van Sendeling in de Visiten de welke den gemelden Bisschop aan 't kleine getal persoonen dee / de welke zich tegenwoordig in Kanada bevonden / waar te neemen / en dat ik rust van nooden had / om in 't vervolg yveriger te werken. Dusdanig kwam ik veel kleine moeijelijkheden voor / daar ik lichtelijk in had konnen vallen / en kreeg 'er verlof / door om mijne Reise te eindigen ; en my in de eensaamheid van ons Geestelijk Huis te begeeven / om 'er na all' mijne voorledene vermoeidheden een weinig rust te neemen.

KAPITTEL LXXIV.

Groote nederlaag van de *Illinooizen*, de welke door de *Irokooizen* aangetast en overrompeld waren.

Terwijl ik besig was met my van mijne groote vermoeidheid te herstellen ontfing den Graave van Frontenak een Brief van den Vader Zenobe Mambré, den welken ik by de Illinooizen gelaaten had. Hy berichten aan desen Heer / dat de Irokooizen de Miamis op hun zijde gekreegen / en zich te zamen gevoegd hebbende / een tamelijk groot Leger hadden uitgemaakt; en te gelijk op de Illinooizen waren aangevallen / om dese Natie te verdelgen en uit te roeijen. Daar by doende / dat ze wel negen duisend Mannen van Oorlog / alle met Snaphaanen gewapend / uitmaakten ; nademaal de Irokooizen en de Miamis, door den Koophandel die zy met de Europeërs voeren / Snaphaanen en alderhande slag van Oorlogs munitien hadden.

De Irokooizen maaken met de Miamis een Leger van over de 9000. Mannen uit, om de Illinooizen te verdelgen.

De Irokooizen deeden dese onderneeminge omtrent den 12. September 1680. terwijl ik met de Ontdekkinge van de groote Rivier Meschasipi besig was. By dese gelegentheid wierden de Illinooizen op 't onvoorsienst overvallen / nademaal ze de Irokooizen of de Miamis met de welke zy in vrede waren in 't minste niet mistrouwden. De Heer de la Salle had hen zelfs verseekerd dat hy zou maaken / dat dese Volkeren de Vrede de welke de Illinooizen met de zelve gemaakt hadden / zorgvuldiglijk zouden nakomen. In dese versekeringe hadden ze 't grootste gedeelte hunner jongelingen na een andere kant ten Oorlog gesonden.

De Illinooizen

Een Chaouänon een van de Bond-genooten der Illinooizen van hen na zijn Land wederkeerende / liep terstond zijn weg weer te rug /

rug / om hen te verwittigen dat hy een Leger uit Irokooizen en Miamis te zamen-gevoegd / de welke reets in hun Land waren / en zich vermoedelijk op hen zouden storten om ze te lichter te overvallen / had ontdekt.

worden 'er van verwittigd.

Deze tijdinge ontzette de Illinooizen! Zy lieten nochtans niet na zich des anderen daags te Veld te begeeven / en recht op den Vyand los te gaan. Zoo haaſt zy malkander in 't geſicht kreegen Chargeerden ze op malkander / en 't gevecht was van na by; zo dat 'er ten weder zijde veel Volk wierd gedood.

De *Illinooizen* trekken tegen hen te Veld, en worden hand gemeen.

De Heer de Tonti van de Heer de la Salle op 't Fort Crevecœur gelaaten / om 'er in zijn af weezen 't Opper-gebied te voeren / dezen in-val van de Irokooizen en de Miamis verſtaan hebbende / vreesde voor de Illinooizen, niet tegenſtaande hun Leger tal-rijker als dat der Vyanden was; om dat ze geen vuur geweer hadden. Hy bood zich dan aan als Askenon, dat 's middelaar te zeggen / met den Vreden Kalumet in de hand na de Irokooizen en de Miamis te gaan; om te onderſtaan hen tot een goede vergelijkinge en vrede te brengen. De Irokooizen meer tegenſtand vindende als ze wel gedacht hadden / en ziende dat de Illinooizen hadden beſlooten en voorgenomen den Oorlog ſtaande te houden / en zich dapper te verdedigen / maakten geen ſwarigheid om tot den Vrede te komen. Zy ontfingen dan de Heer de Tonti als middelaar / en hoorden na de voorſtellingen de welke hy hen van wegen de Illinooizen, die zijn bemiddelinge hadden aangenomen / te doen had.

De Heer *de Tonti* tracht de *Irokooizen* te bevredigen.

De Heer de Tonti hield hen voor / dat de Illinooizen zo wel als zy de Kinderen van Onontio waren; dit is de naam die ze aan den onder Koning van Kanada geeven. Den Vader Zenobe voegt 'er by / gelijk ik in mijn Louiſiane heb aangemerkt / dat hy by de Heer de Tonti zijnde / een Irokois Tſonnontouan hem gekend had; en dat de gemelden Heer de Tonti hen ſterk tot den Vreden had aangemaand / dewijl hun beſpringinge buiten twijffel aan Onontio veel verdriet en gevoelen zou geeven / die hen alle zeer tederlijk beminde; en dat hy hen al zo ootmoedelijk had gebeden na hun Land weder te keeren / en de Illinooizen in ruſt te laaten / nademaal zy 't Vredens verdrag zorgvuldiglijk hadden na-gekomen onderhouden.

Voorſtel van Vreden door *Tonti* aan de *Irokooizen.*

Deſe voorſtellingen van Vrede behaagden zommige jonge Irokooizen niet / die van ongeduld / om aan den Slag te raaken / ſcheenen te ſterven. De Heer de Tonti zag zich dan eensklaps met 't Volk dat hy by hem had / door verſcheide Snaphaanen beſchooten. En een vermoeden Irokoois die uit het Kanton van de Onnontaghe was / gaf de Heer de Tonti een ſteek met een mes

De Heer *de Tonti* van een *Irokoois* gekwetſt en in

by

groot gevaar van zijn leven.

by 't hert. Doch by geluk 't Mes afschampende / deed niet als 't Vel kwetsen. Veel anderen wierpen zich vervolgens op desen Heer / om hem de Huit van 't Hoofd te lichten: maar een van hen zag aan zijn Hoed / en ooiren de welke niet doorboord of doorsteeken waren / dat hy geen Illinoois was. Dit veroorsaakte dat een Ouden Irokoois riep / dat men hem zou verschoonen / en in 't leve spaaren; en ter zelver tijd wierp hem desen Barbaar een Posteleinen Hals-keten toe / als om zijn bloed te stempen / en tot een plaister op zijn wond te verstrekken.

Eindelijk word den Vreden getroffen door toe doen van den Vader *Zenobe.*

Dit alles niet tegenstaande / nam den jongen Irokoois den Hoed van de Heer de Tonti, en zetten de zelve op 't einde van zijn Snaphaan / om de Illinooizen te verschrikken. Dese arme menschen dan geloovende / dat de Irokooizen hem / benevens den Vader Zenobe, en de andere Europeërs die hem vergeselschapten / hadden om 't leven gebracht / en door dese onwettige daad tegen 't recht der Volkeren begaan / geloovende verkocht en verlooren te zijn / vreesden door hunne Vyanden overwonnen en nedergemaakt te zullen worden. De Irokooizen ondertusschen een teken aan den Vader Zenobe gegeeven hebbende van tot hen te komen; ten einde met hen de middelen te vinden / om de twee Legers te verhinderen / weer hand gemeen te worden / ontfingen vervolgens den Vreden Kalumet en gelieten zich te vertrekken: Maar naauwlijks waren de Illinooizen in hunne Dorpen gekomen / of 't Irokooische Leger vertoonde zich op de kleine Heuveltjens / die 'er tegen over waren.

Maar tersiondweer schandelijk van de *Irokooizen* verbrooken.

Dese beweeginge noodsaakten den Vader Zenobe zich by dese Barbaaren te begeeven; om te verstaan wat de reden van zulken strijdigen daad mocht weezen / tegen 't geen tusschen hen was geschied / toen ze den Vreden Kalumet hadden aangenomen? tot welke verrichtinge hy van de Illinooizen gebeden was. Maar dese besendinge geviel de Barbaaren niet / die de Wapenen in de hand hadden / en hun voordeel niet wilden verliesen / zo dat den Vader Zenobe gevaar liep van door dese onbermhertige menschen vermoord te worden. Ondertusschen die zelve God de welke veel onser Geestelijken in diergelijke voorvallen had verlost / en my van al de ongelukken in mijne Ontdekkinge beschut / bevrijden den Vader Zenobe ook voor de handen deser woedende menschen. Hy was van een kleine gestalte des ligchaams: maar had veel dapperheid. Hy begaf sich dan kloekmoediglijk na de Irokooizen, die hem zeer beleeft ontfingen.

Den Vader *Zenobe* in groot gevaar.

Haare verontschuldiginge.

Zy zeiden hem dat de noodsaakelijkheid hen had genoodsaakt dese nieuwe onderneeminge te doen / om dat ze geen levensmiddelen meer voor hun Leger hadden; en dat hun grooten troup

de

de Wilde Stieren, de welke gemeenlijk in groote menigte in dit Land zijn / had verjaagd. Den Vader Zenobe hun antwoord aan de Illinooizen hebbende overgebracht / zond dese Natie hen Indiaans-Koorn en al wat hen tot onderhoud ontbrak. Zy boden hen ook aan om over hunne Beevers en all' de Pelteryen / de welke men in overvloed in dese Land-streeken vind / te handelen.

De Irokooizen namen dese voorstellingen aan. Men gaf van wederzijde Gyselaars; en den Vader Zenobe ging dikmaal in 't Leger der Irokooizen om alles tot een goed verdrag te brengen / en sliep 'er zelfs om geen tijd te verliesen / en 't sluiten van de Vrede te verhaasten. Maar de Irokooizen zich met een groot getal in de Kantons der Illinooizen begeeven hebbende / die hen in 't minsten niet mistrouwden / drongen dese Barbaaren zelfs tot hun Dorp in. Aldaar gekomen zijnde / begonden ze daadelijke vyandschap te pleegen. Zy vernielden de treffelijke Begraaf-plaatsen / de welke dese Volkeren gewoon zijn tot zeven of acht voeten hoog voor hunne dooden op te rechten: Ze bedorven 't Indiaanse-Koorn 't welk zy gesaait hadden: en dese verraaders hen door de schoone hoop van Vrede bedrogen hebbende / versterkten zich in 't Dorp van dese arme menschen. Vijnsen den Vrede weer aan te neemen, en overrompelen de *Illinooisen.*

In dese verwarringe en wanordere / was 't niet zeer moeilijk voor de Irokooizen met de Miamis vereenigd / acht honderd Vrouwen en Kinderen van de Illinooizen weg te neemen. Dese rampsalige menschen-eeters aten van verwoedheid eenige Ouden van dese Natie op; en verbranden'er eenigen / die geen krachten genoeg hadden om hen te volgen; en keerden alzo weder in hun gewoonlijke verblijf-plaatsen / tot vier hondert Mijlen van de Illinooizen gelegen. Voeren 800. Vrouwen en Kinderen van de selve gevangelijk weg. Eeten eenige Ouden der *Illinooizen* op.

Op 't eerste bericht / 't welk dese arme Volkeren van 't aannaderen der Irokooizen, ontfingen / hadden ze by geluk 't grootste gedeelte hunner Huis-gesinnen aan geene zijde van een Heuvel gesonden / om hen tegen hun woeden te verbergen / en hen de groote Rivier Meschasipi te doen bekomen / om in zekerheid te weesen. De Illinooische Zoldaaten weeken / zo als ze best konden / met troupen op de Heuvelen / de welke dichte by hunne wooningen waren; en verspreiden zich vervolgens allengskens om zich aan de kant van dese groote Riviere te begeeven; ten einde voor 't onderhoud en de behoudenisse hunner Familien te voorzien / de welke zy om de furie van dese Irokooizen te ontgaan / derwaarts gesonden hadden.

Na dese lafhertige onderneeminge wilden dese Barbaaren eenigen schijn aan hun ontrouw geeven. Zy wenden dan al hun ver- Verschooninge en

 mo-

Spot reden der *Irokooizen* over deze ontrouwe daad.

mogen aan / om onze Geestelijken te beweegen / zich van de Illinooizen te begeeven / nademaal zy gevlucht waren ; en dat 'er geen schijnbaarheid was / dat ze in 't toekomende by hen zoude konnen verblijven/om hen de gebeden te leeren/gelijk de Atsientatsi of de swart rokken/dus noemen ze de Jesuyten, in hunne Kantons deeden. Deze Barbaaren zeiden tegen den gemelden Vader Zenobe aardig en boosaardiglijk spottende / dat ze beter zouden doen na Kanada weder te keeren : en hen aangaande/ dat ze geen begeerten hadden/de kinderen van den grooten Onontio den Gouverneur van Kanada, te dooden : dat ze hen baden een Brief van hun Hand te hebben/ om de rechtvaardigheid en oprechtigheid van hun handel in deze gelegendheid te kenne te geeven ; en dat ze zekerlijk niet meer aan 't belangen van de Illinooizen, hunne vyanden/moesten gebonden blijven.

Onze twee Geestelijken zich aldus van hun Huiswaarden verlaaten ziende / en bygevolge oordeelende / dat ze voor 't woeden van een ontmenscht en overwinnend Vyand te veel bloot zouden staan / stonden niet lang tusschen beide om zijde te kiesen / en volgens den raad der Irokooizen weder te rug te keeren. Zy scheepten hen dan in een Kanoo van schorssen de welke deze Volkeren hen verschaften ; en kwamen op deze wijze weer te Kanada.

KAPITTEL LXXV.

De *Wilden Kikapous* vermoorden den Vader *Gabriel* de *Ribourde*, een Sendeling *Recollect*.

God heeft my de gunst gedaan van ongevoelig over de verongelijkingen mijner Vyanden te weezen / en erkenteniſſe voor de genoote weldaaden te hebben : Maar zo ik ooit reden heb gehad erkenteniſſe of dankbaarheid te betoonen / aan die / de welke de goedheid hebben gehad van my te onderwijzen / zo moet ik bekennen dat het aan den goeden Vader Gabriel was / die te Bethune in de Provincie van Artois in 't klooster van onse orde mijn meester in mijne proef jaaren is geweest. 't Is dan wel redelijk dat ik hier van zulken eerlijken en goeden Geestelijken als hy / daar ik zo groote verplichtinge aan heb/ gewag maake ; en dat ik in mijne Ontdekkinge / daar hy eenig deel aan heeft / van hem melde ; voornamentlijk dewijl hy ongelukkig en deerlijk door de Wilden de Kikapous, (gelijk ik nader zal verhaalen) is vermoord.

Men

Men moet aanmerken / dat de Heer de Tonti na de nederlaag der Illinooizen niet langer op 't Fort Crevecœur konnende verblijven / den Vader Gabriel en Zenobe bad / met twee jongens die hen noch overig waren in een Kanoo te gaan / om na Kanada weder te keeren : want all' de anderen waren na dit ongelukkige voorval door ingeevinge van eenige Kanadiaanen, die de heerschende geesten van die Landen zijn / en hen met verscheide groote verwachtingen hadden gevoed / ten einden hen de onderneminge van de Heer de la Salle te doen verlaaten / weg geloopen.

Den Vader *Gabriel*, en *Zenobe* vertrekken met de Heer *de Tonti* van de *Illinooizen.*

Onse Geestelijken dan buiten staat zijnde / om na dese nederlaag by de Illinooizen te verblijven / scheepten zich den 18. September daar aan volgende in ; van alle levens-middelen ontbloot zijnde. Zy hadden by-geval noch een weinig kruid en Loot / benevens drie of vier Snaphaanen om onderwegen te jagen / en daar door te bestaan. Maar omtrent acht Mijlen van de Illinooizen gekomen zijnde / en hun Kanoo tegen een Rots stootende wierd lek / dit noodsaakten hen tegen den middag voet aan Land te zetten / om de zelve te vergommen / en te kalfateren.

Den Vader Gabriel op de schoonheid der Weiden ; kleine Heuveltjens / en aangename Boschjens bekoord / de welke men van plaats tot plaats / als of s' 'er door de konst geplant waren / vind / begaf zich in deze lustige plaatzen / en las'er zijn getijen ; terwijl men 't overige van den dag tot de herstellinge van de Kanoo besteede. Tegen den avond ging den Vader Zenobe dezen goeden ouden Man zoeken / dewijl hy niet weder kwam ; gelijk ook all' de anderen deeden / nademaal hy in 't algemeen van al de geene / bemind was / die hem maar kenden.

Den Vader *Gabriel* begeeft sich in de Weiden om sijn devotie te pleegen.

Maar de Heer de Tonti door een schielijke schrik bevangen wordende / verbeelden zich dat de Irokooizen hem alle oogenblik zouden overvallen. Hy dee dan den Vader Zenobe wederom roepen / en dee al zijn Volk in de Kanoo gaan / en na de andere zijde van de Rivier Illinoois, de welke aan dien oort zeer breed is / oversteeken : en liet dezen goeden Geestelijken alsso in 't gevaar van verspronngen te worden. Dus offerden hy hem op / zonder op zijn ouderdom / of de verdiensten van zijn Persoon eenig acht te slaan.

De Heer *de Tonti* vertrekt uit schrik met de *Kanoo*, en laat hem aan Land.

Dezen Italiaan dacht niet als om zijn zelven voor de overvallen te bewaren. En geloofde dat hy de zelve lichter zou vermijden / met zich op deze wijze te bergen. Hy noodzaakte den Vader Zenobe, die van een kleine gestalte des ligchaams / en van een teeren aard was / de Rivier te passeeren. Wat my aangaat / ik zou

Zijn misslag hier in begaan.

ny zeer tegen zijn voorneemen hebben aangekant; en hem gedwongen hebben desen goeden Vader te wachten: want had hy maar een weinig gerucht met het lossen van eenige Snaphaanen gemaakt / nooit zouden de Wilden 't hert hebben gehad / van op 't leven van desen goeden Man toe te leggen. Ik zou zelfs de Kanoo van Basten liever in stukken hebben geslagen / als te gedoogen / dat men de Rivier overvoer.

Tracht hem daar na te ontdekken.

't Is waar dat de Heer de Tonti tegen den avond door een van de Jongelingen met den Vader Zenobe in de Kanoo waren / een schoot met een Snaphaan liet doen / en een groot vuur liet aansteeken: Maar dit was alles te vergeefs.

De Heer de Tonti ziende dat hy sich in dese gelegentheid zeer lafhertig had gedraagen / kwam des morgens met het krieken van den dag weer ter plaatse daar men den Vader Gabriel des anderen daags had gelaaten. Hy bleef tot des middags aan dese plaats / en dee een naauwkeurige ondersoekinge na desen armen Geestelijken doen. Eenigen van zijn Volk gingen in de Boschjens / daar ze varsche voet-treden van menschen zagen / gelijk ook in de Weiden de welke aan den Oever der Riviere zijn. Zy volgden de zelve een geruimen tijd; maar wierden niemand gewaar.

Verontschuldiging van de Heer *de Tonti*.

De Heer de Tonti zei daar na om hem te ontschuldigen / van den Vader Gabriel zo lafhertig te hebben verlaaten / dat hy reden had te duchten / dat de Irokooizen eenige hinderlaagen hadden geleid / om hem te overrompelen. Daar by doende / dat ze hem hebbende zien vluchten / dese Barbaaren sich hadden konnen inbeelden / dat hy sich voor de Irokooizen verklaarde / en hun parthy verkoos.

De ongegrondheid der zelve.

Ondertusschen moetmen sich te binne brengen / dat de Irokooizen sich met eenige Brieven van de Heer de Tonti hadden belast / om de zelve te Kanada te brengen. Ten anderen / indien zy van voorneemen waren geweest van sich van hem te onslaan / gelijk ze licht hadden konnen doen / zy zouden hem / na de gewoonte deser Volkeren / wanneer eenig ongeluk onbedachtelijk geschied / geen Posteleinen hals-keten toegeworpen / of zo veel omstandigheid gemaakt hebben: want de Wilden hebben zo veel omsichtigheid niet. Dese verontschuldiginge was dan beuselachtig en veel te laet. Den Vader Zenobe heeft by geschrift nagelaaten / dat hy aldaar hebbende willen verblijven / om eenige tijdinge van den Vader Gabriel te verstaan / de Heer de Tonti hem ten drie uuren na den middag had gedwongen om hem in te schepen: zeggende; dat hy zekerlijk door de vyanden was vermoord / of dat hy mogelijk den Oever der Riviere vervolgende / voor uit was gegaan; en dat men hem gestadig van 't eene

Land

Land tot het ander gaande / ongetwijffeld zou vinden.

Ondertusschen konden ze geen tijdinge van hem bekomen: want hoe meer zy vorderden / hoe meer de verslagentheid van den Vader Zenobe ook toenam. Onder dit alles hadden ze alle gebrek van levens-middelen; en ze bestonden niet als door 't middel van eenige Aard-appelen, wilde Knoflook, en kleine Wortelen / die ze met hunne vingeren de aarde op-krabbende / ontdekten.

Wy hebben daar na verstaan / dat den Vader Gabriel, eenigen tijd na dat hy voet aan Land had geset / was vermoord. De Kikapous een Natie die men in de Kaarte ten Westen van de Bay der Stinkers vind / en de welke hun gebuuren zijn / hadden hunne jonge Manschap tegen de Irokooizen ten Oorlog gesonden. Doch verstaan hebbende / dat dese Barbaaren de Illinooizen zelfs den Oorlog aandeeden / zochten zy 't middel eenige van ter zijden af te betrappen. Drie van hen / de voortocht maakende / vonden den Vader Gabriel. Zy naderden hem zo veel hen mogelijk was / sich achter 't Gras ('t welk zeer hoog in dese Landen is) verbergende. En hoewel ze wisten dat dit geen Irokoois was / lietenze nochtans niet na hem te dooden.

Bericht dat den Vader *Gabriel* door de *Kikapous* is vermoord; en de gruwelijke wijse deser moord.

Zy volbrachten dit met hunne Hoofd-breekers / die van een zeer hard Hout zijn gemaakt. Ze lieten zijn ligchaam op de plaats leggen / en genoegden sich zijn Getye-boek en Journaal mee te neemen / 't welk eenigen tijd daar na in de handen van een Jesuyt viel / daar ik in mijn darde Deel van den oorsprong des geloofs in Kanada, nader van zal spreeken. Dese Barbaaren lichten ook 't haair te gelijk met de huid van 't hoofd van desen goeden Geestelijken / en brachten 't in triumf in hun Dorp; alomme bekend maakende / dat het de huid en 't haair van een Irokoois was / die ze gedood hadden.

Ziet hier hoe desen ouden Man door de dwaase handen deser jonge Barbaaren stierf. Wy konnen hem hier wel toe-passen 't welk de heilige Text van die zeid / de welke Herodes in zijn woede dee dooden; daar wierd niemand gevonden om hem te begraaven. Desen eerwaardigen Persoon had in de Lessen de welke hy ons geduurende de proef-Jaaren dee / gewoon geweest / ons uitwendig en inwendig tot diergelijke besoekingen te bereiden. Hy gewenden ons tot de vernietingen van ons zelven; en gaf te kennen dat hy eenige voor kennis had / van 't geen hem moest gebeuren. Desen goeden Meester der Nieuwelingen verdienden een beter lot als dit / indien men een voordeeliger kan verhoopen / als in de bedieninge van een Apostolisch Sendeling, door de handen der Natien te sterven / tot de welke de voorsienigheid zijne Dienaaren zend.

Zijn lofrede.

Een

Den Vader Gabriel was omtrent vijf-en-zestig Jaaren oud. Hy had niet alleen een voorbeeldelijk leven / aan all' de goede Geestelijken gemeen / gevoerd : maar had hem ook volkomentlijk wel gekweeten in all' de bedieningen de welke hy in de Ordre had bekleed / daar hy Superieur, Inferieur, Gardiaan, en Meester van de Nieuwelingen die in hunne proef Jaaren zijn / en van die de welken hy zedert den Jaaren 1670. tot zijn dood toe in Kanada onderweezen had. Hy heeft my dikmaals te kennen gegeeven / dat hy zeer groote verplichtingen aan onze Vlaamingen had / die hem een langen tijd hadden onderhouden. Hy sprak zodanig/om ons door zijn voorbeeld de gevoelens van erkentenisse tegen onze weldoenders in te drukken. Ik heb hem meenigmaal in de vervoeringen van een uiterste droefheid gezien / over dat zo veele woeste Volkeren in een diepe onweetentheid leefden ! en zou wel gewenscht hebben voor hunne zaligheid en behoudenisse te sterven / om hen uit deze schrikkelijke duisternisse te trekken.

De Irokooizen van hem spreekende / zeiden dat hy gekraamd had ; om dat hy van natuuren een tameelijken dikken buik had : maar ze was door zijn zoberheid / en de strengheid van zijn boete en straffinge zijner zonden geheel plat geworden.

Onbedachtsaamheid van de Heer *de Tonti* hier in gepleegd, die een pik op dezen Geestelijken had; en waarom.

De Heer de Tonti zal zich nooit van de lafhertigheid konnen ontschuldigen / de welke hy begaan heeft met den Vader Gabriel onder voorgeeven (gelijk hy gedaan heeft) dat hy de Irokooizen vreesde / te hebben verlaaten. Deze Natie hoe wreet de zelve ook is / beminden dezen goeden ouden Man / die dikmaals by hen geweest was. Dezen Geestelijken (na de Nederlaag van de Illinooizen) ziende dat de Kanoo van de Heer de Tonti te veel met Beever-huiden gelaaden was / en dat men'er geen plaats in kon hebben / wierp'er de Irokooizen een gedeelte van toe : om hen te kennen te geeven / dat hy in die Landen niet gekomen was / om 'er Bonten te verzamelen. En dit zal de Heer de Tonti misschien eenig misnoegen veroorzaakt hebben.

Ten anderen zo wierd de Heer de Tonti deze Wilde Kikapous gewaar / de welken den Vader Gabriel naderden. De schoot van een Snaphaan had alleen genoeg geweest / om hen alle te doen vluchten. Den armen Vader Zenobe had noch stem of kracht genoeg / de Heer de Tonti te overreden / om den Vader Gabriel eenigen tijd te wachten. Hy offerden hem dan op / en verliet hem op de wijze als wy gezegt hebben ; dwingende den Vader Zenobe in de Kanoo te komen om na de andere zijde van de Rivier over te vaaren ; en dat in 't voorneemen om eenige Bonten of Pelteryen die hy by hem had/te behouden / met een goeden Geeste-

Geestelijken jammerlijk bloot te stellen. Ik twijffel niet of de dood van desen eerwaardigen Man dierbaar voor God is geweest/ en dat ze niet eens zijn uitwerkinge en vrucht zal voortbrengen/ wanneer 't God uit zijne oneindige barmhertigheid en ontferminge zal believen de zelve tegen dese woeste Natien te gebruiken. En ik wensch ook met een yverig verlangen/ dat hy zich van een swak werktuig als my wil bedienen/ om te voltrekken/ 't welk ik reets door zijne genade met zo veel arbeid begonnen heb.

KAPITTEL LXXVI.

Wederkomst van den *Auteur* dezer groote Ontdekkinge tot *Quebek*. En wat 'er op zijne komst in 't Klooster van onse *Lieve Vrouw* van de *Engelen*, dicht by dese Stad gelegen, voorviel.

Den Heere Graave van Frontenak den onder Koning van Kanada, gaf my twee zyner Lijf wachten/ 't welk heel goede Kanoos-voerders waren/ om my weer te Quebek te brengen. Wy vertrokken dan van 't Fort Champlein, daar we van gesprooken hebben: en eindelijk na by de Stad gekomen zijnde/ zetten ik voet aan Land/ om my over de omgeploegde Landen na ons Klooster te begeeven. Ik liet de Kanoo, de welke treffelijk geschildert was/ door dese twee Lijf wachten draagen: dese persoonen zeiden my/ dat den gemelden Graave hen versekert had/ dat de Schilderyen op dese Kanoo hem zo veel kosten/ als de Spaansche Paarden/ daar hy zich te Kandia in den Oorlog tegen de Turken van bediend had.

Des Auteurs arrivement te *Quebek* en 't treffelijk onthaal hem door den Graave van *Frontenak* gedaan.

Ik wilde te Quebek niet ontschepen/ om dat den Bisschop aan zijn groot Vicaris ordere had gegeeven/ my in zijn Bisschoppelijk Paleys te ontfangen; om zich met my over onse groote Ontdekkinge met gemak te onderhouden. Maar den gemelden Heere Graave had wel uitdrukkelijk aan zijn Majoor in de Stad belast/ hem zulks te verhinderen; en my eerst na ons Geestelijk Huis te doen geleiden/ om met den Vader Valentijn le Roux Commissaris Provinciaal van all' de Recollecten in geheel Kanada (een Man van veel ervarentheid/ en uitgestrektheid van verstand) te sprecken.

Den Auteur met groote vreugde in't Klooster by *Quebek* van zijne Geestelijken (die dachten dat hy al lang door de *Barbaaren* vermoord was) ontfangen.

Daar waren doen in 't Klooster van onse Lieve Vrouw van de Engelen niet meer als drie Sendelingen, die zich aldaar met den gemelden Commissaris bevonden. All' de anderen waren gints en herwaarts in verscheide Zendingen/ tot hondert Mijlen van Quebek, verspreid. Men kan zich lichtelijk verbeelden / dat onse Geestelijken my met groote vreugde ontfingen. Een van hen den Vader Hilarion Jeunet genaamd / zei dikwils met een vrolijk gelaat tegen my / *Lasare veni foras*, Lasarus komt binnen. Daar ik hem eindelijk rede van vorderden / waarom hy deze toepassinge van Lasarus op my maakte? Hy antwoorde my / dat het al twee Jaaren geleden was / dat men in 't Klooster voor my de Lijk Misse had gesongen; om dat de ver afgelegene Wilden een Swart Rok (dit 's de naam de welke dese Barbaaren de Jesuyten geeven) hadden verseekerd / dat de Volkeren de welke de Irokooizen Hontouagaha noemen / my met den Gordel van St. Franciscus aan een Boom verworgt hadden; en dat de zelve Wilden de twee Mannen die my vergeselschapten/op een zeer wreede wijze hadden doen sterven.

Nijd der Jesuiten tegen den Auteur.

Men moet toestaan / dat alle menschen hun Vrienden en Vyanden hebben. Daar zijn lieden die 't vuur als gelijk zijn / 't welk 't hout / dat het niet branden kan / swart maakt. Zekere persoonen die my dan tot hun belangen niet hadden konnen doen overgaan / bedienden zich van dit gerucht / om mijn achting te weerhouden. Gelijk zy ook veel redenen tot mijn nadeel in Kanada hadden gevoerd. Wat 'er van zy (want ik zal my / zo 't God believd / in mijn darde Deel hier over nader verklaaren) ik moet erkennen / dat God my als door een wonderdaad / in de groote en gevaarlijke Reise / waar van ik de beschrijvinge in dit Boek heb gedaan / heeft bewaard. En als ik 'er met eenige aandacht aan gedenkke/ zo ben ik ververseekert dat de voorsienigheid my heeft behouden / om de groote Ontdekkinge / de welke ik geduurende den tijd van omtrent elf Jaaren/ die ik in America heb doorgebracht / aldaar gedaan hebbe/ aan de wereld bekend te maaken.

Men moet hier aanmerken / dat veele menschen zich met zaaken willen bemoeyen / de welke hen niet aan gaan of tot hun bedieningen behooren; en die argwaan opvatten / tegen die de welken zich na hunne neigingen niet willen schikken. Den Commissaris Provinciaal, daar ik van gesprooken heb / versocht my zeer instantelijk hem een Koppe van 't Journaal te geeven / 't welk ik zedert omtrent vier Jaaren op mijn Reize had gemaakt: my beloovende dat hy 'er 't geheim voor my van bewaaren zou. Ik beken / dat ik my op zijn woord verliet / om dat ik geloofde / gelijk

gelijk ik noch doe / dat hy een persoon van eer en van vroomigheid was. Ik aanmerkten ook / dat hy de kennisse overwogen hebbende / de welke den gemelden Bisschop van Quebek, en den Graave van Frontenak van dese Ontdekkinge wilden hebben / hy 't middel zocht van hen zelfs te onderrechten / voor zo veel 't noodig was / zonder my in gevaar te stellen; en alzo den een den ander te voldoen.

Wat den Auteur bewoog om weer na Europa te vertrekken.

't Is hier aan / dat ik de zorgen / en de uitneemende vriendschap / de welke my desen Commissaris Provintiaal beweeg / toeschrijve / my met het beste 't geen hy toen kon vinden / onthaalende; en my dikmaals den verreesene noemende. Hy versocht my ook ernstig weer na Europa te keeren / om de groote Ontdekkingen die ik gedaan had in 't licht te geeven; daar by doende / dat ik door dat middel den argwaan deser twee persoonen zou vermijden; en dat het waarlijk kwalijk twee Meesters / welkers hoedanigheden en belangens zo verscheiden waren / te behaagen was.

Den Commissaris had dan voor mijn vertrek na Europa zo veeltijd als hy van nooden had / om mijn geheele Reize op de groote Rivier Meschasipi in 't generaal uit te schrijven; de welke ik tegen de meninge van de Heer de la Salle had ondernomen: die daar na in den Jaare 1682. twee Jaaren na my / de Reize van de Illinooizen, tot de Golfe van Mexico, heeft gedaan. Hy had eenig vermoeden gehad dat ik de zelve wel mocht gedaan hebben: maar hy kon 'er op mijn wederkomste op 't Fort van Frontenak geen volkome kennisse van krijgen; om dat hy toen op de Reize na de Outauagamis was. Hy wist niet of de Wilden my / gelijck 't gerucht had geloopen / niet vermoord hadden / gelijk men hem voor zijn vertrek van dit Fort verseekerd had.

Den Aeteur vetrekt na Europa.

Ik volgden den raad van onsen Commissaris, en nam 't besluit na Europa weder te keeren. Voor mijn vertrek / gaf ik hem met grooten ernst te kennen / dat het tot de oprechtinge der Kolonien in onse Ontdekkinge / en om 'er eenigen voortgang in de bevestiginge des Evangeliums te doen / t'eenemaal nootsaakelijk was / alle dese onderscheidene Natien, en zelfs de ver afgelegenste / met de zelve tegen de Irokooizen, de welke hunne natuurlijke Vyanden zijn / te ondersteunen / te zamen in vrede te houden: dat dese Barbaaren nooit geen oprechte vrede met de geenen maaken / die ze eens geslaagen hebben / of die ze met tweedracht onder hen te verwekken / hoopen te overwinnen: dat de gewoonte van de Irokooizen altijd zodanig had geweest; en dat het door dit middel was / dat zy meer als twee Milioenen zielen hadd en doen omkomen.

Den Commissaris Provinciaal kwam ook heel wel tot dese meininge: en zei / dat hy my tot dien einde in 't toekomende met all' de noodige instructien zou belasten.

Wy zullen in ons tweede Deel / zo 't God belieft / de middelen beschryven / die men tot de oprechtinge des Geloofs onder zo veele Natien, de welke zulke onderscheidene spraake hebben / moet gebruiken; en de wegen door de welken men in dese wyd uitgestrekte Contryen, die men met reden de vermaakelykheden van America kan noemen / goede Kolonien kan oprechten / en 'er een van de grootste Koningryken des Wereldts stichten.

E Y N D E.

REGISTER

Van de voornaamste dingen,

Welke in dit Werk werden verhandeld.

Ni-

theur

EYNDE.

AANHANGSEL,

Behelzende een

REYZE

Na een Gedeelte van de

SPAANSCHE WEST-INDIEN,

DOOR

LOUIS DE CAPINÉ:

Benevens een Beschrijving van de

EXPEDITIE DER FRANSCHEN

OP

CARTAGENA,

Door een Esquadre onder het gebied van

MONSR. DE POINTI,

In den Jaare 1697.

AANHANGSEL
Behelzende een
REYZE
Na een Gedeelte van de
SPAANSCHE WEST-INDIEN.

I. HOOFDSTUK.

Vertrek des Schrijvers van Brest na West-Indien. Komst aan *Martenico*, en beschrijving van dat Eiland.

GElijk de Oogmerken der Reizigers veelerhande zijn / en dat desen om het besichtigen van Landen en Steden/anderen om de Zeden en Gewoontens van vreemde Natien te beschouwen / anderen weder om het Geluk / 't geen zy in hun Vaderland niet hebben konnen vinden / elders te trachten te bekomen / zich voor veelerhande ongemakken en gevaren bloot stellen/ scheen het Noodlot my ook tot iets anders als een gerust leven verordend te hebben. 'k Was van jongs op in den Koophandel opgevoed: doch het ongeluk van twee a drie Correspondenten, daar ik te veel aan had vertrouwd / vaarde ook het myne: weshalven ik besloot de gelegentheid van een Schip / la Marâtre, of de Stiefmoeder, geheten / 't geen op zyn Lorrendraajers na West-Indien stond te gaan / waar te nemen. Myne overige penningen dan aan dese en gene Waaren/die ik wist aldaar gewild te weezen/besteed/en my op den 19den April van den Jare 1683. te scheep begeven hebbende/ vertrokken wy uit de Have van Brest vier dagen daar na/ en wierpen / zonder eenige merkelyke voorvallen gehad te hebben / den 14den Juny het anker voor het Eiland Martenico, wel het meest om dat wy gebrek aan water begonden te krijgen. Elf dagen was hier ons verblijf/ gedurende de welken ik / het zeevaren ongewoon / den meesten tijd aan land heb doorgebracht / dan verzeld door den Capitein / dan door andere Officiers van het Schip.

Vertrek des Schrijvers van *Brest* na *West-Indien.*

Komst aan *Martenico.*

Beschrijving van dat Eiland,

Martenico, een der voornaamsten van de Caribische Eilanden, door desen Madanina geheten/ heeft zestien mijlen in de lengte/ en vijf-en-veertig in den omvang. De Franschen en Karaïbaanen bezitten het zelve. De laatstgenoemden/ sedert den Jaare 1635. door bloedige Oorlogen gedwongen een gedeelte aan de eersten in te ruimen/ 't welk hun echter door de hardnekkigheid van die woeste Volkeren duur genoeg kwam te staan/ hebben het geen/ dat tegen het Noorden en Oosten gelegen is; en d'anderen het Gedeelte tegen 't Zuiden en Westen.

Verdeeling van het Fransche Gedeelte in Wijken.

't Quartier der Karaïbaanen word genaamd Cabes Terre, of 't Hooge Land; en dat der Franschen Basse Terre, of 't Laage Land. Dit word weder verdeeld in vijf Quartieren/ of Wijken/ namentlijk/ la Case du Pilot, la Case Capot, le Carbet, S. Pieters-Schans, en de Predikers-Schans. In ieder Quartier is een Kerk/ of ten minsten een Kapel/ een Wagthuis/ Verzamelplaats/ en Pakhuis/ daar de Koopmanschappen/ welke van buiten derwaarts komen/ of in het Eiland gemaakt/ en na buiten gezonden worden/ in werden bewaard. Het Quartier la Case du Pilot, of het Stuurmanshuis, heeft zijnen naam bekomen van den Hoofdman der Wilden/ ter oorzaak dat hy in de Schipvaart zeer wel ervaren was. 't Qartier de la Case Capot heeft zeer schoone Beemden en Weiden. Aan het Quartier Carbet is die naam gegeeven om dat de Wilden hunne Carbets, of Verzamelingen, aldaar plachten te houden. Het Fransche Opperhoofd bewoonde hier eertijdts een treffelijk tigchelsteene Huis/ digt by de Reede en Wapenplaats/ in een vermakelijke Valley/ bevochtigt door een versche Stroom/ die uit het Gebergte komt storten. Het Huis schuilt rondom onder het Geboomte/ met Tuinen vol keurlijke zeldsaamheden: doch sedert dat hy nevens andere schoone Woonigen/ ook deze aan de Jesuiten schonk/ verhuisde hy na de vierde Wijk/ S. Pieters-Schans, alwaar hy een Sterkte bouwde/ voorzien met metaal en yzer Kanon om de Reede te beheerschen. Een steenwerp nevens des Landtvoogdshuis legt het Jesuiten-Klooster op den oever van een aangenaame Rivier/ na de Jesuiten genaamd. Het Klooster/ niet minder kostelijk als konstig uit marmer en klinkerts op een geschikte order gebouwd/ heeft een lustig gezicht over de Rivier en omleggende Lusthoven/ vol planten/ kruiden/ bloemen/ vruchten/ en boomen/ welken niet alleen America, maar zelfs Europa levert. De laatste Wijk/ de Predikers-Schans genaamd/ is gelegen tegen het Noorden; strekt zich wijd en zijd; en heeft de Wooningen onder aan het Gebergte. Tusschen de Fransche Volkplanting en de Karaïbaansche Wooningen vloeit een Inwijk uit de zee.

Voorgebergtens.

De beste Reede legt tusschen de Wijken Carbet en S. Pieter, en is beschut tegens de stormen door

door hooge toppen. Wyders maakt het Eiland verſcheidene Voorgebergtens in de zee / gelijk ook veele Boezems, zonder een groote meenigte langs de Kuſt daar onder te rekenen. Het eerſte en grootſte Voorgebergte / Noordwaarts / is dat / 't welk men Tourmente noemt: het tweede / Zuidwaarts / Capo de Salines, of 't Voorgebergte der Zoutgroeven: en het laatſte / tuſſchen 't Zuiden en 't Weſten / het Voorgebergte des Diamants. Het Land beſtaat hier in Heuvelen / Dalen / en Bergen. De Heuvelen zijn doorgaans rond van gedaante / en wegens hunne hoogte zeer beſwaarlijk te bebouwen: doch de Tabak waſt daar op na wenſch / veel beter als in de Dalen. De meeſte Lieden woonen op deze Heuvelen / dewijl de lucht aldaar gezonder is: behalven nog dat de gelegenheid dezer plaatſen hun een zeer luſtige uitzicht over de Dalen geeft. Dezen zijn zeer aangenaam / doch de Bergen t'eenemaal onbewoonelijk / dienende alleenlijk tot weiden voor de wilde Dieren en Slangen. Evenwel zijn ze bedekt met zeer ſchoone Boſſchen / waar in de Boomen die van Vrankrijk in dikte en hoogte verre overtreffen. Ook dragen ze Vruchten / daar de Vogelen / wilde Swijnen / en andere Dieren zich mee geneeren. Behalven de Stroomen / die ter regentijd door de dellen en graften onſtuimig heen vloeijen / telt men tien Rivieren / welke / uit den voet of top der Bergen geborreld / de Valleyen bewateren / en zich in zee ontlaſten. Somtijds ſwellenze zodanig / dat ze / over de oevers geloopen / het Geboomte ontwortelen / 't Gebergte ondermijnen / de Beemden plas zetten / en de Huizen omkeeren. Uit dit ongemak hebben de Franſchen geleerd Heuvelen tot hunne timmering te zoeken. De goede gelegenheid van Martenico heeft veele Huisgezinnen gaande gemaakt om zich aldaar neder te ſlaan.

Hoedanigheid des Lands.

Rivieren.

II. HOOFDSTUK.

Vertrek van *Martenico*. Komſt aan het Eiland *Hiſpaniola*, 't geen wijdloopig word beſchreven.

NA een verblijf van elf dagen / gelijk hier voor gezegt is / op het Eiland Martenico, wierd het anker gelicht / en de ſtreek na Hiſpaniola gezet / met een hette die my onverdragelijk voorkwam / en / ik geloof door het overdadig drinken van koud water / my een koorts veroorzaakte / welke my echter maar zeven a acht dagen bybleef. Ettelijken van onze Scheepsgaſten trof het zelve ongeluk; en vier betaalden de laatſte tol aan de natuur: behalven noch een die / tot een soort van raazerny vervallen / en in die woede zich geſtadig beklagende al te mooije Vrouw

Vertrek van het Eiland *Martenico*.

getrouwd te hebben / by nacht zich uit het galjoen in de zee liet
zakken / en verdronk. Ziet daar / wat de ſchoonheid te weeg
kan brengen. Trouwens men heeft'er zo veele voorbeelden af/
die dit een mijne Leezers niet behoeft te verwonderen. Drie wee-
ken wierd met deze togt toegebragt / en kwamen wy den 12den der
Komſt Maand July in het gezicht van dat wydluftig Eiland / en den
van *Hiſpa-* 14den aldaar te land. Straks dreef ik koophandel: want dewyl'er
niola. zich een goed getal van Boekaniers met hunne Vaartuigen bevond/
en dat ik onder mijne andere Waaren ettelijke Snaphanen had /
was ik die aanſtonds kwijt / en met zo veel winſt als ik redelijker-
wijze begeerde. Ik zal hier van dit ſoort van Menſchen niet
ſpreeken / dewijl het door anderen genoegſaam gedaan is. Dit
alleen moet ik zeggen / dat'er geen ſnooder en godloozer Volk ge-
vonden kan worden; en datze niets menſchelijks hebben / dan
alleen de gedaante.
Het Eiland Hiſpaniola, eertijdts by d'Inwoonders Haity en Quis-
Beſchrij- Het Eiland Hiſpaniola, eertijdts by d'Inwoonders Haity en Quis-
ving van queia genaamd / wierd in den Jare 1492. ontdekt door Chriſtoffel
het Eiland Columbus, ten dien einde door den Koning Ferdinand van Spanjen
Hiſpaniola. uitgezonden. Het gelijkt van gedaante na een Kaſtanjeblad / en
maakt in den omvang uit driehonderd en vijftig mijlen. Voor
den middag is'er de Lucht brandend heet / doch werd naderhand
verkoeld door de Zeewind. De Vruchtbaare grond behoeft voor
geen Landſchap te wijken. Paarden / Koeijen / en Stieren / uit
Spanjen herwaarts overgevoerd / zijn 'er zodanig vermenig-
vuldigd / dat ze naauwelijks Eigenaars hebben.
Men heeft op dit Eiland verſcheidene goede en ſterken Steden/
ſchone Dorpen / en een groot getal van vermakelijke Landhuizen
en Plantagien/ altemaal door de Spanjaarden aldaar gebouwd.
De Hoofdſtad is aan S. Dominicus gewijd / en na deszelfs naam
S. Domin- S. Domingo geheeten. Zy legt aan de Rivier Ozama, die zeer
go. breed en diep is / zulks dat de ſwaarſte Schepen dicht aan de wal
gekort leggen om te loſſen en te laden. De Stad / by na vier-
kant gebouwd / is verdeeld in lange en rechte Straaten / vol ſchoo-
ne Huizen / na de Spanſche wijze; omvangen met een ſteene
Muur; en / tot meerder verzekering / geſterkt met een Slot / 't
geen twee Bolwerken in de Stroom Ozama uitſteekt. Na binnen
leggen insgelijks twee Halvemaanen: en op den uiterſten oever
ſtaat een ronde Toorn nevens het Zuider Bolwerk. Omtrent
in het midden heeft men een vierkantige Markt / met een heerlijke
Hoofdkerk / welkers Kerkhof / beſlooten binnen een hooge
muur / by tijd van nood voor een Verweerplaats zou konnen ver-
ſtrekken. De Oppergezaghebbers over de Inkomſten des Ko-
nings van Spanjen bewoonen hier prachtige Paleizen. Wij-
ders

ders hebben de Dominicanen, de Franciscanen, en de Vaders de la Mercede kostelyke Kloosters/ behalven twee andere voor de Nonnen. De Latynsche School en 't Gasthuis genieten ryke inkomsten. d'Aertsbisschop van Domingo heeft gezag over de Bisdommen van Conception, la Vega, Cuba, Venezuela, Porto Rico, en d'Abdy op Jamaica. Eer de nieuw ontdekte Landen veel Volk t'elkens uit Domingo lichtten / en de Zilverblooten Havana aandeeden/ viel hier groote handel in Huiden / Talk / Suiker / Cassia / Paarden / Varkens / enz. In den Jare 1586. landde Draak met twaalfhonderd Engelschen ; nam de Stad stormenderhand in; hield'er een volle maand huis; en liet een gedeelte / 't welk gebrandschat wierd / ongeschend staan. Eindelyk : de Gouverneur van het Eiland onthoud zich in deze Stad / welke als de Voorraadschuur is van alle de om en bygelegene Steden/ Dorpen / en Vlekken.

Op het Eiland Hispaniola leggen ook noch de Steden Salvaleon; Zeybo; Cotuy, eertyds bewoond by Goudmynders; Asua, rondom met Suikermolens omvangen ; Yaguana, wegens haare goede Haven ook genaamd Maria del Puerto, door den Engelschen Hopman Christoffel Newport verbrand; Conception, vermaard wegens een Hoofdkerk en Minnebroeders-klooster; Sant Jago, een zeer vermakelyke Plaats / en meestendeel bewoond door Jagers of Planters ; Puerto de Plata, aan de voet van een Gebergte welkers hooge top met sneeuw bedekt is / en langs een Haven sweemende na een Hoefyzer ; Monte-Christo, bespoelt door de Stroom Yaqui, wiens Oever veele Zoutpannen heeft; Nuestra Sennora de alta Gratia, of onze Lievrouw van hooge Zegen, welkers Landstreek een groote meenigte van Cacao uitlevert / daar zeer schoone Chocolate af gemaakt word/ gelyk ook Gengber en Tabak, enz. Alle deze Steden zyn zeer vervallen / en schaars bewoond; dewyl de Spanjaarden meest na andere Landschappen vertrokken / gelokt door nieuwelyks ondekte Goud- en Zilvermynen; en d'eerste Ingesetenen jammerlyk om hals geraakten. Steden.

Wat voordeel de Spansche Monarchie van dit Eiland getrokken heeft/ kan hier uit afgemeten worden/ dat/ volgens het verhaal van Petrus Martyr, Raadtsheer van Keiser Karel den Vden. by zynen tyd Hispaniola, behalven Zilver Koper en Yzer / jaarlyks uitleverde meer als vyf honderd duizend dukaaten aan Goud. Overlang evenwel is niet van belang omtrent dit kostelyk Bergwerk verricht / ter oorzaak dat 'er geen Volk is om te werken: want de Spanjaarden hebben 'er zodanig huis gehouden / dat de Mannen/ afgesloof'd in de Mynen/ zich uit wanhoop om 't leven brachten ; en de swangere Vrouwen de Vrucht met dranken af dreeved / om geen Slaaven of Slaavinnen voor de Inkomsten der *Spanjaarden* uit *Hispaniola*.

Span-

Spanjaarden te baaren. Van twaalf maal honderd duizend Zie-
len was binnen kleinen tijd een zeer gering getal te vinden. Vee-
le (behalven die door de Honden verscheurd / of aan stukken
wierden gekapt: want de Geldzucht heeft hier onbeschrijvelijke
wreedheden doen begaan) stierven van ongemak in de Goud-
mijnen; en die / hardvochtiger / den bloedigen arbeid onder d'aar-
de uitstonden / mochten nooit tot hunne Vrouwen genaaken:
waar door dan een noodzaakelijke ontvolking onstond. 't
Scheen enkelijk toegelegt om d' Inwoonders van Hispaniola uit
te rooijen / hoewel de Spanjaarden van hunnen slaafagtigen
dienst groot voordeel trokken.

Havens.

Hispaniola heeft zeer schoone Havens voor de Schepen. Van
Cabo de Lobos tot Cabo de Tiburon, aan de Westzijde van 't
Eiland / zijn'er ten minsten vier / die in bekwaamheid / breed-
te / en veiligheid voor de beste Havens van Vrankrijk niet behoe-
ven te wijken. Behalven dezen heeft men'er van Cabo de Ti-
buron tot aan Cabo de Donna Maria noch twee; en van die Ca-
bo tot aan Cabo de S. Nicolao ten minsten twaalf. In ieder
dezer Havens is een samenvloeijing van twee of drie goede Ri-
vieren / en in de zelven een meenigte van veelerhande zeer smaa-
kelijke Visch.

Landery-en.

De Landeryen worden door wijde en diepe Riveren bevoch-
tigd / zulks datze gemakkelijk bebouwd konnen worden / zon-
der dat men veel vrees voor droogte behoeft te hebben.

Zeekusten en Stranden.

De Zeekusten en Stranden zijn mede zeer vermaakelijk /
werwaarts de Schildpadden zich in groote meenigte begeeven
om hunne Eyeren te leggen.

Verlaating der Dorpen en Plaatsen door de *Spanjaarden.*

Dit Eiland was eertijdts aan de Noordzijde wel bevolkt / en
met veele Plaatsen en Dorpen voorzien: doch zijnde de zelven
door de Hollanders / d'eenen meer d'anderen minder / verwoest /
wierden ze eindrlijk ten meerendeele door de Spanjaarden ver-
laaten.

Aangenaame Velden.

De groote Velden / die men hier bewandelt / welcke zich ge-
meenlijk tot vijf a zes mijlen in de lengte uitstrekken / doen
zich zo schoon en aangenaam op / door de menigvuldige verau-
dering van 't geen ze uit de natuur voortbrengen / dat ze de zin-
nen van den Aanschouwer t'eenemaal verrukken: want ze ver-
heugen niet alleen het gezicht door de verscheidenheid der voorwer-
pen; maar veele van de zelven behaagen ook de reuk / welke
niet weinig toebrengt tot de smaak / en de lust tot eeten ver-
wekt. Men ziet'er een ongeloofelijke meenigte van Oranje-en

Oranje, en Limoen boomen.

Limoen-boomen, van verscheidene smaak / zuur / zoet / en
amper. Ook groeijen'er veele andere Vruchten / als Citroe-
nen,

PAAPEGAAYEN VANGST.

nen, Toronjos, en Limas, zijnde een soort van Limoenen niet grooter als een Hoenderey / en zeer aangenaam van smaak. Zy worden ook by duizenden ingezouten / en na andere Gewesten gezonden.

De Palmitasboomen, welke hier groote Vlaktens beslaan / zijn zeer vermakelijk om aan te schouwen / en bereiken een uitsteekende hoogte / ja tot tweehonderd voeten / zonder takken tot aan de top toe / alwaar zich een zekere witte Substantie vertoont / byna van gedaante als de witte Buiskool / waar uit de bladeren / daar het zaad in is / spruiten. Jeder maand valt'er een blad af / terwijl'er weder een ander ter zelve tijd uit spruit. Het zaad word maar eens in het jaar rijp / en door de Egels gretig tot voedsel gezocht. De gemelde witte Substantie gebruiken de Spanjaarden omtrent op de zelve wijze als men de Kool in Europa doet. Zy snijden ze aan dunne stukjes / koken ze in hunne Ollas, en eeten ze by alle soort van Spijzen. De bladeren van dezen Boom zijn zeven of acht voet lang / drie of vier breed / en zeer bekwaam om Huizen te dekken / konnende al zo wel den regen afweeren als de beste pannen in Europa. Men gebruikt ze mede om gerookt Vleesch in te pakken / en maakt'er een soort van Emmers af om water in te dragen: doch tot dit gebruik konnen ze niet boven zes of acht dagen duuren. De steelen dezer bladeren zijn van buiten groenachtig / en van binnen wit; en men kan'er een zeker vlies afschillen / 't geen zeer wel na 't parkement gelijkt / en daar men al zo bekwaam op kan schrijven als op papier. De Stammen zijn zo dik / dat ze van twee Mannen naauwelijks omvademd konnen worden. Echter hebben ze geen vast hout / dan alleen ter dikte van drie a vier duim; zijnde het verdere inwendige gedeelte zeer zacht: zulks dat / indien men'er het buitenste hout ter gemelde dikte van afschilt / men het overige zonder eenige moeite in stukken kan snijden. Maar deze Boom heeft noch een ander gebruik. Omtrent vier voet boven de wortel maaken ze in de Stam een opening / daar een zekere Vocht uit komt lekken / die in 't kort aan't gesten raakt / en zo sterk word als de beste Wijn. Behalven deze Palmboomen / welke in brakke gronden groeijen / heeft men'er noch vier andere soorten / elk van byzondere eigenschap. Palmitas-boomen.

Ook groeit hier een zekere soort van Abrikoozeboomen, welker Vrucht in dikte met onze gemeene Meloenen overeenkomt / en een steen heeft zo groot als een Henneney. De Wilde Swijnen zijn'er heel begeerig na / en worden'er uitstekend vet af. De Genipasboom word overal op het geheele Eiland gevonden / en is Abrikoozen, Genipas, Ceder, en andere soorten van Boomen.

is van gedaante als onze Kriekeboomen/ doch spreid zijne takken breeder uit. De Vrucht is afgraauw van koleur / en zo dik als twee vuisten / vol kleine pitjes / met een dun vlies bedekt / 't welk / zo men het in 't eeten niet afdoet / groote verstopping en pijn in 't ligchaam veroorzaakt. Iets wonderlijks heeft men hier omtrent aangemerkt. Als men de Vrucht onrijp afplukt / en het sap'er uit drukt / word het zo swart als inkt / en is bekwaam om mede te schrijven: doch de letters gaan in negen dagen uit; en het beschreven papier word weder zo wit/ als of'er nooit op geschreven was geweest. Ook staat'er levensstraf op die zich van dit middel zouden willen bedienen om anderen te bedriegen. Het hout van dezen Boom is zeer vast/ dicht / en hard / en byzonder goed om Schepen van te bouwen/ dewijl het lange jaren zonder eenige verrotting in 't water kan duuren. Niet minder bekwaam daar toe zijn de Cederboomen, die hier in groote meenigte groeijen/ en door d'Indiaanen tot het maaken van hunne Canoos gebruikt worden.

Medicinaale Boomen. Wat de Medicinaale Boomen belangt / men vind hier den Boom die de Gumme Elemi voortbrengt/ gelijk ook het Guajacuma, of Lignum Sanctum, Lignum Aloës, Cassia ligne, Chianawortel, en verscheidene andere soorten.

'k Zou verder van de Boomen spreeken/ indien niet verscheidene Auteuren / meer ervaren in de Natuurkunde / en welker werk het was zich op diergelijke dingen te beleggen / zulks voor my hadden gedaan.

Gedierte. Slangen. Noopende het Gedierte op dit Eiland / men vind'er tamelijk veel Slangen: doch ze hebben geen vergift. Ook doen ze anders geen schade / als dat ze Vogelen vangen / en voornaamentlijk Hoenders / Duiven / en diergelijke. Daar en tegen kan men'er weder eenigen dienst af genieten: want ze zijn in de Huizen dienstig om ze van Ratten en Muizen te zuiveren / weetende het gepiep van die Beesten zeer aardig na te bootsen / en hen aldus te verschalken.

Land-Schildpadden. Land-Schildpadden heeft men'er in menigte. Zy worden meest in modder / en ondergeloopene velden / uitgebroeid / en door d'Inwoonders gegeeten. Ook zijn ze niet kwaad van smaak; en heeft der, zelver vleesch vry wat overeenkomst met dat der Kalveren.

Kaymans. Maar om tot grooter Dieren te komen / moet ik voor eerst gewag maaken van dat schrikkelijk Gedierte de Kayman, zijnde een soort van Krokodillen, daar dit Eiland heel vol af is. Daar zijn'er gezien van zulk een verschrikkelijke grootte / dat ze de lengte van seventig / en de dikte van twaalf voeten / uitmaakten.

ten. Echter behoeft men zich noch zo zeer niet te verwonderen over hunne grove lijfsgestalte / als wel over hunne loosheid en listigheid ; waar af het volgende tot een staal kan verstrekken. Wanneer ze door den honger geperst worden / plaatsen ze zich aan de kant van de Rivier / voornaamentlijk by eenige ondiepte / daar het Vee gewoon is te komen drinken / of over te waaden. Hier blijven ze zonder eenige beweeging leggen / en gelijken zeer wel na een ouden Boom / die / in de Rivier gevallen zijnde / op het water drijft. Aldus leggende te loeren / verwachten ze eenig Wildswijn / of Koe / derwaarts gekomen om te drinken / of zich te verbarschen. Straks vallen ze met groote snelheid op de Prooy aan; en de zelve in 't water gesleept hebbende / laaten zy ze versmooren. Doch een grooter teken van hunne loosheid is dit. Drie of vier dagen eer de Kayman op zodanig een voornemen uitgaat / nuttigt hy gantsch geen voedsel: maar zich in de Rivier begeevende / swelgt hy een honderd pond steenen of twee in ; welke swaarte tot zijne natuurlijke sterkte / die ongemeen groot is / helpende / bedient hy zich daar af om den aanval te verzekerder te maaken. Thans laat hy de Prooy vier of vijf dagen onder het water onaangeroerd leggen : want de Kaymans konnen niet de minste beet 'er af eeten voor dat ze verrot zy. Indien ze ook eenige Huiden van Beesten / door d'Inwoonders in 't Veld te droogen gehangen / konnen bekomen / sleepen zy ze in 't water ; werpen 'er steenen op ; en laaten ze eenige dagen onder water leggen / tot dat 'er het hair afvalt : dan eeten zy ze met geen mindere gretigheid / als zy de Dieren zelf zouden doen.

Deze onbeschofte Beesten hebben twee-en-sevenrig groote en zeer scherpe tanden / zes-en-dartig in het bovenste / en ook zo veel in het onderste Kaakebeen. Hunne vier pooten zijn voorzien met groote scherpe klaauwen / waar af de twee voorste ieder vijf van malkander gescheidene vingers hebben : doch de twee achterste hebben 'er maar vier / welke aan malkander gehegt zijn door een dun vel / gelijk dat der Watervogels. In het teelen legt het Wijfje op den rug ; en konnende niet weder op den buik komen / word het van het Mannetje geholpen / om in dat postuur niet betrapt / en dood geslagen te worden. Vervolgens / als het zaad zijne werking heeft gedaan / verboegen ze zich na de zandige Bank van eenige Rivier / welke tegen de Zuider Zon gelegen is. In dit zand leggen ze hunne Eyeren / die ze bedekken / en welke alleenlijk door de hette der Zon uitgebroeid worden. Niet zo haast komen de Jongen uit den dop / of ze loopen door een natuurlijke ingeeving na het water. Veel-

tyds worden deze Eyeren door de Vogelen ontdekt / en vernield;
weshalven / zo haast als de Wyfjes der Kaymans de komst van
eenige Vogelen vreezen / zy dikwils by nacht hunne Eyeren in=
slikken / en in de maag bewaaren / tot dat het gevaar over is:
waar na zy de zelven weder begraaven / tot dat ze uitgebroeid
zyn. Wanneer de Moeder ter dier tyd daar dicht by is / loopt
ze haare Jongen te gemoet / en speelt'er mee gelyk de jonge
Welpen met hunne Moeders doen; en dus speelende / loopen ze
dikwils in en uit hunnes Moeders ligchaam.

De Wilde Honden, een zeer gevaarlyk Gedierte voor het Vee/
Wilde heeft men hier ook in groote meenigte. Niet zo haast heeft een
Honden. Koe gekalfd / of een Merry een Veulen geworpen / of deze
Wilde Doggen, zo ze geen tegenstand van Wachters / of Huis=
honden / ontmoeten / vreeten de Jongen op. Zy loopen door
de Bosschen en Velden / dikwils sestig à seventig sterk; zyn zo
stout / dat ze een troup Wilde Swynen / welker vleesch het ge=
woonlyk voedsel op dit Eiland is / durven aanranden; en laa=
ten niet af voor dat zy'er twee of drie ter neder gemaakt heb=
ben. Deze Wilde Honden konnen door d'Inwoonders zo tam
gemaakt worden / als de gemeene Huishonden. Als de Jaa=
gers de Jongen van een Wilde Teef vinden / nemen zy ze door=
gaans weg / en met zich na huis; en metter tyd groot gewor=
den / zyn ze veel bekwaamer tot de Jagt als andere Honden.
Men heeft wel getracht dit kwaadaardig Gedierte uit te roei=
jen / met vergiftigd Paardevleesch hier en daar te leggen: doch
de voortteeling heeft het verlies konnen vergoeden.

Niet buiten reden zou men meenen / dat deze Wilde Honden
eigenlandaardig zyn: maar neen. Men heeft ze den Spanjaarden
te wyten. Dezen / vermits d'Indiaanen hunne wreedheid ont=
weeken in de Bosschen / daar zy hen niet konden naspeuren /
stuurden'er hunne Honden op af; welke / het Menschenvleesch
smaakelyk vindende / niet weder t'huis kwamen / en metter
tyd t'eenemaal wild zyn geworden.

Ook ontmoet men op dit Eiland een groot getal van Wilde
Wilde Paarden, welke maar voornaamentlyk om de huiden van de
Paarden. Jaagers worden gevangen. Somtydts gebeurt het echter wel/
dat ze het vleesch rooken / om op de Rooftogten te gebruiken.
Zy zyn doorgaans klein van gestalte / kort van ligchaam /
groot van kop / lang van hals / en dik van beenen: in een
woord / van een zeer slecht maaksel. Gemeenlyk loopen ze
met troepen van twee à drie honderd by malkander / altyd een
voor uit / die het ampt van Bevelhebber schynt waar te nee=
men. Als ze iemand in de Bosschen of Velden ontmoeten /
blyven

blijven ze ſtaan / tot zo lang dat ze byna met de hand bereikt konnen worden; wanneer ze ſchielijk te rug ſpringen / en met d'uiterſte ſnelheid weg vlugten.

Wilde Stieren en Koeyen. De Wilde Stieren en Koeyen, uit de natuur vruchtbaar genoeg / zouden hier in grooter meenigte gevonden worden / indien ze niet door het geduurig jaagen zo zeer verminderd wierden. Evenwel konnen de geenen / welke hun werk maaken van de zelven te dooden / tot op den huidigen dag noch groot voordeel daar by doen. De Wilde Stieren zijn ſwaar van ligchaam; doch zullen niemand beleedigen / indien ze niet getergd worden. Hunne Huiden bereiken de lengte van elf tot dartien voeten.

Gevogelte. 't Eiland Hiſpaniola levert ook een byna ongeloofelijke verſcheidenheid van Gevogelte. Men heeft'er een ſoort van Hoenderen, welke zich in de Boſſchen onthouden / door de Spanjaarden Pintadas genoemd / en al zo veel van hen geacht worden / als die in de huizen worden uitgebroeid. 't Weet by ondervinding / dat het vleeſch / hoewel enigſins wild / echter zo ſmaakelijk is / dat het voor dat van tamme Hoenders niet behoeft te wijken. (Hoenders.)

Paapegaayen. De Papegaayen zijn'er in zulk een overvloed / dat ze de lucht doen wedergalmen door hun geſchetter / en het gehoor byna verdooven. Zy maaken hunne neſten in de holen der Palmitas-boomen; welke holen te vooren door andere Vogelen gemaakt zijn: want zy zyn niet bekwaam om eenig hout / hoe zagt het ook moge weezen / uit te hollen / vermits hunne bek te krom en te ſtomp is. Doch de voorzichtige Natuur heeft dit gebrek vergoed door den arbeid van een anderen Vogel / Carpentero, of Timmerman, genaamd. Deze Vogels zijn van grootte als een Muſch; maar hebben zulk een harde en doordringende bek / dat geen yzer werktuig bekwaamer gemaakt kan worden om een boom / hoe hard of vaſt van hout / uit te hollen. Deze gaten werden door de Paapegaayen ingenomen / om'er hunne neſten te maaken. (Timmermans.)

Wilde Duiven. D'Inwoonders zijn hier mede ook overvloedig voorzien van alle ſoorten van Duiven, daar ze op zekeren tijd van 't Jaar t'eenemaal by leeven; laatende voor dien tijd al het ander Gevogelte / zo wild als tam / in ruſt: op dat / als deze Duiven achter blijven / het zelve hunne plaats moge vervullen. Maar gelijk'er in de Wereld niets zo vermaakelijk is / of het is met eenige bitterheid vermengd / word de waarheid dezer ſpreuk aan de gemelde Duiven beveſtigd: want niet zo haaſt is het ſaiſoen verloopen / of ze worden zo mager en bitter / dat men ze naau-

welyks durft proeven. d'Oorzaak dezer bitterheid word aan een zeker Zaad toegeschreeven / daar ze omtrent dien tyd op aazen / en't geen zo bitter als Gal is. Op het Eiland Tortuga heeft men mede dusdanige Duiven; en is'er weinig of geen verschil tusschen die van beide deze Eilanden / dan alleenlyk dat die van Hispaniola wat dikker en vetter vallen.

Cabreros. Men heeft'er ook noch een andere soort van kleine Vogels / Cabreros genaamd / waar in / 't geen met verwondering aangemerkt moet worden / zeven onderscheidentlyke Galblaasjes werden gevonden. Zy aazen op krabben; en hun vleesch is zo bitter als Aloë.

Kraayen en Ravens. De Kraayen en Ravens, die hier ook veel meer als genoeg zyn / dewyl men'er gantsch geen voordeel af trekt / maaken door het geheele Eiland een zeer lelyk geschreeuw. Hun gewoonlyk voedsel is het vleesch der Wilde Honden / of de ligchaamen der doode Beesten / welke door de Boekaniers weggeworpen worden. Zo draa hooren ze ook niet een Vogelroer of Musket lossen / of ze komen'er in meenigte van alle zyden na toe vliegen / en verdukken de lucht en bosschen met hun onaangenaam geraas / zulks dat men mond aan oor malkander niet kan hooren schreeuwen / 'k laat staan spreeken. Zy verscheelen niet met die van Europa.

Radheid van twee Scheeps-Jongens, en wonderlijk geval van den eenen. Ziet daar 't geen'er kortelyk van het Eiland Hispaniola te zeggen valt; van het welk eer wy afscheiden / moet hier een heel wonderlyk geval ingevoegd worden. Omtrent het begin van April des Jaars 1689 lag in eene der Havens van dit Eiland een Engelsch Schip op zyn vertrek / om weder na Engeland te keeren. De Capitein / John Killegrew geheeten / een zeer eerlyk Man / met wien ik geduurende zyn verblyf aldaar groote gemeenschap had gehad / noodigde my / nevens andere goede Vrienden / op zyn Afscheidmaal. Men dronk'er op zyn Engelsch / dat's te zeggen / vry wat sterk. Ondertusschen / terwyl'er van deze en geene dingen reden gevoerd wierd / stofte Killegrew geweldig op de radheid van een Engelschen Jongen / dien hy binnen boord had. Een Hollandsche Schipper / daar mede tegenwoordig / en niet minder door den wyn bevangen als den Engelschman / wedde om vyf-en-twintig stukken van achten / dat hy een radder Jongen te voorschyn zou brengen. Straks wierd na het Hollansch Schip gestuurd / en de Jongen op het Engelsch overgehaald; alwaar aan ieder belofte van een Muts / met selp gevoerd / zynde gedaan / begon elk zyne radheid te toonen / met in het Want / de Mars / op het Ezelshoofd / enz. te klimmen: maar zynde den een hier zo gaauw in

ën als den ander / en kommende malkander niet verkloeken / neemt d'Engelsche Jongen de stoutheid van gantsch na boven te klimmen / en zich met het hoofd nederwaarts op de Knop van de Vlaggestok op te rechten / speelende met de beenen als of hy op een gelyke grond had gestaan ; waar na met een gantsch bezadigd gelaat weder beneden zijnde gekomen / tartte hy den Hollander om hem zulks na te doen. Deze / ziende zijnen Schipper aan / die / niettegenstaande het gevaar / hem met een dronken hoofd moed gaf / vliegt in het Want / klimt na boven / en zet zig mede op de gemelde Knop : doch zijnde in het kunsje onervaren / of zich mogelijk wat te ver achter over geevende / tuimelt hy / tot schrik van alle d'Aanschouwers / nederwaarts. Echter scheen hy in dezen uitersten nood noch tegenwoordigheid van geest genoeg te hebben ; greep nu het een / dan het ander touw / daar hy zich door de swaarte van een vallend ligchaam niet aan kan houden ; en kwam aldus met horten en stooten beneden / vallende blak op de billen dat het daverde / zonder zich merkelijk bezeerd te hebben. Fluks springt hy op de been / en zei tegen den Engelschen Jongen / dat hy hem die buiteling na zou doen : maar deze had'er geen lust toe ; en wierd derhalven Capitein Killegrew met eenparige stemmen veroordeeld om de weddingschap te betaalen.

III. HOOFDSTUK.

Vertrek van *Hispaniola* , en komst aan het Eiland *Cuba*, benevens de beschrijving van het zelve.

NA ruim een jaar op het Eiland Hispaniola gesleeten te hebben / kreeg ik gelegentheid om een Togt na Cuba te doen / met een Spaansch Schip daar eenen Don Alvares de Pimentel Capitein op was / een Man van ruim zo groote hoogmoed als ervarenheid in de zee zaaken. Het gantsche Scheepsvolk was ook van de zelve bekwaamheid ; en indien ons d'almagtige God niet wonderbaarlijk had gered / nooit zou ik het Eiland Cuba hebben betreden : want zijnde op den 10den. der Maand Augustus van den Jaare 1689. twee dagen na ons vertrek van Hispaniola, door een zeer swaaren storm beloopen / zouden wy zekerlijk Schip / Goed / en Leven verlooren hebben : maar de wakkerheid van elf so Franschen / Engelschen / als Hollanders / gewoon in deze Wateren te swerven / gevoegd by de

Vertrek des Schrijvers van *Hispaniola*

de mededoogendheid van den Hemel / bracht ons eindelijk / niet zonder swaare schade aan Masten / Touwen / enz. geleeden te hebben / behouden aan het Eiland Cuba te land / daar ik den grooten God dankte wegens my van het gezelschap der Spaansche Zeelieden / d'erbarmelijksten van alle de Natien die zich op dit woedend Element durven betrouwen / te verlossen.

Komst aan het Eiland *Cuba.*

Lengte en breedte van het zelve.

Dit Eiland wierd door Christoffel Columbus ondekt / en eerst genaamd Joanna, sedert ook Fernandina en Alpha-Omega; doch is eindelijk best bekend gebleeven onder de benaaming van Cuba. Het strekt zich in de lengte van de Westelijke Uithoek Auton tot aan d'Oostelijke Maizi twee honderd en dartien mijlen; by de grootste breedte / tusschen de Hoofden de Jardines en Lucanaca, vijf en sestig; en krimpt anderzins ook elders tot twaalf. De grond draagt doorgaans veele hooge Bergen / en swaare Bosschen. 't Gebergte brengt voort vischrijke Rivieren / welke of ten Zuiden / of ten Noorden / in den Oceaan uitwateren.

Rivieren.

De Stroomen, welke in de Haven Xagua vloeijen / hebben veel beter Goud / als 't geen in d'andere Rivieren en Beeken word gezameld; zijnde het zelve zacht / en by de Goudsmeden in groote waarde; en het ander van veel slechter alloy. Als de voornaamsten worden gerekend Arimao, la Luna, de Mares, en Cauto, de grootste van allen / en die zich Zuidwaarts in zee stort. Altemaal voedenze overvloedig Krokodillen, welke menig Mensch en Beest na 't water rukken / en aldaar eeten.

Ceder-boomen.

Onder het Geboomte wassen de Cederen hier niet minder groot / als welriekend. Elke Stam kan een Schuit voor veertig / ja sestig Man / leveren.

Storax.

By het opgaan van de Zon verspried zich zeer verre d'aangenaame reuk van Storax-hout / 't geen d'Inwoonders gewoon zijn des nachts te branden.

Wijngaarden.

Maar niets groeit weelderiger als de Wijngaard. De Stammen hebben de dikte van een Mans middel / en brengen ampere Druiven voort.

Gevogelte.

Men heeft hier ook een overvloed van Gevogelte, als Ring- en Tortel-duiven, Patryzen, doch zo kloek niet als ze wel elders vallen / en veelerley andere soorten. Noch zijn'er andere Vogels / die men nergens vind / van gedaante als Kraanen; welke / jong zijnde / t'eenemaal witte vederen hebben: doch allengskens worden de zelve van allerhande koleuren. Deze Vogelen zitten den meesten tijd by troppen van drie of vier honderd te gelijk met de pooten in 't zout water / 't geen ze drinken.

Paapegaayen vangst.

De Paapegaayen onthouden zich ook hier met meenigte in de Bosschen. De vangst dezer Vogelen gaat zeer vreemd toe. Een Jon-

Jongen / welkers hoofd onder eenige groente verschoolen is / klimt op het hoogste van een Boom / en roert een Paapegaay, welke hy op de hand heeft / op de kop; zulks dat het Beest een klaagend geluid maakt: waar op d'andere Paapegaayen komende toevliegen / werpt de Jongen / op dit werk afgericht / een strik / die aan een stokje vast is / om den hals van dien hy 't best kan bereiken; rukt hem na zich toe; en geeft hem over aan de geenen / die zich onder den Boom onthouden. Dit vangen gaat zeer gemakkelijk toe: want zo lang als de Paapegaay, dien de Jongen op de hand heeft / het gemelde klaagend geluid laat hooren / zullen d'anderen niet uit den Boom vliegen.

Tot spys dient ook noch een zekere soort van viervoetige Slangen, welke niet kwalijk na de Haagedissen sweemen / en Yguanas geheeten worden. Yguanas.

Maar byzonder smaakelijk valt het vleesch der Schildpadden, welker sommigen zo groot zijn / dat ze honderd en dartig ponden haalen: en geneest ook noch hun Vet Melaatsheid en Schurft. Schildpadden.

Wat de Stieren en Koeyen belangt / vermits ze hier in zulk een menenigte zijn / worden ze meestendeel om de Huiden geslacht. Stieren en Koeyen.

De Varkens werden aan riemen gesneeden / in de Zon gedroogd / en wijders t'scheep gedaan / ten voedsel van het Bootsvolk / 't geen uit de Havana na Spanjen afsteekt. Varkens.

Behalven alle deze gemakken / hebben d'Ingezetenen ook noch dat van het Katoen, 't geen in het wild wast / en goed Lywaat levert. Katoen.

Eertijdts wierd Cuba door verscheidene Heeren bestierd / waar af ieder zijn eigen Landschap beheerschte. Onder de voornaamsten zijn Maizi, Bayamo, Cueyba, Camaguey, Macaca, Xagua, Habana, en Uhima; sommigen vlak / anderen bergachtig / en meer of minder vruchtbaar na dat ze wel gelegen zijn. Door de komst der Spanjaarden hier te lande wierden alle deze Landschappen dicht bewoond: doch sedert zijn ze zodanig ontvolkt / dat'er naauwelijks oude Inboorlingen zijn te vinden. Weinige Spanjaarden onthouden zich op dit wijdluftig Eiland / hoewel het van leevensmiddelen genoegsaam voorzien is. Oude bestiering van *Cuba*. Des zelfs Landschappen door de Spanjaarden ontvolkt.

In het Landschap Camaguey legt een Valley / drie mijlen in den omvang / alwaar de Natuur zeer overvloedig Molensteenen voortbrengt / welke zo net rond zijn / dat men met geen passer een volmaakter kring kan trekken. Natuurlijke Molensteenen.

Wijders is vermaard het Gebergte / uit het welk Joodenlijm diep zeewaart vloeit / alwaar het door de wind herwaarts en derwaarts word gedreven. Vremd Gebergte.

Lucht en Grond. De Lucht valt hier doorgaans zeer gemaatigd / en de Grond vruchtbaar van Krap, Cassia Fistula, Gengber, Mastik, Aloë, Kaneel, en Suiker.

Goud en Koper. 't Goud, 't welk in de Mijnen en Stroomen gevonden word / is nergens na het zuiverste: doch het Koper staat de hoogste proef uit.

Zeden der Cubaanen. Wat de Zeden der Cubaanen belangt / d'oude Inwooners gingen eertijdts naakt: maar sedert dat de Spanjaarden zich hier gevestigd / en'er veele andere manieren ingevoerd hebben / gebruiken ze kleeding. De Mannen vallen doorgaans zeer ongeschikt / en verlaaten de Vrouwen na hun welgevallen om de minste oorzaak: doch deze rampzalige Schepselen / niettegenstaande dat ze dikwils zonder eenige reden verlaaten worden / blijven echter altijd aan den Echt verbonden. Het Trouwen gaat godloos toe / en wijkt af van de heiligste plicht des Huwelijks. De Bruidegom beslaapt de Bruid den eersten nacht niet; maar zy word beslaapen van zijne goede Vrienden / die in gelijken staat met hem zijn: zulks dat die aan een Heer komt te trouwen / met Heeren vleeschelijke gemeenschap heeft; aan een Koopman / met Kooplieden; aan een Visscher / met Visschers / enz.

Cuba word onder de Spaansche Heerschappy gebracht. Sedert dat Christoffel Columbus, uit Hispaniola afgescheept / Cuba ontdekte / wierd dit Eiland onder de Spaansche Heerschappy gebracht / hoewel geensins zonder bloedvergieten: want d'Inwooners / dagelijks met de Canibaalen strijdende / waren niet onbedreeven in den wapenhandel. De Spaansche Hopman Valdivia is hier gesneuveld / en zijn Schip aan stukken gekapt. Niet beter voer Fogeda, wiens Volk op Cuba in de loop bleef. Hy zelve bracht'er het leven op een wonderbaarlijke wijze af; doch bestierf eerlang zijne wonde binnen S. Domingo. Twee jaren na dit voorval voer Diego Valasques na Cuba, in den jaare 1514. 't Eerste / 'tgeen hy verrichtte / was de stichting van een Stad / welke hy S. Jago noemde / gelegen aan een Zuidelijke Inham / vol Visch en kleine Eilandtjes / waar achter de Schepen / zelfs by het hardste onweer / veilig schuilen: weshalven ook de nieuwe Vesting / wegens haare schoone gelegenheid / binnen korten tyd zodanig toenam / dat ze twee duizend Burgers telde / een Hoofdkerk kreeg / mitsgaders een Minnebroeders-klooster / en Bisschop / staande onder dien van S. Domingo. Drie mijlen beneden de de Stad legt een Mijn, wiens vijf schepels Beegaarde twee schepels zuiver Koper uitleeveren. Maar niettegenstaande alle deze voordeelen / is den aanwasch der Stad eindelijk tot zodanig een verval geraakt / dat de meeste Huizen tegenwoordig leedig

Stichting van de Stad *S. Jago.*

leedig ſtaan / en naauwelijks twee honderd Inwoonders hebben: waarom zy dan ook zo licht verviel in de handen van honderd en ſeſtig Engelſchen / door Hopman Clift aangevoerd / in den Jaare 1601. Deze ontfing door Brandſchatting honderd duizend ſtukken van achten / benevens een ſcheepslaading Huiden en Suiker.

Behalven S. Jago, ſtichtte Valaſquez noch het Stedetje Baracoa, aan d'Ooſtelijke kuſt van Cuba, vermaakelijk beſproeid door de Rivier Mares, welke in den Oceaan uitwatert tuſſchen twee Bergen ter eene en een vlak Hoofd ter andere kant; zulks dat ze een zeer ſchoone Haven maakt. Hier omtrent valt koſtelijk Ebbenhout.

Ook ſtichtte hy de Stedetjes S. Salvador, op de gezondſte hoek van het gantſche Eiland / aan de Stroom Cyamo, welke ronde Steenen voortbrengt / bekwaam om in geſchut te gebruiken; en Trinidad, voor wiens moeijelijke Haven meenig Schip is komen te ſneuvelen: doch deze laatſtgenoemde Veſting wierd door een grouwelijken Storm ten gronde toe overhoop geſmeeten. S. Salvador en Trinidad.

Noch ontmoet men'er de Stedetjes Puerto del Principe, en Villa Sancti Spiritus; by de Haven van welk eerſte een Fontein is / daar ſomtijds Pek uit vloeit; en het ander door de Stroom Saaz, zes mijlen van den Oceaan, beſpoeld word / en vijftig prachtige Huizen telt. Puerto del Principe en Villa Sancti Spiritus.

Maar de voornaamſte Vaſtigheid / door de Spanjaarden in West-Indiën bewoond / is Chriſtoval de Havana. Deze Stad ſtond eerſt op de Zuidzijde van Cuba; doch is namaals verlegt ten Noorden tegen over Florida. De Haven is niet minder veilig / als groot: want duizend / en meerder Schepen konnen'er bekwaamelijk binnen loopen / buiten bedenken van eenig gevaar: d'Ingang heeft de lengte zo verre een Gooteling kan toereiken; alwaar ze tuſſchen een uitſteekende punt Landts en een vierkantig Waterkaſteel zo eng blijft / dat geen twee Schepen te gelijk konnen binnen ſteevenen. Op het naauwſte heeft men zes vademen waters. Wederzijdts van den buitenſten mond der Haven legt een Sterkte / langwerpig vierkant; d'eene Meſa de Maria, ter zijde van de Stad Havana, op een vlakken grond; en d'andere Morro genaamd / aan den voet van twee Bergen / welker toppen / van geſchut voorzien / de Stad lichtelijk over de Haven konnen dwingen. Tuſſchen Morro en Meſa de Maria verheſt zich een Toorn / dik / hoog / en overal even rond; boven gedekt met een geſplitſte Kloot / en voorzien van Wacht / die zo veel Vaandels opſteekt als hy Schepen uit zee ontdekt / tot Havana, wijdloopiger beſchreeven.

waarschouwing voor de Stad / een myl binnenwaarts gelegen. Voor Havana zelve legt een derde Kasteel. Altemaal zyn ze voorzien van zwaar Geschut / ten getale van twee honderd en veertig Stukken / en een sterke Bezetting: volgens bestek van den Veldoversten Joan de Texeda en den Ingenieur Baptista Antonelli, door den Spaanschen Koning Philips den IIden. derwaarts afgevaardigd / op dat de Plaats tegens alle vyandlyke indruk volkomentlyk verzekerd mogt blyven; te meer, dewyl de ryke Zilvervloot / en andere Schepen uit West Indien, alhier te samen vergaderen / om gelykelyk na Spanjen over te steeken. De Stad strekt zich langs de Haven / en heeft twee Kerken met spits toeloopende Toorens. De Huizen zyn gebouwd na de Spaansche wyze. De Sterkte / tot bescherming der Stad / is voorzien van twaalf metaale Kartouwen / de twaalf Apostelen geheeten / behalven het minder Geschut.

Havana tot twee maalen door een Franschen Zeeroover gebrandschat.

Maar niet altyd is Havana zo vast geweest. In den Jaare 1536 wist het zich niet te verdeedigen tegens een kleinen Franschen Roover / welke / van de Vloot afgedwaald / by storm herwaarts verviel / en de Stad bemagtigde. De Spanjaarden kochten het verbranden van de houte Huizen / met stroo gedekt / af voor zeven honderd dukaaten. Met dit geld staken de Franschen weder in zee: doch des anderendaags drie Schepen uit Nieuw Spanjen op de rede van Havana gekomen / en van dit voorval verstendigd zynde / losten ze aanstonds hunne Koopwaaren / en dervolgden slagvaardig den Zeeroover. Eer lang kreegen ze hem in 't oog: maar den Admiraal / die de sneedigste in 't zeilen was / dorst de kans niet alleen waagen / en verwachtte derhalven de twee andere Schepen. De Franschen / deze bloodhertigheid bemerkende / schepten moed / en vielen den Spaanschen Zeevoogd op 't lyf. Deze loopt tegen 't strand / en geeft het Schip ten besten. Het naast daar aan / verschrikt door de vlucht van den Admiraal / wend insgelyks over staag van den Vyand af. Het derde volgt het voorbeeld van de twee anderen. Alle drie vervielen ze dan in de handen der Franschen; welke / moedig door zulk een onverwachten zegen / de stevens voor de tweede maal na Havana wendden / alwaar ze den Burgers nu eens zo veel brandschatting afperssten.

Havana verscheidene maalen ingenomen.

Sedert dit ongeval bouwden de Spanjaarden alhier steene Huizen / en een Sterkte aan den mond van de Haven. Ondertusschen lag de Stad echter aan de landzyde bloot; 't geen den Engelschen niet onbekend zynde / traden ze by zekere gelegentheid anderhalf uur boven de Stad te land / en vielen er voor het krieken van den dag gewapenderhand in. De Span-

jaar

jaarden / aldus overrompeld / vluchtten boschwaart; weshalven de Stad met gemak wierd uitgeplond en verwoest.

Dit was de laatste slag niet / daar Havana jammerlijk door wierd getroffen. Geduurende den Oorlog tusschen Keizer Karel den Vden, en den Franschen Koning Hendrik den IIden, liep een Schip met tnegentig Soldaten / uit Diepe na Cuba. Dit Volk maakte zich meester van Sant Jago, en sleepte een grooten buit weg. Aldus verrijkt / rukte het by donker binnen Havana; doch bevond zich in de hoop bedroogen / zijnde de Huizen overal leedig: want de Spanjaarden / drie maalen door overval verarmd / hielden hunne Goederen op de Hof-steden / wijd en zijd landwaart verspreid. Terwyl de Franschen alle huizen en hoeken doorsnuffelden / kwamen twee Spanjaarden onder schyn van beding te maken wegens brandschatting / doch waarlyk om het getal der Vyanden af te kyken. De Franschen eischten zes duizend dukaaten. De twee Spanjaarden betuigden / dat alle hunne Goederen zo veel niet konden utmaaken; en / tot de gevluchten gekeerd / brachten bericht wegens der Vyanden getal en eisch. Hier over vielen wederzijds hevige twistingen. Sommigen oordeelden raadsaamst aan een dwingende noodzaakelykheid toe te geeven / en / indien ze niet konden af dingen / de gevorderde Brandschatting te betaalen. De meesten verstonden de zaak anders; zeggende / dat het getal der Franschen te klein / en de ge-eischte somme te groot was / dan om ze te geeven / en den Vyanden niet onder de oogen te trekken. Men begeeft zich dan op weg met honderd en vijftig man. Omtrent de darde nachtwaak ging de strijd aan. Met d'eerste torn wierden vier Franschen ter neder geschooten. Op het lossen van de vuurroers geraakte alles in de wapenen; en de Spanjaarden / na kleine tegenweer / aan 't loopen. d'Overwinnaars / verbitterd door hunne trouwloose toeleg / staken de Stad in brand; en zynde daar by geval toenmaals veel Pek en Teer / waar mede de Franschen in der yl alles / daar ze by konden reiken / bestreeken / deelden zich de woedende vlammen allerwegen mede. De Kerken wierden nu ook ten zelven einde aan het houtwerk besmeerd; wanneer een Spanjaard vrymoedig verzocht / dat de Tempels / tot den Godtsdienst geschikt / ongeschonden mogten blyven: doch hy kreeg ten antwoord / dat Menschen / die geen geloof hielden / geen Kerken van nooden hadden / in de welke hun geleerd zou worden geloof te houden. De Franschen / niet verzadigd met branden / wierpen ook de Muuren ten gronde toe af; en van het Slot bleef naauwelyks d'eene steen op den anderen.

Mansenille een beruchte Rede.

Wijders is alhier berucht de Rede Mansenille, beschut door
een voorleggend Eiland / alwaar in den Jaare 1606 de Zeeuw=
sche Zeevoogd Hautein slaags geraakte met zeven Spaansche
Galjoenen / en den Onder-Admiraal Abraham du Verne, die
den Spaanschen Admiraal aan boord had geklampt / met een
zeer doornageld Schip / hebbende den brand in 't buskruid ge=
steeken / te gelijk met den Spanjaard / om niet zonder wraak
te sterven / in de lucht vloog.

Haven Xagua.

De Haven Xagua kent naauwelijks haars gelijke. De mond
heeft de ruimte van een boogschoot / en strekt zich binnenwaarts
uit tot tien mijlen. Drie Eilanden beschaffen een veilige leg=
plaats / als ook de Bergen die in 't rond langs Strand oprijzen.

Matanca.

d'Inwijk Matanca is niet alleen bekend door den ronden Berg /
el an de Matancas geheeten / welke zich van een laagen grond
verheft; maar byzonder wegens de verrichting van den Zee=
voogd Pieter Pietersz oon Hein. Deze / door de West-Indische
Maatschappy afgevaardigd / om met een-en-dartig Schepen
voor Havana op de Zilvervloot te kruissen / verviel van daar
door een sterke stroom voor Matanca. Hier hield hy by de wal
af en aan / wanneer tien Spaansche Kielen hem in den mond
liepen / daar maar een af ontsnapte. Tegen den middag wier=
den negen andere Schepen ontdekt / welke langs de wal binnen
d'Inwijk Matanca, doch aldaar aan de grond / geraakten. Pie-
ter Hein volgde met het kriekem van den morgenstond / en ver=
overde na kleinen tegenstand de Vloot / geschat op meer als hon=
derd en vijftien tonnen goudts; behalven de Muskus / Amber=
grijs / Bezoar / de laading van twee Galjoenen / en een rijke Prijs.

Ontvolking van Cuba.

Eindelijk verdient het geen gemeene verwondering / dat dit mag=
tig Eiland Cuba, eertijdts in zo veele volkrijke Rijken verdeeld /
tegenwoordig byna onbewoond legt: want volgens het getuige=
nis der Spanjaarden woonden in den jaare 1627. niet meer als
festien duizend Zielen op Cuba: maar die naziet 't geen de Bisschop
Bartholomeus de las Casas nagelaaten heeft / zal de oorzaak lich=
telijk vinden waarom Cuba, nevens andere Indiaansche Ge=
westen / zo woest legt. Een eenig staaltje behoeft'er maar af
te verde gebracht te worden. De gemelde Bisschop verhaalt
dan / hoe een Cacique, Hathuey geheeten / voor de Spanjaarden /
in het Jaar 1511. aan zijn Land genaderd / van Hispaniola na
Cuba vluchtte / alwaar hy sedert in de Spaansche handen viel.
't Vonnis / over hem geveld / behelsde / dat hy by groen hout
leevendig verbrand zou worden. Terwijl hy aan de staak wierd
gebouden / hield hem een Franciscaaner Monnik voor de ge=
heimenissen van het Roomsche Geloof / daar hy nooit af had ge=
hoord /

hoofd / en te gelijk hoe hy ten Hemel zou vaaren indien hy in zulk een Geloof stierf / of anderſins ter Helle. Hathuey vraagde den Franciſcaaner / of'er ook Spanjaarden in den Hemel waren ; en krygende ten antwoord / dat'er de goede hun verblyf hadden / voerde hy den Monnik met een verbitterd gelaat te gemoet / dat hy liever onder de Duivelen in de Hel wilde verkeeren / dan onder de Spaanſche Landaard / welkers wreedheid alles te boven ging 't geen hy hem van de Duivelen kon zeggen.

IV. HOOFDSTUK.

Vertrek van *Cuba*, en komſt aan *Cartagena*, benevens een Beſchrijving van dit Landſchap.

Langer bleef ik op het Eiland Cuba, als ik gedacht had ; dewyl ik al sedert eenige maanden van voorneemen was my te Cartagena te verhoegen / en aldaar een vaſt verblyf te neemen: zynde my daar toe een goede gelegentheid aan de hand gekomen, door het affterven van zekeren Commiſſionaris / wiens Comptoir niet verſmaadelyk was. Ik vertrok dan / na alle hinderpaalen uit den weg geruimd te hebben / derwaarts met een Spaanſch Schip / Noſtra Signora di Atocha genaamd / gevoerd door eenen Don Henrico de Sanzaro ; een Man / geloof ik / die een Don gekocht had / om wat aanzienlyker in de wereld te weezen : want zyn gantſche gedrag vertoonde niet / dat zyne Voorouders lieden van aanzien waren geweeſt. Echter het onthaal / 't geen ik gedurende de Reis genoot / deed my over zyne Spaanſche grilligheden heen ſtappen ; en zynde op den twee-en-twintigſten Maart van den Jaare 1691. in de Haven / gelegen aan de Noord-Zee, en zeer groot en veilig / ten anker gekomen / bedankte ik hem met zeer beleefde Franſche Complimenten / en verhoegde my ter plaatſe daar men my met een byzondere goedheid al langen tyd had verwacht / en mogelyk ook wel met een ſoort van noodzaakelykheid : want het is gantſch niet gemeen Spaanſchen Handel door een Franſchman te zien dryven. Maar ik moet'er ook dit by zeggen / dat men d'intrigues van de wereld een ieder niet aan de neus behoeft te hangen. Voorzichtig zyn ze / die meer denken als ſpreeken : die vryheid laat ik ook aan myne Leezers.

Vertrek van Cuba.

Komſt aan Cartagena.

Het Landſchap Cartagena is gelegen in Zuid-America, in het Ryk Nieuw-Granada, en ontleent deze benaaming van de Hoofdſtad.

Beſchryving van het Landſchap.

stad. Het is vol van Heuvelen / Valleyen / en Geboomte / daar
verscheidene aangenaame Gommen uit druipen. Ook levert het
lange Peper, scherper als d'Oost-Indische; verscheidene zoorten
van Fruit; en op eenige plaatsen Goud. d'Inwoonders lijden groo-
te overlast van de Tygers en Slangen. Voor de Spaansche komst
was het Land ongemeen volkrijk. De Vrouwen trokken ne-
vens de Mannen ten oorlog; en dient tot een staal van hunne
dapperheid / dat Martyn Ambisus in den Jaare 1509 een Doch-
ter gevangen kreeg / die acht-en-twintig Spanjaarden met ver-
giftige pylen had dood geschooten.

Tot het Landschap Cartagena behoort ook het Gewest Vraba,
Gewest Vraba. 'tgeen zo vruchtbaar is / dat alle Spaansche Boomen en Zaaden,
herwaarts overgebracht / gelukkiger wassen dan in Spanjen zelf.
Andersins heeft het ook zijn eigene Vruchten. De grond draagt
overvloedig Pijn- en Palmboomen, welker samengebondene bla-
deren voor bezemen dienen. De Boom Guajana geeft zerpzoete
Limoenen: de Guarauana groote Citroenen: de Mameis een Vrucht
niet ongelijk den Oranjeappel / doch van smaak als een Me-
loen: en de Houos smaakelijke Pruimen. Uit de Hoven graaft
men de voedsaame Wortelen Batata; welke / onder de heete as-
sche gebraaden / d'Europische Raapen overtreffen. Gestampt /
en op water gezet / tot dat het over gest / maaken ze een Drank,
daar d'Indiaanen zich dronken aan drinken. Wyders heeft
dit Gewest veel Wild en Visch. In de Bosschen loopen Tygers,
Leeuwen, en vreemde Wanschepsels, zo groot als een Os / heb-
bende Olifantssnuiten / Paardevoeten / en hangende Ooren.
't Geboomte griemelt van Vogelen. Langs d'oevers der Mei-
ren onthouden zich in meenigte Paauwen, Faizanten, en Paape-
gaayen, welker sommigen grooter zijn als Kapoenen / anderen
kleinder als Musschen.

Wat de Stad Cartagena belangt / zy is gesticht in den Jaare
Beschrijving van de Stad *Cartagena*. 1532 door Peter de Heredia; doch kreeg haar volkomen beslag
van Georgius Robledo, acht jaaren na de eerste grondlegging.
Deze Bisschoplijke Stad word ten Noorden bespoeld van de
Noord-Zee over een vlak-ondiepen grond. Aan de Landzyde
vloeit de Zee door een naauwen Boezem benevens de Stad na
het Meer Canapote, 't welk met den Oceaan te gelijk ebt en vloeit /
en by beurtige wisseling het water loost of ontfangt door twee
verwulfde Pypen van een lange Brug / met de welke Cartage-
na aan de vaste Kust word gehegt. Meer als vijf honderd
Huisgezinnen bewoonen Huizen, in geschikte order van steen op-
gehaald: want de Stad, langwerp vierkant / word verdeeld in
zes-en-twintig ruime Straaten, waar van'er vier zes honderd
en

en twintig schreeden lang zijn. Achter ieder Huis legt een Hof. De Kerk steekt boven d'andere Gebouwen uit. Het Klooster der Dominicaanen is prachtig getimmerd. De Franciscaanen geeven hun niet toe; te meer, dewijl ze een twede Gesticht over de Brug op 't vaste land bewoonen. Het Tolhuis en Paleis, daar de hoogste Vierschaar van het Landschap Cartagena word gespannen, zijn beziens waardig. De Haven heeft twee Inkomsten. De voornaamste legt een half mijl ten Oosten van de Stad: de Westelijkste, la Boca-Chica geheeten, omtrent eens zo verre. Beiden zijn ze gevaarlijk wegens blinde klippen. Toen François Draak in den Jaare 1585. Cartagena stormenderhand bemagtigde, lag de Stad rondom beschanst, behalven twee Sterktens tot nader verzekering. Het eene Slot besloot den engen Mond des Havens met een sterke keten. Dicht daar by stond d'Abdy, aan S. Franciscus toegewijd, binnen weerbaare muuren. Sedert zijn'er verscheidene Hoornwerken, Forten, en Toorns gemaakt, om allen vyandlijken indruk te stuiten. De Stad verrijkte hand over hand door de vaart op Spanjen, het overwinteren van de Peruaansche Zilvervloot, en byzonder wegens de rijke toevoer uit Nieuw Granada langs de Rivier Magdalena. Toen de Spanjaarden hier aankwamen, was het Eiland voor de Haven bewoond by Visschers: doch tegenwoordig zijn'er geen voetstappen van de zelven meer te vinden; zijnde altemaal omgekomen, of voor de Spaansche magt na woeste plaatsen gevlucht: hoewel het Volk anderzins, hier en rondom heen, fier genoeg was om een kans te waagen.

Geen kleine aanstoot heeft Cartagena by deze en geene gelegentheden geleeden. Naauwelijks was het voltrokken, wanneer vijf Fransche Roofschepen de Stad in koolen leiden. Een Spaansche Matroos, uit last van den Steevoogd gegeesseld, kropte de spijt op; trok over Spanjen na Vrankrijk; geleidde de gemelde Schepen na Cartagena; en koelde zijnen moed aan den Stevoogd, dien hy uit den slaap wekte, de geesseling verweet, en doorstak. De buit, by de Franschen weggedraagen, bedroeg meer als anderhalf honderd duizend dukaaten. Cartagena verbrand.

De mindere Steden in het Landschap Cartagena zijn Sant Jago, Villa de Maria, Santa Cruz de Mopox aan de Rivier Magdalena, en weinig hooger het Tolhuis Caranco de Malambo. Mindere Steden in het Landschap Cartagena.

Nergens is een Gewest van zulk een kleine uitgestrektheid, daar zo veel Beeken en groote Rivieren vloeijen. De geene, welke grootheidtshalve Rio Grande, of Magdalena, geheeten word, ter oorzaak dat ze op den dag, aan die Santinne toegewijd, ontdekt is, stort dierwege in den Noorder-Oceaan, drie- Rivieren.

en-twintig mijlen ten Oosten van Cartagena, dat haar vloed
twee mijlen breed en tien lang door de Zee heen boort / en versch
water behoud. In den Mond legt een Eiland / 't geen de Ri-
vier verdeelt. De wijdste en meest bevaarene Uitwatering stroomt
na de kant van het Landschap Santa Martha, stootende ten We-
sten tegen Cartagena. Het dondert en blixemt hier vreeselijk /
meest van middernacht tot 's morgens. In de Wintermaan-
den valt'er swaare Regen / welke / by 't Gebergte nedergestort /
de Stroom krachtig doet swellen.
Ziet daar het voornaamste 't geen van Cartegena te zeggen
valt / daar ik mijne zaaken op een zeer goeden voet had / tot
zo verre dat ik staat maakte met genoegsaame rijkdom binnen
weinige jaaren weder in mijn Vaderland te zullen keeren:
maar de Tocht / in het Jaar 1697. door mijne Landtsgenoo-
ten / toemaals in oorlog met den Koning van Spanjen en deszelfs
Geallieerden / ondernomen / en tot mijn / en veeler anderen on-
geluk / maar al te wel uitgevallen / wierp mijn gantsche for-
tuin onder de voet / en deed my alles verliezen wat ik met moei-
te en schranderheid had weeten te vergaderen. De beleefdheid
van Monsr. de Pointi, dien ik niet spoedig genoeg te spreeken
kon komen / beschikte my echter gelegentheid om noch iets te
behouden / 't geen eeniger maate voor de roofgierige klaauwen
van den Soldaat bewaard kon worden / en waar mede ik /
ziende mijn geluk te Cartagena t'eenemaal over hoop gesmee-
ten / elders mijn voordeel trachtte te beoogen: ten welken einde
ik my dan op het Esquadre van den gemelden Heer inscheepte /
en den 29sten. Augustus van het genoemde Jaar behouden
te Brest aankwam. Een naauwkeurig Verhaal / door den
Franschen Bevelhebber van deze Tocht in 't licht gegeeven /
moet ik hier tot een besluit aan den Leezer meedeelen.

HOOFD-

GROND BEWERP
Der Stad en Reden van
CARTAGENA
en des zelfs
FORTEN.
Aanwyzing der Letters.
A. De Stad Cartagena
B. De Neder Stad. Himani.
C. 't Fort S. Lazarus.
D. 't Fort S. Croix.
E. 't Fort Bocachiqua
F. Reduit aan den mond van de kom.
G. De Trenchée.
H. Battery van ses Stukken.
I. Battery van drie stukken en twee Mortiers.
K. Battery van ses stukken en een Mortier.
L. Battery van een Mortier op den weg.
M. Battery van een Mortier op het Eyland by de Reduit.
N. Onze Vrouw de la Poupe, of van het Achter Kasteel.
O. Meir Onzer Vrouw van het Achter Kasteel.
P. Huis daar men de Troupen ontscheept
Q. Park der Artillery daar men het kanon ontscheept.
R. Le Sceptre.
S. Le Vermandois.
T. Le S. Louis welke 3 Schepen de Stad gedurende d'attaque van de zelve beschooten.
Schaale van duizend Vademen
Aanwyzing der Letters en Cyffers
V. Galjoot 't geen de Stad bombardeerde.
X. Noch een Bombardeer schip.
Y. Galjoot 't geen Bocachiqua bombardeerde.
1. Battery van twee Mortiers, welke Bocachiqua bombardeerde.
2. Ankering voor Bocachiqua.
3. Landing voor Bocachiqua.
4. Landing der Bockaniers mislukt om dat de zee te hol ging.
5. Verbrande Schepen der Vyanden.
6. De Campementen.

V. HOOFDSTUK.

Relaas wegens *d'Expeditie* der Franſchen op *Cartagena*, door een Eſquadre onder het gebied van *Monſr. de Pointi*, in den Jaare 1697.

HEt voorneemen / 't geen ik ſedert langen tijd had geformeerd / van een Wapenruſting daar de eer en het nut gelijke deel in hadden / wierd t'elkens / dan door deze dan door geene hinderpaalen / verbroken ; hoewel Monſr. de Pontchertrain het ontwerp / 't geen ik aan hem had gepreſenteerd / door den Koning had doen goed keuren / en de Schepen / Troupen / en Munitien / die ik verzocht / verwurven. Maar eindelijk d'onttakeling van de Vloot / welke de Graaf van Chateau-Renault van Provence weder te rug had gebracht / het Zeevolk buiten dienſt laatende; en de ſchikkingen / die ik had gemaakt met Monſr. Vanolles , Treſorier Generaal / my beloovende dat ik omtrent de penningen / welke tot zodanig een Expeditie wierden vereiſcht / niet in gebreke zou blijven / ſcheen zich geene hinderpaal meer tegens my te kanten.

Ondertuſſchen kreeg men de tijding / dat'er veertig Oorlogſchepen uit de Havenen van Engeland in zee waren geſteeken / met order om op de hoogte van Breſt te kruiſſen / en my het uitloopen te beletten. Aldus dan ſcheen mijn vertrek onmogelijk / en de gantſche onderneeming te niet. In deze bekommering vaardigde ook de Gouverneur van Heizand een Expreſſe af / waar mede hy de gemelde tijding deed beveſtigen. Ik kreeg ze ter middernacht; en bedienende my'er af op een gantſch andere manier / als de geenen / daar ik ze af had gekreegen / wel dachten / liet ik ſein geeven om klaar te maaken / en ſtak / zo haaſt als het licht genoeg was / onder zeil / op den 7den. January 1697. 't Geluk was my gunſtig genoeg om niet ontdekt te worden ; en aldus geraakte ik met mijn Eſquadre in vijf-en-vijftig dagen aan het Eiland S. Domingo, zonder eenige merkelijke ontmoeting gehad te hebben. Hier verſtond ik / dat Monſr. Deſaugets , welke drie Schepen in deze Wateren commandeerde / en daar ik een order aan bracht van zich by mijn Eſquadre te voegen / voor acht dagen vertrokken was om weder na Vrankrijk te keeren : gelijk ook van Monſr. Daunou , 's Konings Stedehouder van het Eiland / dat al de Byſtand / dien Monſr. du Caſſe, Gouverneur dezer Kuſt / voor my gereed maakte / in omtrent vier honderd Man beſtond; hoewel hy order

Vertrek van Breſt, en komſt aan het Eiland S. Domingo.

der had om my met alle de krachten der Colonie by te spryngen.

't Is waar / dat by geluk alle de Roovers / welke zich hier omtrent onthouden / by de Franschen onder den naam van Flibustiers, en by de Hollanders onder dien van Boekaniers bekend / toenmaals daar vergaderd waren. Men had wel staat gemaakt / dat ik'er een gedeelte af zou vinden; maar zich niet met het gantsche getal konnen vleijen: want ze loopen uit en in als het hun belieft. By gevolg dan kon dit Secours niet begreepen worden onder het getal van veertien a vijftien honderd Man / die men my had doen hoopen dat ik te S. Domingo zou vinden. Daar waren'er maar omtrent zes honderd; zulks dat het my niet veel minder als duizend man ontschoot. Het vertrek van Desaugets beroofde my van een getal van Manschap en twee groote Schepen. Kort om / ik bevond my niet half zo sterk / als ik wel gemeend had te weezen.

Midlerwijl verzochten de Boekaniers, dat ze verzekering wegens den Buit mogten hebben / te weeten / tot hoe verre zy daar in deelen zouden: waar op ik een Geschrift liet aanplakken / behelzende dat ze hoofd voor hoofd met het Volk van des Konings Schepen zouden deelen. Ik had my laaten onderrechten van hunne gewoontens / en verstaan dat deze de gemeenste manier was. Men moet weeten / dat zijne Majesteit de goedheid had gehad van een tiende van het eerste Millioen / en een dartigste van het overige / aan het Volk toe te staan: doch wat belangt de rechten van den Koning / van den Admiraal / en van de Reeders / daar kon ik niet over schikken. Onder deze voorwaarden wierden ook / ten verzoeke van Monsr. du Casse, dzie Fregatten begreepen.

Reden-twist met Monsr. du Casse over d'Expeditie, en verdere overweegingen dien aangaande.

Tot hier toe had ik al de wereld noopende mijn voorneemen in d'onzekerheid gelaaten: maar du Casse, die uit de Geschriften van het Hof kwam te verneemen / dat het voornaamste der Expeditie Cartagena betrefte / oordeelde d'uitvoering'er af onmogelijk / ter oorzaak dat my zo veele dingen ontschooten / en dat ik by gevolg niet magts genoeg had: vertoonende my wijders met genoegsaame schijn van reden / dat / volgens de laatste berichten die men van de Kust van Indien had gehad / de Galjoenen noch te Porto-Bello waren / of ten minsten op weg om weder na Cartagena te keeren: Dat men kon hoopen hen alom daar te zullen aantreffen: Dat men verzekerd was van ze te vermeesteren / indien men ze in Porto-Bello ontmoette: Dat die Haven / hoewel verdeedigd door dzie Kasteelen / open genoeg was; en men'er zich met het bombardeeren van de Kasteelen /

en

en eenig Volk aan land te werpen om het Dorp aan te tasten/ meester af zou konnen maaken. Maar ik had andere redenen om dezen raad niet te volgen. De Galjoenen konden weder te Cartagena zijn gekomen/en ook wel in zee weezen. Ik wist ook al te wel/ door hoe veel toevallen men verhinderd kan worden Schepen t'ontmoeten om eenigen staat op zulke losse dingen te maaken. En boven al scheen my klaarlyk toe/ dat/ hoe de Spanjaarden/ in Porto-Bello aangetast/ zich minder in staat van verdeediging zagen/ hoe ik minder kon hoopen eenig voordeel by hunne nederlaag te doen/ zo men de glorie buiten stelt: want ongetwyfeld zouden ze op het gezicht van zodanig een Esquadre/ als 't geen ik de eer had van te commandeeren/ hunne Schepen verbrand/ of in de grond geboord hebben; en hunne Schatten niet voor hen/ maar voor my/ verlooren zijn geweest: vermits ik'er niet lang genoeg kon blyven om ze uit de grond weder op te haalen. Deze redenen wendden my t'eenemaal af van zo terstond na Porto-Bello te gaan; welke Tocht/ met het grootste gedeelte myner leevensmiddelen te verteeren/ my vervolgens buiten staat stelde van iets gewigtigs t'ondernemen. Veel beter scheen het/ de cours na Vera Cruz te zetten: want men wist zekerlyk/ dat eene der Vlooten daar sedert de Maand September had gelegen/ en/ komende niet eer dan in de Maand May vertrekken/ dat ik niet kon missen de zelve aldaar aan te treffen. Ik had magts genoeg om my meester van de Stad te maaken/daar men by kan komen zonder zich bloot te stellen voor het vuur van het Kasteel/ 't geen onwinnelyk is door zyne voordeelige gelegenheid/ zynde gebouwd in het midden van de zee op een Rots/ welke het gantsch en al met zyne vestingwerken beslaat. Maar ik kon dit Kasteel in zeer korten tyd tot een puinhoop maaken/ door de talryke Artillery daar ik mede voorzien was: en behalven de Bomben/ die ik 'er uit de zee/ daar het maar omtrent vyftig roeden van afgelegen is/ in geworpen zou hebben/ kon ik op het land sodanige Batteryen van Kanon en Mortieren maaken/ als het my beliefde.

Ik zou hier ter plaatse het gevaar niet geloopen hebben/ gelyk te Porto-Bello, dat de Spanjaarden door het verbranden van hunne Schepen my van alle hunne Ryksdommen konden berooven. Men weet/ dat het Zilver daar eerst weinige dagen voor het vertrek van de Vloot word ingescheept: en derhalven/ ten kwaadsten genomen/ zou ik maar de Koopmanschappen/ daar ik in deze Wapenrusting nooit het oog op heb gehad/ hebben verlooren. Alles scheen my dan tot deze Expeditie in te wikke-

kelen; maar ik had te S. Domingo berichten gehad / welke my in nieuwe ongerustheden stelden : want hoewel eertijds / het Zilver niet ingescheept wierd als op het vertrek / bracht men het echter langen tijd te vooren van Mexico na Vera Cruz: maar sedert eenige jaaren doen de Spanjaarden het op eenige vermoedens maar te Pueblo de los Angelos brengen / veertig mijlen van daar gelegen ; en eensslags voert men het hier van daan op de Schepen.

De Galjoenen konden niet eer vertrekken als in de Maand May, (wegens redenen van de Zeevaart die het onnoodig zou weezen hier te verklaaren) maar wel laater / en zelfs wel in Augustus ; invoegen dat / zo men niet by geval het besluit had genomen van ze / zo haast als het Saisoen het toeliet / onder zeil te laaten steeken / ik (gelijk men toenmaals noch maar in de Maand Maart was / en 'er maar omtrent een drie weeken vaarens mee besteed word) voorzag dat ik'er voor het Zilver zou komen / en mijne Onderneeming in duigen vallen : want ik was niet in staat om met zo weinige Troupen een Marsch van veertig mijlen te doen / en het gemelde Zilver uit een vyandlijk / en ook zelfs genoegsaam-bevolkt Land / te gaan haalen. Daarenboven / indien my de zaak misllukte / was'er geen uitkomst aan die kant te verhoopen: want de Golf van Mexico, aan welkers eind Vera Cruz gelegen is / laat / wanneer men'er uit komt / geen andere vaart toe / dan weder na Europa te keeren / door de gestadige contrarie winden en stroomen Oostwaart aan.

Besluit genomen van na Cartagena te gaan.

Cartagena alleen was door haare gelegenheid de Plaats / daar ik het oog op kon werpen: en als het my hier mislukt had/kon ik andere Onderneemingen by der hand vatten / en zelfs op Vera Cruz , behoudens dat ik my hier niet al te lang ophield. Mijne weinige krachten alleen scheenen een hinderpaal tegens dit voorneemen te stellen : maar 't geen aan de middelen ontbrak / moest men trachten met behendigheid te vergoeden.

Alles dan wel zijnde overwoogen / wierd dit besluit positivelijk verklaard ; door al het Volk met groote toejuiching ontfangen ; en den 18den (na dat men door storm te Sambé , twaalf mijlen boven de wind van Cartagena , het anker had moeten werpen) na de laatstgenoemde Plaats onder zeil gesteeken. 't Esquadre / 't welk toenmaals t'eenemaal vergaderd was / bestond in deze Schepen.

Lijst van het Fran-

Zeven Fregatten, van 8 tot 24 Stukken / gemonteerd met omtrent 650 Boekaniers, 110 Inwoonders van S. Domingo, 170 Soldaaten

daaten van de Garnisoenen der Kust / en 180 Negers. Hier in beſtond al het Secours, 't geen my van dit Gouvernement wierd opgezet. sche Esquadre.

De Fregatten le Pontchartrain en la Françoiſe, welke zich by ons hadden gevoegd: het een gemonteerd met 40 Stukken en 100 Man / en het ander met 24 Stukken en 60 Man.

Het Eſquadre, eigentlijk genomen / beſtond uit zeven groote Schepen.

Le Sceptre, met 84 Stukken en 650 Man / gecommandeerd door Guillotin. Hier had ik my op ingeſcheept.

Le S. Louis, met 64 Stukken en 420 Man / gecommandeerd door Levy, als Vice-Admiraal.

Le Fort, met 70 Stukken en 450 Man / gecommandeerd door den Burggraaf van Coëtlogon, als Schout by-Nacht.

Le Vermandois, l'Apollon, le Furieux, en le S. Michel, alle vier met 60 Stukken en 350 Man / gecommandeerd door Dubuiſſon, Gombaud, la Motte-Michel, en den Ridder de Marolles. Noch was'er le Chriſt, op de Spanjaarden veroverd / gecommandeerd door den Ridder de la Motte de Heran, met 220 Man en 44 Stukken.

La Mutine, gecommandeerd door Maſſiac, met 200 Man en 34 Stukken.

L'Avenant, door den Ridder de Francine, met 200 Man en 30 Stukken.

Le Marin, door S. Vandrille, met 180 Man en 28 Stukken.

L'Eclatante, Bombardeergaljoot / door de Mons, met 60 Man.

De Brigantijn la Providence, met 30 Man en 4 Stukken / door den Ridder de l'Eſcouet.

Twee Fluiten.

Vier Zeil- en Roeyſchepen, ieder met een ſtuk Kanon en een Mortier.

Op deze Schepen en Vaartuigen waren 110 Officiers, 55 Gardes de la Marine, 2100 Matroozen, en 1750 Soldaaten.

d'Afteekeningen en Memorien / die ik van verſcheidene Oorden had gekreegen / en wegens welker valsheid ik my heb beklaagd / waren in eene zaak zo net / als ze konden weezen: te weeten hier in / dat / indien men niet terſtond op de komſt zich meeſter maakte van een conſiderabele Hoogte / en een daar op gelegene Kerk / ter oorzaak van haare gedaante Nôtre Dame de la Poupe, of Onze Vrouw van het Achterſchip, geheeten / door welker middel men d'Advenuës kan affluiten / alle de Rijkdom-

men

men van Cartagena wy zouden ontsnappen ; bestaande voor het meeste gedeelte in Goud en Esmerauden / gemakkelyk om in de afgelegene Wooningen vervoerd te worden: 't geen de Spanjaarden op het gezicht van een zo ontsagchelyke Vloot niet feilen zouden te doen.

Om my meester van deze Post te maaken / besloot ik de Boekaniers 's nachts na het werpen van het anker aan land te doen treeden / als Lieden die'er de bekwaamsten toe waren / en gewoon zich in de Bosschen te weeten te geneeren. Du Casse nam het beleid van dit werk op hem ; en men kwam over een wegens de Seinen / op dat men malkander niet verlegen mogte laaten.

Komst aan Cartagena. Hier op dan gekomen zynde tusschen Cartagena en de Punt van Hicacos , vier mylen Oostwaart van daar gelegen / en'er voor een grooten Inham/ dien het Land aldaar maakt met zich heel diep na het Zuiden om te krommen / goeden grond vindende/ wierpen wy'er het anker twee mylen van de Stad / 's avondts ten vier uuren van den zelven 13den , zynde des morgens vroeg van Sambé vertrokken. Straks gaf men sein aan de Chaloupen / die de Boekaniers aan land moesten brengen / om zich terstond na het vallen van de duisternis aan der zelver Fregatten te vervoegen; en aan hen / om zich gereed te maaken : hoewel wy ons niet eer als des middernachts in onze kleine Vaartuigen meenden te begeeven / ten einde maar eenige uuren voor den dag aan land te weezen.

Ontusschen naderden de Schepen le Fort, la Mutine, en het Bombardeergaljoot, volgens hunne orders / aan de Stad; het laatste dicht genoeg om te bombardeeren / en de twee anderen om het t' ondersteunen: ten einde de Vyanden in verwarring te brengen/ en hun geen tyd te geeven om behoorlyk beraad te neemen. En zynde nu alles gereed tot de landing / wierd ik gelukkiglyk te raade de voortocht te waagen/ om te zien waar de zelve op de gemakkelykste wyze zou konnen geschieden. 't Was onbedenkelyk / dat in een grooten Inham / bevryd voor de winden welke gemeenlyk op deze kust heerschen / en daar alle Schepen een goeden zandgrond en stille zee hadden gevonden / den oever ongenaakelyk zou weezen : maar naauwelyks naderden wy'er aan / of de baaren op de maar even zichtbaare klippen breekende/ zouden ten eersten onze Boot vol gestort hebben. Wy voeren dan langs den Inham heen / na de kant van Cartagena; verhoopende / dat wy eenige gunstige plaats zouden vinden : maar de zee was noch onstuimiger : en toen wy zo laag waren gekomen / dat men niet verder kon afzakken zonder zich bedraaid

te

te vinden in de Meiren / welke het gantsche Landschap van Cartagena aan die kant besproeijen / gierde de Boot over dwars / wierd derhalven vol water gestooten / en zagen wy ons op het punt van een Onderneeming / die wy noch naauwelyks hadden aangevangen / met de dood te bekoopen: maar Levy in zee zijnde gesprongen / en de Matroozen / die hem volgden / door zijn voorbeeld ongemeene krachten doende aanwenden / hielpen ze de Boot / die op de blinde klippen geraakt was / weder vlot. Onze eerste zorg was dan / de Chaloupen / gepropt met Volk / te doen waarschouwen dat ze op hunne hoede zouden weezen / en niet te dicht daer ter plaatse aan den oever naderen. De twee volgende dagen wierden besteed met een bekwaame plaats tot de landing te zoeken / welke wy eindelijk vonden door het middel van een Meir / 't geen zich in de Haven ontlast. Onderwijl / zo haast als men voet op den Oever had gezet / en een weg door een dicht Bosch baande / wierd het Fort Bocachiqua, door onze Schepen beschooten / en gebombardeerd. De Spanjaarden maakten maar weinig vuur / en brachten ons geen schade toe / immers die eenigsins van belang mogt weezen.

Landing aldaar, en aantasting van het Fort Bocachiqua.

Den sestienden 's morgens / begon men de Gabions en Fascijnen te maaken / en d'Artillery, die wy van nooden hadden / te ontscheepen; wanneer eene van die kloeke Pirogues, daar men groot gebruik in Indiën af maakt / en die sestig man konnen voeren / gerustelijk langs den oever / welke zy niet wetende door ons Volk bezet te weezen / heen vaarende / gezien wierd door onse Granadiers / die aanstonds / zonder order te wachten / zulk een schrikkelijk vuur maakten / dat / hebbende'er vijftien of zestien zo onder de voet geschooten als gekwest / en zeven of acht / door de schrik vervaerd / in zee zijnde gesprongen / onze Negers / welke daar by geval een Vaartuig aantroffen / de Pirogue veroverden / en aan land brachten. Behalven de Gekwetsten en Dooden vond men'er acht-en-twintig Menschen in / waar onder twee Franciskaaner Monniken waren / welker een eene lichte kwetsuur in den arm had gekreegen. Uit deze Gevangenen verstond ik / dat de Galjoenen, daar wy tot noch toe geen zeker bericht af hadden konnen krijgen / te Porto-Bello, waren. Zy hadden'er gelegen sedert het einde van October; en men verwachte ze ieder oogenblik te Cartagena: zijnde hun verblijf te Porto-Bello tegens alle de wetten van dien Handel veel langer geweest / als na gewoonte.

Ik bediende my van een dezer Geestelijken / om aan den Gouverneur / dien ik wilde doen sommeeren / te vertoonen / dat zyne verdeediging onnut was tegens zulk een groote Magt /

Bocachica opgeëischt. welke ik in zijn bywezen deed verdubbelen / met de Troupen / die hy al eens gezien had / noch twee à drie maal voor by hem heen te doen trekken. Ook wierd d'Artillery / met al haar toebehooren / aan hem getoond : en hebbende dit altemaal gezien / zou hy / indien hy'er de Meester af had geweest / het Fort aanstondts hebben overgegeeven. Ook gebruikte hy alle zijne welspreekendheid om den Gouverneur daar toe te beweegen / aan wien ik den Monnik belast had zeer eerlijke aanbiedingen te doen : doch mijn Trompetter bracht ten antwoord / dat den Gouverneur gezegt had noch niet in staat te weezen om op een Capitulatie te denken; maar dat / als ik hem daar toe gebracht hadde / hy zich van mijne aanbiedinge zou bedienen.

Hier op dan wierd het kanonneeren en bombardeeren te gelijk van de Land- en van de Zeekant aangevangen; en geordonneerd / dat men de Contrescarp zou bestormen: in welke Actie met den eersten aanval vijftien Soldaaten / en eenige Boekaniers / kwamen te sneuvelen / onder anderen ook eenen la Motte, Vaandrig van de laastgenoemden / die zijn Vaandel al aan de voet der Contrescarp had geplant. Midlerwijl voerde men van alle kant meerder Volk aan; weshalven de Spanjaarden / ziende dat ze de Post niet langer konde houden / riepen dat ze wilden capituleeren / indien'er goed quartier was. 'k Lied antwoorden / van ja ; doch dat het dat ook alles was ; en dat / zo zy / tot teken dat zy zich in der daad wilden overgeeven / hun geweer niet in de Graft wierpen / ik met het stormen zou doen voortvaaren / en de Ladders planten ; waar na'er geen quartier meer te verhoopen zou weezen. De Vyanden gehoorzaamden ; en zijnde de Poort geopend / gaf'er my de oude Sanchez Ximenes, die vijf- en twintig jaaren Gouverneur van dit Fort was geweest / de Sleutels af over. Ik verstroostte hem zo veel als ik immers kon / met mijn goed onthaal / vergunnende hem de vryheid voor zijn persoon / en eenige Officiers / met verlof van alles mede te neemen 't geen hem toebehoorde. Hy vertrok des anderendaags met zijne Huisgenooten en Slaaven na de over zijde van het Meir / daar zijne Huizen stonden.

Verowerd.

Dit gelukkig Gevolg kostte my niet meer als omtrent vijftig Man / Granadiers / Soldaaten / Kustbewoonders / Negers en Boekaniers. 't Gantsche Garnisoen (drie honderd man sterk geweest / doch tot twee honderd en tien / in staat van dienst te doen / gesmolten ; zijnde d'overigen in den korten tijd dat de plaats gebombardeerd / beschooten / en bestormd was / gesneuveld of gewond) wierd opgeslooten. Ik stelde tot Gouverneur la Roche du Vigier, die van te vooren de Granadiers commandeerde /

veerde / en gaf hem een Bezetting bestaande uit de Soldaaten van de Kust.

Den achtienden wierd alles / 't geen wy op den oever der groote Zee aan land hadden / weder ingescheept / en alle bedenkelyke vlyt aangewend om in het Meir te komen: En gelyk ik de Schepen volkomentlyk van nooden had tot het voeren van de Leeftocht en de Munitien / en dat ze niet in veiligheid konden weezen dan in het Meir / wilde ik'er my niet van af wyderen voor dat zy'er in waren gekomen. Dit deed my tot des anderdaags uitstellen de Marsch van twee mylen en een half / die men moest doen om aan het twede Fort te geraaken / Sainte Croix geheeten / welkers verovering zo noodzaakelyk was om aan de Schepen de Vryheid te geeven van onder het bereik van het Kanon van Cartagena te konnen naderen / als die van Bocachica was geweest om in het Meir te komen.

Myn voorneemen / was gestadig de toegangen van Cartagena, zo haast als het my mogelyk waar / te sluiten / met de Post / Nôtre Dame de la Poupe, geheeten / te doen inneemen; 't geen zonder eenige moeite door de Boekaniers wierd verricht / alzo ze t'eenemaal verlaaten was. Het Fort S. Lazarus, tusschen la Poupe en Cartagena gelegen / meenden ze dat ook verlaaten zou zyn geworden: maar dewyl zuks niet geschiede / wierd het besluit genomen van my in het Bosch dicht onder het genoemde Fort gecampeerd / te verwachten.

Nôtre Dame de la Poupe veroverd.

Alle de Schepen zich den 17den. aan den mond van het Meir vervoegd hebbende zeilden'er des anderendaags morgens in: doch de menigvuld'ge Banken / die'er zyn / en daar onze Stuurlieden de plaatsen niet af wisten / deeden dat men dien dag niet veel kon vorderen.

Ondertusschen / houdende my verzekerd dat ik de Schepen aanstonds achter my zou hebben / hadden wy ons met het krieken van den dag in optocht begeeven / en op geval aan de Troupen / voor twee dagen leevensmiddelen laaten medenemen. Zy bestonden (na de afscheiding van 650 Boekaniers / na d'overzyde van het Meir gegaan / en het leggen van 150 Soldaaten van de Kust in bezetting in het Fort Bacachica) in 1700. en eenige Soldaaten van de Scheepen; 110 Inwoonders van S. Domingo gerangeerd in Compagnien / zonder daer onder te begrypen vyftien of twintig Vrywilligers die du Casse waren gevolgt: en omtrent 180 Negers. Na over eenige Gebergtens / bedekt met bosschazie / getoogen te zyn / kwamen wy in een Vlakte niet hier en daar met laag geboomte bezet / en des middags aan een oud vervallen Kasteel / een halve myl van S. Croix.

't Leger begeeft zich in optocht na Cartagena.

Hier liet men de Troupen rusten; en vond by geluk, behalven de Putten die men gemakkelyk in het zand maakte, en waar af het water zeer goed was, een groote Waterbak, die ons zeer wel te pas kwam. De Burggraaf van Coëtlegon nam vervolgens de voortocht met een gedeelte der Granadiers, ten einde te gaan erkennen waar wy ons het dichtst by het Fort konden nederslaan, en de passagien, die'er zyn tusschen de Moerassen, daar het Fort mede omringd is, in te neemen. Ondertusschen marcheerden wy zonder ons van de kust te konnen afwyderen; vermits het Meir, 't geen op verscheidene plaatsen tot op weinige vademen aan de Zee nadert, niet als dien weg te volgen laat, wanneer men van het Gebergte is gedaald, tegen over het welk het Eiland maar alleen breed genoeg is. Deze weg ons gebracht hebbende tot onder 't bereik van het Kanon der Bolwerken van Cartagena, met den naam van S. Domingo gedoopt, wendde men eensslags ter rechterhand om, langs een weg dien het Moeras door de kleine Bosschazien laat.

Fort S. Croix verlaaten.

Hier ter plaatse wierd ik door d'Officiers, welken Coëtlegon aan my stuurde, verstendigd, dat hy aan de voet van het Fort S. Croix was, 't geen de Vyanden, na'er het Kanon afgevoerd, en den brand in het Logement, 't welk zy'er hadden, gestoken te hebben, hadden verlaaten: dat een gedeelte der Troupen zich kon nederslaan op een weinig landts, 't geen'er rondom was; en dat men d'overigen moest laaten op den afgebroken weg by het Fort: Dat de grond aldaar vast zynde, en het water maar tot aan de kniën komende, de gemeenschap daar door niet belet kon worden. Ondertusschen waren wy zo dicht aan Cartagena genaderd, (Levy, de Majoor Generaal, en Ik, met eenige Granadiers) dat wy gemakkelyk konden afzien, dat de plaats aan d'eene zyde niet aangetast kan worden; laatende de Moerassen en de Zee maar een stuk grondts van omtrent twintig vademen tusschen beiden, daar drie Bolwerken op speelen, en men geen twee voet diep kan graaven zonder water te vinden. De menigte van Volk, 't geen wy op de Wallen zagen, zonder dat zy zich echter in staat stelden om ons eenig beletsel toe te brengen, deed my een Tambour afvaardigen, om de Stad op te eisschen: maar de Gouverneur paste ten antwoord, dat, zo ik hem aantastte, hy zich tot de laatste droppel bloedts zou verdeedigen.

Ziende dan, dat Cartagena aan die zyde niet aangetast kon worden, zochten wy des anderendaags, den 19den met het aanbreeken van den dag, over het Meir te geraaken; waar in geholpen zynde door eenige Gevangenen, welke, op hoop van

zachter

zachter handeling / zich als Gidzen aanbooden / kwaamen wy aan de voet der Hoogte / daar het Fort S. Lazarus op gelegen is. Hier vonden wy de Boekaniers, van de welke Danou een detachement tot de bewaaring van Nôtre Dame de la Poupe had gelaaten; mitsgaders Coëtlegon, la Motte-Michel, en la Motte d'Heran, dien ik te S. Croix had gelaaten / om de rest der Troupen mede te brengen / welke ondertusschen / d'eenen na d'anderen / overvoeren / na de maat dat ze Chaloupen konden krijgen; zulks dat des anderendaags morgens alles weder by een was / behalven een Sergeant met 20 man / die ik in 't Fort S. Croix had gelaaten / ten einde zorg te dragen om de poort gesloten te houden: zijnde zulks / en de gelegenheid van het Fort / genoeg om de Vyanden te beletten iets op het zelve t'ondernemen.

Midlerwijl door de Negers / niet zonder groote moeite / een weg door het Bosch (want het is'er overal zeer dicht met geboomte bedekt) hebbende doen baanen / kwamen wy aan de voet van het Fort, en maakten een afgrijselijk vuur; roepende ondertusschen, dat men de ladders zou aanbrengen: niet dat men dacht sich'er af te zullen konnen bedienen / maar om het Garnisoen te verbaazen; gelijk ik ook ten dien einde zeer ernstig om den Mineur riep. De Vyanden schooten inmiddels heel weinig: want zo haast als ze zich bloot gaven / wierd'er van alle kanten op gelost. Zy hadden al lang bemerkt / dat wy een weg door het Bosch maakten; en men kon door het geluy van een Klok afmeeten / hoe zeer ieder treede hunne ongerustheid vermeerderde. Deze Klok / welke tot een sein diende om de Stad te verwittigen van den Staat / daar zy zich in bevonden / klepte in 't begin maar nu en dan; doch luidde eindelijk met alle kracht / wanneer de vrees wegens van alle kanten omringd te worden / 't geen ook in der daad geschied zou zijn / hen de party deed kiezen van af te trekken; zijnde de weg / daar de Poort op gelegen was / vry en onbelemmerd. Aldus vermeesterden wy dit Fort, daar wy maar negen Persoonen / zo dood als gekwetst / vonden. Van onze kant was'er gesneuveld de Ridder de Vezirs, die sedert dat la Roche du Vigier Gouverneur van Bocachica was geworden / de Granadiers commandeerde / benevens den verbijf van zijne Bende; Simonnet, Colonel van een Bataillon / gevaarlijk in het hoofd / en S. Lazare, Capitein van de Granadiers / in de dy gekwetst.

Fort S. Lazarus door de Spanjaarden verlaaten.

Na de verovering van S. Lazarus breidden wy ons uit / en avanceerden tot aan de Kapel van S. Lazarus Hospitaal, 't geen zeer groot / en aan d'eene kant gesloten is met de kleine Ca-

naalen / die gemeenschap met het Meir hebben / en aan d'andere kant met een hooge en dikke Muur / welke / behalven de Boomen die ons dekten / die van de Stad beletteden onze schuilplaats met genoegsaame zekerheid af te zien: en wierd'er hier en daar een getroffen / 't was met schooten op't geval aan. Ondertusschen gaf ons de gemelde Kapel het middel om gedekt tot onder het bereik van een kleine musketschoot te naderen.

Ondertusschen waren door de vlyt van Dubuisson de Schepen geavanceerd; en hadden het Galjoot en een Bombardeerschip al begonnen vuur te maaken: doch ze moesten tegen den avond / dapper beschadigd / weder afwyken. 's Anderendaags morgens echter wierd het Canonneeren en Bombardeeren weder aangevangen.

Fransche Bevelhebber gekwest. Deze zelve dag / de 22. 23. en 24ste, (terwyl ik ondertusschen / bezig met een werk te doen maaken / en omringd door een meenigte Officiers kennelyk uit hun gewaad / van een Platte forme boven op eene van des Stads poorten met schroot veel pynlyker / als wel gevaarlyk / gekwetst was geworden; zulks dat ik genoodzaakt was my overal / daar myne tegenwoordigheid vereischt wierd / met myn bed te doen heen dragen) wierden besteed met d'Artillery t'ontscheepen / en de Batteryen voor het Kanon en de Mortiers op te werpen / en een aanvang met het schieten van kogels en bomben gemaakt.

Cartagena aangetast. Den 24sten 's avondts / wierd de Trancheé geopend / een weinig beneden de poort der Kapel van S. Lazarus; den volgenden nacht twee-en-zeventig vademen voortgezet; en wyders tot zo verre als het van nooden was om / wanneer de bresse gemaakt zou weezen / de Poort aan te tasten.

Den 28sten begonden wy ons van alle de Batteryen te bedienen / hebbende tot dien dag toe maar uit eenige Stukken geschooten. 't Vuur der Vyanden / 't geen altyd zeer gering was geweest / wierd noch langsaamer; want verscheidene hunner Stukken waren door ons Kanon reddeloos geschooten. En noch minder beleedigden zy ons met Uitvallen; zynde het gantsche Beleg doorgegaan zonder dat zy 'er een eenige hebben ondernomen.

Tijding van de Galjoenen bekomen. Ter zelve tyd liep een Bark / afgevaardigd van Porto-Bello, door den Generaal der Galjoenen aan den Gouverneur van Cartagena, niet weetende wat zich voor deze Plaats toedroeg / gerustelyk op de Rede voor Bocachica, en wierd door de Chaloupen der Fregatten / l'Avenent en le Marin, die ik aldaar had gelaaten / veroverd. De Brieven / welke daar in wierden gevonden / waren Antwoorden op d'Advysen / die de Gou-

verneur van Cartagena aan den Generaal had gegeeven / wegens dat de Fransche Vloot op de kust was / en behelsden met eenen een verhaal van de voorzorgen / die men aanwendde om de Galjoenen in veiligheid te stellen / met ze achter in de Haven te haalen / en de zelve met Batteryen en Platteformen te verdeedigen. Hier wierd noch by gevoegd / dat een gedeelte van het Zilver / daar ze mede gelaaden waren / al in de Kasteelen was gebracht; en dat ze het niet weder na Panama hadden willen doen voeren / eer ze noch eenige verklaaring over onze desseinen hadden gekreegen: waar af de Generaal aan den Gouverneur verzocht dat hy hem aanstonds kondschap wilde laaten toekomen / of met de zelve Bark / of met een tweede die hy vier-en-twintig uuren na de eerste zou laaten vertrekken. En bleek / behalven deze bekommering / hunne elende daar uit / dat de Generaal in zeer krachtige termen aan den Gouverneur verzocht / dat hy hem vijftig Hoenders / en eenige honderd pond blanke Biscuit / wilde toezenden.

Den 30sten. 's morgens / terwijl ondertusschen te gelijk van alle de Batteryen en de Scheepen vuur op de Stad was gegeeven / scheen de Muur te willen in storten / gelijk ook tegen den avond de voorste zijde van het Bolwerk nederplofte. Hier op wierd alles tot den Storm gereed gemaakt / en de zelve tien dagen daar na aangevoerd. Maar 't geen een groot voordeel moest weezen / had byna een groote ongelegentheid veroorzaakt. D'Officiers (niet tegenstaande de vertooninge / die men aan hen had gedaan / hoe noodzaakelijk het was dat een ieder zijne post waarname / ten einde de Troupen ook hunne plicht te doen waarnemen) vervoerd door hunne moed / ylden byna altemaal na vooren / en vielen met den degen in de hand op de Bres aan / zonder acht te geeven of ze gevolgd wierden / of niet: weshalven de Benden; onvoorzien van Lieden die hen leiden / wel opmarcheerden / maar langsaamer als van nooden was om te beletten dat hunne Officiers een geruime tijd op het bovenste der Bresse / 't geen ze ingekreegen hadden / alleen bleeven. De Granadiers / waar aan men uitdrukkelijk had verbooden te schieten / konden het niet laaten / wanneer zy / komende uit de Tranchee en geevende zich bloot / het vuur der Bolwerken gevoelden: en de tijd / dien zy besteeden met weder te laaden / hen op den weg / die'er van de Tranchee tot aan de Bresse was / ophoudende / was ook eene der oorzaaken dat d'Officiers alleen wierden gelaaten. Levy verhielp dit ongeval zo spoedig als het mogelijk was / met de Troupen / door zijn voorbeeld / en door zijne woorden / te doen avanceeren. Ondertusschen voeg-
den

[margin: ... de Stad aangevoerd.]

den zig by den Ridder de Pointi; die de eerste op de Bresse was geweest in een oogenblik tyds de Messrs. Goeson, Gaucourt, en Marolles, welkers Bataillon de wacht in de Tranchee had / mitsgaders Daye, Vignancourt, Montrosier, du Rollon, Vaujoux, de jonge Marolles, Marigny, Fouillerise, en myne Adjutanten; trachtende zich daar te vestigen / niettegenstaande het geweld der Vyanden / welke aangetast waren wanneer zy'er 't minst om dachten; maar die, zonder zich te verbazen / hen met Pieken en Degens te keer gingen. Marolles en du Rollon lagen alreeds doodelyk gekwetst ter aarde: Fouillerise was zyn been in stukken geschooten: Gouyon, Montrosier, de jonge Marolles, Marigny, Daye, en Moussac, waren / zo met musketschooten als pieken / gekwest / enz. wanneer eindelyk Levy en de Granadiers hen niet alleen kwamen ondersteunen / maar ook de Vyanden over hoop wierpen; welke zich echter aan het hoofd der Straaten weder vereenigende / verscheide aanvallen verduurden eer ze tot deinzen gebracht konden worden. Du Casse klauterde ook met bijstien a twintig Vrywilligers van de Kust op de Bres / en deed' daar grooten dienst / met de Vyanden van achter twee Flanquen, welke onze Troupen geweldig hinderden / te verdryven. Kort te vooren had de Major Generaal beneden aan de Bres een musketschoot in den hals gekreegen; en Francin, Capitein der Granadiers / was den arm in stukken. Echter klauterden zy opwaarts / kwamen'er ook / doch moesten weder afgevoerd worden.

Met al dit stormen dan wierd eindelyk / niet zonder uitsteekende tegenweer van de kant der Vyanden / de Benedenstad / Hihimani geheeten / vermeesterd; en by deze gelegentheid wierd met een musketschoot in de Schouder getroffen de Burggraaf van Coëtlogon, van de Batteryen / verzeld door la Motte-Michel, en la Motte d'Heran, benevens eenige Soldaaten. Zyn kwetsuur scheen in 't eerst niet van belang: maar verzwakkende hem van dag tot dag / heeft ze tot zynen dood geholpen / veroorzaakt door een kwaadaardige koorts. Hier kreeg ook de Ridder de Pointi, na uit zo veele gelegentheden / waar in hy zich edelmoediglyk voor alle gevaaren had bloot gesteld / behouden wedergekeerd te zyn / de wonde / daar hy aan gestorven is.

Beneden-stad Hihi-mani ver-meesterd.

De Vyanden / aan alle kanten te rug gedreeven / wierden door een klein poortje in Cartagena ontfangen: terwyl wy in Hihimani niet anders dachten als om aan alle d'Advenuën Retrenchementen te maaken / en ons aldus voor d'overrompelingen te dekken / en de Troupen in staat te stellen van den nacht geruste-

gerustelijk in de gemakkelijke Logementen van een schoone Stad door te brengen. In dezen arbeid wierd eenige Volk uit het kanon der Stad dood geschooten / en gekwetst : doch des avondts ten tien uuren was alles klaar.

Deze Actie kostte my omtrent sestig dooden / en ruim zo veel Gekwetsten / zonder de hier boven genoemde Officiers daar onder te begrypen.

Men besloot / de Troupen des anderendaags / zynde d'eerste dag van de Maand May, te laaten rusten ; en alleenlyk de noodzaakelykheden om ook het tweede Gedeelte der Stad / 't geen eigentlyk Cartagena genaamd word / en door een Moeras van het ander afgescheiden is / te vermeesteren / klaar te maaken.

Dien zelven dag deed ik op de Sceptre, le S. Louis, en le Vermandois weder t'scheep gaan een gedeelte van dat Detachement Matroozen / Zeissenvoerders geheeten / ter oorzaak der Zeissens die men hun tot wapenen had gegeeven : en hadden deze Schepen order om des anderendaags nochmaals te beproeven de verweeringen van een Bolwerk / 't geen ons het meest kon beleedigen / om ver te schieten. Hier wierd een aanvang of gemaakt op den 2den der Maand / 's namiddags ten drie uuren / terwyl men bezig was met het grof Geschut in Hihimani te brengen. Dit kanonneeren duurde tot zes uuren ; wanneer op het gezicht van vier opgesteekene witte Vaanen / twee aan de zyde van de Zee / en twee aan die van Hihimani ; ik order aan de Schepen stuurde van zo lang op te houden tot dat men van de meening der Belegerden verstendigt ware. Zy zeide tegen du Casse, dien een weinig Spaansch / 't geen hy kent / gelegentheid gaf om zich overal in te dringen / dat ze gereed waren op eerlyke voorwaarden te capituleeren. Ik antwoordde / dat / eer men tot de zaak kwam / ik zo aanstondts Gyzelaars wilde hebben / zonder dat ik meer als myn woord wilde geeven van ze / indien men wegens d'artykelen niet over een kwam / des anderendaags morgens weder te rug te zullen stuuren. Deze voorwaarde / hoe hard ze ook mogt weezen / wierd aangenomen ; en deed ons besluiten / dat ze in den uitersten nood moesten weezen. In der daad / het exempel van Hihimani verschrikte hen ; en de Bomben lieten hun geen ogenblik rust. Men bracht my dan twee der aanzienlykste Ingezetenen.

Cartagena verzoekt te capituleeren.

Ter zelve tyd kreeg ik van twee kanten bericht / dat'er een Secours van duizend of twaalf honderd man in aantocht was om zich in de Stad te werpen. Een Indiaan was de eerste die my deze tyding kwam brengen / welke bevestigd wierd door den Brief van een Lieutenant der Bezetting van Cocachica. De

ze eenige verversschingen landwaart in zijnde gaan zoeken, was bezet geworden in een der Huizen van Don Sanches Ximenes, en door zijn Volk verdeedigd tegens een klein Detachement van dit aannaderend Lichaam. Den Indiaan voegde daar by, dat hy by de gemelde Troepen was geweest: dat zy, wetende dat wy den gewoonlyken grooten Weg inhadden, om het groote Meir heen meenden te trekken; vervolgens door afgelegene wegen passeerende, in de kleine Meiren, welke Cartagena omringen, te komen; en wyders langs de Zee door de Bolwerken van S. Catharina in de plaats te geraaken. Straks deed ik hier order tegen stellen, en de genoemde passagien, zo met de Schepen als de Troupen, zo wel bezetten, dat men geen bekommering voor het gemelde Secours behoefde te hebben.

Ondertusschen was men bezig met de Capitulatie; en wierd eindelyk overeen gekomen: dat de Gouverneur, benevens alle die de wapenen droege, met slaande Trom door de Bresse zouden uittrekken, en vier stukken Kanon met sich neemen. Wyders, dat al het Geld, buiten eenige uitzondering of achterhouding ter gunste van wien het ook zou mogen weezen, my zou toebehooren: dat de Goederen, even veel hoedanige, van allen die afweezig waren, of uit de plaats zouden komen te trekken, aan my waren vervallen: En dat alle de Inwoonders, welke daar wilden blyven, op het Geld na gehandhaaft zouden worden in hunne Bezittingen en Privilegien, even als d'andere Onderzaaten des Konings, dewyl zy zulks door de verovering der Plaats waren geworden: En eindelyk, dat de Kerken en Kloosters in hunne voorigen staat zouden blyven.

Word overgegeeven. Straks hier na wierd my een Poort en Bolwerk overgegeeven, het bezit daar af genomen door onze Granadiers, en du Casse tot Gouverneur van de Plaats aangesteld. Ondertusschen vertraagde de Spaansche Gouverneur, op wiens versoek ik eenige beleefdheden aan de voornaamste Officiers had toegestaan, zyn vertrek zo lang, als hy immers kon: maar ik deed hem eindelyk aanzeggen, dat hy den 6den der Maand volstrektelyk moest uittrekken; en dat ik dien dag aan het hoofd van alle de Troupen binnen zou komen. Dit wierd volbracht. De Graaf Ugnes de los Rios, gevolgd door het geen voor zyn Garnisoen passeerde, zynde slingeschreevene lieden en doen de wacht ten getale van 2800 man, toog uit door twee Reyen, geformeerd van onze Soldaaten, gewapende Matroozen om het getal te vergrooten, Boekaniers, Kustbewoonders, en Negers.

Uittocht der Spanjaarden. Hy zat te paard, zo wel als ik, doch van myne kant niet zonder zeer groote pyn: en hebbende my, na eenige woorden van beleefdheid, met den degen gegroet, reed hy voort met

des

des Stadts Vaandel / en de twee kleinste der vier stukken Kanon die hem toegestaan waren / welke noch door Mannen / alzo hy geen Paarden had / voortgesleept wierden. Alle de Spanjaarden / op dat ons niets van den buit mogt ontsnappen / wierden / zo als ze uittoogen / overal bevoeld en betast : doch met het vallen van de duisternis / dewijl men ze met Zonnen-ondergang weg wilde hebben / op dat'er geen ongeregeldheden mogten komen voor te vallen / zag men zo naauw niet meer.

Middel om de Capitulatie ten opzichte van het Geld ter uitvoering te doen stellen.

'k Was wel verzekerd / dat'er geld in Cartagena was : maar hier lag de swaarigheid / hoe men het zou krygen. Het argst / 't welk den geenen / die het bezaten / kon wedervaaren / was / wanneer wy'er achter waren gekomen / het te verliezen. Men zou het dan in alle de huizen hebben moeten gaan zoeken : maar door wie ? met wat zekerheid ? en zonder dat het beste gedeelte aan kant wierd gemaakt ? d'Officiers waren niet sterk genoeg om ze op alle de noodzaakelijke plaatsen te verspieden : en indien ik'er niets had willen laten / zou men meer als zes maanden van nooden gehad hebben. In deze belemmering verzinde ik een middel. Ik liet afkondigen / en aanplakken / dat ik aan d'Eigenaars het tiende deel zou geeven van alles / 't geen zy ter goeder trouwe kwamen te brengen ; en het tiende aan de gene die de Particulieren / welke zich niet en verklaarden / aanbrachten : voegende wijders by deze beloften de dreigementen van straf / als tegens formeele ongehoorzaamheid.

De hoop van ten minsten een gedeelte te behouden van 't geen gevaar liep van gantsch en al verlooren te weezen : de vrees der Gebuuren en Nydigers / welke te gelijk gelegentheid vonden om voordeel en schade te doen / enz. deeden / dat ieder zich overleverde ; en met zulk een verhaasting / dat men naauwelijks tydts genoeg had om het geld t'ontfangen / en de Specien te weegen.

De Kloosters alleen had men spel mee : want dewijl men zich inbeeldde hier in zekerheid te weezen voor alle onderzoek / uit hoofde der Capitulatie / welke medebracht / dat ze in hunnen voorigen Staat zouden blijven / bewaardenze niet alleen gerustelijk hun eigen geld / maar ook 't geen daar geborgen was. Doch ik deed hun dit Artykel op een andere wyze uitleggen / te weeten / dat die voorige Staat maar alleenlijk bestond in niet beleedigd of beschadigd te worden : maar wat het geld belangde / dat ik zulks in formeele termen voor my had bedongen. Niettegenstaande deze redenen / bleeven eenige echter zo hardnekkig / en onder anderen de Vader Granelli, Jesuit / en de Gardiaan en Procurator der Cordeliers / of Minder-

broeders / dat ik genoodzaakt was hen by de kop te doen vatten, en hen zelfs met een harder handeling te dreigen. De Rector der Jesuiten gehoorzaamde / en bracht omtrent twintig duizend ecus in goud / welke in de Kamer van den Vader Granelli, en mogelyk noch zo veel in het overige des Kloosters / gevonden wierden; met bevel / dat men nu vryelyk over al wilde gaan zoeken. Dit gedrag verplichte my zyner Geestelyken los te laaten. De Minderbroeders / zo haast als men de Boekaniers te voorschyn deed komen / welke een byzonder talent hebben om de schatten aan zich te doen ontdekken / betuigden dat ze alles zouden verklaaren : maar zo haast als de Boekaniers weder weg waren gegaan / sweegen de Vaders even stil. Ik nam dan eindelyk het besluit van hunne Kloosters door de voornaamste Officiers te doen doorzoeken : en deze moeite wierd wel genoeg betaald met het geen zy'er vonden.

Hoewel het geld in overvloed in de Contadorie, zo veel als het Stadhuis / daar ik gelogeerd was / kwam / kreegen wy echter op verre na zo veel niet / als men wel had gehoopt. Naauwelyks waren wy op de Kust van S. Marten, welke men my gezegt had woest te weezen / verscheenen / of men wierd'er te Cartagena af verwittigd: en gelyk men'er door drie achtervolgende berichten / afgevaardigd door den Koning van Spanjen, met een zeer naauwkeurige ontleeding van zaaken / wegens myne ontwerp / myne krachten / en wat tyd ik'er omtrent zou konnen komen / verstendigt was / begon men op d'eerste alarm op te kraamen. Alle d'aanzienlyke Vrouwen met hunne Juweelen / de Nonnen / en / 't geen noch arger is / honderd twintig Muilezels / met Goud gelaaden toogen in den tyd van vier dagen uit Cartagena, en vertrokken zich te Monpos, een Stad veertig mylen van daar gelegen; zulks dat / al had ons d'eerste landing / ondernomen om zich meester van Nôtre Dame de la Pouppe te maaken / niet misslukt / wy'er echter niet als na het ontsnappen van het grootste gedeelte der gemelde Schatten gekomen zouden hebben. Ondertusschen vertrooste ons de eer / welke des Konings Wapenen in deze gelegentheid hadden verkreegen / behalven acht of negen Millioenen die wy ten naasten by zaagen dat ons niet konden ontgaan / wegens het verlies van het overige.

Sterfte onder het Volk door een zoort van Landziekte.

Daar is in het Jaar een Saisoen van Ongetemperdheid / 't geene in dit gedeelte der Kust van Indien nooit en mist. Het scheen / dat de Donder en Regenen / die'er de voorloopers af zyn / wat langer / als na gewoonte / achtergebleeven waren / om ons den tyd te geeven van Cartagena te veroveren: want

naauw-

naauwlijks waren wy'er de Meesters af / of de lucht wierd aanstonds vergiftigd. Acht honderd Mannen wierden in minder als zes dagen door deze besmettelijke Ziekte getroffen / waar af de grootste hoop kwam te sterven: en naderhand kon men de geenen / welke van alle kanten aangebraeht wierden / ter naauwer nood in de Hospitaalen / die men metter haast had opgerecht / inneemen. Ieder dag hoorden wy'er eenig doodelijk voorbeeld af. Men verhaalde ons / op wat tijd / en in welk getal / de Galjoenen hun Volk hadden verlooren / en genoodzaakt waren geweest het een of ander Schip by gebrek van Manschap te laaten leggen. Alle de denkbeelden van Triumphen en Rykdom wierden uitgewischt door die van de Ziekte en de Dood Om kort te gaan / indien het kwaad met de zelve strengheid had voortgevaaren / zag ik my in staat van in de schoonste Haven des Wereldś / en zonder Vyanden / niet alleenlijk de vrucht van alle onze moeite / maar ook noch het Esquadre / 't geen men my vertrouwd had / te verliezen.

Dit was d'oorzaak / dat ik het ontfangen / en inscheepen van het Geld op des Konings Schepen / zo veel als mogelijk was deed verhaasten: laatende ook wijders door de weinige Manschap / welke instaat was om te konnen arbeiden: want de Boekaniers, (misnoegd wegens verscheidene ongegronde redenen / en voornaamentlijk wegens dat ik niemand van hunne Hoofden by den ontfang van het Geld op de Contadoire had willen toelaaten; mitsgaders over hun aandeel in den Buit / waar af sy zich als maakende omtrent het vierde gedeelte van de Manschap / twee Millioenen toeleide: daar ik hun met goede rekening deed aantoonen / dat ze naauwelijks veertig duizend Ecus konden trekken / volgens de Conditien welke tusschen ons waren gemaakt) wilden geen hand aan 't werk slaan / het Kanon van Cartagena, en alles 't geen'er noch van onze Krijgsrustingen enz. mogt gebleeven weezen / aan boord brengen: en zijnde den 25sten May een gedeelte der Bolwerken van de genoemde plaats overhoop gesmeeten / deed men ook d'andere Bolwerken opvliegen. Thans gaf ik order aan alle de Troupen om t'scheep te gaan; gelijk ik vervolgens ook zelve deed: laatende du Caffe, zijne Officiers, en zijne Boekaniers in de Stad; met uitdrukkelijk bevel aan d'eenen en d'anderen / dat / indien men maar het minste Huis kwam te plonderen / (want het was al eens geschied: en de Schuldigen zouden het met een gewisse Dood hebben moeten bekoopen / indien ze in mijne handen waren gevallen) ik aanstonds den brand in alle hunne Fregatten zou doen steeken. Ze waren te wel voorzien om zich voor dit ver-

Inscheping om weder na Vrankrijk te keeren.

verlies te willen bloot stellen: want hebbende besloten geen Goederen in des Konings Schepen te laaden / om te beter in staat te zijn van te konnen slaan / had ik toegelaaten / dat de Boekaniers medenamen 't geen den Ingezetenen / welke te Cartagena waren gebleeven / niet toebehoorde. Doch het is maar al te wel bekend / hoe deze roofgierige Banditen, verbreekende een Koninglijke Capitulatie, zich naderhand aldaar hebben gedragen.

Mosr. Pointi door ziekte genoodzaakt de zorg van zijn Esquadre aan een ander over te laaten.

Den 30sten. wierd ik zo ziek / dat / eer ik in een staat geraakte welke my alle kennis benam / ik Levy ontbood / dien ik met de zorg van het Esquadre belaadde. Sedert dien tijd zag ik niet meer door my zelve wat'er omging : maar Levy en de Majoor Generaal hebben my naderhand / zo schriftelijk als mondelijk / dit bericht af gedaan.

Vertrek van Cartagena.

Den laatsten der Maand het overige van het Fort Bocachica hebbende doen springen / stak men onder zeil / en wierd den 4den, Juny ontmoet door een Vaartuig komende van Petit Goave, en afgevaardigd door Monsr. Robert, Intendant der Eilanden / met Brieven van inhoud / dat op den 27sten. April dartien Engelsche Schepen / acht van den eersten en vier van den tweeden rang benevens een Fregat / aan de Barbados waren gekomen / daar'er alreeds verscheide andere waren: Dat men niet en moest twijffelen / of dit was het Esquadre 't geen hy bericht uit Vrankrijk had gekreegen / dat de Vyanden zouden stuuren om zich tegens d'uitvoering myner voorneemens te stellen / enz. Kort voor mijn vertrek uit Vrankrijk / had ik tyding gekreegen / dat / werwaarts ik my wendde / de Ridder Showel order had om my zo haast als hy van myne cours verstendigd was / te volgen.

Ontmoeting van een Engelsch en Hollantsch Esquadre.

De morgenstond van den 7den. Juny, terwijl men besloten had het Canaal van Bahame te kiezen om de Vyanden te vermijden / vertoonde ons het Beeltenis van een afgrijselijk en onvermijdelijk ongeluk. Men telde in 't eerst twintig Zeilen / vervolgens vijf-en-twintig / en een oogenblik daar na negen-en-twintig / daar onder begreepen een klein Vaartuig.

Het argste in deze gelegentheid was niet / dat men tegen achen-twintig maar zeven kloeke Schepen en drie Fregatten had te stellen; maar dat ons rampzalig Esquadre, merkelijk verminderd door de sterfte / een algemeen Gasthuis was geworden. Straks wierden alle de noodige voorzorgen in 't werk gesteld; doch door onbekende toevallen niets uitgerecht / tot aan den 26sten der Maand / wanneer wy ons aan den mond van het Canaal van Bahama bevonden. Hier verstonden wy uit een klein Engelsch Vaartuig / komende van Jamaica, en gelaaden met In-

digo

digo en Catoen / ter waarde van omtrent vijf-en-twintig duizend Rijksdaalders / 't geen in ons Esquadre verviel / dat het Engelsch Esquadre gecommandeerd wierd door den Ridder Showel; met dartien Schepen aan de Barbados was gekomen; met drie Engelsche / en acht Hollandsche / aldaar versterkt was; en vier Branders / benevens noch een ander Vaartuig / by zich had: Dat hunne order lag / zich in alle spoed na Cartagena te verfoegen; doch dat ze zeer slecht bemand waren: mogelijk de voornaamste reden waarom hy ons / van welker Staat zy niet verstendigd waren / niet hadden aangedaan.

Aldus onze streek vervolgende / en dan de vyandlijke Schepen ziende / dan weder niet / wierden wy den 24sten der Maand Augustus aangedaan door zes kloeke Oorlogschepen / die van des namiddags ten half vier tot des avondts ten zeven uuren een onophoudelijk vuur op ons maakten / niet zonder merkelijke schade van onze kant / en buiten twijffel ook van de hunne / dewijl wy hun gantsch niet schuldig bleeven. Gevecht met eenige Engelsche Oorlog-schepen.

Wy hadden by deze gelegentheid gedaan 't geen wy moesten doen / dat's te zeggen / dat wy zonder schande zochten heen te gaan; zijnde de Buit te groot om ze wat licht te waagen. Ondertusschen was alles geduurende de nacht weder klaar gemaakt / of de Vyanden ook een twede gevecht wilden aanvangen: maar hebbende ons vervolgd tot des middags van den 26sten. wierpen ze 't over staag: weshalven wy dan / zonder verder tegenspoed / op den 29sten der genoemde Maand Augustus van den Jare 1697. behouden te Brest binnen liepen. Wederkomst te Brest.

E I N D E.

